

בסיועה דשמייא

ראש השנה ויום הכיפורים בהלכה ובאגודה

חיברתו וערכתו בחסד ה' עלי

העיר באלפי ישראל

דוד שלום נקי ס"ט

שנת "כִּי יּוֹם בְּפָרִים הַזֶּא לְכִפֵּר עֲלֵיכֶם" (ויקרא כג כה)

אלול תשע"ח לפ"ק

החוּבָרֶות שִׁיעָאו לְאוֹר בְּסִיעָתָא דְשֵׁמִיא – בְּהַלְכָה וּבְאֲנָדָה:

השבת: הלכות שבת המעשיות, לצורך דברי אגדה להבנת יקרתה והשייבותה של שבת קודשנו. התחלה: הלכות בלשון ברורה, אף למתחלים. שאלות אקטואליות ועוד. פורמט עבוני מרהיב עין. סדר היום: השכמת הבוקר, ציצית ותפלין, תפילה ועוד, ביעור דברי אגדה נערמים ומהזקים. לחיות אתה: חוברת נרחבת לאשה בנותאיהם: עוזמות נשים, צניעות, האשה במוגלי החיים ועוד. חובה לכל אשתי הנישואין: גיל הנישואין, שידוכים, אירוסין, חופה, כתובה, מהלך השמחה, שבע ברכות, הנהגות הבית ועוד.

האבלות: דין השבעה, החלושים, השנה ועוד. וכן ענייני עילוי נשמה, דברי נחמה וחיזוק.

כבוד אב ואב: ההלכות המעשיות דבר יום ביום, עם מדרשי חז"ל וסיפורים מורתקים ומהזקים. ראש חדש בוכת הלבנה וברכת החמה: בעורף חזושים נפלאים על המאורות ופלאי הבריאה. הסעודה: נטילת ידיים, הפסק באכילה, הנהגות הטսודת, מהא ברכות, זיין, ברכת המזון ועוד.

כשרות המטבח: בשך חלבן, הכשרה כלים, תולעים, מליה, צליה, פת גוים, טביתת כלם ועוד.

ראש השנה ויום הכהפורים: הלכות ודבורי אגדה מהזקים לימים אלו. כולל סדר השלוחות והתרת נדרים.

חג הסופות: נסי ישראלי במדבר, חג הסוכות בירושלים, שמחת בית השואבה, האושפזין, ועוד.

ימי החנוכה: עם סיוף נס חנוכה מברדי חז"ל וממקורות ההיסטוריים, מורת בימי זה.

ימי הפורים: סיוף המגילה בהרבה על פי מדרשי חז"ל, מורת בימי זה, כולל מגילות אסתר.

חג הפסח: סיוף יציאת מצרים וקריעת ים סוף, ועוד. כולל הגדה של פסח עם פירוש קדר ומתוקה.

חג השבעות: סיוף מזתק של מזון תורה. מגילת רות משולבת בטיפורי המגילה. שובה לב.

ארבעת החתונות ובין המעריבים: סיורי החורבן בהרחה, הגאולה, ביתא המשיח ועוד. נוגע לל'.

מצוות הארץ: שמיטה, חלה, כלאים, ערלה, תרומות ומעשרות, יישוב ארץ ישראל.

הרפואה: שמירת הגוף והנפש, סגולות לרופאה, מעות ביקור חולים, סייעור הורים זקנים ועוד.

מן הרוב עוברים: הנהגות, מעשים, דרכי לימוד והשכפה על מן מלכא וצוקיל, מזוויות אישית.

חדשי!!! השבת מוחלקל ללימוד יומי מארו ג' חלקיים פורטט ביס. ב-3 דקות ליום מסיטים הלכות שבת בשנה.

מהדרי החוברות: שבת, טהרה, סדר היום, לדירות אתה, נישואין, אבלות – 5.5 – **נ"ה. יתר החוברות – 3.5 – **נ"ה.****

מהדרי כל חסדרה [20 חוברות] – 80 – **נ"ה.**

טהרה המcour, שבת המקוינ, לזרות את המקוינ – 3 – **נ"ה.** מוחר מיוחד ברכישת מעל 100 חוברות מקוץ – 1 – **ש. על חוברת.**

אפשרות לחכמתם על כל החוברות [עלית 70 אגורות לאחרות + מוחר המשלול, התל מ-100 החוברות והות – 02-5802398]

נקודות מפידה לזכירת החוברות: אופקים: 0504-185545 או יודהה: 054-8438347 או רעיקיבא: 0585-076785
 או גור: 052-7183822 או אילן: 054-8491143 או אלעד*: 054-8422891* או אסוד*: 054-8447156* או 052-7667048* או אשקלון*: 054-7707430* או 054-8447230* או בית שאן*: 054-7183329 או מושב*: 054-174567* או בירה עילית*: 02-9995076 او 0528-985558
 או גדרה*: 054-7178888* או 054-8438347* או בית ים*: 054-2491168* או 0504-126566* או נס יננה*: 054-7334140 او נס יננה*: 052-7090218 او נס יננה*: 054-7429955 او נס יננה*: 054-8427237 او נס יננה*: 054-5454211 او נס יננה*: 052-4315009 او נס יננה*: 04-6271103 او נס יננה*: 052-7129661 او נס יננה*: 054-8591831/41* או נס יננה*: 052-5114046* או נס יננה*: 0508-361166 او נס יננה*: 052-7383715 או נס יננה*: 052-7636768* או נס יננה*: 052-7129739* او נס יננה*: 054-888148 او נס יננה*: 052-7141907* או נס יננה*: 0545-810328* או נס יננה*: 053-2476758* או נס יננה*: 052-7141907* או נס יננה*: 0545-810328* או נס יננה*: 050-2290082* או נס יננה*: 050-7875529 او נס יננה*: 054-3320744 او נס יננה*: 07010722 או נס יננה*: 054-7114363* או נס יננה*: 054-7117668 او נס יננה*: 052-7129661 או נס יננה*: 053-2476758* או נס יננה*: 0545-810328* או נס יננה*: 052-7130822* או נס יננה*: 0504-107540 או נס יננה*: 0522-813833* או נס יננה*: 054-7794793 او נס יננה*: 0506-830791 או נס יננה*: 0524619144 او נס יננה*: 054-8446326 او נס יננה*: 054-8487335 או נס יננה*: 05271-53938 او נס יננה*: 053-4322936 או נס יננה*: 0506-830791 او נס יננה*: 0527-632800* או נס יננה*: 0507-776653* או נס יננה*: 0527-6200152 او נס יננה*: 054-4112422* או נס יננה*: 0504-102069 او נס יננה*: 0527603435* او נס יננה*: 054-8439076 او נס יננה*: 054-3346241* או נס יננה*: 054-8590068 או נס יננה*: 0504-121786 او נס יננה*: 0527603435* או נס יננה*: 054-8439076 او נס יננה*: 054-4441495 او נס יננה*: 05276-06885 او נס יננה*: 054-8445942* או נס יננה*: 052-4830879* או נס יננה*: 04-8492473 או נס יננה*: 054-7429178 او נס יננה*: 0545-250370* או נס יננה*: 0504-172416* או נס יננה*: 05271-92976 או נס יננה*: 054-2260186* או נס יננה*: 054-7429955* או נס יננה*: 052-7153567* או נס יננה*: 05484-98449* או נס יננה*: 0533-000093* או נס יננה*: 054-7917777* או נס יננה*: 0503332293* או נס יננה*: 054-7444103 או נס יננה*: 054-7444103 או נס יננה*: 053-8270570* או נס יננה*: 077-3005038 او נס יננה*: 0548408840* או נס יננה*: 054-8417876* או נס יננה*: 054-3992500* או נס יננה*: 054-7661162 או נס יננה*: 3131382

© כל הזכויות שמורות

ניתן לעצם קטעים לצורכי בתי הספר, סייעור תורה, תלמידים וכורזא. לא למסרתו מסחר. לתגבורות: 6410995@okmail.co.il

ং תוכן העניינים כ

שער האנדה	
חודש אלול.....	8.....
ראש השנה – יום הדין.....	10.....
עשרה ימי תשובה.....	17.....
יום הכהנים.....	20.....
"במקום שבعلي תשובה עומדים..."	20.....
ואני תפילתי לך ה'".....	37.....
חינוך הבנים.....	43.....
קביעת עיתים לتورה.....	48.....
ימים של התחזקות • שמירת הלשון • אהבת לרעך כמוך • גנות הкус • כף זכות • הכרת הטוב	
כבוד אב ואם • שלום בית • חומרת שבאות ונדרים • שמירת העניינים • בת ישראל	57.....

שער ההלכה	
חודש אלול	88.....
ערב ראש השנה	90.....
ראש השנה	94.....
דיני שליח ציבור	94.....
קידוש וסעודת החג	99.....
יום ראש השנה	102.....
סדר התפילה	102.....
סדר היום	104.....
ראש השנה שחל בשבת	106.....
תקיעת שופר	108.....
מהלכות יום טוב	113.....
הלכות עירוב תבשילין	117.....
נוסחאות התפילה בעשרה ימי תשובה....	120.....
סדר הסליחות	173.....
סדר התרות נדרים וקללות	190.....

لتועלת המעניינים: העמודים המסומנים בהלכות ב-( ), הם לפני הספר חזון עובדייה ימים נוראים.

יש לציין שהhalכות שבחברת הוי לכל הדעות, גם לבני אשכנז וגם לבני ספרד. בלבד מהhalכות שבארנו בהם במפורש, שיש חילוק בין בני אשכנז לבני ספרד.

כ"ח מנהם אב ה'תשע"ו

הסכם

הובא לפני הקונטראס היקר "ראש השנה ויום הכיפורים בהלכה ובאגודה", עורך בטוב טעם ודעת, בסדר נכון דבר דבר על אופניו, תפוחוי זהב במשכיות כסף, שאסף וקידצ' כעמיד גורנה, הרב היקר מאד, שוקד באזהלה של תורה,ليلיה כוים יאיר כחשכה כאורה,יראת ה' היא אוצרו, ועליו יציץ נורו, שמן תורך שלו,טעמו ונימקו עמו,אשרי يولחתו,צינה וסורה אמרת, מרביץ תורה ברבים ומורה הרואה,כבוד שם תפארתו הרב הגאון רבי דוד שלום נקי שליט"א, ההולך בדרך ההלכתית של מרכז אמרו"ר עטרת ראשנו פוסק הדור רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל, ולא זו מפסקו ימין או שמאל, בין להקל ובין להחמיר, אשרי חילקו ומה נעים גורלו.

אני מכיר את הרה"ג המחבר שליט"א עוד למעלה מ-25 שנה, וראינו עליו שיש לו עדין רבני להפין תורה ויאה, ועליו יאות להמליך מה שאמרו חז"ל: "כל מי שיש לו יראת שמים, דבריו מתקבלים".

בחיבורי היקרים בזון ה', הוא מסכם בתמצית ובביזור את הדברים באופן נכון, ובשפה ברוחה השווה לכל نفس,זרוי ונשכר, לאסוקי שמעחתה אליבא דהילכתא, והביא הלכות מאשר עליה בספריו "ילקוט יוסף", וכן מספרו של מרכז אמרו"ר עטרת ראשנו רבנן של כל בני הגולה רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, זיע"א, והדבר הוא לתועלתו הרבה לכל שכבות הציבור, הן לאברכים, והן לבני הכתים, ולפעלא טוב אמיןיא, אישר חיליה לאורייתא.

כמו כן צירף דברי אגדה וחיזוק במעטת החשובה, דברים מתקומים מדברש ונופת צופים, מדרשי חז"ל מזהב ומפנינים קרים, והכל בטוב טעם ודעת,ליזיכוי הרבים.

מצוה רבה לתמוך ולסייע להוצאה קונטראס זה, כי זיכוי הרבים גדול הוא, ועליהם נאמר: "ומצדיקי הרבים כוכבים לעולם ועד", ויברכו מפי עליון בבני חי ומזוני לעבודת השם יתרברך. ועיין בש"ת דברי מלכיאל (בחדשה חלק א) שהביא את דברי המדרש (ויקרא רכח פ"ב): כל מי שהומה ומהמה אחר המצוות, ומזווה קבואה לדורות אין לו, מה הנהה יש לו, אבל המניה מצוה קבואה לדורות שנקרת בכל עת על שמו, השוב אליו עושה אותה בכל שעה, ומתחנהם בה במותו, כי מצוה זו תעשה פירוט ופירוי פירות אף לאחר מותו. ובפרט הזוכה במצוה של הדפסת חיבורים חדשים בדבר הלכה שהוא עיקר היוזק תורהנו הקדושה, שעל ידי זה הרבה הדעת בישראל. שאין גבול לעליון הנשמה שהם גורמים, ומעלים אותה במעטות אין סוף, כי כל הזכיות שיצאו מהלימוד בהם, ומזרעם וזרעם של הלומדים והמתחזקים מהם, באמונה בה', ובשמירת התורה והמצוות, הכל נזקף לזכותו, ומוכנסים אותו בשעריו גן עדן העlian, אף אם לא זכה בהיותו פה בעולם הזה ללכת בדרכי השם יתרברך. עכ"ד.

ברכתה לרב המחבר שליט"א שיוכה לבך על המוגמר ולהבר עוז חיבורים טובים ומוסיפים, לזכות את הרבים בדבר ה' זו הלכה, ועוד יפיצו מעינותיו הוצה להגדיל תורה ולהאדירה, להרבות פעליהם וחיללים לתורה בארץ ובתפוצות. ויהי רצון שזכה זיכרי הרבים יגן בעדם וכבעם בניהם אלף המגן, ולא תמוש התורה מפיה ומפי זרעם עד עולם, לאורך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים, אמן.

ברכת התורה,

יצחק יוסף

הראשון לציון הרב הראשי לישראל
 נשיא בית הדין הרבני הגדול

ZAMIR COHEN
Rosh Yeshivah Of "Heichal Meir"
Rabbi of the Etrog neighborhood
Author Responsa "Nezer Cohen" book
Hatam Sofer St. 5 Betar Eilit

זמיר כהן
ראש ישיבת "היכל מאיר"
רב שכנות אטרוג ביתר עלייה
מח"ס שלחת' צור כהן' ועוד
וח' חתום סופר 5 ביתר עלייה

בס"ד. כ"ט בטבת תשע"ו

מכתב ברכה

הנני בזה בשבח הסדרה הנפלאה שחויבה על ידי ידיך נפשי המאור גדול, גריש באוריינטת תדירא ויראת ה' היא אוצרו, מרביץ תורה ברבים בה מפיק מרגליות, הרה"ג הרב דוד שלום נקי שליט"א, אשר בהנו אסף איש טהור וכותב בלשון בהירה את ההלכה העוסקות בחיי היום יום ומועדיו ישראל, בדברים שכל יהודי צריך לומדים היטב, לדעת את הדרכך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, שהרי לא עם הארץ חסיד', ולא ידיעת ההלכה אי אפשר לקיים את המצוות כראוי, גם כשהוא יראו שמים החפץ בכל נפשו ומאודו להתקרב לבוראו ולעשות רצונו בלב שלם.

ומה גם שהוסיף הרב שליט"א דברי מוסר ומאמרי ומדרשי חז"ל בדברים המאים את המצוות ומחזקים ומעוררים להבין את מהות המצוות והחגיגים, בשפה השווה לכל נפש, וכבר פשוטה סדרה זו בכל רחבי העולם היהודי באין ספור עותקים, ורבים מעידים כי היא שעמדה להם לשמר מצוות כראוי לאחר שקבעו לימודם בו בשבתם בביתם ובכלתם בדרכך.

אשר על כן מצוה רבה לסייע ולפעול להדפסת והפצת סדרה חשובה זו, למען יגיעו לכל תפוצות ישראל בארץ ובעולם, להגדיל תורה ולהאדירה. ולא נזכר אלא לברכה להרב המחבר שליט"א שיזכה להמשיך להרביץ תורה ברבים בתורה שבכתב ובתורה שבבעל פה, ויזכה את הרבים בעוד חיבוריהם רבים טובים ומועילים, מתוך הרחבת הדעת ושפיע רב ברוחניות ובגשיות.

"ויהי כע' שתול על פלגי מים אשר יתנו פריו בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליה", אמן.

הכ"ח בברכת התורה.

דאי כהן

זמיר כהן

שער האגדה

מבוא

חכם עניינו בראשו

על חורף הים טיל אדם עני, נפשו עוגמה עלייו בשל עניותו, והוא הולך שקווע במחשבות. לפטע הוא הבחן מרחוק בתוך הים בידים המנפנפות לעוזרה. התבונן היטב וראה כי זהו נער שנקלע כנראה לתוך מערבות ווזעך לעוזרה. הוא קופץ מיד אל המים, ושוחה עבר הנער הטובע. שחוין מצוין היה ההלך, ובמהירות הגיע אל הנער וחילץ אותו מן המערבות. הביאו אל החוף, מיהר לטפל בו ולהגיש לו עוזרה ראשונה עד ש חוזר להכרתו, וכך חצלו ברגע האחזרון ממש. כאשר התואושש הנער, שאל אותו מיודיעו העני: מי אתה וממאי TABAI? אולו אלהותך? אמר לו הנער: בנו של המלך אני התרגם העני ונפה עם הנער אל ארמונו המלוכה. כאשר הגיעו, סיפר הבן לאביו המלך את הקורותיו באותו, ואת הצלתו המופלאה על ידי ההלך העני. רעדת והתרגשות אחיזו במלך. הוא פנה מיד אל העני ואמר לו: הצלת את בני יחידי - יורש העצר! הצלת את נצਰ המלוכה! بما אוכל להודות לך? ברצוני שתת לך מתנה מיוחדת במיינה. אנחנו לך להכנס לחדר האוצרות שלי למשך שעה תמיימה וליטול משם ככל אשר תחפוץ!

הען ההமומם והםבולבל מיהר למלא מספר מילוטות תודה ויוצא מן הארמון. את את חרדה לבודעתו משמעוותה של הבטחת המלך. בעוד מספר ימים הוא יփיך להיות האדם העשיר ביותר במדינה! הוא ממש שעה תמיימה יכול הוא למלא ארגזים באוצרות שערכם לא ישוער. הוא מיהר אל משפחתו הדלה לספר להם את הבשורה המדיהימה. חיש מהר עשתה לה השמורה לנפחים. מכריו וידידי באו לאחל לו מזל טוב, והוא מצדיו החל בהכנות. הוא הכנין לעצמו ארגזים ושקים רבים, ואף משאית הובלהות שתיקח את האוצרות אשר יוציא מבית המלך. וכך ציפה בדרכות רבה ליום המועד.

ובינתיים בארמו המלוכה שררה מבוכה. המלך התעשת מהתרגשותו, וחשב פעמי שנייה בקורס רוח על הבטחה שהבטיטה. הוא הבין כי שגה בדבריו. הן תוך שעה עלול ההלך העני לרוקן את קופת המדינה. כיצד הוציא מפיו הבטחה שכזו? מיד כינס המלך את יווציו לאסיפה דחופה, וstretch לפניו את הבעיה. היועצים שמעו את הדברים בכובד ראש. כולם הבינו כי אכן נקלעו לৎসוכות רצינית, הן את דבר המלך לא ניתן להסביר בשום אופן, אך מצד שני - ביצוע ההבטחה אף הוא אינו בא בחשבון!

והנה פנה אחד היועצים אל המלך, ואמר לו: אדון המלך, עלה בלבי רעיון מצוין. אולם לשם ביצועו נוצרך אני לכמה אלייدولרים. כאן שטח היועץ לפני המלך את תוכניותיו, ופני המלך אורו. אכן רעיון מצוין. הוא נתן בידי היועץ את סכום הכספי המבוקש ומינה אותו להיות אחראי על ביצוע התוכנית.

עוד באותו יום ההלך היועץ אל קרוביו ומכריו של הען, ברר אצלם אלו מאכללים ערבים עלייו במיוחד, איך סוג מזיקה הוא אוהב, אלו תמנונות מושגימות ומעניינות אחרות, ועוד. לאחר שברר הכל לפניו פרטיהם, פנה לביצוע התוכנית. ביום הבאים שקד היועץ הנאמן על מלאכתו, ובהגיעו היום הושלמו ההכנות על הצד הטוב ביותר...

השעה הגדולה הגיעה... העני [שכבר עמד בעבר שעה להיות עשר...] חיכה בפתח בית האוצרות עם ציוד מלא של ארגזים ושקים. כאשר ניתן אותן ונפתחו השערים, נכנס העני פנימה. מיד בהיכנסו הכו באפו ניחוחות מגרים של אוכל משובת. הוא רצה להסיח דעתו ממה ולעוט על האוצרות, אלא שזו הבחן בשולחות העורוכים ברוב פאר והדר, עמוסים בתבשילים מיוחדים במינם. בהחלטה של רגע החליט כי יש רק לשולש דקotas לאכול משהו, כדי שייהי לו כח לאסוף אוצרות. הוא התישב על הכסא המרווח, והתחליל לטועום מון האוכל שלפניו. מאכלים כה ערבים ומיעדים לא טעם מעוזו. מאכל גיר מאכל, והנה הבחן איש כי חלפו להן עשר דקotas תמיימוטו! הוא החליט לcoma מיד, חבל על כל רגע! אלא שזו הגיע מLEncoder הדור והגיש מנתה שנייה. הוא לא חשב להתעצב עוד, אך הצצה קלה על המאכלים המוגשים שניתנה את החלטתו. הוא החליט לטועום רק מעט. אך כמוון שגמ' ה"טעימה" הזאת ארוכה לא פחות מעשר דקotas. לאחר הארוכה הדשנה חש האיש בזמן רב. לשמחתו הבחן בבר מיעוד של משקאות הניצב בפינת החדר. הוא לגם בזמן רב מספר כסות של משקה מרענו, ולטספת גם מעת משקה חריף שיעזר לו לעכל את האוכל. מבט חפו בשעון הראה לו כי עברה כבר חצי שעה!

בבהלה רבה מיהר האיש אל הארגזים המונחים בפינת החדר כדי להתחילה בעבודה. אלא שזו כבادات בכל אברייו מן המאכלים הרבים. המשקה החרי ששתה אף הוא שחרר את ראשו, והוא הרגש שהוא זוק בדחיפות לעשר דקotas מנוחה. אז יוכל לקום רענו ולא רען ב מהירות אוצרות לרוב. הוא נפל בעיפות על כורסה נוחה שניצבה בחדר, ושקע בשינה מותקה וערבה, שארכה כרבע שעה. הוא קם כלו מבולבל, והנה עולים באזניו צללים מרתקיים ושובי לב, מניגיות מיוחדות המונגורות בידי הקת אומנים בעלי שם עולמי. הוא מאזין כשהוא מוקסם ומרותק, ולפתע הוא מבחין כי על הקיר תלויות תמנונות מריהיבות עין, עשוייות בידי טובי האומנים בעולם. גם חפצים אומנותיים נוספים היו מונחים בפינות שונות, לצד אוסףים מעניינים. וכך התחלק העני מוקסם ושבוי במראות ובצללים המרתקיים.

לפתע בבת אחת התעשת. הוא נזכר במרתת בואה לכאן, והבטו בחופזה בשעון. מואוד נבהל לראות כי כמעט תם הזמן, נותרה לו רק דקה אחת... מבולבל ומבוהל הוא פנה אל ערים השקם, ורץ כמעט בין המדייפים בנסיו לחטופ משחו. טרם הספיק השק להתמלא עד חציו, וצצול חד נשמע, אותן כי תמה השעה. משרתי המלך אחזו בו ומיהרו להוציאו מחדר האוצרות....

נכל לתאר את אכזבתם המרה של בני המשפחה למראה ה"אוצר" שהביא עמו האב, ואת תחושת ההחמצה הצורבת של העני, תחושה אשר תלואה אותו למשך כל ימי חייו. מתוך היסח הדעת הפסיד את הזדמנות חייו.

עומדים אנו עתה בתקופת "הימים הנוראים". אומרים רבותינו, שאליו הינו יכולים לראות בעני הבהיר שלו כמה או רודשה, וכמה שעריר שמים פתוחים לפניו, לא הינו מפסדים אף רגע ביום אלוי. ביום אחד יכול האדם להשיג מעילות נשבגות ברוחניות, להעפיל ולעלות למדרגות גבוהות. ביום אחד זוכה האדם לסייעתא דשמיא גדולת בעבודת ה'. אולם היצר הרע, שאף הוא מכיר בסגולות המיחודת של הימים הללו, אייננו שוקט על שמריו. בכל כוחו הוא מנסה להסיח את דעתנו בתרגילי הסחה שונים: שגרה עמוסה, טרדות הימים יום, עבודה ועוד ועוד. אך עליינו לאזרר כה ולהתאמץ בכל כוחנו לבל נדמה לאותו עני בעיר. נשתדל לתפוס את הימים הללו בידים ולמלא את נשמתנו באוצרות רוחניים.

ז חודש אלול ט

המקור לסגולות המיחודת של ימים אלו

נאמר בתורה שמות כד יב: ויאמר ה' אל משה עלה אליו החרה והיה שם ואתנה לך את לחות האבו והמתורה והמצוה אשר כתבתني להורותם: ויקם משה יהושע משרתו ויעל משה אל הר האלים: ויבא משה בתוך הענו ויעל אל ההר וכי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה:

לאחר יום מתן תורה שהיה בשעה בסיוון, עלה משה רבנו אל הקדוש ברוך הוא ללימוד את התורה במשך ארבעים יום וארבעים לילה, עד יום שבעה עשר בתמוניו שבו ירד עם הלוחות כדי ליתנס לעם ישראל. אך מאחר שראה שעשו את העגל והשתחטו לו, השлик את הלוחות ושבר אותם תחת ההר. וכמו שנאמר ושמות לב טו: "ויפנו וירד משה מון ההר ושנוי לחתת העדות בידיו לחתת בתבטים משני עבריהם מזוה ומזה הם בפניבים: וכי היא פאשך קרב אל המנחה וירא את העגל ומחלת וימחר אף משה וישך מידיו את הלחות וישבר אתם תחת ההר".

למחרת יום מעשה העגל - יום שמצויה עשר בתמוז - עלה משה רבנו שניית אצל הקדוש ברוך הוא כדי לרצותו ולפייסו שימחה לעם ישראל על עונו העגל. וההה שם עוד ארבעים יום וארבעים לילה, עד יום עשרים ותשעה לחודש אב, שאז ציווה בורא עולם שירד ויביא לוחות שניית, ושוב יכתוב הקדוש ברוך הוא כמו בפעם הראשונה, כמו שנאמר ושמות לד א: "ויאמר ה' אל משה פסל לך שני לחת אבניים קראנסים וככתבתי על הלחות את הדרבים אשר הוי על הלחות הראות הראשנים אשר שברת: וישכם משה בבקר ויעל אל הר סיני אשר צוה ה' אותו ויקח בידיו שני לחת אבניים".

יום למחרת היה ראש חדש אלול ואז משה רבנו עלה השכם בבורק, ושוב שהה שם ארבעים יום וארבעים לילה, אך ימים אלו היו ברצון וברחמים על עם ישראל, עד עשרי בתשרי שבו בישר לו הקדוש ברוך הוא ששלח לעם ישראל על עונו העגל באומרי: סלחתי בדברך. ואמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, שקובע הוא את היום זה - יום עשרי בתשרי - ליום מילאה וסליחה וכפרה לעם ישראל, כמו שנאמר: "כי ביום הזה יכפר עליהם לטהר אתכם מכל חטאיכם לפני ה' תטהרו". וכל הארבעים יום הקודמים לו, החל מראש חדש אלול, יהיו לדורות לימי רצון ורחמים לעם ישראל.

ולכן מנהג ישראל בימים אלו להרבות בסליחות ובתחנונים לפני בורא עולם. ועל ידי אמרת הסליחות בכוננה ובהכנה, מתעורר האדם לשוב בתשובה שלימה על חטאיהם, וגם על מעשי הטובים הטוענים תיקון וחיזוק.

"אלול" – חיפוש ובילוש

כשהיו עם ישראל בגלות בבל, הם נתנו לכל חדש חודשים השנה שם בשפה הארמית: תשרי, חשוון, כסלו, טבת וכו' – כל חדש לפניהם וענינו.

את החדש האחרון בשנה, הם כינו בשם "אלול". תרגום המילה "אלול" הוא: "חיפוש, חיטוט, בילוש". כפי שモתרגם אונקלוס על הפסוק (במדבר טו ט): "ויתורו את הארץ" – "ויאללו ית ארעה".

היכן עליינו לבלוֹש בחודש זה? במה עליינו לחטט ולחפש?

באו חשבו!

סוחר טוב תמיד חי בחשבונו. בסוף כל יום הוא סופר את הפדיון היומי, מיידי חודש מחשב הוא את החוצאות. מוחכו מחשב תמיד בימה עליו להשكيיע יותר ובמה פחותה, באלו הוצאות עליו לחסוך ובמה לא, כמו חייבים לו, כמו הוא חייב, וכו'. אולם החשבונו הנדול ביותר מגיע בסוף השנה, בעית עירית 'המאזן השנתי' המאזן השנתי' נוטנו מבט כולל ורחב יותר על העסק, זהו הזמן האידיאלי להסיק מסקנות טובות יותר, לשפר וליעיל את העבודה בצורה משמעותית. שום סוחר לא יותר על החשבונות הסוף שנתיים.

כולנו סוחרים!

העולם הזה - הוא يريد ענק, שבו אנו הסוחרים, המחייבים מה לknות ומה לא, мало הפסדים ונזקים צרייך להיזהר, במה שווה להשקייע ובמה לא.

"על כן יאמרו המושלים - באו חשבו!" (ובדבר כא צ) - המושלים על יצרם חיים תמיד בחשבונו. יהודים יראים ושלמים עושים לעצם חשבון נפש בכל יום ויום.

אולם החודש האחרון של השנה, חדש "אלול" - הוא חדש המוחך לך ביותר. זהו הזמן לעורך חשבון נפש אמיתי ורחב, לבלוֹש ולהתבונן היטב בנבכי הלב, ובכך להגיע מוכנים אל יום ראש השנה - יום הדין. כאמור הפסוק (אייכה ג ג): "נחפשה דרכינו ונחקירה - ונשובה עד ה".

התקדמות אישית

כשהאדם רוצה להשתפר ולהתකדם בעבודת ה', הוא חייב לעורך התבוננות בעצמו, ולהסיק מסקנות אישיות: אלו הלבבות אני צרייך להתחזק בשמיירתני? אלו מידות עלי לשפי? על אלו מעשים עלי לחזור בתשובה? אלו הנהגות טובות אני יכול לאמש לעצמי? וכן בעזרת ה' לעלות ולהתעלות.

כאנ' חובה עליינו לזכור מה שאמרו בעלי המוסר: האדם צרייך לדעת מה ביכולתו לתקן, ומה אין ביכולתו לתקן - ולהנחי. כי באמות הקב"ה לא רוצה מאף אחד שתזוך חדש הוא יהפוך להיות מלאך, מושלם ומתוון בכל. ומצד שני - גם לא להשאר ולדרוך באותו מקום, אלא להתקדם ולהשתפר לפי היכולת והנתונים שלו, בבחינת מה שאמרו במשנה אבות פרק ב משנה טז: "לא עליך המלאכה למגור, ואין אתה בן חורין [רשאי] להיבטל ממנה".

מזל החודש

מזלו של חדש הוא - בתולה. על שם הפסוק: "שובי בתולות ישראל, שובי אל ערך אלה" (ירמיה לא).

כאשר עם ישראל חוטא, הוא נמשל לאשה הסוטה תחת בעלה. אולם כאשר הוא עושה תשובה שלימה, הקב"ה מוחק לו את העוון כליל, ואז הם בבחינת "בתולה" - יוצרים קשר חדש עם הקב"ה, נקיים ומיטהרים מכל חטא, כפיו מעולם לא חטא.

רמזי אלול

אמרו חז"ל: "ותשובה, ותפילה וצדקה – מעבירין את רע הגזירה", ושלושה דברים אלו רמזים במילה "אלול". כיצד?

תשובה: "ומל ה' אלוקיך את לבך ואת לבב זרעך" – בחודש זה יש סיוע מיוחד לאדם שירצה לשוב בתשובה להסיר מעליו את ערלת הלב.

תפילה: "אני לדודי ודודי לי" – כניסה ישראל מתקרבת אל דודה שהוא הקב"ה, ואף הקב"ה פושט ידו לקבלה ולשםוע תחינתה.

צדקה: "ומשלו מנות איש לרעהו ומנותות לאבוניהם".

על חדש זה, המסוגל ביותר לתשובה, דרשו חז"ל את הפסוק: "דרשו ה' בהמצאו, קראוו בהיותו קרוב".

אני לדודי ודודי לי

אלול – אני לדודי ודודי לי, כלומר: אני – כל האנוכיות והעצמי שלי, הכל לכבוד ה' יתברך: הרצונות, החרגלים, החשקים... – הכל מופנה לעשות רצון ה'. גם אם בעת אני רוצה לדבר לשון הרע, או אני רוצה לישון עוד ולא לgom לתפילה וכדומה, הרי שאני משעבד את כל אני הזה לדודי שהוא בורא עולם האוהב אותנו. וממילא אם כך יעשה האדם, התוצאה הישירה היא 'דודי לי', שהקב"ה י מלא כל משאלותיו ויעשה הכל למען ולטובתו, ויחתום דיןנו לשנה טובה.

בחודש אלול נפתחים שערי סיועה דשמיא לכל מי שרוצה לתקן – בתנאי שהוא מתרגם את רצונו למעשה. שערי שמיים פתוחים לקבלת התפילות, מסלקים את כל שומרי הפתחה והמקטרנים למיניהם – להכניס את תפילותיהם של ישראל, בתנאי שייצאו מלבים.

chodosh אלול זה הזמן לפתח את הרשות של בן לאביו, להרגיש את האבא שבשמים. הרשות שהיו בתרדמה במשך השנה, אוטומים מהרגיש אבא אהוב, אותן רגשות יכולות להתפתח בנסיבות משגחת בחודש אלול. עלינו להרבות בסליחות ובתחנונים בחודש זה, ולהרגיש בחוש שבעצם חבל על שעה בחודש זה.

ז ראש השנה – יום הדין כט**יום הדין**

ביום א' בתשרי, יום ראש השנה, דין הקב"ה את כל באי העולם, כל יחיד ויחיד בפני עצמו. במשפט זה נידונו האנשים על כל מפעליו, אין שכח לפניו שופט כל הארץ, הכל גליוי וידוע לפניו. או אז נפתחים בשםיהם שלושה ספרים של צדיקים, ביןונים ורשעים, ומורדים בשםיהם את מאzon הזכויות של כל אחד ואחד, ולפי רוב זכויות או חילאה עוננות, יקבע גורלו של האדם לשנה הקרובה.

חסד עשה לנו בורא עולם שגילה לנו את זמנו של יום הדין, אומות העולם, אין

יודעים מואמה על היום הזה, ובשבילם הוא אחד מימות השנה הרגילים. אבל אנחנו עם ישראל שבחר בנו ה' מכל האומות - ריחם עליינו ונילה לנו לטובתנו את משמעותו של היום, כדי שנתכונו ונבוא ליום הדין מוכנים.

משפט!

זה יפה לו אדם ברחובות מוסקווה הסובייטית, ולפתע... נעצרת מכונית לידו, לכארה מכונית אזרחית. מתוכה מגיה איש חסן המציג את עצמו כסוכן חשי של המשטר. בily אומר ודברים הוא דוחף את קורבנו אל תוך המכונית. מיציאו בדרך הפטיר הסיכון במילים קצרות: "הנד צפי לעמוד לדין בקרוב!", והחל לדוחור לעבר תחנת המשטרה.

לשמע הדברים נחרד האיש עד מאד, והחל לשקו בהרהורים נוגים ביוטר. הוא הבין היטב את משמעות העמידה לדין, במדינה אשר אין בה צדק ומשפט. אדם יכול להיות חף מפשע, ובכל זאת הוא עלול להענש בעונשים חמורים ביותר. ענייני דמיינו חזה האיש את הדברים הגורועים ביותר. יתכן, הרהר, שאני צפוי למאסר ממושך, ואולי גם עם עבודות כפייה. שמא יגלו אותי לסייע, ואולי יגزو עלי אשפוז בבית חולים לחולי רוח. גם עונשים חמורים יותר לא נעדרו מחשבתו. יהיו הדברים אשר יהיה, מצבו חמור מאד - כך סיכם לעצמו, ויגו אפס.

לפתע נעצרה המכונית באחת הסמטאות. הנהג התורמוס ממושבו ותפס את מקומו ליד האיש. הוא פנה אל מיודענו ההמוני ואמר: יודע אני שהנד יהודי, גם אנוכי היהודי כמוך. אתה סברת לתומך שהנני מובילך אל בית המשפט של שפטון הרשע בארץנו, אך טעות היא בידך. כאשר אמרתי לך כי עתיד אתה לעמוד לדין, כוונתי הייתה לדין ראש השנה המשמש ובה. רק רציתי לעורר אותך לקראת המשפט לפני בורא עולם!

אכן כן. עומדים אנו בפני משפט גדול ונורא. "ועל המדינות בו יאמר: איזו לחרב, איזו לשלום. איזו לרעב, איזו לשובע. ובריות בו יפקדו להזיכרים לחים ולמות, מי לא נפקד כהיום הזה". ועליינו לתת את הדעת על כך הכרוא.

51 זה לא! 52!

רב אחד נכנס אצל תלמידיו, אמר להם: "51 זה לא 52! 51 זה לא 52!" וכד חזר כמה פעמים בהתחבות גדלה והולכת. שאלו התלמידים בפליאה: לימדנו רבנו למה כוונתו? אמר להם: כאשר נמלט לוט מן העיר סדום המתחפה ונחרבת, מיהר לברוח לעיר מצער", ואמր למלאים שהצלו אותו: "הנה נא העיר הזאת קרבה לנוס שפה, והיא מצער..." ובראשית ט. כי העיר מצער הייתה אף היא מלאה חטאיהם, כמו העיר סדום, אלא שהיא לא נחרבה כמו סדום. מדוע? משום שהעיר סדום הייתה עיר ותיקה יותר מן העיר מצער, ולכן סאות [מכסת] העוננות שלה כבר הת מלאה, אך מצער שהייתה עיר צעירה יותר, למורות חטאיה הרבבים - עדיין לא הת מלאה סאותה, ולכן לא נחרבה. ובכמה שנים הייתה העיר סדום בת 52 שנה, ואילו מצער בת 51 שנה. ועל הפרש היה... 51 זה לא 52! אדם יכול לחשב לעצמו: הנה לפניו עשר שנים נחתמתי לחים למרות שלא השתנתי, לפניו חמיש שנים גם נחתמתי לחים, וכן לפניו שנתיים, ולפנ

אהה... 51 זה לא 52! הוא נחפה והוא לא נחפה! שבת י"ע).

שנה... גם השנה אין אני צריך לפשש במעשי כדי להיחתם לחיים, אמשיך במעשי כרגיל. לא ולא! שחררי 51 זה לא 15!

מורא שמיים כמוראبشر ודם

אומרת הגמara במסכת ברכות (ו' כח עמוד ב'): אמרו תלמידיו של רבו יוחנן בן זכאי לפני פיטרתו, רבנו, ברכנו, אמר לנו: יהיו רצון שיהיה מורה שמים עליהם, כמוראبشر ודם. אמרו לו תלמידיו: זה הכל? אמר להם: והלווי שתחיו כן, תדעו שבשבעה שאדם עובר עברה אומר שלא יראני אדם, ואני שם אל לבו שהקב"ה בכבודו. ובעצמו רואה אותו.

הלווי שנטכוון ליום הדין כמו שאנו מתוכננים למשפט שלبشر ודם. הנה אם היה לאדם משפט זה בעולם הזה, ודאי היה לocket עורך דין טוב שימליך עליו כדי שייצא זכאי. על אחת כמה וכמה בראש השנה שכל בא עולם נידונים בו לחיים או חס ושלום למות, לשולם או למלחמה, לפרשנה או לעוני, הלווא בודאי צרייכים אלו טניגורים רבים. מי הם הטניגורים שלנו? - התורה, המצוות והמעשים טובים שאנו מסיגלים לעצמנו, רק הם יכולים לסייע לנו ביום הדין הנורא.

עורך דין בעולם השקר

מספרים על עורך דין פיקח מאד, שהיה בקי בכל החוקים והסעיפים של ענייני המשפט. פעם אחת בא אצלו רוצח, שנשפט למאסר עולם, וביקשו שיעירר עברו בית המשפט העליון. אמר לו העי"ד, האם לא רצחת? השיבו הרוצח, תעינו בכל המשפט הנמצאים בתיק, ותראה מה הנז' יכול לעשות. עיינ' העי"ד בתיקו של הרוצח, ראה את ההאשמות והעדויות, והסתכם לקחת על עצמו את התקיק, כਮובן תמורה סכום כסף עתק. לאחר מכן שהגע עת המשפט, דבר העי"ד לטובתו של הרוצח, וטען שהוא סבירה בין העדויות, ועוד ערעוריהם על תהליך המשפט הקודם. השופטים ישבו כשלוש שעות בדומיה והקשו לדבריו. שנוכחו לראות שהדין מתארך, פנו לעי"ד ושאלוהו, האם יש לו עוד מה לטען, והוא השיב שעדיין לא דבר חciי מדבריו. החלטו השופטים להכריז על הפסקה, ויצאו לשותות משעה, ובאזור בית המשפט נותרו העי"ד והרוצח לבדים. ניצל העי"ד הזדמנות זו ושאל את הרוצח, האם דברתני טוב לפני השופטים? אמר לו הרוצח, כל כך דברת טוב, עד שאפילו שכונעת אותי שלא רצחת...
...רצחת???

כן, זה יכול לקרות רק כאן בעולם הזה - עולם השקר. אך בעולם הבא אין אפשרות לשקר! אמר הקב"ה: "אם יסתור איש במסתרים, ואני לא אראנו נאום ה!!" וכן אמרו חז"ל: דעת מה לעלה ממן: עין רואה, ואוזן שמעת, וכל מעשיך בספר נכתבים! אין דבר נעלם ממק ואין נסתור מנגד עיניך.

כל העוצה מצחה אחת קונה לו פרקליט אחד

זה זה, אחים יקרים! אל לנו להתהות לכל מיני טענות שווא שמטיעים את האדם ללכנת שולל אחר היצר הרע. כולנו יחד ניקח את עצמנו לידיים להתחזק בתורה וביראת שמיים. ואשר על כן נתאמץ להביא לכל היוטר טניגורים ליום הדין, שהם התורה, המצוות והמעשים הטובים. וכמו שאמר רבי אליעזר בן יעקב במסכת אבות פרק ד משנה יא, "כל העוצה מצחה אחת קונה לו פרקליט [טניגור] אחד. וכל העובר

עברית אחת, קונה לו קטגור אחד". וכדברי הגمرا (ומסתת בבא בתרא ז"י עמוד א) כל צדקה וחסד ישראל עושים בעולם זהה, פרקליטים גדולים עושים בין ישראל לאביהם شبשים. לכך המצוות הרבות שנעשה, הן ורק הן תהיינה למונ ולעזר לנו ליום הדין.

הזמנה למשפט

נוסח הזמנה שלפנינו, המופנה בזאת לכל אחד ואחד מיאתנו, יסיעו לנו בודאי לחוש ולהרגיש לקראת מהו אנו הולכים ומובא בספר לך טוב:

א' לחודש אלול

אל כל איש ישראל, הנך נקרא בזה להתייצב למשפט, אשר יערך בימים א' וב' בתשרי בשנה החדשה הבאה علينا לטובה. אתה מוואשם באיש שמירת חלק ניכר מסעיף ארבעת חלקיו השולחן ערוץ, לדוגמא הנהו מבאים כאן כמה מהתביעות העיקריות:
א. ביטול תורה.
ב. חטא הלשון, כלשון הרע, ליצנות, שקר וועוד.

ג. עניינים שבין אדם לחברו, כhalbנת פנים, פגעה בחבר וועוד.
ד. זלזול בממוןם של אחרים.

צפו עיון חדש בחלק שלך בעולם הבא, בין שאר העונשים האפשריים:

- א. עונש מיתה ח"י.
- ב. מחלה ויסורים.
- ג. עוני, צער וגולות.

עליך להופיע לפני השופט באופן אישי, ללא כל יועצים ומלוויים.

יצוין, כי חומר התביעה הוכן בדקוק רב, לאחר מעקב ממושך אחרי מעשיך ביום ובלילה. ומכיוון שאין לפkap בاميיתות העובדות, אין כלל מקום לויוחים או להטעחות, אי לכך הנך נתבע על ידי מידת הדין להודות באשמה, כדי שלא להגדיל את חומרת האשמה.

לביקשת הסגורה [מידת הרחמים] ניתנה לך ארכה של שלושים יום, כדי לאפשר לך לעיין בגלינו האישום ולהזכיר כתוב הגנה. פסק הדין יינתן בו ביום, ובמידת הצורך ניתנת לך ארכה נוספת של עשרה ימים.

הערה: מתוך התחשבות במעמדך המיוחד כנתין בתחום שיפוטו של שופט כל הארץ, מעונקת לך אפשרות יווצאת מהכלל להביא לך شيئاו עמק לפני פנים משורת הדין. אם תענה על הדרישות תוכל להמתיק את דיןך או לבטוו כליל, ואף להפנותו לטובתך! עלייך לפנות בהקדם ללמידה הלכות תשובה ברמב"ס או לרבנו יונה גיורוני בספריו שער תשובה לשם קבלת פרטיהם והנחיות.

ברכה ובהצלחה

על החתום – בית דין של מעלה

לשמה – מה זו עשויה!!

אכן יום דין, יום משפט – זהו ראש השנה. כיצד היינו אמורים להראות ביום שכחן? מעוטרים באכילה, בוכים, ממש כמו שдинו עומד להיחרץ לחיים או למוות.

והנה – להיפך. יום ראש השנה הוא יום חג. לובשים בגדי חג, מכסים את השולחן במפה לבנה, אוכלים מאכלים משובחים. והתמייה רבה: לשמה – מה זו עשויה ביום כה גורלי!!

המגיד מדובנה צ"ל מסביר זאת במשל.

מלך אחד קרא לשניים מן השרים שלו ואמר להם: "זה חודשים רבים שאני עוקב אחר כל השרים ומחפש מתוכם שניים אשר יתאימו לתפקיד מיוחד, הדורש אחריות ונאמנות: בראשותי מצויה חותמת הזהב המלכותית, אשר בה אני חותם על כל מסמך מלכותי, ואשר בלבעדיה אין כל תוקף לשום מסמך. לאחרונה התרבבו טרדותי, ואני מחפש שני שרים נאמנים אשר בידיהם יוכל להפקיד את החותמת היקרה, ולהטיל עליהם את התפקיד האחראי. מבין כל השרים, נוכחתי לראות כי אתם המתאיםים לכך ביותר. אייחד לכם לשכה מכובדת בארמוני, ותקבלו משכורת גבוהה. אולם זכרו תמיד את גודל האחוריות המוטלת עליויכם!"

בsmouthה רבה קיבלו השרים את התפקיד החדש. הם ישבו בלבשתם וקיבלו לידיים את המסמכים המלכותיים, החתימו אותם בחותמת המלך, והקפידו תמיד בתום החותמה להחזיר את החותמת אל הכספת המיוחדת שהותקנה עבורה.

עבר יום, עברו יומיים, שלושה וארבעה, והשרים החלו להשתעטם. באחד הימים ישבו שניהם בלבשתם משועממים, ודברו על דא ועל הא. "אתה יודע", פנה האחד אל חברו, "היום לפני בואי כאן קניתי כמה בקבוקי יין משובח במיוחד, טעםנו – טעם גן עדן ממש. הנה הבקבוקים כאן אצללי". ביקש החבר לטועם מעט מון היין, אולם חוק היה במדינתם, כי אין לשות יין בארמון המלוכה. "אלגום כסית אחת מון היין", בקש החבר, "רק כדי לטועם את טumo המיוני". הסכים השר ומזג לחברו כסית אחת. ריח היין אשר הכה באפו שכנע גם אותו לטועם כסית – אחת בלבד. שתו השרים כסית אחת, ולאחריה עוד כסית, ועוד כסית... סיימו בקבוק, ופתחו בקבוק נוספת, ועוד בקבוק... עד אשר השתכוו כליל. "אולי יש לך משחו לאכול!?" צעק האחד אל חברו מתוך שכרותו. "אכן כן", אישר החבר. "KENITI AGOZIM משובחים, הבה ונأكل יחד". הוציא השר את שקית האגוזים שקנה ופתח אותה. אולם כאן ניצבו השיכורים בפני בעיה: במה יפיצחו את האגוזים? הביטו כה, ולא מצאו חפץ מתאים לפיצוח האגוזים. והנה עלה רעיון 'مبرיק' בראשם: 'חותמות הזהב של המלך – היא החפץ המתאים ביותר!'. הוציאו מיד את החותמת מן הכספת, והתיישבו על הרצפה, והתחליו לפצח את האגוזים.

והנה – לרווע מזלם, בדיק באותו רגע עבר המלך ליד לשכתם. הקולות המשוננים שעלו מון הלשכה הביאווו להכנס פנימה. המראה שנגלה לעיניו הכה אותו בתדהמה מוחלטת. השרים יושבים על הרצפה, בקבוקי יין ריקים מתגלגלים סביבם, והם מפচחים אגוזים בחותם המלך! איזה בזיזן,izia חילול נורא של חותם המלך! בкус אין קץ הוא פנה אל השרים ואמר: "היום בערב תתייצב לפני למשפט! חילול חותם המלך – זה עבירה חמורה ביותר, שעונשה גזר דין מוות!!"

הבהלה הפתאומית הפיגה את שכורותם של השרים. בבת אחת קלטו את אשר עשו, ואת מצבם הנורא. עוד לפני שהספיקו לומר מילה, נכנסו שוטרי המלך אל הלשכה, ואסרו את ידיהם באזיקים. הם הובילו את כל אחד מהם לבתו תחת משמר כבד. על מנת להתכוון למשפט שייערך בעבר.

הגע השר האחד לבתו שבור ורצוץ. הוא סיפר לבני ביתו בדמויות כי היום בעבר יייערך לו משפט והוא צפוי לעונש מוות. הוא החל להיפרד מבני משפחתי, כתוב צוואה, וכך העביר את השעות שנותרו לו עד המשפט בצער וביג�. בהגיע המועד, הובילו אותו השוטרים לעבר בית המשפט.

בדרכ פוגש הוא את חברו השר, שגם הוא כמוו מובל על ידי שוטרים אל בית המשפט. הוא מביט על פני החבר, והנה להפתעתו הוא רואה שחברו שמח ורגוע! בחשתוממות עצומה הוא פונה אליו ושותאל: מדוע אתה כה רגוע? האם איןך יודע לנו עמדים עכשוויים למשפט - שתוצאותיו גור דין מוות!!" חיך הלה אל חברו והשיב לו: "אספר לך, יידי. לאחר שקרה מה שקרה, והזמננו אל המשפט, לא נפלתי ברוחן! חשבתי לעצמי: כיצד אוכל לשכך את עסוק של המלך, ולהמתיק את גור הדינו? בקשת שיקראו לביתי את יידינו - המשנה למלה. בהגיעו אל بيתי, שפכתי לפניו את לבבי, ובקשתינו בדמויות שליך למלה ונסה ללמד עליינו זכות".

"הלא המשנה אל המלך", המשיך השר בספר, "זהמלך הנסער סיפר לו את כל אשר קרה. אמר לי המשנה: 'אדוני המלך, אין ספק שהשרים הללו עשו מעשה אשר לא יעשה, אולם הלו שיכורדים היו, בעת שחיללו את חותם המלך, ולא עשו את המעשה מתוך הכרה וכוונה רעה חיללה, הרاي יודע אתה כי הם נאמנים לך ביתה, ומודיע תensus עליהם כל כך?' השיב לו המלך: 'אולם כיצד הגינו לידי שקרות?! הלייא החקק אוסר להשתכר בארכונו המלוכיה' 'אנו כו', אמר השר, 'דראי שעשו מעשה מגונה בכך שהשתכרו. אולם על ההשתכרות אין גור דין מוות. תן להם לכל היותר כמה חודשי מאסר.' כך דבר המשנה אל המלך שוב ושוב, וניסה לרצותו ולפיסו. לבסוף נרגע המלך מכעסיו ואמר: יתכן שיש צדק בדבריך. היום בעת המשפט אבחן את השרים ואראה, אם אכן הם יביעו חרטה כנה על חטאיהם, וויכוחו לי שהם נאמנים לי ומקבלים עליהם את מלכותי בלב שלם, הריני סולח להם על חטאם ומהזרים לתפקידם!"

"מיד הגיע אליו המשנה", סיפר השר. "ואמר לי את דברי המלך. ומאותו רגע נעשית רגוע ושלו. הנה גור הדין שיפסק היום - תלוי בי בלבד: על ידי חרטה אמיתית, יכול אני לשנות את גור הדין לטובה. למעשה - אני הוא השופט של עצמי!"

זה המשל, והنمישל מובן. המשפט שנערך לנו ביום ראש השנה, איןנו משפט שריורתי, שבו השופט גוראת גור דין של הנאים - כראות עיניו. אנו עומדים למשפט בפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא, האוהב אותנו אהבה עזה, ואם הוא יראה שאנו מתחתרים על מעשינו הרעים, ומקבלים עליו עול מלכות שמים, הרי הוא גור עליינו גזרות טובות. ואם כן אנו השופטים של עצמנו: במעשינו אנו קובעים לעצמנו את הדין, ומתוך כך יכולים אנו להגע לראש השנה שמחים ורגועים.

היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו!!

יום ראש השנה מכונה בתורה "יום תרועה" על שם מצות היום - מצות תקיעת

שופר. טעמים רבים ניתנו לתקיעת שופר ביום זה, אחד מהטעמים יובן על פי משל. כפרי משפט נידח בדרכם אפריקה החקלית לכלת לבקר בקHIR, לחזות בנפלאותיה של המודרניזציה. שבוי בקסמה של העיר הילך למקום, ועינוי לא שבעות מנו הפלאות והחידושים הרבים. מתוך מסירות לשבט הוא לא שוכח לקנות מספר פריטים, שיוכלו להביא רוחה ממשמעותית לאנשי הכפר, כמו למשל: פנס, מראה, עט ועוד. והנה לפטע רואה הוא מרוחק להבות נדולות. הוא הבין שפרצה שריפה, וסקרנות מלאה אותו לדעת היאן מכבים שריפה בעיר החקלית להתקרב למקום האירוע כדי לעמוד מקרוב על אופן ה/cgiובי. בדרכו הוא שומע לפטע קולות עולים וורדים של צופרים, הנשמעים מכיוון הדילקה. סקרנותו גברה והוא החיש פערמו לעבר המקום. כמובן מספר דקות הוא מנייע, ולתודהמתו הוא רואה כי הריפה כבתה לחלוין. 'מדהים' הרהר לעצמו, לנראה בעיר זו מכבים שריפות באמצעות צופרים. זהחו חיווש נפלא, וכך להתעניין ברכישת מוצר עיל שיצה, שכן בכפר שלנו פורצות שריפות רבות בעקבות החום הלוהט, וממשיר זה יביא למפה של ממש. הוא פונה לאחד האנשים שנקרה בדרךו וושאל, האם ניתן לרכוש צופר מסווג זה שנשמע כאן לפני מספרי בודאי, השיבו הלה, תוכל להשיגו בכל אחת מהנויות החשמל הפזרות בעיר. הוא לא חשב רגע נוסף, מיד נכנס לחנות החשמל והוסיף את הצופר המהպני לאוסף הפריטים החדשניים שיביאו מהפה של ממש לשפט האפריקאי שלו. בוגמר הטויל חזר הכהן אל מגוריו, ומיד הוא מכנס את כל בני השבט ומתראר לפניהם בהתרגשות את חוויותיו מן העיר, והוא מציג בפניהם את הפריטים שהביא, כשהם לא חדים מלהתפעל מכל פרט. הם התפעלו מאוד מן פנס אשר מAIR את החשכה בליחצת כפתור. אף המראת התקבלה בהתלהבות ונתקלה במקום מרכזי העט נתן במתנה למזיכר הכהן. אך גולת הכותרת הייתה הצופר. אנשי השבט לא האמינו למשמעותם אוזניים, האם אתה בטוח שהצופר יוכל לכבות את הדילקה? הם שאלו בחוסר אמון. בודאי, השיב מיודיעינו בבטחון מלא, הלא במו עיני ראייתי זאת. הצופר הופקד אצל ראש השבט, וכעבור מספר ימים הגיע עת המבחן, אש פרצה באחד מבתי הכהן אלא שהפעם לא מיהרו כולם להביאו שמיוכות ודליי מים, אלא התאספו מסביב לבית הבוער לראות כיצד יתרחש הפלא. ראש השבט הפעיל מיד את הצופר, וכולם עומדים ומצפים. כאשר ראו שהלהבות ממשיכות להתפשט, החליטו שיש להגביר את עצמות הצופר. אלא שלמרבה הפלא אף זה לא הועיל. דקות ההמתנה הבאות היו גורליות, לשונות האש הגדלות אחזו בכל כותלי הבית ושרפוו לחלוין. דוממים ועצובים הבטו אנשי הכהן בבית השروف, עכשו הבינו בדרך הקשה, כי אין הצופר מכבה שריפות, ביכולתו לנראה רק לעורר ולזרז את כולם לכבות את השרפפה.

אחים יקרים, ראש השנה – יום הדין!

"על המדיניות בו יאמר, איזו לחרב איזו לשלים, איזו לרעב איזו לשובע, ובריות בו יפקדו להזכירים לחיים ולמות, מי לא נפקד כהיום הזה...". חיל ורעה אוחזים אותנו. והנה נשמע קול השופר. חסרי הדעת תולמים בו את בטחונם: הוא ישבור את הדין, הוא יכפר בעדינו. אך חכמינו מלמדים אותנו כי אין די בשופר בלבד, השופר בא להזכיר לנו משהו!

אומר רבנו הרמב"ם: "ע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גירות הכתוב היא,رمز יש בה, כלומר ערו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרdemתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה זכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהבל הזמן ושוגים כל שנותם

בhalb וריק, אשר לא יועיל ולא יציל. הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה, ומחשבתו אשר לא טובה.

השופר זעוק: קומו! תתעורררו! כי באמת אחת הבעיות הקשות ביותר של האדם היא שקיעה במרוץ החיים השוטף, המונע התבוננות. ועל זה בא קול השופר ומזכיר לנו: שפרו מעשיכם! תתעורררו לפשפש במעשיכם ולשוב אל ה'.

22 עשרה ימי תשובה כט

המחתרת

במדינה אחת נטאסו כמה מאהובי המלך בעבירה על החוק. הם הובלו על ידי המשטרה לבית הסוהר, והוא צפויים למשפט. כאשר הגיעה ידיעה זו לאזני המלך, החטען צער רב. אהובים הם לו, ואין הוא חפץ שייענשו. מה עשה? ערך סיור בבית הסוהר שבו הם יושבים, ובגהיגו ליד תאם, זרק לעברם פתק. בפתח זה כתוב המלך לאוהביו, שהוא חפץ מאוד שיצאו לחופשי, וישוחררו ממפט ומעונש, ולכן הוא מבקש מהם שיחתרו חתרה באדמות התא אל מחוץ לבית הסוהר, ויבחרו. כאשר קראו אהובי המלך את הפתק, אורו עיניהם. מיד שקדו הם על מלאתם, עד שלעת עבר הייתה החתרה חתורה. בשעתليلת מאוחרת ברחו הם בחשאי מבית הסוהר. רק אחד מהם נשאר במקומו ולא נמלט, עייף היה והעדיף להמשיך לישון.

בבוקר השכים הלא מלך שוב אל בית הסוהר, ונפה אל התא שבו ישבו אהובי, לראות האם הצלicho להימלט. כאשר ראה את החתרה, שמה מאד נדהם כאשר לפטע הבחן באחד מהם שלא נמלט. כעס עליו המלך ואמר: "הלייא המחותרת חתורה לפניך - והיאך לא ברחתת! אוטה היא, כי אין לך מורתם ממפט המלך, וענווש תיענש!"

שובו בניוں שובבים

זהו משל נפלא ביחס לימים אלו - עשרה ימי תשובה:

אומרים חז"ל, כי ביום ראש השנה נפתחים בשלושה ספרים: צדיקים, בינוניים ורשעים. צדיקים - נחתמים לאלטר [מיד] לחיים, רשעים - למיתה, ואילו הבינוויים - תלויים וועודים עד יום היכפורים. אם עשו תשובה - נחתמים לחיים, לא עשו תשובה - נחתמים חס ושלום למיתה.

וכיצד מודדים בשלושם מי צדיק, מי רשע ומי ביןוני? אומר הרמב"ם: "מי שזקיוותו יתרות על עונותו - צדיק. וממי שעונותו יתרות על זקיותו - רשע. מחצה למחצה - ביןוני. ולאיזו קטגוריה אנו משתיכים?" - כל אדם צריך לדראות את עצמו כבינווי, אפילו צדיק גדול כמו רבא שזכה לגילוי אליהו הנביא ז"ל, הכריז על עצמו כבינווי, וכל שכן אנחנו. נמצא שבערת ימי תשובה כולנו במצב של "תלוים וועודים", ומוטלת علينا חובת התשובה.

אך יש לשאל, מדוע לא די לומר שנוסיף עוד זכויות בימים אלו, כדי שהמאזנים יטו את הCEF לזכות? מדובר הרמב"ם דוקא עשו תשובה - יחתמו לחיים?

אלא דומה הדבר למשל שהזכירנו. **בימים אלו המחתורת חתורה לפנינו!** הקב"ה אומר לנו: "שובו בנים שובבים, ארפא משובותיכם", כפי שכותב הרמב"ס: אף על פי שהתשובה והצעקה אל ה' יפה היא בכל זמן, מכל מקום בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים יפה היא ביותר, ומיד היא מתقبلת, שנאמר "דרשו ה' בהימצאו, קראווהו בהיותו קרוב".

בימים אלו לא די לעשות עוד מעשים טובים כדי להחתם בספר הצדיקים, אלא علينا לנצל את המחתורת הנפלאה החתורה לפנינו ולבקש מהילה על העבר ולשוב בתשובה, ואדם שלא מנצל את האפשרות הזאת, התביעה ממנו היא כה גדולה, עד שכל מעשה טוב שיעשה לא יחפה עליה, כי הרי מראה הוא שאינו מפחד ממשפט המלך.

לשנות ביון

אל הרכבת הנוסעת מטל אביב לבאר שבע עלה כרטיסו, כדי לעורך ביקרות כרטיסים. כאשר הציג אחד מן הנוסעים את כרטיסו, שאל הרכיטיסן בהשתוממות: "אדוני, لأن מעודות פניך?" "לחיפה", השיב האיש. "אם כן יש לך טעות", אמר הרכיטיסן, "טעית בכיוון, עלייך לנסוע בכיוון הנגיד!" "מה הבעיה?" חיזק האיש והניע ידו בתנועת ביטול, "ashna את הכוון. עברו מיד אל המושב הנגיד..."

בנוסענו ברכבת חיינו, לא אחת מגיעים אנו להחלטה: "די, עליינו לשנות ביון". אולם מהו אותן שינויי ביון? מהי חזרה בתשובה אמיתי? אמורים בעלי המוסר: כיצד מודדים מיהו האדם הקרוב אל המלך? בודקים את כיוון ההליכתו. אם פניו מודדות ללכת אל המלך - הרי הוא נקרא亲近 אל המלך, גם אם פיזית הוא עדיין רחוק. אך אם פניו להתרחק ממלך - הרי הוא נקרא疏远 ממלך, גם אם הוא נמצא קרוב מאוד אל המלך, ואףילו בתוך הארמון. כיוון ההליכה הוא הקובע, כן הדבר בחינו עלי אדמות. מיהו האדם אשר קרוב לך? זה ששאיפותיו להתקrab לקב"ה, להתחזק עוד ועוד בקיום התורה והמצוות. יתכן שפייזית הוא עדיין רחוק, עדיין שקווע בחטאיהם, עדיין איןנו מקיימים את כל המצוות - אך יש לו רצון כנה להתקrab ולהתחזק, והוא גם יכול. לעומת אדם שאינו הולך בכיוון זהה, איןנו מנסה להתקrab אל הקב"ה, איןנו מנסה להתחזק ולשפר את עצמו, הרי הוא רחוק ממלך. יתכן שפייזית הוא נראה קרוב, הוא מתפלל שלוש תפילות ביום, מברך, מניח תפילה, שומר כשרות ושבת, אך למעשה ליבו רחוק ממלך ה', כל שאיפותיו ורצונותיו מתמקדים בקידומו הגשמי. רחוק הוא ממלך.

רוצים אנו להתקrab אל המלך, אך זאת לא נוכל לעשות על ידי דילוג בקפיצה, זה בלתי אפשרי, והקב"ה אינו בא בטרוניה עם בריותינו לעשות דברים שם אינם מסוגלים לעשות. התקראות אל המלך פירושה שינוי כיוון ההליכה, החלטה כנה ואמיתית ללכת בדרך הנכונה, להשתפר, לעלות ולהתעלות את אט.

התשובה – בהישג יד!

"לhzor בתשובה" – זה נשמע לפעמים מופשט מדי, רחוק מדי. כיצד חוזרים בתשובה – למשעה?

אומרת התורה לגבי מצות התשובה ודברים ליא-יד ועיין ספרונה, כל יקר ועוזה: "בי המזווה זאת אשר אני מצוך היום, לא נפלאת היא מכך, ולא רחקה היא. לא בשמים

היא... ולא מעברليس היא... כי קרוב אליו הדבר מאד, בפייך ובלבבך לעשתו!"

התשובה נעשית בשלושה מישורים: במחשבה, בדיבור ובמעשה.

במחשבה – על האדם למצוא לעצמו זمان שקט, לשבת עם עצמו ולעורך "חשבון נפש": מה הקב"ה רוצה ממני עכשוו? מה אני יכול לתקן? כיצד יכול אני להתקדם? כמובן שאין די בהנדרות כלויות כמו: מעשייו אשתדל לתקן את מעשי ולהיות צדיק. לא דבר לשון הרע, לא אבטל רגע אחד מלימוד תורה, לא אצער אף אחד וכי וכו'. החלטות שכאה איןן כנות ואmittiyot, ומובן שלא תצמח מהן שום תועלת ושום קידום. על האדם להתבונן היטיב בעצמו ולבנות לעצמו "תכנית UBODAH" רוחנית לפיה יכולותיו ומצבו. לקחת נקודות מסוימות לשיפורו, עם שאיפה להתקדם הלאה. כתוב האור לציון: "יש באדם כח מחשבה, שיכל לחשב על כל פרט ופרט, ואם לא נימל את כח המחשבה לטובה הרי חיללה נחשב כבכמה שעישה את מעשיה ללא מהשבה. ולעומת זאת, כשאנו מתבאלים במחשבה, אז כוחות המחשבה מתפתרים אצלנו בזורה לא רגילה. וכך אומרים הראשונים, שהשכל הוא כמו סכין: כל זמן שמנוחים אותו הוא מחדיד ומתעפש, והאדם צריך לחדרו במחשבות ישות. וכבר הפליגו בספרים הקדושים על הוצרך והתועלת שיש מעריכת חשבון הנפש שהאדם עושה לעצמו.

בדיבור – על האדם להתודות בפיו על מעשייו. היהודי הוא מצוה מן התורה, וחילק הכרחי מן התשובה. כאשר הדברים נאמרים בפה, יש להם השפעה רבה יותר על נפשו של האדם, ועל יכולתו להתגבר על יצרו בעתיד. אין די בוידוי הכללי שאומרים בתפילה. אלא בנוסח לכך על כל אדם להתודות על חטאיו הפרטיים. ואומר הזוהר הקדוש: "אדם צריך שלא ישים עצמו רשע... וכשהתודה על חטאיו אז הוא חסיד, כי בא לקבל תשובה, ומוציא עצמו מצד הרע. ואל תאמר שהקב"ה אינו מקבל אותו עד שיפרט את כל חטאיו מיום שבא לעולם, כי **באמת אין צריך לפרש, כי אם רק החטאים שזוכר, וכל החטאים האחרים נשיכים אחריהם**".

במעשה – זהה ההתמודדות המשפית עם החלטות והקבלות. מבון שיתכננו נפילות ומידות, אך "שבע יפול צדיק – וקס". הנפילה היא חלק מן הנסיוון, ועלינו לאזרור כוח ולהמשיך להתקדם הלאה. **פתחו לי פתח בחוזו של מהט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אלום!**

ארובות השמים נפתחים

הרש"ש הקדוש תיקון סידור תפילה עם כוונות מיוחדות על פי הקבלה. לעשרה ימי תשובה תיקון הרש"ש כוונות מיוחדות, שנונות לגמרי מן הכוונות הרגילות של כל ימות השנה. זאת מכיוון שבימים אלו יש איתנו הנהגה אחרת לגמר: כל יום ויום השפע היורד علينا, כלשונו, הוא "כמים הנבעים טיפון טיפון", אך באותו ימים נפתחים "ארובות השמים" – שפע אין קץ!

ובאמת מה מוטל علينا לעשות כדי לקבל שפע כה רב? علينا להכין את הכלים שבמס נקבל את השפע. שחררי אם אין כלים מתאימים – כל השפע יאבך, כי אין אפשרות לקבלו. כל התוצאות, כל תיקון המעשים, כל התקרובות נוספת לתורה ולאבינו שבשמים – הרי הם הוספה כלי, שלתוכו נוכל לקבל שפע טובה וברכה.

❧ יומם הכהנים ☈

בן המלך השובב

מעשה במלך, שהיה לו בן יחיד אהוב ויקר. מינה לו המלך אפוטרופוס, אדם משכיל וחכם, שהיה אוטו בכל מקומות, ימלדו הליקות חיים ויספק לו את כל צרכיו. אך בן המלך נתה להשתובב, הוא לא הטה אזון לדבריו, לא אבה לכלת בדרכיו, ובחר בדרך רעה. הממונה סייר למלך שבנו סר מון הדרך הטובה, והוא מאמין לשמו בקולו ולעשיות דבריו. קצף המלך על בנו, ומרוב עסוק סרב לראות את פניו. הצעיר בן המלך צער רב, וביקש לבוא אל אביו, להתחנן לפניו ולרצות את פניו. אבל הממונה נהג עימיו בקפידה, וחסם את דרכו אל האב. לא זו בלבד, אלא שdag לספר באזני המלך את כל מעללי בנו, כדי להגדיל את כעסו והקפדו. יום אחד הודיע הממונה לבן המלך, כי ייאלץ להיעדר מן העיר למשך יממה. ניצל הבן את היעדרותו ורץ אל אביו, נפל לפניו גלוי ובסכה, התוודה על כל הרעה שעשה מנעוריו ועד עתה. התנצל, שקדחה בו אש נוראים, התחייב לקבל על עצמו לעזוב את דרכו וללכת בדרך טובים, והתחנן לפני אביו בקהל מר: "סליחנא, כפר נא, לאשומותינו" מיד נכרמו רחמי האב על בנו, ויקרבו בימינו, הושיבו על ברכיו, והרעדו עליו את אהבותו.

השtan יוצא לפגרה

כל יהודי הוא בו מלך, אהוב וחייב ויקר לאביו شبשים. והנה הבן היקר במשך השנה מתפתחת לכת שולל אחר שרירותם ליבו הרע, לעשות מעשים שהם נגד רצונו אביו شبשים. והשtan הולך ומCTRוג עלייו, מזיכר את מעשייו הרעים לפניו בורה עולם, ומקשה עליו מאד לעשות תשובה, להתקרב אל אביו.

אולס يوم אחד בשנה - השtan יוצא לפגרה... "השtan" בגימטריה 364, ואילו ימות השנה מונים 365 ימים. השtan עושה את עבודתו בנאנויות במשך 364 ימים בשנה, אבל يوم אחד, ביום הכיפורים - אין לו רשות לCTRוג יומא כ ע"א).

השתחררות הזו מעולו המכבד של השtan, שהוא גם היצר הרע, מORGשת בלבבות. אכן רואים אנו כי ביום הכיפורים, כל לב יהודי יז' במשהו, כמעט כל היהודים הולכים לבית הכנסת. אף יהודים רוחקים ביותר מחי תורה ומצוות, מרגישים ביום זה דחף רוחני להתקרב לבוראות, ولو בשמהו קטן. ביום זה יש הארה מיוחדת וشفע רוחני מיוחד, כל אדם מרגיש רצון והשתוקקות להתקרב להקב"ה. ללא ספק נnatural יום זה ונדרש את ה' וייתר לנו, באין שטן ובאי פגע רע!

❧ "במקומות שבعلي תשובה עומדים..." ☈

ריח בגדיו

כאשר נכנס יעקב אבינו ע"ה להביא לאביו יצחק את גדי העזים שהחכו עבורי, נאמר על יצחק: "וירח את ריח בגדיו ויברכחו". מה בדוק הריח יצחק אבינו, שגרם לו לברך את יעקב? אומר המדרש: אל תקרא "בגדיו" אלא "בוגדיו" - שצפה יצחק אבינו ברוח הקדש את הבוגדים שיצאו בדורות הללו מיעקב בנו, כגון 'יוסף משיטא' ו'יקום איש צරורות' שנקרו עליהם להלן, שאף על פי שהיו הם בבחינת בוגדים, בכל זאת סופם טוב וריחם כריח גן עדן, כיון ששבו בתשובה.

↳ יוסף משיטא

כאשר נכנסו הרומים לארץ ישראל, רצו להכנס לתוך בית המקדש, אבל יראו מקודשתו ופחדו להכנס פנימה. כיוון שכח, הכריזו ואמרו, שהאדם שיכנס לתוך בית המקדש - מה שיוציאו שם תחיליה יהיה שבילו. אולם למרות הפתיות הגדול, אף יהודי לא אזר עוז בנפשו להעיז פניו ולהכנס למקום כה קדוש, פרט ליהודי אחד שהגיע לדרגה שלמה ביתורה, והרביב עוז בנפשו להכנס לבית המקדש, היה זה יוסף משיטא. יוסף משיטא הסכים לעשות מה שאיפלו רומנים לא הסכימי, כלומר: להכנס להיכל ה', לתוך בית המקדש! ואכן הוא נכנס, והוא יצא ממש את מנורת הזהב, במטרה לקחת אותה לעצמו, כפי שהבטיחו הרומים. כאשר יצא עם המנורה החוצה, התפעלו הרומים מן המנורה ואמרו לו: מנורה זו מכובדת היא עד מארוד, ואין ראוי לתת אותה לאדם פשוט כמוך להשתמש בה. הכנסת פעם נוספת, והפעם מה שתוציאו יהיה נתנו לך.

אולם הפעם התעוררו ניצוצות של תשובה וחרטה בלבו של יוסף משיטא, ובהחלטה נחשחה הכרז שஹוא לא נכנס שוב: ניסו הרומים לשכנעו ולשדרו בלשונו רכה. והבטיחו לו שיפטרו אותו ממכס שלוש שנים, אולם הוא לא הסכים לשוב לחטאו. או אז התחלו הרומים לדבר עמו קשות, התרו בו ואמרו: אם לא תכנס שוב לבית המקדש, נסрок את בריך במסירות של ברזל! יוסף משיטא, אשר קיבל עליו תשובה בלב עצמו, לא נבהל מאיומיהם. הוא עמד על שלו ואמר בכאב: "לא די לי שהכעשתי את בוראי פעם אחת, אתם רוצחים שאכעיסנו פעם נספתן!" הרומים הרשעים קיימו בו את גזר הדין, והחלו לישרו בסורדים קשים ומרימים. מתוך יסורי צעק יוסף משיטא - לא על היסורים הקשים אלא על חטאיו. שוב ושוב חזר הוא על דבריו הראשונים: "לא די לי שהכעשתי את בוראי פעם אחת, אתם רוצחים שאכעיסנו פעם נספתן!" עד שיצאה נשמותו בטירה. יצאה בת קול ואמרה: "אשרי, יוסף משיטא, שהנד מצומן לחיה העולם הבא!"

↳ יקום איש צוראות

יקום איש צוראות היה בן אחוטו של התנא הקדוש יוסי בן יועז. והנה פעם שיקום רכב בשבת על הסוס, הוזמן שהלינו לפניו קורת עץ לתלות את דודו התנא יוסי בן יועז, אשר נטפס על ידי המלכות ב"עווון" לימוד תורה. אמר יקום איש צוראות לרבי יוסף דודו בצלוג: ראה את הסוס שהרכיבני עליו אדוני, וראה את ה"סס" שהרכיבך אדונך עליו אמר לו רבי יוסי: אם למכעיסיו כך - שהם מקללים כזה שכר והנהה בעולם זהה למורות עוננותיהם, קל וחומר לעושי רצונו! אמר יקום לרבי יוסי: וכי יש אדם שעשה את רצונו יותר מכך? ענה לו רבי יוסי: אם לעושי רצונו כך - כאלו יסורים - קל וחומר למכעיסיו שיקבלו יסורים יותר מalto!

נכנסו הדברים לבבו של יקום איש צוראות, והיו מפעעים בו כארס של נשח. מיד החליט לקבל עליו תשובה, וככפירה על חטאיו קיים בעצמו ארבע מיתות בבית דין: סקילה, שריפה, הרג וחנק. מה עשה? הביא קורה ונעץ אותה בקרקע, וקשר בה חבלים, והקיף אותה בגדר, ועשה מדורה לפניו, ונעץ החרב באמצע. נתלה בקורה ונפסק החבל ונחנק [חנק]. קידמה אותו החרב [הרג], ונהפה עליו הגדר [סקילה] ונשרף [שריפה]. באותו שעה היה מנמנם רבי יוסי, וראה את מיתתו של יקום בן אחוטו פורחת באוויר. אמר: אוי, בשעה קלה הקדמים אותנו זה לנו עד!

רואים אנו דבר נפלא, אנשים שהיו בבור תחתיות וטבעו בחטאיהם קשים ונוראים, זכו ברגע של התעוררות לעשות תשובה ולהגיע למעלה העליונה. لكن כתוב "וירח את ריח בגדי" - ללמד אותנו שהחטאיהם אינם חילק ממהותו ואישיותו של היהודי, אלא רק בבחינת בגדי ומלבוש ש夷וטף את האדם, ועם רצון אמייתי יכול אדם להסיטם וללבוש תחתם בגדי מיší וצחחות של מצאות והנהגות טובות. וכך שאמור הפסוק ושיר השירים א ו אל פראוני שאני שחרורת, שׁאָזְפַתְנִי הַשֶּׁמֶשׁ. דהיינו אל تستכל על העוננות שלהם השחרורות, כיון שאנשים חלק מהיהודי עצמו, אלא רק כשיוזר המשמש שעובר לאחר זמן מה, על ידי תשובה ומעשים טובים.

❖ מנשה המלך

ג' עתרושים

עד כמה גדוֹל כוחה של התשובה, נלמד אף מסיפورو של מנשה המלך:

המלך חזקיהו, מלכי בית דוד, היה מלך צדיק מאוד. הוא החיזיר את עם ישראל בתשובה מן העבودה זרה שדבקה בהם, והטה את לב העם ללימוד התורה וקיים מצוותיה. כל כך חזק הוא את לימוד התורה בעם ישראל, עד שבימיו לא נמצא בכל ישראל אפילו יلد קפוץ שלא היה בקי בהלכות טומאה וטהרה, שכן ההלכות הקשות והמסובכות ביותר, וכל וחומר שהוא הם בקיאים גם בשאר ההלכות ההלכות שבת, ברוכות וכו'.

אולם צפה חזקיהו ברוח הקודש שייצאו ממנה בניים רשעים, ولكن לא רצתה לשאת אשא. שלח לו ה' את הנביא ישעיה אשר בא ואמר לו מלכים בפרק כ פסוק א: "פה אמר ה' צו לבייתך כי מות אתה ולא תחיה" - כיון שמנעת את עצמן מן המזווה הראשונה שבתורה - מצות 'פרו ורבו', יש עליך תביעה ממשימים, והתקצרו ימי חייך. אמר לו חזקיהו: כיצד אשא ואולדין בניים שיכיעיסו את הקב"ה? אמר ישעיהו: אלו הם חשבונתו של הקב"ה, ולך אין עסק בהם, אתה היה ציריך לעשות את המוטל عليك בלי להכנס לחשבונתו של הקב"ה. אמר חזקיהו, אם כן אatkנו את חטאי ואשה אשא. אמר לו ישעיהו: הגוירה כבר נזרה. אמר חזקיהו: כך מקובלני מבית אבי אבא - אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, אל יתיאש מן הרחמים! מיד עמד חזקיהו בתפילה לה' וזעק מקריות לבו: "אנה ה', זכר נא את אשר התרחלבתי לפניך באנמאת ובלבב שלם, ורטוב בעיניך עשיתי ויבקן חזקיהו בכיו גדוֹל."

מיד נגלה ה' אל ישעיהו הנביא ואמר לו: "שוב ואמרת אל חזקיהו נגיד עמי, כה אמר ה' אליהי זוֹד אֲבֵיהּ, שְׁמֻעֵתִי אֶת תְּפִלָּתֶךָ רָאִיתִי אֶת דְּמַעַתֶּךָ, הָנִינִי רְפֵא לְךָ... וְהַסְּפִתִּי עַל יְמִיךָ חַמֵּשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה".

בקש חזקיהו מישעיהו הנביא שיתנו לו את בתו לאשה, כדי שאולי על ידי כך תעמדו לו זכותו של ישעיהו שייצאו ממנה בזכותו בניים צדיקים. ואכן כך היה, נשא חזקיהו את בתו של ישעיהו לאשה, וכינה אותה "חפצי בה", שփץ דוקא בה מכל הנשים ונשא דוקא אותה לאשה.

עובדת זרה

מצדי עולם אלו, נולדו שני בניים האחד מנשה והשני רבשה. אין ספק שהזקיה

ואשתו עשו את כל המאמצים לחנוך את בנייהם לتورה, אך בכל זאת לא עלתה בידם. והנה יום אחד כאשר היו בגיל שלוש, ללחם חזקיה על כתפיו בבית המדרש, ושמע היין אחד אומר לשני, תראה כמה הרחא של אבא מתאים לקרבו לעובודה זורה, מיד כעס חזקיהו וחבטם על הקרקע, רבקה מות, ומנסה נשאר חי.

בחיות מנשה בגיל שטים עשרה שנה, נפטר אביו הצדיק חזקיהו, והוא נהיה למלך על ישראל. מלך רשות ביתו היה מנשה, ונמשך אחר עובודה זורה. הוא הקים מזבחות לבعل [שם של עובודה זורה] ועשה אשרה [ע"ז של עבודה זורה], השתחוווה לכל צבא השמים ועובד אותם, ושרף את כל אוצרות שם ה' שבתורה.

ברוב עזות העמיד מנשה צלט בתוך בית המקדש! הוא היה משתחווה לו כשפניו אל הפסל ואחריו אל היכל ה'. במשך הזמן השחית יותר ויותר ועשה לאותו פסל ארבעה פרצופים, כדי שכוביכול תראה השכינה את הפסל מכל צד, ובכך "יצליה" להכיעיס יותר את הקב"ה.

מנשה המליך המשיך ללבת מודח אל דחי, והתחיל לעשות כתועבות החמורים ביותר של הכנעניים, דהיינו ששרף את בנו באש קרובן לעובודה זורה. וכן ניחש וענו ועשה אובי וידוענים [כל מיין כי疏פִים]. כל זאת עשה לא בשוגה ולא מתוך תאווה, אלא במטרה להכיעיס את הקב"ה, ולגרום לסילוק השכינה מבית המקדש.

שפיקות דמים

מלבד עונו לעובודה זורה, מגוארות היו ידיו של מנשה אף בעוון רצח ושפיקות דמים, כמו שנאמר ומלכים ב' כא טז: "ונם דם נקי שפֶךְ מִנְשָׁה הַרְבָּה מֵאַד עַד אֲשֶׁר מָלָא אֶת יְרוּשָׁלָם פָּה לִפְהָ". ומוסופר בגדרא, שעשה מנשה פסל ענק וכבד, אשר אלף בני אדם היו צריכים לנושאו. וכל יום היו מותים אלף בני מחתמת כובד המשא.

ברשעותו הרבה הרג מנשה אף את סבו הצדיק, אבי אמו, ישעיהו הנביא. ובגמריא מסופר כיצד עשה זאת: אמר רבא, שהיה מנשה בן את ישעיהו, אמר לו: משה רבד אמר ושותות לך: "כִּי לֹא יְرַא נִיְּהָ אָדָם וְחַי", ואילו אתה סתרת את דבריו ואמרת דישעה וא: "וְאַרְאָה אֶת ה' יִשְׁבֵן עַל כֵּסֵּא רֶם וְנִשְׁאָ...". ועוד, משה רבד אמר ודברים דז: "כִּי גּוֹי גָּדוֹל אָשֵׁר לוּ אֱלֹהִים קָרְבָּנִים אֲלֵיו כִּה אֱלֹהִינוּ בְּכָל קָרְבָּנוּ אֱלֹוי", ואתה סתרת את דבריו ואמרת וישעה נה זה: "דִּרְשֵׁו ה' בְּהַמִּצְאָה קָרְאָהוּ בְּהִזְוֹת קָרְבָּ", והיינו שלא תמיד ניתן לפנות אל הקב"ה. כموון שלישעה הנביא היו תשובות לסתירות אלו וכמובא בגדרא יבמות מס' עמוד ב': אולם הוא העדי לא לענות למנשה, כי ידע שבעל מקרה לא קיבל מנשה את דבריו וירצה להרגנו. לכן מה עשה ישעה כדי להינצל? ברוח מנכדו מנשה, וכשדרך אחורי אמר שם קדוש ונבלע בתוך עץ ארז גדו. אולם מנשה הרשע לא העלה בדעתו לוותר על הריגת סבו ישעה. וברוב רשעותו ואוצריו כרת את עץ הארץ והתחל לנסר אותו. כשהשגין המסור לפיו - יוצאה נשמו של ישעה הצדיק.

חותא ומחתיא

מנשה המליך לא רק חטא לעצמו, אלא אף החטיא את עם ישראל, כמו שנאמר (דברי הימים ב' לג ט): "וַיַּתְעַמֵּן מִנְשָׁה אֶת יִהּוָה וַיַּשְׁבֵּן יְרוּשָׁלָם לְעִשּׂוֹת רַע מִן הַגּוֹיִם...". בכלל חטאיו המרובים של מנשה נזורה גזירת חורבן בית המקדש הראשון על עם

ישראל, כפי שנאמר ורמיה טו ד: "זונתנים ליעוה לכל ממלכות הארץ בגל מנשה בן יחזקיהו מלך יהודה על אשר עשה בירושלים".

יסורים

אמרו חז"ל, וכי עלה על לב שהמלך חזקיהו שלימד תורה לכל ישראל, דוקא את בנו לא לימדי אלא כל הלימוד שלימד אותו וכל העמל שעמל בו לא הוועילו לו להחיזרו למוטב. ומה הוועילו לו? יסורים.

איך וכיצד התרחשו הדברים? על כך מסופר בספר דברי הימים נב' לג יא): "זיבא ה' עליהם את שרי הארץ אשר למלך אשור, וילכדו את מנשה בחחים ויאסרו בנחשתים ו يولיכו בבל".

אמרו חז"ל, דוד של נחשות עשו לו שרי אשור, והיו מדליקים אש תחתיו. נכוונה מנשה מחום האש וקפא, אלols אז נכוונה בנסיבות אחרים בגוףו, וכך התחיל גוטו להחרך את אט ביסורים נוראים. כיוון שראה שנמצא הוא בצרה גדולה, התחיל לקרה לעבודה זהה שלו שתבוא לעזרתו ותציל אותו, אך מבון שקריאתו הייתה לשואה. קרא לעבודות אליליים אחרתי, ואף זו לא השיעיה אותו. וכך החביר את כל סוגיה העבודה זהה שעבד להם אי פעם, אך ללא הוועיל. לפטע נזכר בפסוק שהיה אבי הצדיק חזקיהו מקראי לו ודברים ד ל): "בצרא לך ומצאוך כל הדברים האלה באפרית הימים, ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקהל, כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפק ולא ישחינך...". אמר מנשה: הרי אני קורא לך". אם ענה לי - מוטב, ואם לאו - הרי אין הבדל בין הקודמים שקראי להם ח'ו.

חטירה מיוחדת

בעעה שהתפלל מנשה, היו מלאכי השרת מסתומים את חלונות הרקיע שלא תעלה תפילתו לפני הקב"ה. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: אדם שהעמיד צלם בהיכל - אתה מקבלו בתשובה?! אמר להם: אם איני מקבלו בתשובה, הרי אני נועל דלת בפני כל בעלי תשובה! מיד חתר לו הקב"ה חטירה מיוחדת מתחת כסא הכהן, וקבל את תפילתו ותשובתו!

הפק לו הקב"ה את דוד הנוחשת למזל"ט - 'מוסוס זעיר ללא טיס' ו אף ללא מנוע, והטיס אותו כשהוא נתנו בתוך הדוד אל כסאו אשר בירושלים. באותו שעה אמר מנשה: יש דין ושדין! ואכן מיד שינה את מעשיו מkaza לказחה, ובמשך שלושים ושלוש שנים עבד את ה', והשתדל להחזיר את העם למוטב. כפי שנאמר: "וכחazar לו חלה את פנוי ה' אלהיו וינגע מאד מלהפנוי אלהי אבותיו. ויתפלל אליו ועטר לו וישמע תחפנותו וישיבוו ירושלים למלכוות, וירду מנשה כי ה' והוא האלים... ויסר את אלהי הנכבר ואת הסכם מטבח ה' וכל המזבחות אשר בנה בהר בית ה' ובירושלים, וישליך חוץ לעיר. ויבנו את מזבח ה' ויזבח עלייו גבוי שלמים ותורה, ויאמוך ליהודה לעבד את ה' אלהי ישראל".

ראש ישיבה לבעלי תשובה

ואמר רב ישמעאל בן אלישע, שבעה שעלה למרום, נגלו לפני כל סתרי העולם העליונים, וראה את הצדיקים בגין עdon כשהם יושבים ישיבות ועסקים

בתורה, ולכל ישיבה יש 'ראש ישיבה'. ובין הישיבות ראה ישיבה שבה לומדים בעלי תשובה. מי עמד בראש ישיבה זו? - מנשה המלך! הוא אשר לימד אותנו מה גודל כוחה של התשובה, וכיצד יכול אדם לצאת ולעלות מבור תחתיתות לROWS המעליה!

* * *

נשמה שנתת ב- טהורה:

סיפר בעל תשובה את סיפורו האישי, שכאשר חי בעבר ללא קיום תורה ומצוות, הוא ישב בבית הכלא, ויום אחד הגיע לבית הסוהר איזה שהוא מרצה. כמה אסירים משועממים באו לשמעו אותו. האחד הניח רgel על רgel, השני הניח רgel על כתפו של חבר, וכך ישבו והטו אוזן... אותו מרצה ספר משל, ומثل זה עזרו אותו מאד. הוא סיפר על אדם אחד, שהיתה לו מרגלית יקרה מאוד, ששוויה רב. יום אחד נפלה המרגלית וקיבלה שריטה. החטעה מאוד בעל המרגלית, כיון שעקב השritten ירד ערד את השritten. והנה פנה אליו הצורף: תאמר לי אדוני, מה שマー? 'דניאל', ענה האיש. אם כן, אמר הצורף, יש לי עבורך עצה נחרת: על המרגלית כבר יש קו אחד מאוזן של שריטה. כתע נסטטיפה כתוב לאורך, ותצא לנו האות ד', וזה תהיה חניתה מעוטרת של אות הפותחת את שםך. הרעיון מצא חן בעיניו, וכך עשה והוא מאושר.

כך, אמר להם אותו מרצה, אנו נפלנו ויש לנו שריטה של חטאים בנפשנו, אבל דוקא אותה אפשר למשוך - לעשות תשובה, להשתנות, להרתו וחיטה ויזדי לבנו, ואז נהיה אנשים מיוחדים ואהובים יותר, והיה לום יהיה משובח יותר.

המשך ומספר בעל התשובה, שהיו לו הרבה תוכניות מה לעשות עם החבר'ה כאשר יצאו מבית הסוהר. הוא הרי עבר שם השטමויות ברמה גבוהה כיצד להיות גנב מוצלח יותר, בפרט שאין עבודה אחרת... אבל כאשר שמע את הדברים הללו, החליט לעשות תפנית ולעזוב את הכל, וכך הפק להיות בעל תשובה אמיתי.

או לנו מיום הדין!

aicik הוא אדם מאמין, אוהב את התורה וואהב את היהדות, בשבת עושה קידוש, אוכל מנות בפסח, מקפיד על טקסי יהודים בחגיהם, מקפיד לאכול סופגניות בחנוכה, אוזני המן בפורים, גם עוגת גבינה בשבעות, בקייזר אדם מסורתני. אבל מה? קשה לו לשמור שבת ממש עם כל הדקדוקים, או להתפלל שלוש תפילות ביום, לשומר כשרות וכו'. כל "הדקוקים" האלה מכבדים עליו. "העיקר הלב", הוא אומר. כאשר שואלים אותו, ומה תגיד לפני בורא עולם אחריו 120 שנה? איך תצדק על העבירות שעברת? על המצוות שלא קיימות?aicik אינו מודאג לכך, לא שהוא אינו מאמין בעולם הבא, חס וחלילה. אלא שהוא מרגיש שהוא עם בורא עולם כבר יוכל להסתדר, הוא יטעו לבורא עולם שכחה הוא גדול, שקשה להשתנות, הוא גם לא רצח להזכיר על האשה והילדים ולעורר מחילוקות. ובכל הוא הרוי השתדל להיות אדם טוב, לא עשה רע לאף אחד, הייתה לו אמונה חזקה. וזה הרוי העיקר, לא? הוא בטוח שבורא עולם ייבן אותו ויסלח לו, הוא הרוי אבא רחמן! וכך ממשיק לו aiциק את שגרת חייו ללא דאגות ולא נקיפות מצפון.

aicik אינו היחיד, אנשים רבים מתחמקים מן החובה המוטלת עליהם בעולם הזה

במחשבה ש"עム הקב"ה אני כבר אסתדר". פעמים רבות מזדהلت לבנו הרגשת בטחון ושאננות באשר לעמידתו בפני בית דין של מעלה. ו בשל הרגשה זו אנו נוטים להוריד בעצמו "נטל" קשה. "מסתפקים במעט" בקביעת עיתים לتورה, מתרשלים בעבודת המידות, בשמרות הלשון, בדקוק ההלכה וכדומה. לא ממצים את מלאה הכוח לעבודת ה' יתברך. האם אכן יתקבלו הסברינו והצדוקיותינו בשםינו?

על כך יוכל ללמד מפרשיות יוסף ואחיו. בפרשת "ישוב" מסופר על מכירת יוסף על ידי אחיו. עיון בפרשיה זו מגלת לנו כי האחים הקדושים כלל לא התחרטו על המכירה. היו להם צידוקים רבים ואפלו נימוקים הلاقתיים מובהקים למכירה זו. גם כאשר האחים מגיעים למצרים ו يوسف מתנצל להם ומקשם להביא את בנימי, תגوبת השבטים היא: "ויאמרו איש אל אחיו, אבל אשימים אנחנו על אחינו, אשר ראיינו צרת נפשו בהתחננו אליו ולא שמענו...." לעומת, האחים מבינים כי הקרה באה אליהם בעקבות מכירת יוסף, ובכל זאת עדין אינם מודים בטיעותם על עצם המכירה, אלא רק על כך שלא שמעו לתהוננו של יוסף. זאת אומרת, האחים התהילכו כל הזמן בהרגשה שהם עשו את הטוב והישר בעצם מכירת יוסף. והנה כאשר מתודע יוסף אל אחיו, תגوبת האחים הינה קיצונית ומפתיעה: "ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו" - הדיבור נעתק מפיהם, לא יכולו לדבר! מדוע? הרי היינו להם הצדיקיות מציניות למכירתו של יוסף, אז מה קרחה פתואום? מדוע הם שותקים? מודיע אין יכולים להסביר ליוסף את שיקוליהם ההגוניים ונימוקיהם הلاقתיים? כי אז בבת אחת, הם קלטו את האמת! הנה יוסף ניצב מולם, החלום שישiper להם פעם על ירכ ואחד עשר כוכבים שימושיים לו היה אמת לאmittu ממליא כל שיקוליהם היו מוטעים מיסודם, בבת אחת התבכר להם שהם חי בטיעות נוראה! האמת הכתה בהם בחזקה, והם התמלאו בושה גדולה כל כך, עד שלא יכולו לענות.

על כך אומר המדרש: "אוֹי לְנוּ מֵיּוֹם הַדָּין, אוֹי לְנוּ מֵיּוֹם הַתוֹּचָה!" אוֹי אוֹי לנו מה נאמר לפני אבא שבשמי? כאשר האמת תציג למול עינינו, כל כך ברורה ונוקבת, מה נדבר ומה נצדדק? "לא יהיה לי זמו?" והרי לדברים אחרים הקדשת זמו יקר. היה לי קשה לשנות הרגלים? הרי בכל מה שקשרו לעולם הזה ידעת להתגמש טוב מאד. אז מה? אשתך התנדת? הרי כשרצת דברים אחרים ידעת טוב מאוד לשכנע אותה! נו, אז למה בכל זאת לא מיצית את כוחותיך? למה לא התאמצת יותר? הכל נבע בסך הכל מהתשלות ועצלות! ומול האמת הנוקבת של בורא עולם מה נוכל להצדדק? מה נוכל לומר?

מתי כדאי לחזור בתשובה?

רבי שמעון בן לקיש היה בצעירותו שודד בין חברות שודדים, ושב לה' בכל ליבו בזכום ובתפילה, והיה עוסק כל ימי בתורה ובמצוות, עד שנעשה לאחד מהחכמים הגדולים שבתלמידו.

בימים שבו נפטר רבי שמעון בן לקיש, מתו שני רעייו מה עבר שנשארו שודדים. נתנו את רבי שמעון בן עדן, ואת שני רעייו השודדים - בשאול תחתית. אמרו השודדים: רבון העולמים, וכי יש משואה פנים לפנייך? אמר להם: זה עשה תשובה, ואתם לא עשיתם! אמרו לפניו: הנה לנו ונעשה תשובה! אמר להם: אין תשובה אלא עד יום המיתה. למה הדבר דומה? לאדם שהוא פורש לים. אם אין לך בידי מארץ נושבת

לחם ומים - בים איןנו מוצא. וכן אדם החולך לקצה המדבר, אם איןנו לוחק מזון היישוב לחם ומים, במדבר איןנו מוצא לאכול ולשתות. כך, אם אין אדם עושה תשובה בחיו - לאחר מותו אין לו תשובה.

ובגמרה מסכת שבת ודרכן עמוד א) רבי אליעזר אומר, "ושוב יום אחד לפני מיתתך". שאלו אותו תלמידיו: וכי אדם יודע באיזה יום ימות? אמר להם: ישוב היום שמא ימותמחר, ונמצא כל ימיו בתשובה.

אין יושב בעולם כלל!

פעמים רבות מתעורר האדם לתשובה, ונומר בדעתו להתחילה להשתנות, אלא שאז מופיע היצר הרע בפניו בדמות של צדיק גמור, ומצביע לפניו את כל החטאיהם והעונות שעשה מיום עמדו על דעתו. מלבד זאת שוגם המצוות שקיים הוא כה מועטות ופוגומות, עד שלא מותיר ברוחו קורתוטוב של רצון ואמונה בעצמו, שהוא ה"רשע" יכול לעשות תשובה ולשנות את מעשייו.

האמת, צריך האדם לשים אל ליבו, כי זהה אך ורק עצת היצר הרע, שרוצה להניאו לבב יעשה תשובה ויתקרב לאלקיי. ודבריו הבל, כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחתא, ואף על פי שחתא, הקב"ה מצפה לתשובתו ואוהבו. כפי שראים אנו בתפילה שמונה עשרה, שבשות ברכה לא חותמים במילת "הרוץ", מלבד בברכת "חשיבנו אבינו לתרתך" שחותמים בה: "ברוך אתה ה' הרוץ **בתשובה**" - כי הקב"ה רוצה בתשובתו של כל אחד ואחד, וכך אם נפל, יקום שוב, כתוב: "שבע יפול צדיק - וכס". ואל יתיאש כלל! אדרבה, עם ישראל בא מקור שאין לו יושן!

אבלם אבינו, אב האומה, היה בן תשעים ותשע שנים, ועדין לא זכה לפרוי בטו. הבה נחשוב, האם מישחו היה מאמין עוד שלאברהם יהיה בן בגיל זהה או ששרה בת התשעים שנה תלדי! הרי שלפי השכל האנושי אי אפשר לצפות כלל להמשכיות מזוג כה מבוגר. והנה דוקא מהם צמח עם ישראל! וזאת כדי למדנו, כי אצל היהודי המאמין בה' אין יOSH כלל, כיון שבכל מצב בORA עולם יכול לעזור לו לשנות הכלל. ולכן אל יפול אדם ברוחו, ובפרט בחודש אלול, גם אם רואה את עצמו מלא בחטאים, יתחזק ויתאמץ ביוטר לשוב בתשובה, וה' יתברך החפץ בתשובה. יקבלו ברחמים וברצון.

כך ראיינו גם אצל יהודה בןו של יעקב אבינו, שלאחר שהוואס בחטא מכירת יוסף לישמעאלים, היה יכול ליפול לאוש רוחני ולומר בנפשו: ממשילא כבר חטאתי ואני רצוי לפני ה', בודאי אני יכול להשתנות לאחר מעשה זה, כי כבר הפסדתי את כל עולמי... אך לא כן חשב, אלא אדרבה ואדרבה, יהודה נازר בכחות מחודשים. הוא ידע שליהודי אין מקום להתייאש כלל, פתח דף חדש בחיו, והתחילה מהמצוה הראשונה הכתובה בתורה, מצות "פרו ורבו", ונשא אשה. דוקא בಗל מידתו זו, שאינו מתייאש, נקרה עם ישראל על שמו - **יהודים**. זהה מהותנו להתחדש כנשר, לא ליפול לפיתוי היצר הרע, אלא להתחילה להשתנות.

במדרש שוחר טוב (סה): "שער תשובה אינם ננעלים לעולם, שנאמר מבטח כל קצוי ארץ וים רחוקים, מה הים הזה אינו נגע לעולם, וכל מי שהוא מבקש לרוחץ בו,

רוחץ בו כל שעה שירצה, כך התשובה כל שעה שאדם רוצה לעשות תשובה הקב"ה מקבלו".

אין הדבר תלוי אלא بي'

הגמרא (עובדיה זורה יז ע"א) מספרת על אלעזר בן דודידיא, שלא הניח חטא שלא עשה. פעם אחת בשעת עבירה, אמרה לו אשה אחת: אלעזר בן דודידיא - אין מקבלים אותו בתשובה! כשהשמעו זאת אלעזר התעוור ליבו לתשובה, ולמרות מצבו הרוחני השפל, חיפש תקנה לנפשו. מה עשה?

הlek וישב בין הרים וגבעות, אמרו: הרים וגבעות, בקשׁו עלי רחמים! אמרו לו: עד שאנו מבקשים רחמים עלייך, נבקשׁ על עצמנו, שכותב יעשה לנו: "כִּי שָׁמַיִם בְּעֵשֶׂן גְּמַלְחוֹ, וְהָאָרֶץ בְּבָגֵד תְּבִלָּה".

אמרו: שמים וארץ, בקשׁו עלי רחמים! אמרו לו: עד שאנו מבקשים רחמים עלייך, נבקשׁ על עצמנו, שכותב יעשה לנו: "כִּי שָׁמַיִם בְּעֵשֶׂן גְּמַלְחוֹ, וְהָאָרֶץ בְּבָגֵד תְּבִלָּה".

אמרו: חמה ولבנה, בקשׁו עלי רחמים! אמרו לו: עד שאנו מבקשים רחמים עלייך, נבקשׁ על עצמנו, שכותב יעשה לנו: "חִפְרָה הַלְּבָנָה, וּבָשָׂה הַחֲמָה".

אמרו: כוכבים ומזלות, בקשׁו עלי רחמים! אמרו לו: עד שאנו מבקשים רחמים עלייך, נבקשׁ על עצמנו, שכותב יעשה לנו: "גְּמַקְמָו בְּלִצְבָּא הַשְּׁמִינִים".

אמרו: אין הדבר תלוי אלא בי' הניח ראשו בין ברכייו ונעה ברכיה, עד שיצאה נשמטה מתווך בכ. יצאה בת קול ואמרה: רבוי אלעזר בן דודידיא מזומן לחיה העולם הבא. בכח רביה יהודה הנשיא ואמרו: יש קונה עולמו בכמה שנים, ויש קונה עולמו בשעה אחת! ולא דיים לבעל תשובה שמקבלים אותם אלא שקוראים אותם 'רבבי'!

הנה ויזמים אנחנו להתקזק ולהזoor בתשובה. פונים אנו לשמעו שירות מוסר, לקרווא דברי חיזוק ועוד ועוד. הכל טוב ויפה, אולם מחותטנו לזכור כי התקזק האמתי יעשה אך ורק על ידי חיפוש ופשופש בתוך תוכנו פנימה, ותיקו עצמי. רבוי אלעזר בן דודידיא לימד אותנו יסוד גדול בתשובה: המקור הוא ה"אני", ואני בלבד! ככותב "יעוזוב רשות דרכו" - כל אדם יעוזוב את דרכו הקלוקלת באפנּו אישוי יישוב אל ה'. במקומות לברות ולחפש עזרה אצל אחרים, יש לחזור אל תוככי ה"אני" - ולהשתנות! לפי שאין הדבר תלוי אלא בי'

"אם אין אני לי מי לי"

נתאר לעצמנו תרגولات לבנה, צחורה כשלג, שהשתכשכה בעפר, וכל כנפיה התלכלכו לבלי היכר. אם נרצה לנ��ותה במיטים וسبון וחומר ניקוי, הלכלוך עלול להידבק בה יותר וללא מועיל. הדרך הטובה ביותר לנקיונה היא שהתרגولات מתנער מעצמה. מתנער את כנפיה כמה פעמים, ותחזור לצחotta וויפפה.

כך ידע האדם שאף אחד לא יוכל לנ��ותיו מהטהר. אין שום שיטה בעולם שבה יכול האדם להשיג ניקיון לנفسו, אם לא שהוא עצמו יחולט: "אם אין אני לי - מי לי", ויתנער מהטהר. ותהיה נשמטו צחה ונקייה מכל עווון וחטא.

הצעתו של פיקח

בא יהודי קשה يوم לפני הגאון רבי ישראל מאיר מראדין, ה"חפץ חיים" זצוק"ל, והתאונן לפני על צורתייהם של עם ישראל. מתקשה אני לשאת את הצורות הרבות, התלונן האיש. החל ה"חפץ חיים" מעודד אותו בדברים: "עוד רגע קט תבוא הגואלה, ואז יגאלו ישראל מצורתייהם". שמע היהודי ואמר בער: הרי כבר אמרו חז"ל שאין ישראל נגאלים אלא בתשובה, והמצב רק הולך ומדדרה, עד שלא מובן כיצד ישבו ישראל מחתאים. השיב לו ה"חפץ חיים": משל למה הדבר דומה, לסתור שבא אל הסיטונאי כדי לרכוש ממנו סchorה, תמיד נהג לקחת סchorה ולשלם רק לאחר שמכרה, אלא שבתקופה האחורה נצברו חובותיו, והסיטונאי סרב לתת לו סchorה. הוא לא עמדת בהתחייבותיך, וכייד אספק לך סchorה נוספת נספת? פרץ הסוחר בבכי מך - אם לא תספק לי סchorה, כך אמר, אטmortט חיליה למורי ולא יהיה בידי לחם לילדי. שמע הסיטונאי וכבר ביקש לספק את הסוחירה, אך אז קפצו עובדיו של הסיטונאי והחלו לפרט את כל חובותיו שלא שילם עד כה. נקלעו למקום פיקח אחד, שמע את אשר ארע ואמר לסתור: שמע עלייך לרכוש בבת אחת כמהות גדולה של סchorה, קנה מעט,שלם במזומנים, תמכור, ושוב תקנה, עד שעסקייך יתיצבו.

זה המצב שבו אנחנו נתונים, הסביר ה"חפץ חיים" ליהודי. עם ישראל נמצא בגלות מורה, והקב"ה רוצה ומשתוקק לגאלם. באה מdot הדין ומעכבות. שכן מצבינו הרוחני האיש឴י של כל אחד מאננו הוא בשפל המדרגה. אבל בל נתיאש, יכולים אנו לנחות על פי הצעתו של אותו פיקח: את את נשוב בתשובה. נתקן את חטא הדיבור, נקבע עתים לتورה, נוסיף מצוה למצוה עד שנסלק את כל חובותינו לאבינו שבשמי ונתיצב מחדש על רגליו. לבנה לבנה, מצוה למצוה, זכות לזכות, כך נזכה בעזרת ה' לגאולה השלימה. בנו הדבר תלוי, ביכולתינו הוא! (מרוחה לצמא)

בשלי הסער הגדול הזה!

בספר יונה, שבו אנו קוראים ביום היכפורים, מסופר על יונה הנביא שביקש ממנו ה' לлечת ולהזהיר את אנשי נינו על חטאיהם, ולהתרתם בהם שם לא ישוב בתשובה, הרי בעוד ארבעים יום יהפו' ה' את כל נינו.

יונה חש מאד מפני שליחות זו, מפני שידע שאנשי נינו ישמעו לדבריו וייחסו בתשובה, ובזה יגרם חיליה קטרוג על עם ישראל, שאף הם שומעים נבואות ותוחחות, ואני כולם שמים על לב. לנו העדיף יונה להתחמק משליהות זו, "ולברוח" מפני ה' - לлечת לתריש, מקום מחוץ לגבולות ארץ ישראל, ואני הנבואה יכולה לחול עליו שם, שאין הנבואה שורה בחוץ לארץ.

אך בORAם, מלוא כל הארץ כבודו, מי יכול להסתתר ולברוח מפניו! "זה" הטיל רוח גדולה אל הים, ויהי סער גדוּל בָּם, וְהַאֲנִיה חָשֶׁבָה לְהַשְׁבָּר". יראו המלחים וזעקו לאלהיהם, אלהוי עץ ואבן, ולא נענו. ניסו להטיל את כליהם וחפץיהם לים כדי להקל את משה האונייה, אך גם זה לא הועיל. יונה לא ידע מכל אשר נעשה, כי היה בירכת הسفינה ישן. כשראו המלחים שהסערה הולכת ומתרגררת, והשיזדיותיהם אינן מועילות, החליטו להפליג גורל כדי לדעת בשל מי בא עליהם הסערה - "זופל הגורל על יונה". פנו אליו ושאלوه: "הgingה בָּא לְנוּ באָשָׁר לְמַי הָרָעָה הזאת לנוּ מה פָּלָאכְתָּךְ וְמַאֲנִין תְּבֻזָּא...?" מספר להם יונה את כל קורותיו, ואחר כד

אומרה: "שָׁאוֹנִי וְהַטִּילִנִי אֶל הַיּוֹם, וַיֵּשְׁתַּקְ הַיּוֹם מַעֲלִיכֶם, כִּי יֹדַע אַנִי כִּי בְּשָׁלֵי הַסְּעֵר הַגָּדוֹל הַזֶּה עַליכֶם!" ואכן כך היה, וההמשך ידוע, כמסופר בספר יונה.

אומר הרב מבריסק זצ"ל: מתשובתו של יונה אנו למדים דבר גדול. הרי בספינה היו כולם עובדי עבודה זרה, מלבד יונה, ולא היו חסירות סיבות לתלות בהן את הסערה. אבל יונה הנביא שידע כי יש עליו טענה - לא חיפש הצדקויות, ולא חיפש על מי להטיל את האשמה. תכף ומיד הודה ואמר: "כי בשלבי הסער הגדוֹל הַזֶּה עַליכֶם!".

בימים אלו, בהם נדרש כל אחד מatanנו לפשפש במעשייו ולתקנם, עלולים אנו ליפול בעצת היוצר ולומר: יש אנשים שבאמת צרכיהם להתחזק ולהחזור בתשובה, המצב הרוחני היום ממש לא פשוט, יש אנשים שאפילו בכיפור אינם צמויים. והפריזות ברחוב - ממש נורא ואיום, ובכלל - הממשלה הזאת הורתה את הדת במדינתן, חניות שלبشر חזיר מפוזרות בכל הארץ, השבת גurmata בראש כל חומות. יש לעם ישראל הרבה מה להתחזק לפני שודוקא אני - אדם טוב וחף מפשע - אתנקו את עצמי.

אולם علينا לדעת - כי טענות אלו, הם טענות היוצר הרע, שורוצת למנועו אותנו מלתקנן את מעשינו על ידי טענות שוא. על כל אחד ואחד לומר לעצמו: "בשלבי הסער הגדוֹל הַזֶּה!" כי אכן מכל אחד ואחד ה' דורך התחזקות לפיקודו ומצבו, וכי נמצא בדרגת רוחנית גבוהה יותר, ה' דורך ממנו התחזקות בדרגות שלו.

הוציאיה מסגר נפשי

אומר הגאון רבינו רבי אליהו לופיאן: משל לאדם שנכנסה צפור לתוך כף ידו, וסגר עליה בcupo. אמר: הרי אמורים בני אדם שהצפור הזאת יש בכוחה לעוף למעלה, ואילו אני רואה שאיננה יכולה ל佐... אמרו לו: שוטה שביעולם! פתח את ידך, שחרר את הצפור, ותראה איך היא עפה מעלה מעלה...

והນשל הוא, כשהאדם אומר: איןני יכול לעשות תשובה, איןני יכול להתקדם ברוחניות, אמורים לו: שוטה שביעולם! טemptata את עצמן! סגרת את נפשך בתאות ובהרגלים, لكن איןך יכול להתגבר. פתח את המסגר, השליך את שלשלות התאות והחריגים הרעים מעל نفسך, אז תראה איך אתה יכול להגיע לשובה שלימה ולהגביה עוף עד השמיים! כי "אין הדבר תלוי אלא בי!!!"

מקום שבולי תשובה עומדים

בגמרה מסכת ברכות ודף לד עמוד ב, אמר רבינו אבאו מקום שבולי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולם לעמוד". ופרשו במסכת יומא (דף פ' עמוד ב) שמשמעות התשובה גדולה כל כך, עד שאפילו העברות שעבר במאיז (בכוונה) נהפכים לו לזכויות, וכאליו עשה מצוות במקום העברות. ואמנם זה דוקא בעושה תשובה מההבתו לה' יתברך להתקרב אליו על ידי קיום התורה והמצוות. אבל אם חזר בתשובה מחמת יראה ופחד מהעונש שיקבל על העברות שעשה, אדם זה לא זוכה עד כדי כך שייהפכו לו העברות למצוות, אלא רק נהפכים לו לשוגות, שאע"פ שעשה במאיז, כיון שחזור בתשובה נחשב לו כאילו עשה בשוגג.

וhteum שבולי תשובה דרגתם גדולה עד מאד, כיון שבולי תשובה יצרם מפתחה אותם תמיד לחזור על העברות שעשו והורגלו בהם, והם נלחמים תמיד עם יצרם

ומתגבורים עליו. לכן גדולה מעלתם, כי לפי צערו והתגבורתו של האדם על היצר הרע, כך שכרו גדול יותר. וכך שכותב הרמב"ס: אמרו חכמים, מקום שבعلي תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יוכלים לעמוד בו. לעומת, מעלה גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם, מפני שהם כובשים את יצרם יותר מהם.

האומר אחטא ואשׁוב

ואל יאמר אדם: אם כך הוא, למה לי לחזור בתשובה עכשו בצעירותי?achacha ud shatbagar, vbinatiyim achhiyah b'hafker vau she'ah uvd ubrotot, vach"c achzor batshuba vayhefco liy' k'l ha'ubiorot le'zicotot! ידע האדם, כי רבות מחשבות לבב איש, וטענות אלו - של יצר הרע הם. ראשית, וכי יודע האדם כמה שנים היה, שכבר בטוח בעצמו שיספיק לשוב בתשובה מכל עוונויות! וכבר אמרו רבוינו במשנה ט) "האומר Achta ואשׁוב אחטא ואשׁוב, אין מספיקים בידיו לעשות תשובה". וזו עצת היצר להטעות את האדם ולמושכו בטענות שוא כאלו, וגם ach"c k'siyadkon yitpatah ud אחר יצרו, עד שיטרידנו מון העולם הזה והעולם הבא למורי.

אל תאמר לבשפנה אשנה

מעשה בבחור מתניתה שעלה לירושלים לשבת ושבת בישיבה חשובה, וראה היין מענגים את השבת בדברי תורה וחכמה וננה מאוד, והוא החליט לחזור בתשובה ונשאר בישיבה בירושלים. והנה בעבר שנה נזכר בדברי יlidotnu שנשארו שם ללא תורה ולא מצוות, נסע אליהם כדי שיחזרו בתשובה, וביקש מהם לבוא עמו ולשבות בישיבה בשבת, כדי שיטעמו טעם של תורה, כמו אמר דוד המלך: "טעמו וראו כי טוב ה". אבל הם דחווה לפעם אחרת, כי בשבת ההיא התקיים משחק כדורגל עם נבחרת רוסיה. לשבת הבאה חזר לבקשות לבוא עמו, אך שוב דחווה בטענה שיש מסיבת יום הולדת של חבר במצואי שבת, ואינם ווצים להיעדר ממש, אך הבטיחו שיבואו עמו בשבת שאחריה. ושוב מצאו תרצו בשבת האחורת שקרוביו של אחד החברים, חוגגים מסיבת בר מצווה לבנם, ואמרו לו שיבוא אליהם ביום ראשון בבוקר, וזה יבואו עמו לירושלים. כשחזר ביום ראשון, לתודהנתו הוא רואה את הוריהם יושבים לארץ ובוכים. שאל מה קרה, אמרו לו: בלילה כשהחזרו הבחורים מהמסיבה, סטתה מכוניתם מון הדרך והתנגשה בעמוד חשמל, וכולם נהרגו בתאונת התאונון החבר ואמր: חבל, אילו היו באים עמי לירושלים היו נשאים בחיים, כי גדולה תורה שנوتנת חיים לעושה בעולם הזה ובעולם הבא.

ההשגחה العليונה המכוונת

בחוג בית לנישאי יהדות המתקיים ברחובות, התאספו גם בעל ואשה מגבעת ברינר אשר הוא קיובץ חילוני מובהק שאינו בו אפילו בית הכנסת. הזוג זה יש שתי בנות שלענו להוריהם על השתתפותם באותו חוג בית, "כבר הזדקנתם והתחלתם לפחד מהמוות" אמרו להורים. אחר כמה פעמים שלעגו להם, פנו ההורם לבנות ואמרו להם, במקומות ללווג, כדי שתבואו גם אתן פעם אחת ותשמעו, אולי גם אתנו תשתכלני. בתחילת פטרו הבנות את הצעעה בלווג, אך לבסוף הסכימו לבוא ולהתרשם. אחר שבאו פעם אחת החליטו, לבוא פעם נוספת וכך עברו חודשים וחודשיים שהתמידו בהשתתפות בשיעורים הללו המתקייםים אחת בשבוע. כתום החודשיים היה עליהם להתגייס לצבא, ידעו ההורם שאם תתגייסנה לצבא יהודים בלבד לאחר החשתתפות בשיעורים, לא ישאר בהם רושם כל כך מהשיורם שקבעו. הויל וכד, הציע להם מארגן השיעורים, כי יגישו עתה בקשה לדחיה, ובאופן זה יוכל להשפיק

לلمוד ולתחזק עוד תקופה, כדי להיות מוחסנים ברוחניות הרבה יותר. ועוד אז אם ירצו בכל זאת לילך לצבאה, תוכלנה לאלכת. וכך עשו הבנות ובקשו דחיהה לכמה חודשים. ובמשך זמן זה התמידו בשיעורים והתחזקו מאוד בשמרות המצוות, ובעקבותיהם הctrפה עוד נערה צערה מאותו קיבוץ, ואף היא התחזקה בקיום המצוות. ובסוף דבר הצלicho לקבל פטור' למגורי מהצבאה, ואכו שלושתן להקים בתים נאמנים בישראל.

מההלך הדברים כפי שספרו הבנות, התברר כי קיבלו הם את הצעו להתייצב חדש ימים מאוחר יותר מכל שאר בנות כיתתן, דבר אשר אין לו סיבה. שימו לב, אילו התייצבו ביחד עם כל בנות הcliffe, לא קל היה להם לבקש דחיהה, אולם תירוצים אלו, אבל משהתייצבו לבדם, יכולו לבקש כרצונם ללא כל חשש. הבא ליתר מסייעים בידו. (שאל אביך.)

אין דבר העומד בפני התשובה

נאמר בתורה: "זיהי בהיותם בשדה וניקם קיו אל הַבָּל אֶחָיו וַיְהִגְּהָוּ וַיֹּאמֶר ה' אֵל קיו אֵי הַבָּל אֶחָיד וַיֹּאמֶר לֹא יַדְעֵת הַשְׁמֹר אֶחָיו אֶנְכִּי וַיֹּאמֶר מָה עֲשֵׂית קֹל דָּמִי אֶחָיד צַעְקִים אֱלֵי מִן הָאָדָמָה: וַעֲתָה אָרוּר אַתָּה מִן הָאָדָמָה אֲשֶׁר פְּצַתָּה אֶת פִּיהָ לְקַחְתָּ אֶת דָּמִי אֶחָיד מִינֶךָ: פִּי תַּעֲבֹד אֶת הָאָדָמָה לֹא תַּסְפֵּר תְּתַפְּחָה לְךָ גַּע גַּע תְּהִיחָה בָּאָרֶץ: וַיֹּאמֶר קיו אֵל ה' גָּדוֹל עָנוֹן מִנְשֹׁואָה: הַוְּ גַּרְשָׂת אֶת הַיּוֹם מַעַל פָּנֵי הָאָדָמָה וּמִפְנִיד אַסְטָר וְהִיִּתְיַי נָע וְנָדָב בָּאָרֶץ וְהִיָּה כֵּל מַצְאֵי יְהִרְגָּגִי וַיֹּאמֶר לוֹ ה' לְכָוֵב הָרָג קיו שְׁבָעַתִּים יָקֵם וַיָּשֶׂם ה' קְיוֹ אֹתֶς לְבָלָתִי הַפּוֹתָה אֹתֶס כֶּל מַצְאָה: וַיֵּצֵא קיו מִלְּפָנֵי ה' וַיָּשֶׂבֶт בָּאָרֶץ נָדָק רְדֵמָת עָדוֹן".

מעשאו של קיו מזעזע ונורא, על מה ולמה הרג את הבב אחיו?! הרי כל העולם לפניו, הכל שלהם, יכולים לעשות הכל כאוות נפשם, ועודין לא מספיק לו לקוון כל זה, הוא הולך והורג את אחיו היחידי! לא איכפת לו מאבא שלו ומאמא שלו שייצטוורי! ממש אכזריות נוראה. וחובה בחז"ל שלא ידע קיו מהיכן להרגו, והיה מנשה מכל מני מקומות בגופו, ופצע אותו בידיו וברגליו, שאליל ימות מפה ואולי ממש, ולכן נאמר בפסוקים: 'kol zemi achik zuvekim aliy min haadamah' - לא נאמר 'kol zem' לשון יחיד אלא זמי לשון רבים, שיצאו לו דמים מכמה מקומות.

והנה על אף המעשה הנורא והמזעזע הזה, נאמר שם: "וַיֵּצֵא קַיּו מִלְּפָנֵי ה'", ואמרו רבותינו, שיצא קיו מלפני ה' שמה, ופגע בו אביו אדם הראשון, שאל אותו: מה עשה הקב"ה בדיןך? אמר לו: עשית תשובה והתפשרטה. התהilih אדם הראשון להכות על פניו, ואמר: כך היא כוחה של תשובה, ואני לא הייתי יודע לעשות תשובה על חטאך שאלתית מעץ הדעת! מיד אמר את המזמור 'טוב להודות לה' ולזומר לשם עליון, להודות לבורא עולם שנינן לאדם הזדמנות פז למחוק את המעשה שעשה על ידי שב בתשובה.

והיה כלל היה

ובאמת מצד הדין והסביר, אדם שעבר עברה, לעולם לא היה יכול למחוק זאת, כי אע"פ שהוא מודה ומתחרט שטענה, מכל מקום את הנעשה אין להשיב, כי במקרה היה כאן מעשה עברה, ואיך אפשר להתייחס לזה כאלו לא היה דבר! ניחא, אם היינו אומרים שמעשה העברה קיים אלא שמתחרט שעשה זאת, והקב"ה מקבל את

התנצלותו, זאת אפשר להבין. אבל באמות זה לא כך, כי אדם שזכה לשוב בתשובה שלימה, הקב"ה מוחק לו את העוון למגורי כאילו לא עשה כלל, ולא רק שמוחק אלא כפי שהובא לעיל, שאם זוכה לשוב בתשובה מהבתה ה', עוננותו הנפקים לו לזכויות זו מידת טובו של בורא עולם לתת לאדם השב בתשובה, הרגשה של 'בוא ונפתח דף חדש', ואז כבר יש לו הרבה יותר חזק לפועל באמת ולבאות אך ורק מעשים טובים כרצונו הבורא יתברך.

מספרים מעשה מפורסם שהיה לפני כעשרים שנה הזוג שחתנתנו, והנה בסוף החתונה ניגש אבי החתן לשלם את הכספי המגיע לתצמורת כפי שסוכם בינויהם. ממשמש האב בחליpto והכספי איננו, הבין כי נגנב הכספי, הצעיר מאור והשיג כספי אחר לשלם לתצמורת. לאחרימי' השבע ברכות' הזמין הזוג החודש את הויהיםшибו לביתם לראות את הסרטת החתונה, והנה בתוך הריקודים רואים שאב החתן מוציא את חליpto ומניחה על גב הכספי ורוקד בשמחה, ולאחר כמה רגעים רואים את אבי הכללה מסתכל אנה ואנה, מכnisת את יוזי, ו... מוציא את הכספי ומכוון לccoli. אי אפשר לתאר אלו בושות היו באותו רגע לאבי הכללה, אשר היה מוכן לקבור את עצמו חי, ולא להתבונש בושה כזאת ליד חתנו החדש והוריו.

הבה נתבוננו, כמה היה מוכן אבי הכללה לשלם לצלים, שיסכים למוחק את הקטע הזה: הלוא כל כסף שביעולם, ובלבך שיציל אותו מבושה זו! והנה אומרים חז"ל, כי לאחר שהאדם נפטר ובא לתת דין וחשבון, מראים לו את כל מעשייו שעשה מיום שנולד ועד יום מותו. וכשעשה עבירות ושב בתשובה, בורא עולם מוחק את הקטע מההסתרתו למגרי, ולא יראה אותו כלל ביום הדין! זהו כוחה של התשובה!

כִּי לֹא אֶחֱפֹּצֵץ בְּמֹות הַמֵּת

על רעטם וחטאיהם של אנשי סדום ועמורה מעידה התורה: "זַאֲנֵשִׁי סְדֻם רְעִים וְחַטָּאִים לְה' מֵאַד: וַיֹּאמֶר ה' זַעַקְתָּ סְדֻם וְעַמְרָה בַּי רְבָה וְחַטָּאִים כִּי כְּבָדָה מֵאַד:

ולא בכדי הענישם הקב"ה עונשים קשים וחרוריים, כאמור בתורה: "זה' המטיר על סדום ועל עמורה גְּפָרִית וְאַשׁ מֵאת ה' מִן הַשָּׁמֶן: וַיַּחַפֵּךְ אֶת הָעָרִים הָאֵל וְאֶת כָּל הַכָּבֵר וְאֶת כָּל יִשְׂבִּי הָעָרִים וְאֶת כָּל הַאֲדָמָה:

אולם אל לנו לחשוב שהקב"ה היה חפץ 'בדוקא' להעניש את סדום ועמורה חס ושלום. לא ולא, וכבר במדרשו אמרו כי עיר סדום היתה קיימת טה"כ חמישים ושתים שנה, ומתוכם עשרים וחמש שנה היה הקדוש ברוך הוא מרעיש עליהם הרים ומביא עליהם זועות כדי שיישעו תשובה, ולא עשו. לכך לא הייתה ברירה אלא להעניש דוקא בזורה הזאת. כי ידע בורא עולם שחוויות זויאת, צריך לשרשה מן היסוד ולא להשאיר כלום, ואם היה הקב"ה מעוניין בלבד ולא משחית את העיר, בני אדם שהיו באים אחר זמן להתגורר בסדום ועמורה, היו מושפעים מהאוירה הקליקלית שהוועיטה וושארה במקום, והוא גם הם נעשים רעים וחטאים לה', וכך לא הייתה ברירה אלא להשחית את העיר מהיסוד. אבל מכאן נלמד על שאר בני אדם שבודאי אין הקב"ה חפץ להענישם, כמו שאמר הקב"ה לנביא יחזקאל ופרק לג פסוק יא: "אָמַר אֱלֹהִים חִי אָנָּי נָאֵם ה' אֱלֹהִים אָמַר אֶחֱפֹּצֵץ בְּמֹות הַרְשָׁעָה כִּי אִם בְּשׁוּבָה רְשָׁעָה מִדְרָכָו וְחַיָּה. שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדְרָכֵיכֶם הָרְעִים וְלֹמַה תִּמְוֹתוּ בֵּית יִשְׂرָאֵל". שם יח' לב) "כִּי לֹא אֶחֱפֹּצֵץ בְּמֹות הַמֵּת נָאֵם ה' אֱלֹהִים וְהַשְׁיבָוּ וְחַיָּו".

ادرבה, בORA עולם ישתחבשromo, הוא מיטיב לנו והוא ייטיב לנו, ואך ורק רוצה לטובתנו ולא לרעתנו חס ושלום. אלא שהכל תלוי בנו, שככל שנטיב את דרכינו וממשינו, בORA עולם יתנהג עמו כפליים של טובות והבטות.

מטרת העונש

אכן כל מטרת העונש שמעنى הקב"ה את האדם, אינו אלא כדי שהאדם יתבונן בנסיבות שעשה שלא כהוגן ויתחרט עליהם ולא יעשם שוב.

ומספרים על הגאון רבי אליהו מווילנא שרכש ספר תורה מהודר מאד ושמר עליו כבבת עיניו. והנה באחד מן הימים קיבל הרב הזמנה לחותנות נכדו של הגאון רבי שאלול נתנוונו שהיה מזקני גזולי הדור בזמנו. לאות הוקרה וכבוד לדב, נסע הגאון מווילנא ברכבת לחותנה שהתקיימה ביום ראשון בערב במקום סמוך לעירו של הרב שאלול נתנוונו. באותו לילה לא הייתה רכבת חוזרת לוילנא, והוכרת הגאון לשונו שם. לחרת בבקר ביום שני כס הרב והתפלל שחרית עם הקהלה, אך כשהגינו לקריאת התורה, נוכחו לדעת שאין ספר תורה במקומות, ומהמות זקנותו של הרב נתנוונו, קשה היה לרבות נסוע עד העיר בשביל ספר תורה, ולכן הוכרחו לוטר באותו יום על קריאת ספר תורה. לאחר התפללה נסע הגאון מווילנא חוזרת אל ביתו. והנה אך כאשר הגיעו, שמע בשורה מצערת, שנגנב הספר תורה שלו, ובני הבית הודיעו על כך למשטרה, אולם זה כמו שעות שעדיין לא נמצא הספר. היה הרב בצער גדול והחל לבכות בכפי גדול ועצום, ואמר שידעו והוא שנגנב לו הספר בעבור חטאו שלא קרא היום בבוקר בספר תורה, וקיבל על עצמו שיטור לא יותר אף פעמי על קריאת התורה. והנה לאחר זמן מה, הודיעו לרבות כי נמצאה ספר התורה, והוחזר לרבות. אמר להם הרב: דעו בני, כי כל זה עשה הקב"ה כדי שאושב מהטאוי, וברגע שראה הקב"ה שאני מותחרט על חטאוי ומקבל על עצמי שלא לעשות כן שוב, כבר לא הייתה סיבה להענישני ואז חזר הספר.

וכיווץ זה מסופר בغمרא ברכות ו/or ה עמוד א על רב הונא שהיה אחד ממחמי הגמורה, והחמיזו לו ארבע מאות חビות יין והצער מאד. נכנסו לבקרו חבריו החמיים ואמרו לו שיבדוק בנסיבותיו אולי נהג באיה עני שלא כהוגן. אמר להם: וכי אני חשור בעינייכם?! אמרו לו: וכי הקב"ה חשור בעיניך שמענייש סתום ללא סיבה?! אמר להם: אדרבה, אם יש מי ששמע משחו לא טוב עלי, שיזדיע לי ואתקון. אמרו לו: שמענו שכובדו לא נותנו את כל החלק המণיע לפועל בשדה. אמר להם: הרי הוא גונב לעצמו הרבה, ובקושי משאיר לי, לכן אני מפחית משכו. אמרו לו: בכל זאת נחשב לך שגמ אתה גונב ממנו. אלא תנתן לו אתה את החלק המণיע לו, ואמ תרצה לתבע אותו אחר כך על גניבותו. אמר להם רב הונא: אני מקבל עלי את דבריכם וחוזר בי. עשה הקב"ה נס ונחפץ החומץ חוזרת ליין. ויש אומרים שהתייקר החומץ עללה לדמי מחירו של היין, כך שלא הפסיד רב הונא כלום.

مفנה מקום לעברות נוספות

חלק הכרחי מתהליך התשובה הוא הויידי, דהיינו שיאמר האדם בשפטיו את אשר חטא. ותיקנו חז"ל בסדר התפילה נוסח יודוי, שבו אנו מכנים על חטא ואומרים: "אשmeno, בגדנו" וכו'. אולם עליינו לזכור את אשר כתוב הראמ"ב בהלכות תשובה: מה היא התשובה? שיעזוב החטא את חטאו ויסירחו ממחשבתו, ויגמור בלבבו שלא יעשה עוד... וכל המתוודה בדברים ולא גמר בלבבו לעזוב את החטא, הרי זה דומה לטובל ושרצ בידו, שאין הטבילה מועילה לו עד שישליך את השרצ.

ורבבו יעקב מודבנה המשיל משל בזה, על הפסוק בישעיה ופרק א פסוק ח) "על מה תוכו עוד תוסיפו סרה". משל לאדם שהלך לחנות מכולת וביקש שק לשים בתוכו עשרה ק"ג קמה. לכאח את הכהן, מילא בשק מדד וממציא תשעה ק"ג, ולא נותר מקום להכנסים עוד. ביקש מבעל החנות שק אחר גדול יותר, אך המוכר המימן ידע את מלאותו, והוא ניגש וחבט בשק מפה ומשם עד שנעשה ריווח להכנסים עוד קילו קמה. והנמשל, אדם עושה עברות מכף רגל ועד ראש, כל כלו מלא עברות, ואינו לו עוד מקום, המצפונו מכבד עלייו. מה עשויה? מתחילה לומר יודוי, מהה על ליבו מעט, ואז המצפונו שלו נהיה נקי, ובלבו מתפנה מקום לעברות נוספות. זהה שאומר הנביא, 'על מה תוכו עוד' - לצורך מה אתם מכמים, האם בשביל ש'תוסיפו סרה?!'

הקרב האמייתי

טהילות נצחו צעדיה בגאותה ברחובות העיר. אזרחי המדינה מקטנים ועד גדולים באו חלקוק כבוד לצבאה החוזר בנצחו מון המלחמה. לא מלחמה רגילה היהיה זו, אלא מלחמה עם אויב קשה במיוחד, אשר המאבק עמו נמשך על פני שנים רבות, ולכו שמחת הנצחו הייתה אדירה. חיילים חסונים צעדו בגאותה ולאחריהם מפקדים עטורי דרגות ואוטות הצבאיות. ההמון המשולב נופף להם בהתלהבות וזרק לעברם זרי פרחים. ואז הגיע הרגע הנadol, תרועת חצוצרות אדירה בשירה את בואה של ררכרות המלכות. על הכרכרה נראה המלך כשהוא עטור נצחו. העם הצדיע לו ביראת כבוד. האוירה הייתה מרוממת.

והנה בתוך המהומה התקרב ז肯 אחד לעבר המלך ואמר: "יסלח לי אדוני המלך, הנה נא חזר המלך נצחו מון המלחמה הקטנה, ברצוני לברך את המלך שיזכה להיות עטור נצחו גם במלחמה הגדולה".

"למה מתכוון לדבריך?" שאל המלך בתמהנו, והז肯 הסביר: "מלחמה זו שחוורת ממינה נמשכה כ-10 שנים, לפחות את זמן הפוגות והשינה, אך יש מלחמה שנמשכת על פני 120 שניםתו של האדם, 354 שנים, 24 שעות ביום מה לא הפוגות. ואת האויב הנלחם בה אי אפשר להפיל במכת מחץ אחת, שכן מיד לאחר שהוא נוחל תבוסה, מגייס הוא כוחות חדשים ומתיחל במלחמה נוספת, הוא לעולם אינו מתיאש. יש לו תכיסי מלחמה מיוחדים, שחלים אינט מוכרים לנו. הוא יודע לנצל בדיקות רגעי החולשה, והגרוע ביותר שהוא מתחזה לעתים לאוּהָב, וקשה מאוד ליהוו, ובכן אדוני המלך, סיים הז肯, "אני מאמין לך הצלחה במלחמה הגדולה נגד היצר הרע".

אייזחו גבור הכבש את יצרו

כל אדם יודע אל נכוון עד כמה נוכנים דברים אלו לעתים אדם יכול לעשות דברים גדולים וקשים לביצוע, פועלות הדורשות ממש גופני רב, הרפתקות מוסכונות וכיו', אך כל זה קל מאד ביחס להתגברות פנימית אחת, התAFXוקות בשעת עצס, הימנענות מלשון הרע, שינוי הרגלים וכיוצא. דברים מעין אלו דורשים ממש פנימי גדול מאוד.

כמו מאירים הם דבריו של הרמח"ל בספרו "מיסילת ישרים": "ויהנה שם הקב"ה את האדים במקומות שרבים המרחקים אותו ממנו יתרבד. והם הם התאותות החומריות, אשר אם ימשך אחריהם הנה הוא מתרחק וחולץ מון הטוב האמייתי. ונמצא שהוא מושם באממת בתוך המלחמה החזקה, כי כל ענייני העולם בין לטוב בין לモעט, הם הם הנסינות לאדם. העוני מצד אחד והעושר מצד אחד, השליה מצד אחד והיסורין

מצד אחד, עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחרו, ואם יהיה לבנו חיל וינצח המלחמה מכל הצדדים - הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה להידבק בבוראו, ויצא מן הפהזודור הזאת, ויכנס בטركלון לאור אור החיים".

מה רוצה הכלב:

אכן מאמץ רב עליינו להשקייע במלחמה תמיידית זו, וכמו כן עליינו גם לדעת ולהכיר את תוכיסי הייצר הרע. הנאוו רבינו חיים שמואלביץ זצ"ל נהג להתריע פעמים רבים מפני שיטותיו המוחכמות ונכליו של היצר. הוא סייר משל המובא במדרש:

בשוק של רומי היו כלבים ערומים, היה הכלב רוכז על פתח חנותו של האופה, משים עצמו כישן ולוטש עיניים בהחבא על המגשים העמוסים בדברי מאפה מפייצי ניחוח. "מה רוצה הכלב?" שואל ר' חיים, והודיעש את המילה האחורה בתוכונו ליצר הרע, - "לחמניה אחת!" האם האופה - האדם - יניחס לו זאת? בודאי שלא. הוא שומר על הלחמניות לבב יחותו הכלב אף אחות מוח. מה עושה הכלבי הכלב בשוק של רומי היה משים עצמו כישן, אך ברגע קט של היסח הדעת היה הופך תבנית שלילימה. במஹומה שהיתה קמה, היה הכלב חוטף לחמניה אחת, כשהיתה המהומה שוככת, היה האופה עורך את המazon, "נו, רק לחמניה אחת, לא נורא". אבל הכלב - השיג בדיקות מה שרצה!

כך היא דרכו של היצר, הוא רוצה להכשיל את האדם רק בפרט אחד, כדי שמהר יוכל להכשילו בפרט נוסף, שהרי כך אמרו חז"ל: "כך אומנוו של יציר הרע, היום אומר לו עשה כך, ולאחר מכן אומר לו עשה כך, עד שהוא עבודה זרה". אךizia בר דעת מושב בדעתו יניחס ליצר להכשיל אותן אבל ליצר המהoma, הוא מכניס את מהכח לרוגע של היסח הדעת, ואז ברגע הזה הוא מחולל מהומה, ובזהzmanות זו הוא האדם למכבים פתאומיים, לכל מיני מצבי לחץ, אי נעימות, ובהתפרצות קטינה של כעס, בחילול שבת "קטן", מה כבר עשית? חושב האדם בלבבו, אך הוא אינו יודע שזה הדבר שאוועו רצה היצר הרע בלבד.

סוד האושר במשחק הcadrogel...

בחור אחד היה מגיע בקביעות לשערוי הערב אצל הרב שלום שבדרון זצ"ל. פעם אחת התנצל בפני הרב ואמר כי השבעו לא יכול להגיע לשיעורים, מפני שיש לו טרדה מסוימת המונעת ממנו להגיע. "מה הטרדה?" התעניין הרב, הבוחר ניסה להתחמק אך למול מבטו האוהבים והאכפתים של הרב, נאות לספר: "השבוע מתקיים המשחק המרכזי לכדרוגל. שעותם המשחק חופפת לשעות השיעור, ואני לא מסוגל יותר על רגעים אלו. אני מכור למשחקי כדורי, אני אוהב בכל ליבי את המשחק ונBOROIYO!". "ידידי היקר", אמר הרב, "מעניין אותי מאריך לדעת מה סוד האושר במשחק הcadrogel? היתי שמח לשמעו מקרוב על מהלך המשחק". הבוחר החל לספר בהנהה אישית: "המשחק מתחלק ל-2 קבוצות. ואם נרצה להגדיר את ההצלה על רגלי אחת נאמרשמי שמדובר את השער הוא המאושר. זאת אומרת בצדדי המגרש יש שער רחב ממדדים, וכי שבועות כדורי ומכוון לשער הוא המנצח, הרוגע שהכדור נכנס לשער הוא הרוגע האמתי של המשחק". "מה החכמה הגדולה להכenis כדורי לתוך השער?" שאל הרב, "בוא עמי ואני אראה לך איך אני בוועט לתוך השער 20 כדורים במהירות הבזק". הבוחר חיזק, "את העיקר שכחתי בספר הרבה. ליד השער

עומד שוער, והוא משטדל למונע, החכמה היא להתגבר עליו ולהכניס את הcador".
- "זיאיך באמת מצלחים להתגבר?"

- "נו, זו החכמה במשחק, מי שמצילח הוא גיבור המשחק!"

- "אני רוצה להבין, השומר לא הולך לישוי הוא נמצא ליד השער 24 שעות ביממה,
וככל שם וישן שם?"

- "מה פתאום?", צחק הנער, "וזאי שהוא הולך לישון, הוא עומד שם רק בשעת
המשחק, ואחר כך הוא שב לחיי היום יום."

- אם כן מה הבעיה, נבו באليلה כשהשומר הולך ונקבע את השער ללא שום בעיה". הבוחר הגביה את קולו: "דוקא ממשoms כדי, דוקא ממשoms שהשומר מסתלק ואין קושי להכנס את הcador, אין זו חכמה והגבורה היא דוקא בשעת הקושי" רבי שלום נעמד על רגליו ואמר לבוחר: "ישמעו איזניך מה שפיך מדבר, האם לבוא לשיעור בשבוע הבא זו גבורה? הרי בשבוע הבא אין לך שום מניעה. החכמה הגדולה היא בשעה שיש מפריע שעומד בשער בית המדרש, שמנועת את הכניסה, בשעה זו נקודת האושר - להקבע את השער. כן כן, לפום צערא אגרא! אל תפֶר את כללי המשחק!". יום לאחרת הוא הגיע לשיעור, והואקבע את השער דוקא בשעת קושי! בסיום הלימוד אומרם: "מודים אנחנו לך... שנות חלכנו מישבי בית המדרש ולא שמות חלכנו מישבי קרנות... שאנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר וهم עמלים ואינם מקבלים שכר". והדברים לא כauraה לא מובנים, האם אין העמלים במלאתם מקבלים שכרי וכי יש חיות התופר בגדי או סנדלים עושה מנעלים, ואני בא על שכורי אלא: בענייני העולם הזה נותנים שכר על התוצאה המוגמרת בלבד. ערכחה של נעל לא נמדד בעמל ובטרחה שהשקייע בה הסנדלה, אלא בתוצאות המוגמרת, בטיב, בדוגמה. לעומת זאת: אנחנו עמלים ומקבלים שכר - על עצם העמל! ככל שאדם עמל יותר - שכרו גדול יותר! מצוה שנעשתה בקושי בעמל - שווה פי מאה מצוה שנעשתה ללא קושי! כי טוב אחד בצד ממאה שלא בצד. לכן לא נתיחס אל הקושי ככשלון וחולשה, אלא כמנוף להצלחה.

๙ וְאַנִּי תְּפִילֵתִי לְךָ ה' ۹

שְׁפָתִי צְדִיק יִדְעָו רָצְוָו

רבותינו ז"ל תקנו בעשרות ימי תשובה להוסיף בתפילה כמה בקשות, ואלו הן:
* "זיכרנו לחיים...", * כתבנו בספר חיים", * "וכתוב לחיים טובים...". * "ובספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טוביה וישועה ונחמה וגזרות טובות, נזכר ונכתב לפנייך אנחנו וכל עמק ישראל לחיים טובים ולשלום".

רבנו מאיר מרוטנבורג [שחי לפני כש מאות וחמשים שנה] מבאר למה תקנו חז"ל ארבע בקשות, הלוא היה מספיק לתקן את הבקשה الأخيرة שבה כלולים כל הבקשות וההטבותיו אלא משל למה הדבר זומה?

סוחר יהלומים אחד היה צריך לנסוע לצורך עבודה לחוץ לארץ, והוא לו בן קטן

פיקח שרצה להציגו עמו. אמר לו אביו: לא תוכל להציגך אליו, אולם אם אשמע מאמא שהתנהגת יפה, אביה לך שעון זהב במתנה. שמח הבן על ההבטחה ונפרד מאביו לשלו. אכו בימים הראשונים התנהג הבן למועד, אך לאחר כמה ימים חזר לסורו והיה מפיער לאמו, לא מכין שעורי בית, לא אוכל בזמן וכו'. כשהזיר האב מהויל היה הבן עדיין בבית הספר, וספרה האם לאב על התנהגותו של הילד. אמר האב, בודאי שלא קיבל הילד את השעון. והנה שהῃע הבן, היה האב באמצעות סעודהו והחל לספר את כל מסעויותיו היכן בקר והיכן טיל, והאם מקשיבת, נהנית ומ�파לת. תוך כדי הדברים אמר הבן לאביו: אבא, האם זוכר אתה שלפני נסיעתך הבתחת לי שתביא לי שעון זהבי? יודע אני שבודאי לא מגיע לי לקבלו, אך אני רוצה לבקש מך רק לראות את השעון, כי מעולם לא ראתי שעון זהב. הסתכל האב על אשתו, חייך והראה לבן את השעון. אמר הבן: כמה יפה השעון. אני רוצה למדוד אותו לראות אם הוא מתאים לי. הסכים האב גם לזאת, והילד ענד את השעון על ידו. כראות הבן כי טוב לב אביו, איז אומץ ואמר: אבי היקר, كنت שעתן כל כך יפה, והוא ממש ממש מתאים לי, בדוק בשביili. أنا מך, תנו לי אותן במתנה. חייך האב ונתנו לו.

ובודאי, אם מתחילה היה הבן מבקש מאביו את השעון, פשוט שלא היה נתנו לו. אך ידע הבן לפיסס את אביו לאט לאט, בתחילת בקש מאביו רק להראות לו, ולבסוף בקש גם שיתן לו.

זה שאומר דוד המלך ע"ה בספר התהילים: "הרינו ה' חסדך, וישעך תנו לנו". תחילת ביקש "הרינו" אבל אחר כך הוסיף "תנו לנו".

ולפי זה מובנת השאלה אוזות החוספות בתפילה, שעם ישראל יודעים לפיסס את בוראם. בתחילת אין לנו מעוזים לבקש הרבה, כי יודעים אנו שלא מגיע לנו כלום. מבקשיים אנו: "זכרנו לחיים", רבונו של עולם רק 'תזכור' אותנו לחיים. לאחר מכן מוסיפים 'כתבנו' בספר חיים, אחר שכבר זכרת אותנו לחיים, כתוב זאת. ולאחר שכבר כתבת, אנו אומרים: רבונו של עולם, מה שווים חיים בלבד, אם איןם חיים טובים, לכד מבקשיים וכותב 'לחיים טובים'. ועל זה מודים אנו וمبرכים 'התוב שמאך ולך נאה להזות', תודה רבה שכתבתנו לחיים טובים, כי אנו בטוחים שברוא עולם שומע ומקבל תפילה עמו ישראל. ולבסוף אנו אוזרים אומץ ומבקשיים: רבון העולמים, ברחמייך המרובים כבר כתבתנו לחיים טובים, אנחנו מך תוסף עוד כמה מילימ, תגמור את השורה: "ובספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טוביה וישראל ונהכמה וגוזרות טובות, נזכר ונכתב לפניך אנחנו וכל עמק ישראל לחיים טובים ולשלום!"

שגיאות מי יבין

כיווץ זה ביקש דוד המלך מהקב"ה: "שגיאות מי יבין, מנסתרות נקי, גם מזדים חשוב עבדך... ונתקתי מפשע רב". בתחילת ביקש מה' שימוש לו רק על השניות, שאליו הם העברות שנעשו בטיעות בשוגג, אמר לו הקב"ה מחלתי לך. אח"כ הוסיף 'מנסתרות נקי' - עברות שלא בשוגג, אך אמנים התביבשתי ועשיתים בסתר, גם עליהם תמלח לי, אמר לו ה' מחלתי. לאחר מכן ביקש, 'גם מזדים חשות עבדך', עברות שבמזיד שלא עשיתם בסתר אלא בגלוי גם עליהם תמלח לי. ובאחרונה אמר 'נתקתי מפשע רב', דהיינו אפילו עברות שעשית מזיד להכעיס, גם עליהם תמלח לי. ואמר לו הקב"ה לדוד, מחלתי לך.

ואומר המדרש, משל לעני שהיה רעב מאד וניגש לאחד הבתים ובקש לאכול. אמר להם: לא אכלתי שלושה ימים, أنا הביאו לי פרוסת לחם. מיד הביאו לו. התהילה לאכול מעט ואמר: הלחם יבש מידי, אם אפשר הביאו לי איזו עגבניה להרטיב את הלחם, שלא אהנק בגרוני. נענו בני הבית לבקשו והביאו לו גם עגבניה. לאחר מכן אמרו: שלושה ימים לא שתיתי, אולי תוכל לבקש לי בקשה כוס קפה. ריחמו עליו ונתנו לו את מבוקשו. נמצא שאכל, שתה ושבע על חשבונו בעל הבית. אבל אם מתהלך היה מבקש לשותות קפה, היו אומרים לו: אדוני, לך לבית קפה, ותשנה שם קפה.

כך מרצים עם ישראל את הקב"ה, ובקשותיהם עלות לרצון לפני ה', כפי שאמר הקב"ה לישראל: "השמעני את קולך כי קולד ערב ומראיך נואה" - חושקni בכם לשמע את קולכם בבקשתיכם ותחינטכם אליו.

לדבר עם בורא עולם

מכאן נלמד אנו לעצמנו, כמה חשובה ומקובלת ורצויה תפילתו ושיח שפטותינו לפני ה' יתברך. ולא רק בשעת התפלה ממש, אלא בכל זמן שאנו נדבר עם בורא עולם, אף פעם לא 'תפוס', אין 'شيخה ממתיינה' ולא 'תא קולי', תמיד הקוו פתוח, ובורא עולם מازין לנו. ואדרבה כמה שנבקש ממנו יותר, הוא ישמה בנו יותר.

ולא יפחד האדם מליהיות 'נדוני' על בורא עולם, כי יש בקשות ומשאלות ש��צתב להן הקב"ה מספר תפילות מסוים, אשר על ידו מתמלא אותה משאה. ופעמים שהאדם מבקש פעמיים ורואה כי לא נענה ומתיאש, ואני יודע שאילו היה מבקש עוד פעם אחת היה נענה. וכי לנו גدول ממש רבנו שהתפלל לבורא עולם חמש מאות וחמש עשרה תפנות, כדי שיכנס הארץ ישראל, עד שאמר לו הקב"ה 'רב לך, אל תוסף דבר אליו עוד בדבר הזה'. אמר לו: אילו הייתה מטופל עוד תפלה אחת, הייתה נענה, אך אין רצוני שתכנס הארץ ישראל, לכן 'רב לך'.

קרוב ה'... לכל אשר יקראוهو באמת

עורך דיו יהודי מאנגליה הגיע אל אחד הרבנים בלונדון, ובשיחה עמו התלונן העוזר, כי הוא נמצא בצרה גדולה. בעבודתו קיבל עליו להיות פרקליט של גוי אחד שהסתבך בעניין פלילי, ובמהלך המשפט התגלה כי הלוקה זהה רמאי גדול, עד שהשופט לא חסך שבט-בירקו גס מהעו"ד שלו, והואו האשים כי היה מודע לרמותם לקחו, ועל כן החליט להעמיד למשפט גם את העו"ד. ידוע, כי באנגליה מתנהל כל העניין המשפטי בדרך קפדנית ביותר, השופטים מודוקים לא רק עם הנאים העומדים למשפט אלא גם עם עורכי הדין שלא יהיה שום רבב, וכן נשקפה לעו"ד שלפנינו סכנה גדולה, שלא רק שיפסלו אותו ולהבא מלועוק במקצועו, אלא עלולים עוד להטיל עליו עונש כבד עם Kens. אמר לו הרבר, שמע נא ידידי, העצה הטובה ביותר היא, שתעשה ככל אחינו בית ישראל להתפלל לבודא עולם שיוציא אותה מצרה זו. השיב העו"ד מה, לבקש מה? - איני יכול, פעם כבר בקשתי ממנו ישועה והבטחתיו לו שיותר לא אבקש.

לפני מספר שנים הוזמן לאוסטרליה למשך כשהה חודשים, ולקח עמו את בתו היחידה והאהובה. ובהיותם שם חלה פטע הילדה בצוואר קשה והזעקה מיד לבית החולים, שם ערכו לה סיירה של צילומים, ונתגלה כי לכתה במחלת הנוראה לע"ע.

מיד פתחו בסדרה של טיפולים, אך עברו שבועות מספר ומצבה התדרדר עד שיש אחד בשבת, אמר הרופא לאביה העוזר, כי מצבה קרייטי ולא נותרו לה אלא שעתיים שלוש. האב היה מזועז ונחרה, אך פתאום נפלה החלטה בלבו לлечת מיד בבית הכנסת, אמנים הרבה לא ידע, לא זכר שום דבר של יהדות, זולת שבויים הבר מצוה לקחו אביו לבית הכנסת והניחו תפילין. זה היה כבר בשעות הצהרים חיפש ומצא בית הכנסת. נכנס פנימה ובחיות לבו מר עלייו אמר, "רבונו של עולם, אני מוכחה לבקוח ממקדך דבר ואני מבטיח לך שיתור לא אבקש ממקד שבתי היחידה תשאר בחיים". כך עוד נשאר זמו מסויים בבכיו, עד שלפעת הש הקלה על לבו. באותו רגע גמר בדעתו לחזור לבית החולים לראות את המצב. והנה בשומו מבית החולים, מקודם הרופא את פניו ואומר, דבר פלא וሞזר, היא פקחה את עיניה. מיד ערכו לה בדיקות וכבר למחזר בvisor בקשה לשותה, ועוד שכעבור שבועיים היא כבר ירדה מן המיטה. וערכו עוד בדיקות יסודיות וכולם התפעלו, נס ופלא, אין שום דבר. ומרוב התפעולותם הלו כו הרופאים המתפללים והראו את הצילומים הראשונים שהראו בבירור את היגידול, ואת הציולמים החדשניים שבהם לא נמצא שום דבר. וכולם הודיעו כי זה רק נס ממשים.

סיים העוזר את סיפורו, עתה הלוא שמעת שהבטחתו לה' שלא אבקש יותר. אמר לו הרב, אף על פי כן, דע לך כי בורא העולם רחום וחוננו ושם שאנו מבקשים ממנו עוד פעם ועוד פעם, ולעולם לא נמאס לו חס ושלים מatanנו. משמע לכך, הילך והתפלל שוב מכל ליבו, ותפלתו הוועילה לו, ויצא מן המשפט זכאי.

"**כפי מי גוֹדָל אֲשֶׁר לו אַלְקִים קָרְבִּים אֵלֵיו כֵּה אַלְקִינו בְּכָל קָרְאָנו אֵלֵיו.**".

לא יתפלל דזוק על דבר מסוימים

חז"ל אומרים כי כאשר מתפלל האדם לבורא עולם, לא יבקש דזוק על דבר מסוימים. למשל, אם רוצה להתפלל על זיווג, לא יאמר: רבונו של עולם תן לי את האשה הזאת. כי אין האדם יודע האם באממת היא מתאימה לו, שהרי האדם יראה לעיניים וה' יראה ללבב. יתכן שבאמת היא טובה, אך הקב"ה - יודע תעולמות - יודע שסביר רב יסביר אם יקחנה, בಗל אביה ומשפחחתה שיימרדו לו את חייו. לכן יתפלל שיזמין לו הקב"ה את בת זוגתו המתאימה לו ביותר, שתהייה צדקה, יראת שמיים, נאה וחסודה. יוכל לומר, "ונראה לי שזו מתאימה בשבילי, אבל רק אתה בורא עולם יודע את האמת אם היא מתאימה לי או לא, והטוב בענייך עשה".

כמו כן, פעמים ומחפש אדם דירה ל_kvנות, ומוצא דירה שמוצאת חן בעינוי מכל הבדיקות: לא בקומת גבורה, דירה מוארת, מרוחת וכו', בכל זאת לא יתפלל להקב"ה שיתנו לו דזוק את הדירה זאת, כי יתכן שבאמת הדירה טובה, אך אין לה טובה בשבilio, בगל שהוא לא יסתדר עם השכנים שם וכדומה. לכן תמיד יבקש האדם מבורא עולם שיעשה לטוב בעינוי להchein לו את הטוב ביותר בעברו.

אביינו מלכנו

בעשרותימי תשובה אנו מוסיפים בתפלה לאחר חזרת הש"ץ את נוסח 'אביינו מלכנו'. ונহגו לאומרו בקול רם, ובני אשכנז נהגו גם לפתח את היכל בשעת אמירתנו. אך יש להתבונן שהרי יש עוד 'אביינו מלכנו' שאנו אומרים במשך השנה - לאחר הידי, ואוטו אנו אומרים בשקט. ובאמת מה ההבדל ביןיהם? ובארו המפרשים על פי משל,

לסוחר בדים שהליך פעם לבית החירותת כדי להזמין בדים לקראת החגיגים. ניגש אליו המוכר והראה לו: בד כזו עולה כך וכך למטר, והלה החל צועק בנגדו: לא לזה התכוונתי, אני רוצה סוג אחר. ולאחר שמראה לו את הסוג הרצוי, מփש בד נוסף ושוב לא מוצא חן בעיניו, וצועק על המוכר. וכך שעה ארוכה מדבר בקהל רם ובצעקות. והנה לאחר שארז לו המוכר את כל החבילות לפני רצונו, ניגש האיש לשלים. הוא נוכח לראות כי התשלומים מסתכם במחר גבוח מאד, בשלב זה הנמייך את קולו ודייבר בשקט עם המוכר: תעשה טוביה, תעשה לי הנחה, תן לי חלק מהסכום בהקפפה, אתה יודע שהיומ המצב לא פושט, יש מיתון, מתחשב. הסתכל המוכר על הקונה ותמה עלי: תאמר לי אדוני הירך, הרי לפני שתי דקוט דיברת בקהל רם ובצעקות, ומה קרה שעכשו הנמכת את קולד, שמא ה策דרת?! והתשובה ברורה לכל אחד, כי אילו היה מעיז לצועק גם בשעת התשלומים, הלווא בודאי שהמוכר לא היה נותן לו הנחה, ואולי גם היה מעיף אותו מהחנות על חוצפות ועוזות פניו, לכך לא הייתה לו ברירה אלא להנמייך את קולו ולדבר בנחת שאولي ישמעו לו, כמו שכותב 'תחנונים ידבר רע'.

והນשל, כשהאים אנו לבקש מה' יתברך פרנסת, הצלחה ורפואה, אנו מבקשים בקהל רם 'אבינו מלכנו כתבנו בספר חיים טובים' כתבנו בספר פרנסת טובה' כתבנו בספר גאולה וישועה...' אמר לנו הקב"ה אני מוכן לכתב אתכם, אבל מה אתם משלימים עבר זו, אני רוצה תמורה זה, שתעשו מצות ומעשים טובים. ולצערנו הרב, כל אחד ואחד מatanנו יודע בסתר לבבו את מייעוט ערכו ומעשי הדלים, לכך בזה אנו באים ואומרים בלחש 'אבינו מלכנו חטאנו לפניך רחם علينا', חננו ונענו, כי אין לנו מעשים 'עשה עמו צדקה וחסד...' ואנחנו לא נדע מה נעשה, כי עלייך עינינו, אתה מכיר אותנו כמו דלים ורשימן אנחנו ממעשים טובים, מתורה ומצוות, אם כן תנו לנו בהקפפה, תעשה לנו הנחה.

שלוש עשרה מידות של רחמים

בימים אלו נהגים לומר סליחות, שגולת הכותרת שלחם הם יג' מידות של רחמים.

במסכת ראש השנה ור' י עמוד ב', אמר רבי יוחנן: התעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור והראה לו למשה סדר תפלה. ואמר לו, כל זמן ישראל חוטאים, יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם. דהיינו כסדר שלוש עשרה מידות רחמים של הקב"ה, שנאמר ושמות לד וזה: "זיעבר ה' על פניו ויקרא ה', ה' אל רחום ומחנו ארד אפים ורב חסד ואמת: נצץ חסד לאלפים נושא עוז ופצע וחתפה ונקה".

ורב חסד ואמת

רבותינו עמדו על לשונו הפסוק "ורב חסד" "ואמת", שכאורה שתי לשונות אלו סותרים אחד את השני מהלשון "רב חסד" מתבואר שמתנהג אנחנו הקדוש ברוך הוא לפנים משורת הדין ולא על קו הדין ממש, ואילו מהלשון "ואמת" מתבואר, שהנהגת בורא עולם אנחנו על קו הדין ללא פשרותי?

ומבאים על פי משל מלך שהיה לו יديיד ואהוב גדול, ומאהבתו למלך היה תמייד הולך ומספרת את שמו בכל רחבי המדינה ומספר בשבחו ומאהיב את המלך על כלם. והנה באחד מן הימים אותו ידיד עבר על איזה חוק מחוקי המדינה ודנו אותו לעונש מאסר למשך שנה שלימה או שילם קנס מאות אלף דולר עד שלושים ימים.

השתדל היידן בכל יכולתו להשיג הלוואות מפה ומשם אך כל יגיעו לירק ובכספי הצליח לאסוף עשרה אלפיים דולר. בראשות מכרייו ובני משפחתו את מצבו באו אלו בלילה השלישי ודיברו עמו מלות פרידה ונחמה. המלך מחמת אהבתו אליו לא שכח אותו בצרתו, אך מצד שני לא רציה לוותר לו על חובו, כדי לא לפגוע במערכות המשפט והצדקה של המדינה. מה עשה? באוטו לילה קרא לבנו ונתן לו אריזה מלא בכל הכסף הדורש, וציווה ללבת בחשאי שלא יראה שום אדם, ויזורק את הארגז בתוך ביתו של האבוי ויברחת, וכן עשה בן המלך. ויקץ האיש משנתו בבהלה וירא את כל הכסף הדורש לו לקנס ויודה לה'. למחרט בא לבית המשפט ושילם הכל ויצא לחירות. נמצא שהמלך גם "רב חסד" שנתן לו את כל הכסף בחסד, ואח"כ "יאמת" ביום המשפט שילם הכל על פי האמת, על קו הדין.

הוזו לה' כי טוב

וכיוצא בזו דרש רב חסדא בגמרא מסכת פסחים (ודף קייח עמוד א) על הפסוק בתהילים "הוזו לה' כי טוב" - הוזו לה' שנובה חובתו של האדם בטובתו, עשיר בשורו, עני בשווי, יתום בפיצתו, אלמנה בתרנגולתה. כלומר בכך לכפר על עוננותיו של האדם מקדים הקב"ה ומשפיע לו טוביה, ואח"כ גובה ממנו בחזרה את הטובה הזאת ובצער הזה מכפר לו על עוננותו.

פעמים והקב"ה רואה שהאדם אינו הולך בדרכי התורה והמצוות, ורוצה להענישו במינו, כדי שיתבין למה קרה לו וכך יתחרט על מעשי הרעים ויחזור בתשובה, אך חס עליו, כי בכספי מכלכל הוא את בני משפחתי, לכן מה עשה הקב"ה? נתן לבבו למשל לknות כרטיס הגרלה בכמה שקלים והוא בסכום עתק של 100,000 \$. כמה אדם זה שמח וטוב לב ומושר מאיין כמווהו. אך הנה לאחר שבוע ימים שלח לו הקב"ה גנב וגונב לו את כל הכסף, כמו שהוא שיטקרב ויחזור בתשובה שמתחללה בכלל לא היה מגיע לו כל הכסף הזה, אלא ש כדי שיתקרב ויחזור בתשובה סייבב הקב"ה את הדברים בדרך זו כדי שיתבין בעבור איזה חטא קרה לו כן, וידע מה לתყן. וזה שאומר הפסוק "ורב חסד ואמת", בתחלה 'רב חסד', שנתן לו לזכות בכספי, אבל אחר כך 'יאמת' שלוקח ממנו את הכספי כמשמעות.

והלכת בדרכיו

עוד דיביקו רבותינו ז"ל ממה שאמר לו הקב"ה למשה רבנו, שכל זמן שיישראל חוטאים, אם ייעשו לפניו בסדר זהה של שלוש עשרה מדות רחמים אני מוחל להם, ומהזאת אמר אם יאמרו לפניו בסדר הזה, מבואר שעיקר רצונו של ה' יתברך בעצם עשיית המדות הללו, כמו שנאמר 'זהלכת בדרכיו' - מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון, ואין די באמירה בלבד.

לא יומתו אבות על בניים

מהנאמר בפסק לעיל, "פוקד עווון אבות על בניים ועל בני בניים", מבואר כי פעמים שהקב"ה ממתין בעונש העברה עד לדoor הבנים או אחרים. והנה בפרשת כי תצא מפורש לכארה לא כן, שנאמר: "לא יומתו אבות על בניים ובנים לא יומתו על אבות, איש בחטאו יומתו", דהיינו שאין הקב"ה נתן את העונש על יוצאי חלציו של האדם אלא על האדם עצמוו. ויש ליישב זאת על פיispiel:

אריה הלך בעיר והיה רעב מאד, והנה ראה שועל המתקרב לקראותו, נתן עיניו בו

כדי לאוכלו. השועל ראה כי כלתה אליו הרעה מאות המלך, מיד נפל לרגליו בקידה והשתחוויה ואמר לו: אדוני המלך, מה כבר ישביע אותך מעט הבשר שיש بي, הלי בא רוב רובי עצמות וגידים! לך נא אל קצה העיר, כי ראוי שישנו שם אדם שמו ועב בשער, אשר בודאי ישבי עותך לכמה ימים. אמר לו האריה, איני יכול לעשות זאת את כי אין לי רשות לטרוף בני אדם, ופוחד אני שיענשנני הקב"ה על מעשה זה. אמר לו השועל: אל דאגה, כתוב במפורש בתורה שאתה לא תקבל את העונש, אלא הבנים שלך! שנאמר 'פוקד עונו אבות על בניים', ומה אכפת לך ממה? העיקר אתה תאכל ותתנה! מיד הلك האריה לכיוון אותו אדם לאוכלו, והשועל מהלך אחורי. אך בדרך לא הבחן האריה בבור שהיה שם, ונפל לתוך הבור. הביט בו השועל מלמעלה כשל פניו מותוח חיויך רחב. קצף האריה ואמר לשועל: שקרן שכמותך, הנך רואה כי עוד בטרם אכלתי את האדם, כבר נענטתי, והיכן דבריך שאמרת, שאתה העונש יקבלו בני אחורי?! אמר השועל לאריה: דע לך, כי אין זה עונש על מעשיך, אלא אתה קיבל את העונש על מעשי אבותיך שתטרפוبني אדים! אמר לו האריה: מה חטאתי שאקבל את עונש אבותי, וכי אני טרפני הלא הם טרפי, וראויהם שהם יקבלו את העונש! אמר לו השועל: בגלל שלא היה אכפת לך מהבנים שלך, שהם יקבלו את העונש על העברות שלך, אז גם אתה תקבל את העונש של העברות של אבותיך!

והנמשל: הכל אכן תלוי במעשהיו של האדם עצמו! אם היה אביו רשע, אבל הוא עזב את דרכיו אביו והلك בדרך אביו שבשמיים, נמצא שלא אמר לעשות עבירות ובני יקבלו את העונש, אלא דאג לבנייו אחורי שלא יקבלו את עונשו, לכך בודאי שאדם כזה לא יוכל את עונש עונו אבותיו, ועל זה נאמר: "יבנים לא יומתו על אבות". לא כן אם הלק הבן בדרך הרעה של אביו ולא בדרך הטובה שהיא דרך ה', נמצא שלא חס על בניו אחורי ולא אכפת לו מהם שיקבלו את עונשו, אם כן מנו הרاوي הוא שיגלגו עליו גם עונשם של עוננות אבותיו.

๒) חינוך הילדים

"מה מצאו אבותיכם בי על כי רחקו מעלי, וילכו אחרי ההבל ויהבלו"

בקירiat שמע anno אומרים פעמיים בכל יום, "ולמדתם אותן את בניכם לדבר בס". תורתנו הקדושה מצויה על כל אבא וABA ללמד את בנו תורה, אלא ש כדי להקל עלינו את המלאכה זיכה אותנו בORA עולם שייהיו בת ספר שירכזו את הילדים ולימדו אותם חוקי חיים, חוקי תורתנו הקדושה המתוקה מדבר ונופת צופים. אשר על כן, כל אדם יחנוך את בניו ובנותיו אך ורק בבתוי ספר תורניים החולכים לפוי חוקי התורה עם מלמדים יראי ה' המקפידים על שמירת התורה והמצוות ביראת שמיים, ולא ישלח את ילדיו חס ושלום למקום שאים מקפידים כהוגן על שמירת התורה והמצוות. שעיליהם בוכה הקב"ה ואומר ירמיה ב': "מה מצאו אבותיכם בי על כי רחקו מעלי, וילכו אחרי ההבל ויהבלו". ועוד אומר שם ב': "כי שתים רעות עשה עמי, אותו עזבו מוקור מים חיים לחצוב להם בורות בורות נשברים אשר לא יכולו המים". לא רק שעזבו את הקב"ה ואת התורה והמצוות, אלא גם הלקו לרעות בשדות זרים, לומדים מני לימודים שהם נגד התורה, דברי כפירה, חינוך לא רק לחסוך צניעות אלא לפrixיות ממש, ועוד ועוד ה' יצילנו. האם שמענו פעם כי בבתוי ספר ככלא ילמדו מוסר על כיבוד אב ואם, על הכבוד לאנשים מבוגרים וזקנים, על שמירת השבת וקיים המצוות! כל ראש ומחשובות בענייני כדורgal, כדורסל, ובכל מני תועבות למיניהם, ה' יצילנו וה' ירחם. לא כן תורתנו הקדושה - תורה חיים, המהנכת ומדריכת אותנו בדרכך ישרה. מצוה אותנו "כבד את אביך ואת אמך", "מןני

шибה תקום והודרת פni זקו", וכל המצוות כולן ללא יוצא מן הכלל הם בגין "דרchia דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום".

והותירך ה' לטובה בפרי בטנד

ואם האדם חס ושלום אינו מוחנך את בניו ל תורה ויראת שמים, היאך יבוא בسلحיות וביניהם היכיפורים ויאמר "עשה למען תינוקות של בית רבן שלא חטאנו"? וביתר מזה, הרי אותו אדם בוודאי שיש לו מזווה בפתח ביתו, האם פעם חשב מה יש בתוך המזווה הזאת, מה כתוב בה? הלא במזווה כתוב "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בס"? כיצד הוא מנשק את המזווה בשעה שהוא עצמו רומס את מה שכתוב בה? הלא למarma ולעלג וקסס יחשב. לכן יתבונן האדם וחנן בניו ל תורה, כי בנפשו הדבר, ובזכות זה וראי שהקב"ה יחתמו לחיים טובים ולשלום לאלהה, הע"פ שהוא עצמו אין לו מספיק זכויות. וכמו שבאר החתם סופר על הפסוק "והותירך ה' לטובה בפרי בטנד", שאפלו אם היה צריך לדון את האב הזה לימותה ח"ז, כיון שלוחת את בניו ללימוד תורה, זכות זו ראוייה להצלילו, כי אם ימות, בניו יכולם ח"ז להדרדר לרחוב ולהתקלקל, על כן שומרהו ה' ומחייהם. וזהו שאומר "והותירך ה' לטובה", בזכות בNIC שמה 'פרי בטנד', שהולכים בדרך ה' וחוקיו.

אני יכול לגרד את התוכחה הכתובה בתורה

הבית הקטן היה הומה אנשים. פשוטי עם לצד תלמידי חכמים, מבוגרים גם צעירים, צבאו על דלת הבית כדי לזכות בברכה מאת הרב הנadol ה"חפץ חיים" צצ"ל. היה זה בזמן התוכחות ה"כנסיה הגדולה" - אסיפות רבנים גדולים מכל רחבי אירופה, שהתרכזו בעיר וינה, כדי לדון בעיות השעה. תושבי וינה ניצלו הזדמנות זו כדי לזכות בברכה מגadol הדור. "אני אני רבבי", אמר להם החפץ חיים, אך התושבים הפצירו בו רבות עד שבליית ברירה נענה להם והחל לברכים. והנה הגיעו תורו של איש אחד, אשר עמו התלווה נער צער. "צונני קיבל ברכה מכבוד הרב", אמר איש ביראת כבוד. החפץ חיים, שלא הכירו מוקדם, התבוננו בו ביריכו, ואחר נענה ואמר: "אני יודע מה אתה מבקש ממני ברכה, אם אתה שלוח את בנך לשינה, איןך זוקק לברכה שלי, בפרשנותו כבר ברכו אותנו שישים ריבוא שעמדו שם. והיו שם לוים, והשכינה עם ארונו הקודש הסכימו כאשר אמרו: 'ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת'. אבל אם אתה נותן את בנך בבית ספר ללא יראת שמים, איך אוכל לתת לך ברכה?! אני יכול לגרד את התוכחה הכתובה במפורש בתורה!!!'" היהודי רעד, שניינו נקשרו זו לזו, מנין ידע ה"חפץ חיים" לומר לו זאת?

בית ספר "קצלנסון"

ספר הרב הגאון רבוי יהודה צדקה צצ"ל שהיה מגולי הדור הקודם, אשר פעם הזדמן באיזו חתונה וישב לידיו עשי מופלא. מפעם לפעם היה העשירナンח אנהה עמוקה וمرة. שאלו הרב לפשר הדבר, אולי יוכל לעזור לו. אמר לו העשיר, לא תוכל לעזור לי. בכל זאת - הפציר הרב - דאגה לבב איש ישיחנה. והלה סיפר כי בן יחיד יש לו, ומקטעתו זאג לו לכל מחסותו אשר יחסר לו ברוב פאר והדר ותפוקים למייניהם כיאות לבן יחיד. והנה לאחרונה כלليل הולך הוא עם חבריו להעביר את הזמן לבטלה מחתמת אפס מעש וشعומים, וחוזר בשעות הלילה המאוחרות 1, 2, ואני מתמתי לו עד בואו מפתח דאגתי אליו.ames המתנתתי לו עד שעה 1, 2, ועדיין לא הגיעו, ולבוי דואג. לפעת בשעה 2:30 אני רואה אותו מרוחק כשחבריו תופסים אותו משני הצדדים והוא מיטלטל מצד לצד, הבנתי שהוא שיכור. החברים הביאווועדו עד פתח הבית, זרקו אותו והלכו. ואני בוכה על מר גורלי, מדוע קרה לי כן, אחר שככל

כך השתדרתי עברו לחכינו, ודאגתי לכל צרכיו מעל ומבער, האם מגע לי כך? אמר לו הרב, תאמר לי היכן חינכת אוטוי אמר לו בבית ספר "קצלנסו", אשר ידוע בזמנו בירושלים לבית ספר שאי בו לא תורה ולא יראת שמים, ככל בתיה הספר שאינס שומרים תורה ומצוות שיש כיום בעוננותינו הרבנים. אמר לו הרב, עכשו כבר אין שאלת למה יצא לך בן זהה. אם הייתה שום איז להקב"ה ומחייב את בנד בתלמוד תורה עם יראת שמים, היה מאושר ביום מאון כموך, אך לא השכלת עשה, ולכן לא פלא כי אלו הם התוצאות.

עתידיים בתבי קרקסאות להפץ לבתי כנסיות ובתי מדרשות

קיימים ברוך ה', בנין בית הספר קצלנסו להפץ לתלמוד תורה "יקירי ירושלים", אשר מונה למעלה מ - 1000 תלמידים, בן פורת יוסף בן פורת עלי עיו, כן ירבו בעוזרת ה'. ועתה נבנו שם עוד שתי ישיבות ברוב פאר והדר, אשר מונים למעלה מ-500 בחורי חמוץ העוסקים בתורה יומם ולילה, כן ירבו בן פורת יוסף. ועוד רבים המוכמות שהיו בתי ספר ומוגנ"סים למיניהם שלא על פי התורה והמצוות, וכיום נהפכו ברוך ה' לתלמודי תורה וישיבות קדושות. וכבר אמרו רבותינו ז"ל: **עתידיים בתבי קרקסאות ובתי טיאטראות להפץ לבתי כנסיות ולבתי מדרשות.**

הזרעים בדמה ברנה יקצרו

אדם שזרע בדמה, בקטנותם של הילדים, שכבר בעודם רכים מוחנים בבתי ספר תורניים ללא פשרות, ולא בכל מיני בתי ספר "דתיים" למיניהם, אשר רואים בהם את התוצאות בעוננותינו הרבנים כמה נשארים מהם שומרי שבת ומינחים תפילין והולכים בדרך ה', איז ברנה יקצרו. אך פ' שבתיחילת חינוכם קשה לעליו להשיג עליות הרבה, על לימודם ועל שמירת המצוות, על הדרך ארץ והמדות הטובות, הכבוד לזרת ועוד ועוד, בכל זאת אחר שכבר גדלים, אינו צריך לטrhoה הרבה, ליבו סכוך ובטוח שבניו ברוך ה' מוחנים וועלם במסילה העולה בית אל, בדרך אשר סללו אותה אבותינו הקדושים. אם הילדים יצאו בעבר לאיזה מקום, אינו דואג מהש ישילכו לכל מיני מקומות שאיןם ראויים לרוח התורה, להסתובב ברחובות ולשבט על הספסלים כמושעמים באפס מעש, כרבים מבני הנעור למיניהם, אשר לילותיהם מבזבזים, ושורפים זמנם בהבל וריק.

החינוך שבבית

ואל ישיאך צריך, כאשרם התועים אחר יצרם הרע, כי החינוך הוא בבית, ועל ספק זה נוטנים את ילדיהם בבתי הכנסת להתפלל, וטוענים כי הילדים רואים את שהלוקחים את ילדיהם לבית הכנסת להתפלל, ומהז הם כבר יתחנכו וילמדו. אך כל זה עצת האבא עשוה קידוש של שבת ועוד, ומהז הם כבר יתחנכו וילמדו. אך כל זה עצת היציר הרע, וכבר כתוב הרמב"ם כי טבעו של אדם להמשך אחר חבירו, שכנו ומכרו הסובבים אותו, ואינו מן הנמנע שהיה מושפע ממעשייהם ודריכיהם. ואמנם אין אלו באים לשולל את החשיבות בחינוך של הבית, אשר עצמותו עצומה מאד מאד, אך מכל מקום אי אפשר להתפטר זהה לבד. ועינינו הרואות את אותן הילדים אשר הוריהם גם כן טענו טענות כאלו, וסמכו על דעתם הכווצבת לחנק את בנייהם לא במקומות המקפידים על שמירת התורה והמצוות ויראת שמים כהונן, וב בסוף של דבר, רבים מוהם לא הילכו בדרך ה', כלל וכלל.

לי זה לא יקרה

וכבר ידועה אמרתם של אתם אינשי דלא מעלי, כי כאמור להם דברי אמת אלו

בחינוך הבנים, ואשר הם מסכנים את בנייהם בסכנות רוחניות עד למאוד, יאמרו לך כי "לי זה לא יקרה". למה הדבר דומה? אם יגישו לפניהם מגש ובתווכו מהה כסות קוקה קולה משובחת מאוד, וכל השותה כוס אחת מקבל סך מאה אלף דולר, אך יאמרו להם כי יש שם כוס אחת שמעורב בה רעל, האם יסכיםו לשותות? ודאי שלא! אך מודיע? הלווא סך הכל רק בכוס אחת מתוך מאה הכסות ייש רעל, והיסכוי כל כך קלוש, ומה אם כן מפחדים הם לשותות? הנה נראה את גבורתם שיגידו "לי זה לא יקרה" וישתו, הלווא לשוטים יחשבי! ואם זה בחיים גשמיים של אדם, על אחת כמה וכמה בחיים רוחניים, חyi תורתנו הקדושה, היוכל אדם לומר טענות אלו, "לי זה לא יקרה"!?

שכר בעיניים

זאת ועוד, כמו ילדים יש אשר לצערנו לעניין הוריהם מראים הם את עצם כשומריו מצוות, אך אחרי הגב יעשו כרצון ליבם ותאות נפשם לבלי חוק. וכבר דרשנו רבוינו על הפסוק שאמר הקב"ה לאברהם אבינו "כי ידעתינו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחريו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". מהו "אחريו"?

אלא כמו שבארנו, ישABA שהולך להתפלל בליל שבת בבית הכנסת ובני הולכים עמו כדי לשמחו. לאחר התפילה באים לבית, עושים קידוש וסעודה שבת והם ישבים כמו ילדים טובים, מקשיבים וمبرכים ברכת המזון, אך לאחר כל הטקס הזה, האבא יוצא לשיעור בבית הכנסת ובניו נשאים בבית, אומרים לו 'שבת שלום'. וכיון שהם יודעים שאבא חוזר בעוד שעה וחצי, ביןתיים מדליקים הם את הטליזיה, מעשנים סיוגיות, ומשתוחחים על הספה וקוראים עיתונים של דברי מינוי וcpfira פריצות ותועבה. והנה כשיודעים כי בעוד כמה דקות צרך בא לחזור, מיד מבקרים הם את הטליזיה, פותחים חלונות ומאווררים את הבית שיצא ריח העשו, ואז כשאבא בא, מקבלים אותויפה בברכת 'שבת שלום'. אז את לא יקרא 'אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו', כי אחרי גבו של האבא אינם הולכים בדרך ה', ובאמת רחמנות על אבא כזה. משבח הקב"ה את האדם שזכה לחנדק את בניו, באופן שאם שאינו נמצא אitem ואינו משגיח עליהם, יודעים הם ללכת בדרך ה' להתפלל וללמוד ולקיים כל המצוות כולם.

מה הטריד את מרכז החפש חיים בימי זקנים?

הגאון הצדיק רבינו ישראלי מאיר הכהן בעל ה"חפש חיים", בהיותו זkan מופלג כבן תשעים שנה קרא לאסיפה גדולה של כל הרבנים וראשי הישיבות שבמחוזות וילנא, גרודנא וסלובק, כדי לטקס עצה לחזק את מוסדות התורה מבחינה חומרית, וגם להרבות תורה בין בני הנערים, כי בהשפעת המשכילים שבדור ההוא נמסרו ילדים רבים לחינוך בידי זרים. כל ציבור הרבנים והקהל הקדוש המתינו בדריכות לזkan שבחברה הגאון החפש חיים. בשעה שנכנס לאולם כל הקהלה חרד לקראותו ועמד על רגליו, והגאון הישיש רב שлемה גורדון התקרב ובירך בקהל רם: בא"י אמרה שהחינו וכו'. וכן: בא"י אמרה שהליך מוחכמתו ליראיו. ונשארו כולם עומדים כשהם חזרו יראת כבוד.

בנאמנו אמר החפש חיים: עיניכם הרוות שבעונות זקנים טרחותי לבוא אליכם, כי הוגד הווגד לי שמכאן תצמיח טוביה תורה. ואם לאדם זkan בגלי כדי היה היתה הטרחה והגיעה לבוא מפרק בשביב התורה, קל וחומר לכם שחייבים אתם לעשותות הכל שלא תשתחה התורה מישראל. בנווג שבעולם, אדם שմבקש לknות סחרורה שאינו

מבין את טיבת ביתו, שואל הוא למבנים גודלים ממוני. ואם הוא יראה סוחר ותיק הרודף אחר סחרורה זו וחפש מאד לקניותה, איזי בטוחים בזאת כי הסחרורה היא משובחת ושווה את דמייה. אודות התורה הקדושה נאמר, כי המלאכים חפצו לקבלה, שנאמר: "תנה הוודך על השמים". ומماחר שההתורה היא רוחנית, ואף המלאכים הינם רוחניים, הרי מובן שהמלאכים היו המבינים ביותר בתרבות של התורה. ומעתה, מה גודלה צריכה לנו להיות השמחה שיכנסת רבו ניצח את המלאכים, וקיבלו את התורה בשבלנו. עלייכם להגביר חיליכם להציג את ילדי ישראל שלא יפלו בידי זרים, בבתיהם הספר של אנשי המונחים שם בשיטות ודעתות כוזבות, ואינכם יודעים כלל מתרתנו הקדושה ומקיים מצוותיה, ונעשה בהם המכחישים לה' ולتورתו. אוי לעניינים שכך רואות, ואוי לאוזנים שכך שומעות. כמה צער יגע להורים בעולם הבא, כשיזכיאו אותם מגן עדן לראות את היסורים והמכאובים שבניהם יקבלו בגיניהם על שעברו על חוקי התורה והמצוות.

כיוון שבודאי ידונו באסיפה זו על אודות החינוך בתלמוד תורה, אמרתי לזרע את כל הרבנים שבכל עיר ועיר להשגיח שבע עניינים, וליסד כל אחד בעירו תלמוד תורה עם מורים ומחנכים טובים ויראי שמים, שיימדו את הבנים תורה על טורת הקודש, שאם לא כן יהיו הרבניים נתבעים על זה בעולם האמת, שמדוע לא השיגו על זה, ולא נתנו מוסר באזני ההורים של הילדים, ואוי לאויה בשזה ואוי לאויה כלימה אשר תכסה את פניהם לעתיד לבוא, על שהיה בידם למחות ולא מחו. על כן בואוachi, בואו רעי, ונעשה ככל יכולתנו להציג את הדור החדש מכליון רוחני, ולהנכם לתורה ולמצוות, כי "חנוך לנער על פי דרכו - גם כי יזקנו לא יסור ממנה".

בתחילה נאמר מי יעלה בהר ה' וכי יקום במקומות קדשו, נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי. مثل לאדם שהתרומות מעסיקו, ובצר לו פנה אל עשיר אחד שהיה גומל חסדים וסיפר לו על מצוקתו. הוציא העשיר צ'ק של אלף רובל ונתן לו הלואה למשך שנה אחת, כדי שיישקם את עצמו. לאחר שנה בא העשיר לתבעו את חובו, פנה להלה אל הכספת שבחנותו, הוציא ממש את הצ'ק שקיבל מהעשיר, ואמר לו הא לך כסוף שלא נגעתי בו כלל. התרעם העשיר ואמר, היתכן? וכי לשם כך נתתי לך כסוף כסוף נכבذ כזה שתשימחו בכספי? הלווא נתתי לך על מנת שתתשקם את עצמך ולא כדי לוטמנו בכספי והנשלל, לאחר שארם יגעה לעולם האמת, אפילו אם תהיה נשמטה תורה בשעת נתינתה, גם אז יתבע בבית דין של מעלה, האם לשם כך נשלחה הנשמה לעולם הזה, שיחזקנה לא שום תועלת של זיכוי הרבים בתורה ובמצוות! הלוא כל עיקרה לא נשלחה אלא ללימוד ולמדוד ולהגדיל תורה ולהأدירה ולאכאות את הרבים, והוא לא עשה כן? וזהו שאומר הכתוב: "נשא לשוא נפשי", שהוא היינו בחינם ללא תועלת, ולכן כל אדם חייב לעשות כל יכולתו לחזק את התורה ולתמוך במוסדות התורה ובתלמידי חכמים להגדיל תורה ולהأدירה.

כך דבר החפצ' חיים לפני כשביעים שנה. ומה נאמר לנו בדור שלנו? ישמע חכם ויוסף לקח כי בדורנו זה שהוא רואים בעינינו את תוכאותיו הררושים של החינוך הקליקל, כבר אין צורך להטיף מוסר. העובדות העגומות והמצערות, מדברות بعد עצמן. לצערנו, החינוך - לא חינוך - המוקנה כיום בבתי הספר הכלליים, הביא את הנעור להתדרדרות נוראה, השוברת شيئا חדש מדי שנה בשנה. אשרי המציג נפשות ילדי ישראל, להשיבותם אל צור מחייבם ללמידה וללמידה לשומר ולעשות בתלמודי התורה ובישיבות הקדושות.

๒ קביעת עיתים לتورה כט

בטלנו תורה ימים ולילות

אמרו רבינו רבינו במסכת שבת ז"ה לא עמוד א' בשעה שמכניםים את האדם לדין, שואלים אותן: נשאת וננת באמונה? **קבעת עיתים לتورה:** ציפית לישועה? וכتب הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה ופרק א הלכה ח' כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסוריין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כוחו, אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומהוחר על הפתחים, ואפלו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר 'והגית בו יומם ולילה'. ע"ב. נמצא כי כל אדם מישראל חייב לעסוק בתורה בכל מצב שהוא.

אל תאמינו ברע'

ואל יסתתק יצרך כי הנני ברוך ה' מתפלל שלוש תפילות בכל יום במנין ואף שחרית בנץ החמה, ומקיים הרבה מצות וنمילות חדים, אם כן די לי זהה. לא כן, אלאادرבה ידע האדם שעם כל מה שקיימים, אין דומה קיום המצאות של אדם שקובע עיתים לتورה לאדם שלא קובע עיתים לتورה. כי על ידי קביעת עיתים לتورה, יתרחק גם בשמרות המצאות, שהרי ילמד את ההלכות של כל מצוה ומוצאה אכן קיים, ובפרט בהלכות שבת שאם אדם לא לימדים ויחזור כמה וכמה פעמים בודאי ישיכשל. וזה שאמר שלמה המלך "אל תאמינו ברע'", אל תאמינו ליצר הרע שעשו עצמו ברע' וصاحب, ומסיתך בטענות שונות ומשונות, ועיקר כוונתו להפילך בפתח.

כינר מצוה ותורה אור

ובענין זה דרשנו רבינו את הפסוק במשלו ופרק ו פסוק כד "כי נר מצוה ותורה אור". כלומר שמעשי המצאות בלבד הם נר כבוי, אבל כשאדם לומד נידח שאנשיו היו פשוטים האור, אז המצואה מאירה. והמשילו זהה משל לכפר נידח שאנשיו היו מתקדמים היתה אפסית לחלוותו עד ותמיימים בתכלית, ידיעתם בנושאים מעט מתקדמים היתה אפסית לחלוותו עד שאפלו לא ידעו שניתנו להAIR את הלילה החשוך בהדלקת נרות. עם שקיעת החמה, היו כל אנשי הכהר פנויים לבתיהם והולכים לשון, ובעלות השחר היו משכימים קום לעבודותם ולעסקיהם. והנה נזדמן אחד מאנשי הכהר אל העיר, וראה שוגם בלילה יש להם אור על ידי נרות, התפעל מאד וקנה הרבה נרות על מנת למוכרים בכפר. כמובן, שאנשי הכהר ששמו על פעולת הנרות רכשו אותם ומיד כשהחל להחשיך, העמידו את הנרות לצדם כדי שיאירו להם, אך למרבה הפלא הנרות לא האירו כלל. כיון שכן, געסו אנשי הכהר על המוכר הכספי והחזירו לו את כל הנרות. בן הכהר שראה כי נרותיו לא האירו, חזר מיד לעיר, ופנה אל המוכר בצעקות על כד שרימחו. אך המוכר שהיה נבון, שאלו מיה, כיצד השתמשת בנרות? הכהר ענה בתמיומו כי הניה את הנרות על המדף כפי שראה כאן בוחנות. אמר לו המוכר, שוטה שכמו! תקה ניצוץ אחד ותدلיק את הנר ואז הוא יAIR לך.

והנמשל, אדם שקיימים מצאות אך לא קובע עיתים לتورה, אינו יודע איך לקיים את המצאות, ועליו יאות להמליץ "את אשר אסרת התרתי ואת אשר התרת אסורת". נמצאה שיכל להיות אדם שחוש את עצמו לשומר שבת אבל האמת היא שהוא עבר מכמה וכמה איסורים בכל שבת. וכן יש אדם שיכל להניח תפליין חמישים שנה ונחשב לו כאילו לא קיים את המצואה ובירך ברכות לבטלה, כיון שלא ידע בדיקת היכן להניח אותן, ועוד כהנה דוגמאות רבות. אם כן נמצא למצאותיו אינו מאירות.

אבל אם קובע עיתים לتورה מתקיים בו "ותורה אור", שהתורה תאיר לו את המצוות.

מי גבר ימלט נפשו מהילול שבת

וכמו שכותב הגאון ר' יהונתן אייבשיץ בספרו "יערות דבש", כי אי אפשר כלל במצוות שינצל האדם מאיסור שבת אם לא לימוד כל הדינים על בוראים היטיב, וממי שלא למד הלכות שבת פערמים ושלוש לא יוכל להמלט שלא יקרה לו חילול שבת הן דאוריות והן דרבנן. מי גבר ימלט נפשו לומר זו אני מפשע וחף אני מעוזו בשמיות שבת אשר עונשה קשה למאוד, והפליגו מאווד בעונש זה. ואם כו מהראוי לשומרו כראוי וללמוד הלכות שבת בתמידות, ואצל רב שיבדר לו הכל, וישנו עד שיחיה שגור בפיו, אשיי אנווש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה, כי שכדו מרווח ומגין בפני הפורענות. ע"כ.

מסיר אזנו משמעו תורה

ועוד נאמר במשל ופרק כח פסוק ט) "מסיר אזנו משמעו תורה גם תפילתו תועבה". וצריך להבהיר, שהרי ידוע שמנגנו של בורא עולם בכל דבר הוא בשכר והן בעונש, לתת לאדם מידת נגד מידה, ואם כן מודיעו אותו אדם שלא רוצה ללימוד תורה עינש בתפילהתו שתהיה תועבה, היכן ה"מידה כנגד מידת" כאן אלא מסבירים רבונוינו שבאמת לא מדובר כאן על אדם שכלל לא רוצה ללימוד תורה, שזה פשוט שעונשו חמור עד למאוד, אלא מדובר באדם שרוצה לשמעו תורה, אלא שאם אומרים לו תבואר לעד פלוני, הוא אומרו את הדברים האלו כבר שמעתי ומה כבר יחדש הרב? אדם שזכה תפילתו תהיה תועבה, מידת כנגד מידה, שגム הקב"ה יאמר לו, אף אתה בתפילהך בשחרית ביקשת: אתה חונן, השיבנו וכך' ובתפילהך מנהה אתה חוזר ומבקש את אותו הבקשות וכן בערבית ובכל יום, וכמו שאתה לא מוכן לשמעו דברי תורה פערמים ושלוש אף אני לא מעוניין לשמעו את בקשوتיך החזרות ונשנות בכל יום.

למה אתה לא בא לקבל

משל הנה המשילו, לאדם שהיה עני מרוד ומתפרנס בדוחק. לימים ניגשו אליו חבריו ואמרו לו, לך אצל קרובך פלוני שהוא עשיר גדול ועובד לאנשים רבים, ואך לך היא יעוזר. והנה פגש העני את קרובו העשיר ואמר לו, מודיעו אין אתה עוזר לי, הרי מצבי כל כך קשה ודוחק? אמר לו העשיר, לא ידעת, מעולם לא בא את לבך, ואם כו תבואר מחר, אני מסיים את העבודה בשבוע בערב ואחכה לך במשradi. והנה למחרת המתינו העשיר הזה עד שבע וחצי והלה לא הגיע, ומשראה כך שב אל ביתו. אמר פרק זמו פגש העני שב את העשיר והחל חזור ומתלונן פעם נוספת על מצבו. אמר לו העשיר, והלא סיכמנו שתבוא, ומדוע בושת מלහגיע? התנצל העני וביקש הזדמנויות נוספות. העשיר ברוב טבו, קבע לו מועד הזמנה נוספת והענין הבטיח להגיע בזמן. אך לא בדבריו היו מעשי, העשיר המתינו לבואו עוד שעעה ארוכה מן הזמן הקצוב ובכל זאת העני לא הגיע. אחר יומיים שלושה, נפגשו שוב העשיר והענין, והנה החל העני שוב להתלונן על מצבו הכלכלי ודוחק פרנסתו. אמר לו העשיר, המתנתאי לך זמן רב ולא באת. התנצל שוב העני וביקש הזמנה לשעות מוקדמות יותר שאז קל לו יותר להגיע. נערת העשיר טוב הלב לבקשתו והזמיןו לשעות המוקדמות של היום. אך העני גם הפעם לא הגיע. לאחר מספר ימים נפגשו השניים שוב והענין החל לשפוך שיחו על מצבו הקשה כפעם בפעם. אך הפעם פקעה סבלנותו של העשיר, והוא צעק עליו וגרשו מעל פניו.

על מי אתה חושב "לעבוד"

ובודאי שהתנהוגות של העשיר מובנת. אך צרכיכים אנו ליזהר שלא נדמה לאותו עני חס ושלום, כי הנה אנו באים לבוקר בתפלת שחרית ומבקשים בברכת 'אהבת עולם', יותר בלבנו בינה להשכיל לשמו לעמود י'למלך' לשומר ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורהך' באהבה, והאר עינינו בתורתך ...'. זאת אומרת שאנו חוננו מבקשים מהקב"ה שיתנו לנו באמת להבין ולהשכיל כלכך, עד שנזכה גם למד את אחרים ולדעת את כל התורה. הקב"ה אומר תבאוו למדוד, אני איתן לכם. והנה לאחר התפילה אין לנו אדרם זמנו להשאר, הוא ממהר לעבודה. בעבר כשחזר מגיע למנחה וערבית, בינתיהם יש שיעור תורה או קודם לכך או לאחר מכן, אך שוב אין לו זmeno להשאר, הוא צריך לצאת לעשן, לדבר פוליטיקה, חדשות, ישנות - העיקר למדוד הוא לא לימוד, רק ידבר דברים בטלים. ואח"כ נכנס לתפלת ערבית, ושוב אמר בברכת 'אהבת עולם', "על כן ה' אלוקינו בשכבנו ובគומנו' נשיח בחוקיך ונשמח ונעלוז' בדברי תלמוד תורהך ומצוותיך וחוקותיך לעולם ועד, כי הם 'חינו ואורך ימינו' ובtems נהגה יומם וליליה". יתבונן האדם על מי הוא חושב "לעבוד"? הרי אתה אומר 'נשיח בחוקיך', היינו שאתה הגיע לדרגה זו זאת שהتورה תהיה שיחתך כל הזמן עם חבריך וממכריך. ואח"כ אומר 'נשמח ונעלוז', היינו שישמה כל כך עד שכבר יعلוז לבו, וירגש שמחה אדירה ועוצמה. ושוב מוסיף, כי הם חינו ואורך ימינו ובtems נהגה יומם וליליה', היינו שהتورה היא החיים שלנו ואין לך דבר אחר ובה נהגה יומם וליליה. ואח"כ אומר לו הקב"ה, איבקה מדוע אתה בורה משיעורי תורה? מדוע איןך בא למדוד מידי יום בתורתך, אשר בתפלתך אתה נשמע כל כך עורג ונכسف אליהו אשר על כן חבירים יקרים, אדרבה בואה ונקבע עיתים לتورה, ואז נוכל לבקש בפה מלא מהקב"ה שיתנו לנו להבין את תורה, למדוד וללמוד לשמר וולשות, וה' מלא משאלותינו ויתנו לנו.

אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה

ואמרו רביםינו במשנה מסכת אבות ופרק ב' משנה ח', אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה. כלומר, פעמים ויצר הרע אומר לאדם, עכשו אתה צעיר, תלך תעבוד, תריווח, תעשה עסקים, ואחר ש"תהיה מוסודר", בודאי ישאר לך זmeno ללימוד תורה, ואז תלמד כאוות נפשך.

בשאנה לפנסיה אלמד

ומעשה שהיה לפני כארבעים שנה באדם אחד בעל שרונות נפלאים מאוד שהיה אחראי בבית הדין לכתוב את מהלך הדין. ומן הראשו לציוו הרבה עובדי יוסף צ"ל היה מתריע בו תמיד חוזר ונשנה, שhabbel על שרונותיו המזהירים ובמקום העבודה בבית הדין, שילך ויעסוק בתורה ויהיה הוא בעצמו דיבר, אך לשוא. אותו אדם היה חוזר ואומר: כאשר אני יצא לפנסיה, אשਬ ואלמד. ומן היה אומר לו, 'אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה'. ובאמת נשאר אותו אדם בעשנותו, ולבסוף, כשיצא לפנסיה בגיל מבורא, את את שרונותיו נחלשו וגם חוש השמיעה שלו נחלש, וכמובן שלא הצליח לעסוק ולגדול בתורה כאשר היה יכול בצעירותו.

כל רגע שווה הון

עוד בארו חז"ל במשנה הנ"ל 'אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה', דהיינו שגם אם יש לך זmeno מועט פניו מתוך הטרדות שלך, عليك לנצל אותו, ולא תאמר מה

אוכל כבר למדוד בזמן מועט כזה. כי כל רגע מהי האדם לא יסולא בפיו, וככון המסתין בתחנת האוטובוס ינצל את אותם רגעים לפרק תהילים או איזו משנה שיעודע בעל פה, ולא ישב בטול לגמרי.

ג' בתחנת האוטובוס אפשר ללמידה

וסיפר לי אחד מהקהל שהגיעה לידי החוברת 'שירות המטבח', ובכל יום שהיה נושא באוטובוס לעבודה, היה לימד בחברת הון בהמתנה והוא בנסעה, וממש שמה מואוד שיזיכחו ה' לנצל את זמנו ללימוד התורה. וכשאחר כך היה מגיע לעבודה, היה מגייע עם הרבה מצב רוח ושמחה, והיתה לו התחלת של يوم טוב ושמח מאוד.

בעלי עסקים וחנויות

וכותב הרב פלא יונץ' שחי לפני מאותים שנה, זכור אני שלפני שלושים או ארבעים שנה הייתה שואל בעלי מסחר ובעלי חנויות מכלות וכיוצא בהם מה נשמע בעינוי פרנסתם והיו משיבים לי בפניהם צוהלוות, ברוך ה' ה' כי טוב, יש הכל. ואילו עתה כשאני שואל בעלי מסחר, משיבים לי בשפה רפה ובכבוד ראש, באנחתה ובΚολ דאגה שאין פרנסה. וה התבוננתי מה טעם של ההבדל הזה, קרטתי וראיתי, כי בזמןנו היה לכל סוחר ולכל בעל חנות מכלות ספרי לימוד כמו 'חוק לישראל', ובין קונה לקונה היו פותחים את הספר ולומדים, והיה הדבר רע בעיני היצר הרע, שגד בנסיבות לא פסק פיהם מדברי תורה, ולכן היה ממהר לשולח להם ל��וחות כדי להפסיק את לימודם וכך היו מתפרנסים בשפע ובריות. אך עתה מה עושים בין קונה לקונה? קוראים עיתונים עם מאמריהם של שניאי ה', שניאי חכמים, שניאי תורה, או שומעים את הרדיו שմדבר כל היום על העצים ועל האבנים, לא דבריהם של תורה, לא של ריאת שמים ולא דברי חינוך ומוסריות, ה' ירחים. ובזה היצר הרע שמח וטוב לב, שאי אפשר שדברים אלו לא יישו רושם באוטם הרואים והשומעים. ולכך מונע מתמעטת הפרנסה. ואמרו חז"ל: "אם אין תורה אין קמח".

בעלי רכבים

אשר על קו, איש את רעהו יעוזרו ולאחיו יאמיר חזק, ובפרט ביום שיש ערוצי קודש או קלטות של דברי תורה, הלכה ומוסר, יוכל אדם לשבת בנסיבות ולשםוע דברי תורה. וכן בעלי מוניות, עובדי הסעות או כל אדם שנouse מקום למקומו, יכולם בסיעות לשמע דברי תורה, דברי קדושה והתעדורות, וגם שירי קודש בנגינה נעימה ועריבה, ולא דברי ליצנות ושירי עגבים חס ושלום.

כל קבוע ממחזה על מחזה

וכבר למדנו רבינו שאם אדם זוכה בזמןו הפניו קבוע לעצמו זמן מיוחד ללמידה, ולא ממייר את אותו זמן בשום מחיר שבעולם, אזី לבד מהמעלה הגדולה שיש בזה, שمرאה כמה חשובה וקרלה בעיניו התורה הקדושה, אשר שום דבר בעולם לא ייז אוטו בזמן הלימוד, הרי שהחשייבו חכמים קביעות זו כאילו למד חצי יום תורה. ובזה רמזו באמורם "כל קבוע - ממחזה על מחזה". וטעם הדבר, כיון שברגע שיש לאדם זמן קבוע ללמידה ואני ממייר בשום אופן שבעולם, הרי שאם למשל יצטרך לנסוע לרגל עסקיו לחוץ לעיר, יודע שמחמת זה ייחזר בשעתليل מהורתת וממילא יתבטל מלימודו הקבוע, הרי שהוא לא יسع, כי קיבל על עצמו שלא להמיר בשום מחיר שבעולם, ונמצא שהרבה שעות מן היום הוא מתכנן ומסדר על פי אותו זמן

שקבע לו ללימוד, מAMILIA זמו רב מון היום מחובר עם לימודו.

שבר לימוד התורה

וידע האדם, כי שכרו של הלומד תורה הוא למעלה מכל שכר המצוות, כמו שאמרו בתלמוד ירושלמי: אפילו כל מצוותיה של תורה אין שות דבר אחד מן התורה. ונאמר בישעה ופרק סד פסוק ג: "עין לא ראתה אלוקים זולטך יעשה למחכה לו". ולא רק בעולם הבא אלא גם בעולם הזה מצילה הוא בכל דרךיו, כמו שאמר דוד המלך ע"ה בתהילים (א. ב-ג): "אם בתורת ה' חפצו וכו' וכל אשר יעשה יצליה". וכן התורה מרפאת אותו שנאמר (משלי ד. כב) **ולכל בשרו מרפא**. וגם זוכה שמארכינו לו ימיו ושנותיו כמו שאמרו חז"ל במסכת אבות ו. ז: **גדולה תורה שהיא נוטנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא**, שנאמר שם ח. לה: "כִּי מוץאי מצא חיים". ועוד אמרו רבוינו במסכת ברכות (ה): **כל העוסק בתורה ובגמilot חסדים מוחלין לו על כל עונותיו**. וכן אמרו במדרש שוחר טוב (משלי י): **אין לך צדקה שמצלת את האדם מדינה של גהינט אלא תורה בלבד**. ואמרו רבוינו במסכת שבודה זרה (ב): **לעתיד לבוא מביא הקב"ה ספר תורה ומণיחו בחיקו ואומר, מי שעסיק בתורה יבוא ויתול שכרו**.

כל המקבל עליו על תורה

ואף אדם העוסק במלאה חייב לקבוע לעצמו עיתים ללימוד תורה, ויזהר שחש ושלום לא ימשך מדיי אחר העבודה ומAMILIA ימנע מלקבוע עיתים לתורה, וכמו שמצוינו במדרש תנchromא: **יתרו נקראשמו 'חובב'** על שם שהיבב את התורה, שכאשר בא לאארץ ישראל נתנו לו דושנה של יריחו [מקום דשו ופורת]. אמר: כל עצמי לא באתי אלא ללימוד תורה, ועכשיו אני זרען וקוצר אימתני אני לומד תורה? ע"ב. ואדרבה ככל שאדם מקפיד על קביעותו ושומר על עיתותיו ל תורה, הקב"ה מסלק מעליו את כל החפירות, וכמו שאמרו במשנה באבות, כל המקבל עליו על תורה, מעבירים ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. והיינו, שאף שיש עליו ועמל שהם דרך העולם כגון: **תשלים מיסים**, המתנה בתורים בبنקים, בקופת חולים וכו', בכל זאת אם אדם מקבל עליו באמת על תורה ומנצל את זמנו ל תורה, הקב"ה מונע ממנו כל מיני הפרעות ובטולים למיניהם כדי שיוכל לשבת וללמוד תורה בישוב הדעת. וכך אמרו באבות דרבי נתן ופ"ט משנה ב: כל השודק עצמו על דברי תורה מוסרים לו שקדנים כנגדו, וכל הבוטל מדברי תורה מוסרים לו בטלנים כנגדו.

יש לו שכר הרבה ליתן לך

ובפרט בימי שבתות וימים טובים שאינו טרוד בעסקי ובפרנסתו, חייב כמו שיתור לעסוק בדברי תורה ולשmeno שיעורי תורה. כמו שאמרו בירושלמי: לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בדברי תורה. ואז שכרו כפול ומכופל, כמו שכתב בספר שבת ציון וחילק ב עמוד רלא, להרב בן ציון מוצפי שלימוד תורה של שעה אחת בשבת שווה כמאה שבעים אלף שניות של חול, ומקורו על פי ספר עץ חיים לרבי חיים וייטאל, והרש"ש בספרו נהר שלום על פי תיקוני הזוהר. ומה שכתב הבנו איש חי ושנה בಹקומה לפרש שמות) ששבה שווה לפחות שעות בחול, אמר לו אביו זצ"ל שהוא לאו דזקן ובדרכ הפלגה כתוב כן. ומכאן רואים אנו כמה לוקים אנו בחסר בגודל ערכה וחשיבותה של השבת, עד שאין לנו הבנה ומושג כלל וכלל בערך הזמן בה. ואם כן איך יאביד את זמנו ליריק ולbehala חס ושלום. אשר על כן חובה קדושה על כל גבאי בתיה הכנסת לארגן שיעורים בכל שבת ושבת בבתי הכנסת בענייני הלכה ואגדה לחזק את הציבור, ותבואה עליהם ברכת טוב.

כִּי אָקֵח מָעוֹד אֲנִי מִישְׁרִים אֲשֶׁר

ואדרבה אדם שבאמת מונצ'ל את זמנו בשבות וימים טובים, נותן לו הקב"ה שכר גם על שאר הזמןנים, כמו שכותב הגאון החיד"א על הפסוק בתהילים ועה. ט "כי אתה מועוד אני מישרים אשפטות" - יש אדם חשוב שיתרכז תורצים להקב"ה שלא יוכל לעסוק בתורה מפני שהיא טרוד כל היום בעבודה להביא טרף לביתו. יאמר לו הקב"ה: בשבות, ימים טובים, חול המועד וכל מיני חופשות כיום העצמאות וכדומה לא עבדת, האם ישבת ללימודיו? ואם גם באתם ימים לא למד, א"כ מה ענה ומה יאמר. ויזא שעל פי התנוגות ומידת ניצול זמנו ב'מועד', הקב"ה שופט אותו למישרין, משפט ישיר ונכון.

זָכוֹר לְתְּחִיַּת הַמְתִים

ובמדרשי אמרו על הפסוק בישעה ופרק בו פסוק יט: "כי טל אורות טליך" - אמר רבינו אלעזר לרבי יוחנן, כל המשמש בטל של תורה [dehyinu שלומד תורה], טל תורה מהיינו לעתיד לבוא בתחיית המתים, וכל שאינו משתמש בטל של תורה, אין טל תורה מהיינו. אבל מצأتي להם רפואה מן התורה ממוקם אחר שנאמר, 'אתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם הייס'. וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה והלא נאמר בו 'אשר אוכלה הוא אל קנא', אלא שכל המשיא את ביתו לתלמיד חכם, והמהנה תלמיד חכם מנכסי, מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכינה. וכך שאמרו בגמרא מסכת פסחים: וג' עמוד ב) אמר רבי יוחנן כל המטיל מלאי לכיס של תלמידי חכמים זוכה ויושב בישיבה של מעלה, שנאמר 'כי בצל החכמה בצל הכס'.

הנחמדים מזוהב ומפני רב ומתקיים מדבש ונופת צופים

דוד מלך ישראל ע"ה אומר, כי תורהנו הקדושה אין ערוץ אליה ונחמדה היא יותר מזוהב ומפני רב, ומתקווה יותר מדבש ונופת צופים. ויש לשאול ולהבין מה באמת מצא דוד המלך לדמות את התורה דока לזהב ולדבש.

אם נתבונן נראה כי יש מעלה בזהב שאינה נמצאת בדבש, וכן כו' יש מעלה בדבש שאינה נמצאת בזהב. הנה בזהב וכסף יש יתרון ומעלה, כמו שנאמר בקהלת ה ט "זהב כסף לא ישבע כסוף", כי זה דרכו של הממון שכך הרבה מרבה לעצמו כסוף, נפשו מתאהווה לעוד ועוד. אך בדבש איןנו כו', שנאמר ומשלי כה טז "דבש מצאת אכול דייך פון תשבענו והקאותו". ולעומת זאת יש מעלה בדבש שאינה מצויה בכסף, שהרי האכל דבש, מיד עם הכנסתו לפה נהנה ממתיקותו. לא כו' בכסף - פועל שעובד למחייתו ובסוף החדש מקבל משכורת, אין הוא נהנה ולא משתמש בכסף עצמו, אלא שבכסף הוא קונה מצריכים למיניהם ומשתמש בהם. נמצא שההנהה הבאה לו מהכסף, אינה הנאה מיידית אלא הנאה הבאה לאחר.

בתורתנו הקדושה, אומר דוד המלך, יש את שתי המעלות שנמצאות בזהב ובדבש. אדם שלומד תורה, איןנו צריך לחכotta ולהמתינו זמן ממושך עד שירגש את טעמה ומתיקותה של התורה, אלא מיד בבואו לשיעור תורה נהנה ומרגש עונג, כמו שנאמר בתהילים, "טעמו וראו כי טוב ה'", אין צורך בהרבה מאמצים, אם אדם רק טועם, כבר מרגש את המתיקות שבתורה. ומצד שני לא יחשוב אדם שאם למד הרבה, בכספי הזמן אולי ימאס לו חס ושלום, ואדרבה בעניין זה דומה התורה לזהב ופה, אשר ככל שזכה האדם לשבת ללמידה, הרי נפשו מתאהווה לעוד ועוד. ואז זוכה להרגיש את מתיקות התורה באמת ולהתענג על ה'.

איילת האבים ויעלת חן

שלמה המלך אומר בספר משלוי ופרק ה פסוק יט) על התורה "איילת האבים ויעלת חן... באhabתת תהנה תמיד". הגאון רבנו יוסף חיים כותב בספריו, משל לעשר גודול שהיה וכי ומבין בכל סוג המרגליות, וידעו שוויה של כל מרגלית. היה לו משרד קטון שאליו היו מגיעים אנשים כדי להתייעץ עמו בעסקי המרגליות. לעשיר זה הייתה אשה חכמה, והנה יום אחד הוצאה טבעת עם יהלום מידת ושאלתה את בעלה כמה היא שווה, הסתכל העשיר בטבעת ואמר, אולי חמיש מאות דולר. אמרה לו: בעל הטבעת מבקש עבורה אלף דולר. אמר لها: אין זה משתלם, החזרי את הטבעת למוכר. היא המתוינה מספר ימים, ונגשה אל בעלה, כשהפעם הייתה הטבעת מונחת לה על האצבע. אמרה לו, כמה שווה טבעת זו בעיניך? האם שווה היא אלףים דולר, כי שmbקש המוכר? התבונן העשיר בטבעת ואמר, טבעת זו שווה אלף וחמש מאות דולר. אמרה לו האשה, הרי זו אותה טבעת שהראיתי לך לפניך מספר ימים! איך יכולן שתאתה, אשר בקי כל כך בערכך של אבניים יקרים, טעויות טעויות כה גדולות? וכי בזמן כ'כ קוצר עליה המחריר באלו אלף דולר? אמרה לה: זה לא נכון, אני מומחה ולא יתכן כי טעויות טעויות כה גדולות, ובודאי אין זו אותה טבעת! אמרה לו האשה: וכי אני מהתלת בך? אלא אני אשיב לך את התשובה, כשהראיתי לך את הטבעת לפניך מספר ימים הייתה היטה הטבעת לך, אבל עכשו אתה רואה את הטבעת כשהיא מונחת על האצבע שלי, והחן והחייבות שלי בעיניך האירו על המרגליות הזאת, ולכנך אתה אומר שהיא שווה אלף דולר יותר מכדי שווה.

כך היא התורה "איילת האבים ויעלת חן, באhabתת תהנה תמיד", אם האדם דבוק בתורה ושוקד עליה, התורה משפיעה עליו חן מיוחד, עד שהקב"ה מונתגה עמו בהנאה מיוחדת - למעלה ממנה שמניע לו באמות, ויצליה וירוחה בכל דרכיו. זה כה האדם ששוקד על התורה, שנאמר ומשל טז כ' 'משכיל על דבר ימצא טוב'.

עין לא ראתה אלוקים זולתך

שנינו במדרש: אמר רבי יהושע בן לוי, שני שערים יש בנין עדן ועליהם שיש מאות אלף מלאכי השרת, וכל אחד מהם זיו נניהם צוזה הרקיע מבהיק, ובשעה שהצדיק נפטר ובא אצלם, מפשיטים מעליו את הבגדים שעמדו בהם בקביר, ומלבושים אותו שmonoña בגדים של ענני כבוד, ושני כתרים נוטנים על ראשו אחד של אבני טבות ומרגליות ואחד של זהב פרוים, ונותנים שמוונה הדסים בידו, ומקלסים אותו ואומרים לו: לך אוכל בשמחה לחם'.

ומכנים אותו למקום נחלי מים מוקף שמוונה מאות מיini ורדדים והדסים, וכל אחד ואחד יש לו חופה בפני עצמו לפי כבודו, ומושכים ממנו ארבע נחרות, אחד של חלב ואחד של יין ואחד של אפרסמוון ואחד של דבש. וכל חופה וחופה למעלה ממנה גפן של זהב ושלושים מרגליות קבועות בו, וכל אחד מבהיק זיוו ציזו הנוגה. וכל חופה וחופה יש בה שלוחן של אבניים טובות ומרגליות. ושישים מלאכים עומדים בראש כל צדיק וצדיק, ואומרים לו: לך אוכל בשמחה דבש, שעסקת בתורה שנמשלה כדבר, שנאמר: 'זמתוקים מדבש'. ושתה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית, שעסקת בתורה שנמשלה ביני, שנאמר: 'אשךך מיין הרקה'.

והכעור שביהם כדמותו של יוסף הצדיק וכדמותו רבוי יוחנן שהיה יפים ביותר בעולם. ואין אצל לילה שנאמר: 'ואר צדייקים כאור נהג'. ויש בנין עדן שמוונה מאות אלפי מיini אילנות בכל זוויתו, הקטן שביהם משובח מכל עצי בשם. בכל זווית יש בו

שש מאות אלף מלאכי השרת מזומנים בקהל נעים, ועż החיים באמצע ונופו מכשה את כל גן עדן, ויש בו חמיש מאות אלף טעמים, ואין דמותו של זה דומה לזה, ואין ריחו של זה דומה של זה, וענני כבוד למעלה הימנו, ומאבע רוחות מכון אותו וריחו הולך מסוף העולם ועד סופה, ותחתיו תלמידי חכמים שמבארים את התורה.

וכל אחד יש לו שתי חופות, אחת של כוכבים ואחת של חמה ולבנה. בין כל חופה וחופה, יש פריגוד של ענני כבוד, ולפניהם ממנה נמצא עדן. וככל אחד שלוש מאות ושער עולמות, שנאמר להנחיל אהובי יש ואוצרותיהם אמלא' יש בגימטריא שלוש מאות ועשר]. ובתוכו שבעה בתים של צדיקים, ראשונה הרוגי מלכות כגן רבי עקיבא וחכרי. שנייה טבעים בים. שלישית רבנו יוחנן בן זכאי ותלמידיו. ומה היה כוחו, שכן היה אומר: אם כל השמים יהיו רຽעת, וכל בני אדם יהיו סופרים, וכל העצים שביערים יהיו קולמוסים, אין יכולם לכתוב מה שלמדתי מרבותי, ולא חסרתי מהם אלא ככלב המלך מון הים. כת רביעית אלו שירד הענן וכיסעה עליהם. כת חמישית אלו בעלי תשובה, שבמוקום שבعلي תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם עומדים. כת ששית אלו רוקדים שלא טעמו טעם חטא מימייהם. כת שביעית אלו עניים שיש בהן מקרוא ומשנה ודרך ארץ, ועליהם הכתוב אומר 'ישmachו כל חוסי בד לעולם ירננו'. והקב"ה יושב בינויהם ומبارך להם את התורה, שנאמר עיני בנאמני הארץ לשבת עמדי, הולך בדרך תמים הוא ישרתני. ולא פרנס הקב"ה כבוד המתוקן להם יותר ויותר, שנאמר עין לא ראתה אליהם זולתק יעשה למכחיה לי', שכח זה אין בריה שידעת ואפילו מלאכי השרת אינם יודעים.

צריך לעבדו!

מעשה בעגלון שהיה عمل קשה לפרנסתו, ובכל يوم מביא פירות מהכפר השוכן קרוב לעיר למוכרם בעירו. يوم אחד נשיצא, החל לרדת שלג, הדרך השטבה והעגלה נתקעה, וכל מאציו לתקנה עלו בתהו. בניתאים ירד הלילה, וב策ר לו עזב את העגלה וחיפש מחסה ללון. והנה מרוחק ראה אור, היה זה בית הרב שהיה יושב ולומד תורה. קיבל הרוב במאור פנים, השיבו ליד התנור, והגיש לו מאכל ומשקה חם. לפטע פנה העגלון לדב ושאליו: "עלם אני בעזע אפי מתגע ומתייסר בדור וחום גשם ושלג, עלם הזה אין לי, אמרו נא לי רב, אם יש לי לפחות עולם הבא?" אמר לו הרב: "ישמעו איזיך מה שפיך מדבר, והלא דברים קל וחומר, אם עולם הזה שאתה עמל עליו כל כך להשינו, אתה אומר שאתה זך, עולם הבא שאתה עמל עליו, מנין יהיה לך?! אם תעמל בתורה ומצוות, רק אז תוכל לצפות לשכר בעולם הבא." (קול יהודה צדקה)

אוכל מפирותיהם בעולם הזה

מעשה בשני יהודים שותפים שהיו קונים ומוכרים חפצים יד שנייה: כסאות, מיטות, וכו', יום אחד בעת שהיה עוסקים בקניית חפצים בהזדמנות, הגיע זמן תפילת מנחה, אמר אחד השותפים: "אלך להתפלל מנוחה, התבואה עמי?", - "אין זמן כעת", השיב השותף השני, "חבל להפסיד מציאות כה רוחניות והזדמנויות! אם ברצונך לילכת - לך, אך כמובן שלא נהיה שותפים בחפצים שאקנה בזמן זה". הלך הראשון להתפלל תפילת מנחה, ואילו השני קנה מזומנים וmittot במחורי מציאה. כשהחזר הראשון מן התפילה, התאכזב לגנות כי כבר לא נותר כמעט כלום לקנות. בין החפצים המועטים שנשארו היה מזון אחד, קרוע למדוי. החליט לנקוט אותו, לתקן ולמכור. קנה את המזון,לקח אותו לבתו כדי לתקןו, והנה בעת שהוא פורס את התפירה, הוא מגלה שהמזון - לא יאומן - מלא מטבחות זהב! זכה היהודי זה לאכול מפירות מצוותו

בעולם הזה, כשהקרון מבונן שומרה לו לנצח לעולם הבא.

שוב מעשה שהיה במדינת פרס, היהודי ירא שמיים, שהיה מתרנס בזמנים ובזחוק מכירית בדים. באחד הימים, נזדמו לו לעבור ליד דוכן שמכרו בו תפוחים גדולים, פנים ורוחניים במיוחד. הבית היהודי בתפוחים, וחשב בלבו: כמה נאה וכמה יאה לשבח את הבורא יתרחק על פרי זה? ניש אל הדוכן, וביקש לknות תפוח. המחיר היקר - 'טומן' שלם - לא הרתיע אותו. הואלקח את התפוח ובירך עליו בכוונה, בתחילת ברכת הריח "הנותן ריח טוב בפירות" והריחו, ואחר כך "ברוא פרי העץ" ואכלו, ובגמר האכילה בירך אף ברכה אחרונה "borua נפשות רבות...". אתה זאת ערבייה זקנה שהיתה עשרה גודלה, והתפלאה מאד. קראה לו ואמרה: "אמור נא לך, היכיזד זה קנית תפוח כה יקר! וכי כמה מרוחה אתה ליום? אמר לה: מרוחה אני סך הכל 4 או 5 טומנים ליום, אבל לכבוד ה' יתרחק, שווה לי לknות תפוח בטומו שלם, כדי לזכות לברך עליו 3 ברכות".

התפעלה הזקנה ואמרה לו: "הנה אני עשרה גודלה, יש לי כסף רב מאד, ובכל זאת אינני מרצה לעצמי לknות תפוח אחד בטומו שלם!" תוך כדי דברויה, רצתה להציג בפניו את עושרה הרב. "הרוואה אתה את כדי הקמת הללוי", פנתה ואמרה, "בא ואראה לך מהי תכולתם האמיתית", לנגד עניינו המשטאות, פינתה האשפה מעט מן הקמתה, והנה הקרים מלאים כולם - במטבעות זהב!

עבור מספר ימים, עבר היהודי שוב באותו מקום, והנה הוא שומע רעש והמולחה ליד בית האשפה הזקנה. הוא רואה את בני ביתה צועקים, שורטיטים, ומכים את עצםם, כדרך הגויים, והבין שהאשה מתה. מה עשה? נכנס לביתה, התחיל לצעוק ולבלבוט: "כמה טובבה הייתה האשפה זו, כמה טובות עשתה לי תמיד הייתה נוגגת לתת לי קמח, עבור המשפחחה והילדים, וכך לא ידענו מחסורה...". כך, בכל ימי האבל, היה נכנס מידי פעם וחזר על דבריו, ועשה את עצמו מצער מאד. משראו הבנים כדי, סיכמו ביניהם שאף אחד לא יקח את כדי הקמתה, אלא יתנו את כלם ליהודי זה לפרנסת בני ביתו, כמו שהיא רגילה השבטה. וכך היה, והתעשר היהודי עשר רב מאד.

שלב כוונותינו יהיה לשם שמיים

מובא במדרשי על הפסוק בבריאת העולם ביום השישי: "וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" - אמר רבי שמעון בן אלעזר: והנה טוב - זו השניה. וכי שנייה טוביה מדוע? הרי שנינו יין ושינה לרשעים, נאה להם ונאה לעולם, אלא מותוך שאדם ישן מעט, הוא עומד ויגע בתורה הרבה.

וכך כתוב מrho בשלחו ערוץ (אורח חיים סיימו רלא), בכל מה שינה בעולם הזה, לא יכול להנאותו אלא לעבודת הבורא יתרחק, כמו שאמר שלמה המלך ע"ה (משלי ג ו) 'בכל דרךיך דעהו'. ואמרו חכמים 'כל מעשיך יהיו לשם שמיים', שאפילו דברים של רשות כבוד האכילה והשתיה וההילכה והישיבה והקיימה והשיחה וכל צרכי גוףך, יהיו כולם לעבודת הבורא או לדבר הגורם לעבודתו. שאפילו היה צמא ורעב, אם אכל ושתה להנאת גוףיו אינו מושבוח, אלא יתכוון שיأكل ושתה כדי חיותו, כדי לעבד את בוראו. וכן אפילו לישב בסוד ישראלים, ולעמוד במקומות צדיקים, ולילך בעצת תמיימים, אם עשה להנאת עצמו להשלים חפציו ותאותיו, איןנו משובח אלא אם כן עשה לשם שמיים. וכן בשכיבתך, אין צריך לומר שבזמן שיכל לעסוק בתורה ובמצוות, לא יתרקה בשינה לענג עצמו, אלא אפילו בזמן שהוא יגע וצריך לישון כדי לנוח

מיגיעתו, אם עשה להנאת גוףו אינו מושבח, אלא יתכוון לתת شيئا לעיניו ולגוףו מנוחה, לצורך הבריאות שלא תטרף דעתו בתורה מחמת מניעת השינה... וכן בשיחה אפילו לספר בדברי חכמה, צריך שתהיה כוונתו לעובדות הבורא או לדבר המביא לעבודתו. כללו של דבר, חייב אדם לתת עיניו וליבו על דרכיו ולשקל כל מעשיו במאזני-scallo. וכשרואה דבר שיביא לידי עבודות הבורא יתעללה, יעשהו, ואם לאו לא יעשהו.ומי שנוהג כו, עובד את בוראו תמיד.

חֶci חַיְבֵz כְּבָאי

בגמרא קדושין ומ"ב אמרו, לעולם יראה אדם את עצמו ואת העולם כולו כאילו חייו חייב וחציו זכאי. עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות. עבר עברה אחת, אוイ לו שהכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף חובה.

הנה למשל בא אדם אל הרוב ושואלו, יאמר לי רבנו מה אני נחשב אצל הקב"ה, האם צדק שרובו זכויות או רשות שרובו עונות? אמר לו הרוב, עכשו אתה חי זכי - ביןוני, תעשה עוד מצווה אחת ותהייה בעל רוב זכויות - צדק. הלך אותו אדם וראה ברחווב אשה זקנה עם סלים כבדים, מיד ליהק אותם מיזה ולקחם לביתה. בא אל הרוב ואמר לו, הנה רבנו עשית מצות גמולות חסדים, האם עכשו אני צדק? אמר לו הרוב, עכשו אתה חי זכי. אמר להלה, אבל כבר קודם הרוב אמר לי שאני חי זכי. אמר לו הרוב, אמרת קודם היתה חסרה לך מצווה אחת להגע לך זכי, רק לא רצית לפגוע בך שרובך עונות, لكن אמרתיך לך כן. אבל עכשו לך תעשה עוד מצווה אחת ויהיו לך רוב זכויות. הלך האיש לבית הוריו, נקה להם את הבית וסידר הכל שעה ארכחה, טיפל בהם בכל צורכם, האכלם, ובא אל הרוב: כבוד הרוב עשית מצות כיבוד אב ואם, האם עכשו אני צדק? אמר לו הרוב: האמת היא שבראשונה היה חסרים לך שתי מצות, אך לא רצית לפגוע בך, لكن אמרתיך לך שאתה חי זכי, אבל עכשו תלהך תעשה עוד מצווה ותהייה בעל רוב זכויות - צדק. הלך אותו אדם לבית המדרש וישב ועסק בתורה שעתים תמיינות. בא אל הרוב ואמר: למדותי תורה, האם עכשו אני צדק? אמר לו הרוב: עכשו אתה חי זכי. כי זהו שאמרו רבותינו לעולם יראה אדם עצמו חייו וחציו זכאי, כדי שתמיד יאמר אני חי, עשה עוד מצווה אחת ואחשב צדק. אבל אם יחשוב שחסרים לו הרבה מצות כדי להיות צדק, עלול הוא ח"ז להתייאש מתחילה.

אֵלֶּי יְמִים שֶׁל הַתְּחִזּוֹת בְּתוֹרָה וּבְמִצּוֹת כָּא

מה נדרש מאותנו בימים אלו - "הימים הנוראים"? האם נוכל תוך ארבעים יום לשפר את מאzon כל השנה כולה? נראה לנו שהדבר בלתי אפשרי, ולכן נוטים אנו להתייאש מראש.

למגיד מודובנה זצ"ל היה על כך משל. משל לצורף זהב, שנקרא לארכמו המלך. "שמעתי", אמר לו המלך, "שאומנו אתה במלאתך. מבקש אני, שתגיים את כל כישורייך ליצור עבוריך גביע - רצוני שיהיה זה הגביע היפה ביותר, המרהיב ביותר שביכולתך לעמוד". נצטו עיניו של הצורף, הרי זה אתגר חייו - ושכרו בצדיו נעה ואמר: "אבקש שאתה של שנה שלימה. אזדקק לך" ג' זהב טהור, שלוש מאות יהלומים מקראט ומעלה, אבני אודם ואייזמרגד, נופך וספר. זאת מלבד המשכורת - מהה זוחבים לחודש! הכל אושר ברוחב יד. זההב, היהלומים, האבניים היקרות, ואף הקצבה מידי חדש בחודשו.

והוא יצר את הגביע, אבל לא הצליח בו את כל יכולתו, לא מיצח בו את כשרונותו. משכורתו הנדייה אפשרה לו חי רוחה, והוא נפנה לבילויי תענוגות ומותרות. רמת חייו עלה, והוא נזקק לכיספים נוספים. מה עשה? מכיר חלק מז'הוב, שהוקצתה לגביע המלך. מכיר יהלום ועוד יהלום, מכיר פנינים ואיזמרגדים, ובילה בטוב ובנעימים. התהולל, ומפעם לפעם כאשר נזכר, היה מקדיש שעה לגביע. אבל עבד בו ככל אחר יד, ברשלנות, ושב לתענוגותיו.

ואז קיבל מברך מארמו המלוכה. הzcירוי, כי בעוד חדש ימים עליו להתנייב בארמוני, ולהגשים במזו ידיו את הגביע שיצר. מכך ג' זhab - זהו הגביע שיצר! וכל הילומים הצורך התפקח. הבית בגביע - ובועש בו. מכך ג' זhab - זהו הגביע שיצר! האם לשם כך קראוו שקיבל, היכן הסם? ובכלל, האם זהו הגביע שביכולתו לייצור! האם לשם כך קראוו ובחרו בו!! האם זאת יגישי למלאך, גביע פשוט ועלוב!!

ואז ידע. עוד שלושים יום לפניו. הזhab שמכר - איננו. הילומים שעמל בהם - אינם עוד ברשותו. אבל הגביע, קטוו ככל שהוא, הרינו לפניו. והוא שם לילות כדי לעצב את הגביע, ליפותו, לגוף בו פיתוחי חותם נאים, שושנים ופרחים, עלים ואשכולות, סנסנים וניצנים. לעשותו יפה, נאה ומרהיב עיו. גביע שאין כמותו, שהמלך ישמה בו ויתפкар בו, יראהו לכולם ויתגאה בו.

הוא טרח ויגע, ניצל את כל כישרונו והקדיש את כל זמנו. עד לרגע האחרון עמל. הוסיף עוד זיליל, עוד סנסון, עוד קישוט מרהיב עין. ובדרכו אל המלך מירק את הגביע, עד היה לו ברך מסנוור. וכשהושיט את הגביע, השמיעו הכל קריאת התפעלות רמה: גביע כזה טרם נראה!

זו עבודת חדש אלול.

ואז נטל שר האוצר את הגביע ושקלו, והנה חסר בו זhab. התבוננו בו, ושאל: היכן הילומים. זו מעילה באוצר המדינה! באמון המלך! החoir האומנו וביקש רחמים. התהנו, שבזכות הרוח שגרם למלאך, בזכות עמלו על הגביע הקטוו הזה, יסלח לו על קלויות דעתו, על הזנחהו - ואין הוא מבקש אלא סיכוי נוסף. שתנתנו לו שנה נוספת. יוקצו עוד זhab וihilomim, ומשכורת. ואז, גביע קטן זה הוא דוגמא ממה שהוא מתחייב להציג בשנה הבאה.

זו עבודת יום הכיפורים וראש השנה.

בחודש אלול אנו משפטים את עבודת השנה החלפת כל יכולתו, הן נצטרך להגישה אל המלך, לבוא לפניו עם מעשינו. באלו פנים נבוא, מה נביא לפניו? عملיםanno בכל כוחנו לשפר מעשינו, למתקדם, להדרם. ללמידה עוד שעה, להתפלל ביתר כוונה. ודאי, לא נוכל למלא את החסר, לא נוכל להשלים שנה שלימה בחודש ימים. אבל נוכל להביא את המעת - טוב יותר, נאה יותר, נושא חן וחסד. ואז נוכל לבקש רחמים על החסר, על המעליה...

והגביע הקטן, המגולף בחנו, בתשומת לב, הממורק עד ברק, ישא חן כל כך, עד שהמלך יחוו אותנוו, ויברך אותנו בשנה טובה.

בחודש זה ננצל אפוא כל שעה אפשרית להוסיף עוד מצות למאזן, לשפר אותו ולהיטיב אותו. הזמן דוחק - כל מצוה נוספת יכולה להכריע את הcape, לחסוך המעו עוגמת נשך בשנה הבאה, יסורים וצורות, חילתה. עבירה אחת פחות - וכל המאזן ישתנה! בזמן שעוזר לנו נעשה כמעט אותו צורף, נעמל במהירות ונשלים את החסר! נחטו עוזר מצהה, עוד זיהירות מעבירה, עוד ברכה בכוננה, עוד נצירת לשון מדבר אסור, עוד שעת לימוד תורה, ובזה נוכל לתקן ככל שניתן את המעות ולהצדק לפני בורא עולם. (מעיין השבע ימים נוראים מא)

ולහלו נביא כמה נקודות לחיזוק, ובפרט בעניינים שבין אדם לחברו, שכידוע - אין יום הכיפורים מכפר, עד שירצה את חברו. ולעומת זאת אדם שמשתדל להיטיב את הנוגתו עם חבריו - זה זכיות נפלאה ליום הדין, כמו שאמרו: "כל המעביר על מידותיו - מעבירין לו על כל פשעיו".

๒) שמירת הלשון

שק הנוצאות

מעשה היה באדם שבא לפני הגאון רבנו יוסף חיים מבבל ז"ע"א, ובפיו שאלת נכדחה: "ילמדנו ربנו, כיצד יש לכפר ולתקן חטא לשון הרע, עד כדי שימושה כליל?" השיבו הרב: "שמע נא לעצתי, ועשה הכל אשר אומר אלקיך!" הסכים האיש לקבל עליו לעשות כל אשר יאמר לו הרב. "אם כן", המשיך הרב, "לך בבקשת והבא לי שך מלא בנוצאות קטנותי" התפלא האיש לשמע בבקשת הרב, אך מה יעשה וכבר הבטיחו שלא יمرة את פיו. מיד הלך לשוק אל משחתת העופות, מילא נוצאות קטנות מלאה השק, וחזיר אל הרב כשחסך بيדו. "עכשו", פנה אליו הרב, "קח את כל השק, ותעביר מקום למקום, ופזר את הנוצאות ברוח לכל עבר ככל שתוכל!" מודיעינו הרים גבה ושתיים כשבה מזורה זו, אך לא העז פניו להמרות את ציוויי הרב. הלך האיש ברחובות העיר ובידו השק, ופייר את תוכלוו לכל עבר,ימה וקדמה צפונה ונגבה לכל אשר ישאנו הרות. לאחר ששיטים לפזר את כל הנוצאות חזר אל הרב לשמע את המשך "התיקון" המשובץ הזה. "עתה", פנה אליו הרב, "לך בבקשת ואסוף את כל הנוצאות אשר פזרת ברחבי העיר, ולאחר לך תשוב אליו..." כאן כבר לא יכול היה האיש להתפרק ופנה אל הרב: "הכיצד רבי אוכל לאסוף ולקבץ כמות עצומה כל כך של נוצאות קטנותן כאלה, הלא גם אם אלך ימים רבים - לא אוכל לאסוף את כל הנוצאות הנידחות שנפוצו לכל עבר ארבע כנפות הארץ?" ענה הרב: "ישמעו איזניך מה שפיק מדבר! ומה אם נוצאות אלו שפזרת, פיך עינה בכך שאין מסוגל לאספסם, לשון הרע שסיפרת על חבריך, והשומעים גם הם הילכו וסיפרו לחבריהם וחבריהם לחבריהם, וכן הלאה, הייך תוכל לתקן זאת?"

בבוא האדם לחזור בתשובה על חטא הלשון - כמה קשה הדבר! הרי מנו הדין צרייך הוא ללקת לבקש סליחה מכל אותם אנשים שהתגנו או ניזקו מדבריהם! (ח"ה ד' יב). או עליו לנסתות לבטל את דברי הגראי שאמרה, על ידי שאמרם לאלה אנשים ששמעו ממנה את דברי הלשון הרע: "טעיתי במה שדיברתי עמוק אוזות פלוני, כי לפי מה שראיתי עתה, אין העינו לך", וכיוצא בדברים אלו, עד שיוציא את העינו מלב השומע. (ח'ז' חיים)

בדומה מאוד לאיסוף נוצאות מפוזרות - כך צרייך האדם להיזכר בכל אותם דברים שפלט פה ופלט שם - ולחזור עליהם בתשובה. כמה קשה הדבר! ואם דבר על

קבוצת אנשים או על עדה שלימה וכדומה - מה יעשה אז? לא לחינם אמרו רבינו רבותינו וערчи טו ע"ב), שמי שישפר לשון הרע אין לו תקנה!

כמובן שאין זה בא ליאש אותנו מleshob בתשובה על חטאי הלשון, כי עם רצון חזק - גם זה אפשרי [וכמאמր הוזהר הקדוש]: "אדם ציריך שלא ישים עצמו רשות... וכשמתוודה על חטאיו הרינוי חסיד, כי בא לקבל תשובה, ומוציא עצמה מצד הרע, ואל תאמר שהקב"ה אינו מקבל אותו עד שיפרט כל חטאיו מימי שבא לעולם, כי איןנו ציריך לפרש אלא רק החטאינו שזוכר, וכל החטאינו האחרים נמשכים אחריהם!", אולם עליינו לתת על לבנו להיזהר ולהשמר מאוד מאד לhabא במילאים שאנו מוציאים מפינו, לבן געמוד חלילה בפני שkopז של דיבורים אסורים, שקשה מאוד לתקנם.

חומרת דבר לשון הרע

כמו עבירות יכול האדם לעבור ח"ו בהבל פיו! החפש חיים צ"ל אומר, כי בדיבור לשון הרע, יכול האדם לעbor על 17 לאוין מן התורה [ומהה: "לא תלך רכיל בעמד", לא תשא שמע שוא], "ולפני עיר לא תנו מכשול", "לא תשנא את אחיך בלבד", ועוד]. וכן יכול הוא לבטל 14 מצוות עשה מן התורה [ומהה: "ואהבת לרעך כמוך", "בצדק תשפט עמיתק"], "את האלוקיד תירא", "והלכת בדרכיו", "זכור את אשר עשה ה' אלוקיך למרומים", ועוד]. וכן ח"ו להתකל ב- 4 'ארוריהם' מן התורה [כגון: "ארור מכח רעהו בסתר", "ארור משגה עיר בדרך"] - שמכשיל את חברו.]

אמר רבי יוחנן: כל המספר לשון הרע - כאלו קופר בקב"ה [שנאמра: אשר אמרו לשוננו נגביר שפתיינו אנתנו - מי אדוון לנו]. אמר ר' יוסי בן זימרא: כל המספר לשון הרע - נגעים באים עליו. אמר ריש לקיש: כל המספר לשון הרע - מגידל עוננות עד לשמיים [שנאמра: שתו בשמיים פיהם ולשונם תחלך בארץ]. אמר רב חסדא: כל המספר לשון הרע, אומר הקב"ה: אין אני והוא יכולים לדור בעולם, [שנאמра: "מלשני בستر רעהו אותו אצמית, גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל", אל תקרא אותו לא אוכל, אלא איתו לא אוכל]. ועוד אמר רב חסדא: כל המספר לשון הרע - אומר הקב"ה לשור של גיהנום: אני עליו מלמעלה ואתה עליו מלמטה נדונו. [ערчи טו ע"ב]

סת חיים

מספר המדרש: מעשה ברוכל אחד שהיה הולך בעירות הסמכות לציפורי ומתבריז: "מי רוצה לנכות סט חיים? מי רוצה לנכות סט חיים?" עליה הרכוכל לעיר עכו, ושםעה אותו בתו של רבבי ינאי, הלכה וסיפורה זאת לאביה. קרא רבבי ינאי לרכוכל ואמר לו: "הראה לי את סט החיים שאתה מוכר", אמר לו הרכוכל: "אתה והודומים לך לא זוקקים לזה". הפסיק רבבי ינאי ברוכל, והלה הוציא מתרמילי ספר תהילים, ופתח וקרא בו: "מי האיש החפש חיים, אוحب ימים לראיון טוב; נצר לשונך מרע ושפתייך מדיבר מרים!" ותחלים לד. אמר רבבי ינאי: "כלימי היתי קורא פסוק זה, ולא היתי יודע למה כוונתו, עד שבא רוכל זה והודיעני! הולך רבבי ינאי, האכילתו והשקהו, ונתן לו ששה סלעים. אמרו לו תלמידיו: "לא הייתה ידוע פסק זה?" אמר להם: "הו, אלא שבא זה ובררו בידי". מדרש הרבה ויקרא טז. יליקוט שמעוני תהילים נב תשסז)

רבים מרבותינו תנmacro: מה חידש הרכוכל לר' ינאי? תשובה רבות יש לשאלת זו, אחד ההסבירים הוא: כאשר קוראים את הפסוק "מי האיש החפש חיים...", רבים חוטבים לעצם: בודאי לא דבר דוד המלך להמון העם! אדם פשוט ורגיל שרצה "לעשות חיים" ו"להיות בכיף" ממחש לעצמו בילויים, כסף, דירה מפוארת, מסעדות וכו'. דוד

המלך בודאי התכוון רק לאנשים מורמומיים מעם ורוחניים, ככלומר: **מי האיש המרומם והנעללה החפש חיים רוחניים ונעלמים בדרגה גבוהה, ולהיות חסיד וקדוש, אהוב ימים לראות טוב, אין טוב אלא תורה - חיים של השראת השכינה, קדושה, טהרה, לזכות לעמלות נשבות, אם כן התנאי לכך - נצור לשונך מרע, שהרי כת מספרי לשון הרע, אינם רואים פני שכינה.**

אבל לא רבים מבינים שהפסוק אכן מדבר אל המעו העם, **עבור כל אדם!** כי כל אדם, אם לא ישמר את פיו, וחס ושלום מדבר על זה ומרכל על ההוא, חיוו אינם חיים, אין הוא רגוע, כל הזמן בкус על השכן ועל הגיס, על החבר ועל הבוס... אבל לעומת זאת, "שומר פיו ולשונו" – שומר מצרות נפשו", השומר על לשונו מדברים אסורים הוא ניגנות, רגוע, שלו וsmith, וזכה לארכיות ימים ולאיכות חיים אמיתית ועם בעולם הזה, מלבד רוב שכרו לעולם הבא. זה שחידש הרוכל לרבי ינאי: סם החיים הנפלא הזה מיועד עבור המעו העם, אפשר לשוקק אותו בחוזחות ובשוקים לכל דורשי!

והסביר נוספת רבוי זלמן מלצר: יש אדם שמנע את עצמו מלשות רעל, ודאי שהוא טוב, אך עדין הוא לא שותה סם חיים. כשהאדם איןו רוצה, איןו גונב, איןו אוכל חזיר, וכו' – הרי הוא שומר את עצמו מלשות רעל, אך עדין לא שותה מסם החיים. אך בעניין לשון הרע זה לא כך, אדם שנוצר את לשונו איןו רק נמנע מעבירה כלפיו אדם שנזהר מלשות רעל, אלא עצם שמירת לשונו היא צבות בפועל, **شمകדשת את האדם, בבחינת "סם החיים".** אנשים רבים מתחשים סגולות להצלחה, החפש חיים היה מייעץ לכל אותם אנשים: "שמירת הלשון היא סגולה טובה מכל הסגולות שמחפשים אנשים להצלחה". ומוספר על יהודי אחד שהיה פועל רבות בעניין הפצת התודעה לשמרות הלשון, פעם היה צריך לעبور ניתוח, ולפניהם שהכניסו אותו לחדר הניתוח שמעו אותו ממילול בספר פעמים: "עורך דין". כשהשאלו אותו לאחר הניתוח לפשר דבריו, אמר שביקש שיתנו לו בשמיים עורך דין טוב – את החפש חיים...

מילים בחיצים

על כוחו הרבה של הדיבור ועל עצמת הרסנותו מספר הרב שבדרון זצ"ל שאל אביך (ויביד) פעם יצא החפש חיים עם אדם גדול לניסעה ארוכה בעניין דחוף של מצוה. בדרך התאכטנו באכסניה של אשה ירת שמים, שהידורי הקשרות שלה ענו על דרישותיהם. ישבו שניהם וסעדו את נפשם בתבשיל שהוגש להם. בתוך סעודתם נכנסה בטלת הבית ושאלת אותם, האם האוכל ערב לחיכם. החפש חיים ענה מיד: "האוכל טוב מאד". ואילו חברו אמר: "כן, האוכל טוב למידי, אם כי חסר קצת מה, אך באופן כללי זה בסדר גמור". שמעה האשה ויצאה מהחדר. מיד בזאתה תפס החפש חיים את ראשו, ואנחת שבר בקעה מגורנו באומרים: "אווי ואבוי, כל ימי נזהרתי בעצמי מלדבר ומלשומו לשון הרע, וכעכשו נכתلتני. אני מתחרט כבר שננטעתי, ובודאי אין לי מצווה בנסעה זו". כשראה אותן גדור את יגונו של החפש חיים, נחוץ חרדה. אך גם תמה וחתפלא: "מה כבר אמרתני אייזה לשון הרע היה פה?" ענה לו החפש חיים: "האם אין לשון הרע במה שאמרת לבטלת הבית שתבתבשיל חסר קצת מה? הרי לא היא בשלה את האוכל, אלא המבשלה שהיא מעסיקה, שהיא אשה אלמנה. וכעכשו תלך בעלת הבית אל המבשלה ואת אשימים אותה שלא שמהמלח בתבשילים, והמבשלה בודאי תכחיש זאת, ויפרוץ ביןיהם ויכוח, עד שבטלת הבית עלולה לפטר את המבשלה!"

חברו של החפש חיים האזין לדברים, בפליאה גדולה על 'דמיינו המופלא' - מניין לו כל זאת? איך הוא בונה מגדלים באוויר מדייבור קטוע! פנה אל החפש חיים ואמר: "רבי ישראל מאיר, כבodo מגזים". ענה לו החפש חיים: "אם ברצך לראות שצדקי, הבה נכנס למטבח ונראה מה מתרחש שם". קמו שניהם ונכנסו למטבח, ומצאו אכן שתי הנשים נרגזות ומוחות דמעה מעיניהן. כפי שתיאר החפש חיים, כך היה: בעלת הבית אמרה למבשלה: "למה לא שמת מלח בתבשיל?" והמבשלה ענתה: "בודאי ששמתי מלח", ואז כבר הרימה בעלת הבית את קולה ואמרה: "הלווא הרבניים אומרים שהיה חסר מלח, איך את משקרת?" כך התווכחו השתיים כשהכל אחת עומדת על שלה. עד שבעלת הבית אמרה בкус: "אם את מעיה לומר שהרבנים שקרנים, הרי את מפוררת ממשרטך ואני רוצה שתעבידי אצלוי יותר!". כשהראתה אותו גדול מה שקרה, השתדל בכל כוחו לשנות את הדבר, והוא שילם טבין ותקילון עבור האלמנה כדי שתוכל לחזור למשרתה וכדי שיישרו ביניהם השלים והשלווה.

אנו לפעמים אלו חושבים לעצמנו: מה כבר יכול לקורות מהמשפט הקטו שאמרתי, סך הכל מילה קטנה, איזו חותם דעת, הערה קטנה, עשייתו קצת צחוק, מה קרה? אך לפעמים עליה המציגות על כל דמיון, ומילה קטנה יכולה לגרום ח"ז נזק רב או בושה גדולה. וגם אם לבסוף לא קרה שום דבר, האם אלו יודעים איזה רושם עשו מילויתינו בשמיים? איזה קטרוג עורנו חס ושלום? אלו עוונות צברנו חס ושלום?

המילים - הם כמו חיצים [כנאמר "חץ שעוט לשונם" ורמיה ט ז]. החץ - כל עוד שהוא בידינו, יש לנו שליטה עליו, יש לנו אפשרות לכובנו ולהחליט אם לירוט אותו, אך כאשר כבר נורה החץ - כבר אין שליטה עליו, וכל מאחס לא יוכל להחזירו. הוא יכול לחולל הרס ואובדן במרקח רב, ואין ביכולתו למנוע זאת. כך דיבورو של אדם - כל עוד שלא נאמרו המילים, הרי הם ברשותו של האדם, אך מילים שכבר יצאו מן הפה, כבר אינם שלו. יתכן שהוא ירצה להחזיר את המילים, אך זה כבר מאוחר. וכך אמר החכם מכל האלים "שומר פיו ולשונו - שומר מצרות נפשו" (משל כי כי)

זהירות, לשון הרע!

לצערנו ישנה טעות נפוצה בקרב אנשים רבים החושבים שדברי גנאי שהם אמיתיים - אינם בכלל עווון "לשון הרע". הוא יכול לדבר ממש שעיה ארוכה בגנותו חברו לעובודה, לספר בלבולו על שכנו לבניו, וכן לשוחח בנימת זלול על אחד מקרובי משפחתו, וכשיסבירו לו את חומרת האיסור ועונשו, תשובהו כבר מוכנה על קצה לשונו: "מה אתה רוזח? זה לא לשון הרע זה אמת". רק אמת! אבל זו טעות מוחלטת. אדם שמספר שקר, או דבר גנאי שיש בו מון האמת אבל יש בו גם כו גומאה וקצת "תבלינים", הרי זה החמור יותר ודול עוננו מנשוא והוא בכלל "מושגא שם רע". אך גם המספר דברי גנאי שכולם אמת ויציב, ללא שום תוספת, הדבר אסור בהחלה, והרי הוא בכלל איסור לשון הרע, שרבותינו הזהירו על כך מאד עד שאמרו: כל המספר לשון הרע, אפילו כפר בעיקר, וראוי לסקלו באבן, ועוד מאמורים.

כותב ה"אור לציוון" צ"ל: "אם לא יתנו האדם דעתו לפكه על דיבורי ומחשבתו ולשים רسن לפיו ולשעבך מחשבתו בצורה נcona וטובה, כשיגיעו לעת הניסיון יקשה עליו לעמוד בזיה ויכשל באיסורי לשון הרע או במחשבה רעה. דברים אלו יכולים להגרם מטבעים שונים, כגון מי שטבעו נוח לכעס, כשהראאה דבר שאינו לפי רוחו,

אינו מושל ברוחו ומדבר. או מי שבטעו פטפטן, מוכחה לדבר, יושב עם חבר ומדבר על זה ועל זה, ונכשלים באיסורים שונים. כך אני רואה בבית הכנסת שיש שני סוגים בני אדם, יש שאינם מתערבים בכל הנעשה, ויש שעל כל דבר מעלים ביקורת, מודיע העלו לTORAH את פלוני, החזו כי, החזו האrik, ממש מוכחים לדבר. אלה מסכנים אין להם שליטה על עצמם. ועצה טובה - שימסור על פי, ואם בא בדעתו לדבר על משחו, יחשוב אילו בנו היה עושה כן, הרי היה מחפה עליו, וכך יחפה גם כלפי אדם אחר. וכן ירחק האדם את עצמו מלדבר בנושאים של חוגים או עדות שניים, והגריע ביותר אם מדבר על קבוצת אנשים, ממי יבקש מהילה שחרי עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפור מכך עד שירצה את חברו. על כן ישם האדם לילבו להבדל מכל מיני דברורים אלו ולעסוק בתורה ולקיים את עצמו".

במדרש תהילים על הפסוק לט ב': **אמרתי אֲשֶׁר מִתְמֻנָּה דַּרְכֵי מִתְמֻנָּה בְּלֹשׂוֹנִי.** הובא מעשה במלך פרס שחלה, אמרו לו הרופאים, אין לך רפואי עד שיביאו לך הלב לביאה וועשה לך רפואי. ענה אחד ואמר, אני אביה למלך הלב לביאה, ולשם כך תנו לי עשר עיזים. נתנו לו את העיזים והלך לגוב ארויות. היה שם לביאה אחת מינקת גוריה, עמד מרוחק והשליך לה עז אחת ואכלה, ביום השני נתקרב אליה מעט והשליך לה עז אחרת, וכך הוסיף והתקרב מיום ליום, עד שבימי העשרי ניגש אליה והיה משחק עמה ולקח מחלבה וחזר לו. כשהיה בחצי הדרך ראה בחולם והנה האברים מתירסים ומתוויכחים זה עם זה, הרגלים אומרים אין בכל האברים דומים לנו, אם לא הלכנו אנו, לא היה יכול ליקח החלב. הידים אומרים אין כמותנו, אם לא היינו עושים, אין הדבר יכולם. אמר הלב אם לא נתתי העצה, מה הועלתם כולכם. ענתה הלשון אם לא אמרתי הדבר, מה היה עשה. השיבו לה כל האברים, איך לא יראת להומות אלינו, ואת מקום חושך, ואין בכך עצה כבשאר האברים. אמרה להם, היום תודו שאני שולחת עלייכם. שמע האיש את הדברים, הlk אצל המלך, אמר לו: אדוני המלך, הא לך הלב כלבה. קצף המלך וציווה לתלותו. כשהלך התחליו האברים לבכות, אמרה להם הלשון, לא אמרתי אליכם שאין בהם ממש! אם אני מצילה אתכם, תדעו שאני עלייכם? אמרו לה, כן. אמר לתולמים אותה השיבוני אל המלך, אולי אונצל. השיבוו אליו. אמר לו: למה צוית לטלותי אמר לו הבאת לך הלב כלבה. אמר לו: ומה איכפת לך ומה היא לך רפואי. ועוד - 'לביאה' גם כלבה קוראים לה. לקחו מהחלב וניסו אותו ומצאוו חלב לביאה. אמרו האברים ללשון הרי אנו מודים לך. היו אומר מות וחיים ביד לשון.

"**מויות וחיים ביד לשונו!**" (משל ייח כא)

איך עושים את זה?

בכלנו מתעורר רצון טוב להתפרק מחתה זה אשר אנו דשים בו רבות, אך לא אחת צחה השאלה: האם נוכל להתגבר? הרי שלפסיק לדבר לשון הרע פירושו להיות כמו אילם - **כיצד נוכל!!**

אם באמת עלו מחשבות כאלו בראשך, אין זה אלא מכיוון שאיננו יודעים כיצד היא מזכות שמירת הלשון. נתאר לעצמנו היהודי שאינו שומר תורה ומצוות, ולאחר הסברים מרובים הוא משתכנע באמונות התורה, אך כשמניעו הדבר לכל מעשה הוא אומר: "מה? אמנים הדברים הםאמת, אבל איןני מסוגל להפסיק לחיות", התורה והמצוות יגבילו אותנו מאד! התשובה לשאלתך ולשאלת אותך יהודי אחת היא: שב ולמד את

הhalachot ותגלית חדשה, את מה שאתה באמת צריך - אין התורה אוסרת عليك, ואילו מה שאסורה התורה הוא דווקא הדבר שאינו נחוץ, הדבר אשר בא מගירוי יצרים אפלים. כשהתקבע לעצמו זמנו ללימוד halachot, תתחיל להרגיש בתוך תקופת קצרה שהindeך חי וורות עם הלכות אלו, ולשונך מדברת כראוי ללא מאחס על אנושי. הindeך הופך להיות מורגלא לאיכות חיים חברתיות, אז דרך החטא מאחריך, ואתה בו לה, כי הנך יודע כבר, שמה שהוא שבעצם אינו חיים - לספק לייצרים את משאלותיהם - הלהי יקרא חיים!!

רבות בני ישראל האמונים על לימוד קבוע בספרי שמירת הלשון, יכולים להיעיד בפניהם כיצד השתרפה איות חיים בקהלות, והמושג המוטעהשמי שומר את לשונו עליו להפוך לאילים, התנפץ חייש מהרה. אנשים אלו גילו שאפשר לדבר הרבה שלא לעבור על לשון הרע כלל. ומתוך אמר שהתפרנס והופץ ע"י אגדות "ונצרי לשוו")

מעשה באברך מבני ברק, שקיבל על עצמו שלא לדבר לשון הרע כלל, והוא מה. לימים בא אליו אחד ממיכרו שיחתומים לו ערבות על הלואה של \$100,000 לשנה. הסכים האברך וחתם. והנה לאחר כשנה קיבל מכתב מבית הדין, המחייבים אותו לשלם את מלאה הסכום, כיון שנעלו עקבותיו של הלואה. מודיעינו לא ידע את נפשו, מה עשה ואני יפנה. החל לחפש את הלואה, שאל וחקר אצל שכניו, ואף הם לא ידעו היכן נעלמו עקבותיו. הוא לא הראה לאשתו את המכתב מבית הדין, ולא סייר לה למיה חתום, כדי שלא יכשל בלשון הרע. ואולם אשתו ניסתה להפיצו בו, שיש כאן יותר שזה לתועלת וכיוצא, אך הוא עמד בשלו ולא הסכים לספר בשום אופן. החליט האיש ללוות הלוואות ולהתחליל להחזיר את החוב, וכך במשך תקופה ארוכה התרוצץ מפה לשם ושם לפה. באחד הימים, קיבל האברך ואשתו הזמנה לחתונה, מבני משפחחתה של האשה, הגרים בחו"ל. אל ההזמנה צורפו עבורים שני קרטייני טישה. אמר הבעל שאינו אפשרותו להציג לטישה, מחשש שהוא טרוד בהלואות, ולכן אשתו נסעה לבדה. הגיעה האשה לחתונה, והנה היא פוגשת - לא פחות ולא יותר - את אשת הלואה הנעלם, אשר השתטט מון הלואה, וברח עם משפחתו לחו"ל. אלא שאשת האברך לא ידועה כלל שלפניה עומדת אשת ה"մבוקש" בכבודה וב עצמה... היא דיברה עמה יפה: איפה אתם, לא רואים אתכם, היכן נעלמתם. השותוממה האשה עד מארה, היאך היא מקבלת יחס כה יפה ומכובד, כיצד ומדוע מי שאמורה להיות לה כאובה, מתיחסת אליה כאהובתה?! הושיפה אשת האברך וסיפורה לתומה, שיש להם הרבה חובות, ובשל כך בעלה נשאר בארץ ישראל, והוא באח לחתונה לבדה... אשת הלואה הנזדהמת בקשה ממנה מספר טלפון, והבטיחה להיות בקשר. הלכה זו האשה לבלה וסיפורה לו את סיפור הדברים. שניהם התמלאו התפעלות עצומה מן האברך היקר, אשר לא סיפר לאשתו מאמונה על הלואה אשר הותיר אותו עם חובות כל כך עצומים. מיד הלכו וארגנו את מלאה הסכום - \$100,000, והביאו לה במעטפה סוגרת שתתן את המעטפה לבעל.

מה יתרון לבעל הלשוני?

בגמרה ערכין וו ע"ב, אמר ריש לקיש: "אם ישך הנקש בלווא לחש ואין יתרון לבעל הלשונו" (קהלת ייא) - לעתיד לבוא מתקבצות כל החיים ובאותן אצל הנחש, ואומרות לו: אריה דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אך אתה - מה הנה יש לך בכך שאתמה מכיש? אומר להם הנחש: וכי מה יתרון לבעל הלשוני! [הלווא גם הוא אינו נהנה מכך שהוא מספר על חברו דברי גנאי].

ויש להבהיר, הלווא לכאורה יש לו הנאה בעל הלשון, שהנה נקס בחברו, וכמו שכתב במסילת ישרים "הנקמה מותקה מדבר"? אלא מספרים, שפעם היו הקנאה והתאווה מהכלים בדרך, והנה ראה אותם המלך, קרא ואמר להם: בראצוני שאחד מכם יבקש ממוני משחו, ואתן לו את מבוקשו, ולחברו אתנו פ' שניים. כמובן, שכל אחד "כיבד" את חברו לבקש ראשון. התאווה כיבד כיון שהוא מתואוה לקבל כפול, וגם הקנאה כיבד, כי הוא אינו מסוגל שלחברו יהיה כפול ממנו. כך עמדו והתוכחו, עד שנאות אדרו קנאה להפצרותיו המורובות של אדרו תאווה, ושיטה את בקשתו לפני המלך: בראצונו שיוציאו לו המלך עין אחת! כוונתו כМОון הייתה ברורה - שלחברו בעל התאווה יוציאו שתי עיניים... ועתה נתבונן: מדוע בעל הקנאה לא ביקש מיליאן דורי? כי אז התאווה קיבל 2 מיליון. אסכו תבקש אתה, בעל הקנאה, 2 מיליון! לא... עדיין אין זה טוב לך, כי אז קיבל התאווה 4 מיליון. נו, ומה אכפת לך, הרוי אתה רצית 2 וקיבלת 2! אך לא, הקנאה לא יכולת לסבול זאת! - "למה יהיה לו יותר ממוני?". רגע, ומה הרווחת עכשו בכך שהוציאו לך עין? כלום! רק ניזוקת! אלא העניין הוא שלא אכפת לך לשאלת הרווחת כלום, ואפללו להניזק, אלא העקר שלשני לא יהיה. זו לא הנאה, זו רשותות לשם רשותות - מוכן להפסיד העיקר שלשני לא יהיה. זהו עניינו של הנחש - מה אתה מרוויח שאתה מכיש את האדם, הרוי אתה לא אוכל ולא נהנה מבשרו אלא הוא הדבר שאמרנו, העיקר שהשני מות - שהשני יסבול. כך בעל הלשון הרע, אין הוא מרוויח ממשי, אלא כל הנאותו היה רק להזיק לשני, לבוזות אותו, להכפש את שמו. ולהרעד לשני אין זה בגדר הנאה. לכן אומר הנחש, וכי מה יתרון לבעל הלשון?

במדרש תנומה מצורע סימן ח): אמר הקב"ה, רצונכם להימלט מגיהנם, רחקו עצכם מלשון הרע, ואתם זוכים בעולם הזה ובעולם הבא, שנאמר: "מי האיש החפץ חיים אוּהָב ימִים לְרָאֹת טֻוב - נֶצֶר לְשׁוֹנֵךְ מַרְעָע...". החפץ חיים בעולם הזה, אוּהָב ימִים לעולם הבא.

๔) "ואהבת לרעך כמוך!" כט

כאשר חלה רבי אליעזר הנדול, ושכבר על ערש דווי, נכנסו תלמידיו לבקרו. בשחותם האחורה עם רבם, טרם יفرد מהם וילך לעולם שכלו טוב, בקשו ממוני התלמידים: "ילמדנו ربנו אורחות חיים, כדי שנזכה בהם לחיי העולם הבא!" אמר להם: "זהו בכבוד חבריכם!" (ברכות כח ע"ב)

אומר רבינו חיים פלאגי ז"ע: בא וראה עד כמה נזהרו רבוינו בכבוד הבריות, עד שנפסקה ההלכה שאדם הקורא קריית שם, ונכנס חברו ושאל בשלוומו, יפסיק וישיב לו שלום. ואף על פי שהוא עת מקיים מצוה מהתורה, ומודבר עם ה' יתברך, אף על פי כן יפסיק וישיב לו שלום מפני כבוד הבריות, כדי שלא יעלב חברו מכך שלא השיב לו שלום.

ובמסכת שבת ולא ע"א) מספרים חז"ל את היספור הידוע על אותו גוי שבא לפני הצל הזקן, ובקיש ממוני להתגיגיר. אבל הוא מתנה תנאי קודם לכל, והתנאי הוא - שרצואה למלמוד את כל התורה כולה על רגלי אחתי הצל נעה לאתגר ומשיב בחיזוק: בבקשת העמוד על רגלי אחת וכבר אלמדך את כל התורה כולה. הגוי נעמד על רגלו האחת בחסידה באגם, והלל מלמדך: "מה שניינו עלייך אל תעשה לחברה". עד כאן. אתה כבר יכול לעמוד על שני רגליך. סיימתי למדך את כל התורה. זהה תמצית התורה.

על הפסוק (ויקרא ט ז): לא תשנא את אחיך בלבבך הוכם תוכימת את עמיתך ולא תשא עליו חטא: לא תקם ולא תפור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך. כתוב הרמב"ג: לא תשנא את אחיך 'בלבבך' - בעבר שדרך השונאים לכוסות את שנאותם בלבם, כמו שנאמר (משלי כז): בשפטינו יזכיר שׂוֹנָא וּבְקָרְבָוּ שִׁיחַת מְרֻמָה. [פירש המצוות דזה, בחקלקנות שפתיו יעשה השונאה את עצמו כאילו הוא נכרי מן השנאה ואינה עמדו, אבל בקרב לו ישים המרומה ואני עוזבה] ויאמר הכתוב: אל תשנא את אחיך בלבבך בעשותו לך שלא רצונך, אלא תוכחינו מודיע ככה עשית עמדוי וללא תשא עליו חטא לכוסות שנאותו בלבך ולא תניג לך, כי בהוכיחך אותו יתנצל אלקיך, או ישוב ויתוודה על חטאו ויתכפר לו. ואחריו כן יזהיר שלא תנקום ממנו, וגם לא תטור בלבבך מה שעשה לך, כי יתכו שלא ישנא אותו אבל יזכור את החטא בלבו, ולפיכך יזהירנו שימחה פשע אחיו וחטאתו מלבו, ואחריו כן יצוה שיאhab לו כמותו. עד כאן.

בבוקר לפני התפילה נהגים לומר: הריני מקבל עלי מצות עשה של "ואהבת לרעך כמוך", והריני אוהב את כל אחד מבני ישראל כנפשי ומואדי". זהו דבר בסיסי החיבר ללוות כל יהודי לפני הכל. רבי עקיבא אומר: "ואהבת לרעך כמוך" – זה כלל גדול בתורה!

ואומר בספר "פלא יועץ", שאחת הסיבות שנכשלים בעווון אונאת דברים וצער החבר, כי לא יודעים מה מותר לדבר ומה אסור. לכן נקוט כלל זה בידך: כל דבר שמצויר את זולתך – זהו בכלל "אונאת דברים". וכיitzד תדע באלו דברים חבירך מצטער? חשוב תמיד "מה שניינו עלייך – לחבירך אל תעשה!" ותאר לעצמך אילו חברך היה מדבר עלייך או עשה לך דבר זהה, האם לא הייתה מרגיש צער וזלזול? נמצא שגם אמת המציאות לדעת, האם הדבר מותר או אסור. "ואהבת לרעך כמוך" – כמוך ממש.

מעשה ברבי עקיבא אייר, אשר כבר בהיותו נער, נודע שמו לשם ולתליה בלמדנותו ושקידותו בתורה. בגיל 14 כבר בא בברית האירוסין עם בתו של שריך אחד, שחשך בו לחנות בಗל למדנותו הגדולה. בתקופת האירוסין הזמין העשיר לעירו, להתפאר בו בפני לומדי המקום. מיד כש הגיע, הקיפוו בקושיות מסוימות – לעמוד על ידיעותיו ולמדנותו, אך רבי עקיבא אייר – כאילם לא יפתח פי. השתאו הלומדים: "זהה החתן מהollow שכה شبיחות?" התאכזב החותן העשיר וכבר חשב לנתק את הקשר! אך החתן בקש להמתין עוד יומיים. עברו יומיים, ואז נכנס רבי עקיבא אייר לבית המדרש ופיתח את כל הקושים, וכולם נדחו מנגונתו, בקיאותו וחריפותו. "אך מודיע המתנתת יומיים!!" התפללה החותן. השיב החתן: בימים הקודמים היה פה חתן אחר מוכשר מאד שרצה חותנו להתפאר בו, והוא אכן זכה להערכה רבה. אך אם אני היתי עונה, היתי מאפייל על גאנונטו ועל התפעלות ממנה, והיה נגרם צער לחותנו ולהותנו גם יחד. לכן העדפת ליים עצמי כעם הארץ, עד שהחtan יצא מהעיר ....

מספרים על רבי מנחם מענדל, נכדו של רבנו זלמן בעל התניא, שהיה לומד בבית סבו. בה שקו היה בלימוד התורה, עד שכאשר פרץ בנו התינוק בבכי גדול, הוא לא שמע אותו כלל, והמשיך בלימודו. אבל הסבה, שהיה בكومה העליונה, שמע את קול הבכי, ירד,לקח את התינוק בזרועותיו וריגע אותו. לפצע הבחן בכך הנכח, והתנצל בפני סבו באומרו שהיא ש��ע בלימוד, ולא שמע את קול הבכי. אמר לו הסבה: ידעתני בגין ידעת, אולס – וכי אתה חושב שאני היתי ש��ע בלימוד פחות ממך?! אך דע לך: בכל מצב שלא תהיה – כשيهודי בוכה, כשيهודי בצהה, اي אפשר שלא לשמעו, اي אפשר שלא להתייחס....

מעשה במוסד לימודים, שעבדה שם טבחית אלמנה, והרשוו לה לקחת לביתה מהמאכלים הנשארים. יום אחד, בעת ארוחת הצהרים, ביקש אחד הבוחרים קציצה נוספת. אמרה לו הטבחית: אין, הכל נגמר. ענה לה הבוחר בעוזות פנים: "אהה... את נוספת. אמרה שישארו לך קציצות לבייט!" נפגעה הטבחית מאד, ונשבעה לאווני כולם שלא תחק עוד אפילו פירור אחד לבתי. הבוחר עשה מכך צחוק ולא התייחס כלל. עברו ימים ושנים, והנה לאחר חמיש עשרה שנה, פגש הבוחר את חברו לשעבר עם ילדיו, שהוחיו השנאים שעה קלה, והחבר הציג בפניו את שתת ילדיו החמודים,כו ירבי. "וכמה ילדים יש לך?" התענינו החבר. הוריד הבוחר את ראשו ואמר: "בעזרת ה' - יהיה, متى שה ירצה...". החבר כמובן נבוך מאד, הצעיר על שאלתו המביבה, נפרד ממנו לשansom והלך. לאחר כמה צעדים, נזכר החבר לפטע באותו מעשה עם הטבחית האלמנה, וחשב בלבבו: אולי ח"ז בעוון זה לא זכה חברו בפרי בטנו. משעלתה מחשבה זו בראשו, מיד סב על עקבותיו, ומיהר להציג את חברו ולשטווח בפניו את מחשבותו. אולם הלה דחה מיד את הדברים: מה פתאום? מה זה קשור? אבל החבר לחץ עלייו, וסיכמו שיילכו לסתיפלר צ"ל לשמעו את דעתו. כתבו את השאלה בדף, ובסיום המכתב כתבו: "היתכן שבבעור זה אין ילדים?". כאשר קרא הסטיפלר את המכתב, הזדעזע וצעק: "היתכן, היתכן, היתכן! ודאי בגלל זה, לצער אלמנה... היתכן?!" בכה הבוחר והצער מאד, בירר את כתובתה של האלמנה, ומיהר למלת לבקש את סליחתה. "את מכירה אותה?" פנה ושאל. "כו, ודאי אני מכירה", ענתה. "-באתי לבך סליחה?". -"אני לא סולחת לך! בגיןך סבלו עשרת ימי במשך שנים רבות. איןני יכולה לסלוח?". הבוחר ביקששוב, התהנן, דבר על ליבם, אך היא בשלה: "לא ארמה את עצמי לומר שלשות לך". לא ידע הבוחר את נפשו מרוב צער וחרטה. החליט להתייעץ עם מכירה של האלמנה כיצד יוכל לפיסס אותה, ואמרו לו שיש לה בן שהוא חלש בלימודים. מיד הلق אליה ואמר לה, שהוא מוכן לקדם את בנה בלימודים, וישקיע כל יומם כמה שעות ללימודם, לפחות הילדים, לקדם אותם ככל האפשר, ובזה הסכימה ומחללה לו מיד בלב שלם. וברוך ה' בעבר זמו קוצר נפקד בילדים.

גנות המחלוקת

כמו הרחיקו חז"ל וגינו את המחלוקת עד הקצה האחרון, כמו שכותב הרמב"ם בצוואתו לבנו רבי אברהם,ozo לשונו: "אל תשקו את נפשותיכם במחלוקת, המכלה הנוף, הנפש והmemnon, ומה נשאר עוד. ראייתי לבנים גדולות שהשחירו, וכובזות [שריט] נphantoo, ומשפחות נספה, ושרים הורדו מגודולתם, ועיירות גדולות נתעררו, וכובזות נפרדו, ויחידים נפסדו, ואנשי אמונה אבדו, ונכבדים נקלו והתבזו, בסיבת המחלוקת". וממשיך הרמב"ם: "נביאים ניבאו, וחכמים חכמו, ופילוסופים חיפשו והושיבו בספר רעת המחלוקת, ולא הגיעו לתכליתה, لكن שנאו אותה ונוסו מפניה, והתרחקו מכל אהבה וגואליה ורעה. וגם אם כל שאר בשרכם אוהב מדינם, התנכרו ורחקו מקרבתם, פן תשפו בכל חטאיהם". ע"כ. וכיודע כי בזמן יצאו מתנגדים נגד הרמב"ם ונגד חיבוריו, ושרפו את ספריו, ובכל זאת הזיהיר הרמב"ם את בנו שלא יתערב במחלוקת כלל ועיקר, אף על פי שאין ספק שהיא הצדק עם הרמב"ם. ואם כן על אחת כמה וכמה, בזיכוח ומחלוקת שיש לאדם עם הרמב"ם. ואם כן על עמו, ואף אם הצדק עמו, לימד ממה שהורונו חז"ל, כיצד להתנהג במקרים אלו.

וזו לשון אליו הנביא זכור לטוב בתנא דבר אליוו ורבה פרק כו, "כך אמר להם הקב"ה לישראל: בני אהובי, כלום חיסרטוי לכם דבר, ומה אני מבקש מכם? הא אני

מבקש מכם אלא, **שתהיו אוחבבים זה את זה, ותהיו מכבדים זה את זה...**" היל' חזקן היה אומר (אבות פרק א משנה יב): "הוּי מַתְלִמְדֵיו שֶׁאָהָרֶן, אֹהָב שָׁלוֹם וּרוֹדֵף שָׁלוֹם". ורבינו יהודה הנשיא מצא לנכון לסייעים את ששה סדרי משנה, בלשון זו: אמר רבינו שמעון בן חלפთא: לא פג'א הקדוש ברוך הוא כל' מחזק ברכה לישראל אלא ה' שלום, **שנאמך** (תהלים כת): "ה' עז לעמו יתנו, ה' יברך את עמו בשלום".

וכتب השל"ה הקדוש: "בודאי הגrouch שבישראל, היה טובל ארבע מיתות בית דין קודם שייעבוד עבודה זרה, וח"ל אמרו שהמחלוקה קשה היא לפני הקב"ה יותר מעבודה זרה, ואיך לא יכבות את עצמו מלעדור מחלוקת שהיא קשה מעבודה זרה, ועל כן לא זו בלבד שלא יצטרע על דבר שנעשה לו, ובגלל זה יחזק במחלוקת, אלאADRבה ישיש ויושם בניסיונו להעביר על מידותיו, ובעבור זה יערבו לו על כל פעועיו".

והנה בברכת כהנים כלולות כל הברכות, אולים בסופה מסיים הפסוק: **וישם לך שלום**", כי החלום הוא הבסיס לכל הברכות, אם יש שלום, יש הכל. ואם אין שלום, אין כלום. יתכן שייהיו לאדם הרבה כסף וזהב, בניים ובנות, נכסים ונניים, בתים מלאים כל טוב, דשאים, בריכות, ז'קווין, אבל בלי שלום, אהבה ואחותה, אין זה שווה כלום, זאת אומרת אין לו כלום ביד. וכך שואמר רשי על הפסוק, ונתתי שלום בארץ, שמא תאמרו הרי קיבלנו הרבה הבעיות טובות שהיה מאכל ומשתה וכו', אך אם אין שלום, אין כלום: תלמוד לומר, **ונתתי שלום בארץ, מכאן שהשלום שkol בגדי הכל**. וכן אמר ישעה הנביא 'ועשה שלום ובורא את הכל'. כי כיש שלום יש כדי לקבל את כל הטוב והשفع הרוחני והגשמי. וכבר אמר שלמה המלך בחכמו ומשלי יג א: **טוב פת חרבה ושליח בה, מבית מלא זבח ריב.** ונאמר (משל יט יג) **טוב ארחת יرك ואהבה שם, משור אבוס ושנאה בו.**

וח"ל חולין ה ע"ב דרשו על הפסוק (תהלים לו ז): "אדם ובהמה תושיע ה'", אמר רב יהודה אמר רב, אלו בני אדם שהם ערומים בדעת, ומשיים עצמים כבהמה. ופירש רשי' שם חכמים בדעת adam הראשון, אבל בכל זאת ממשיים עצמים כבהמה, שפלי רוח, אלו זוכים שיקויים בהם "תושיע ה". והיינו, בזכות שמשפילים את עצמים, אף שיעודים בברור שטענות והנהוגות צודקת, שהרי יש להם חכמה גודלה כמו אדם הראשון, בכל זאת מבטילים הם את דעתם, למען הרבות שלום ולמנוע מחלוקת בישראל, זה זוכים הם שיזיעו אותם הקב"ה בכל ענייניהם.ומי לא ציריך ישועות...!!

๒ גנות הкус כה

את המפריעים הגדולים ביותר בעבודת ה', ובפרט בעניינים שבין אדם לחברו - הוא הкус. אולי נראה שהacus הוא דבר בלתי נשלט, אבל רבותינו מלמדים אותנו שלא כן הוא: על ידי תחבולות ומאמץ, יכול האדם להתגבר גם על מידת מגונה זו.

כתב באורחות צדיקים (שער הкус): **הкус היא מידת רעה. וכמו הצרעת מהולי הגוף, כן הкус מהולי הנפש.** ואמרו רבותינו (נדרים כב ע"א): **"כל הкус, כל מיני גיהנום שלוטים בו."** יש בני אדם שכחשים כוושים, אינם שמיים לב על מה שעושים, ו עושים הרבה עניינים בכעס מה שלא היו עושים ללא הcus, כי cus מוציא את שכלו של אדם ממנו עד שמרבה דברי cus, ונכנס במחלוקת וקントורים. لكن אי אפשר שייניצל cus מחותאים גדולים.

ואמרו חז"ל ופסחים קי"ג ע"ב: שלשה הקדוש ברוך הוא אהובם, ואחד מהם, מי שאינו כועס. הטעון אין לו חן בעיניו הבריות והוא שנוא בעיניהם, ומתוך כך אין מעשי מקובלים בעיניו הבריות, ואפלו יש בידו תורה ומעשים טובים, אין העולם למדים ממנהו. הטעון הוא כובע על בני ביתו השומעים תמיד כעסו ותלונתו, וקרוב הדבר לו לבוא לידי תקלה, מפני שטמteil אימה יתרה.

הensus מביא את האדם לידי מחלוקת, כשהוא כועס עם חבריו, יריבו עמו והוא עימם, וכשיש מחלוקת, יש קנאה ושנאה. הensus, מונע לב האדם מכל הטובה. הensus, מבטל כוונות לב האדם בתפילה, ואין שכינה שורה מתוך הensus. הטעון לא יהיה חכם גוזל, כי הensus מבירח מלבו חכמתו, שלא יוכל לענות כהוגן ולא יוכל כהוגן, וכל דבריו לא בהשכל. הensus מונע מעצמו מוסרים ותוכחות, כי אין אדם רשאי לגלות לו טעויותיו ודרכיו המכוראות, כי כל אדם יפחד ממנו להגיד לו ענייני, כי הוא ירגז עליו. ואפלו אם יוכיח אותו אדם, לא יקבל ממנו מתוך הensus.

וכבר ידעת על הלל הזקן שמרוב ענוונותו לא היה אדם יכול להכעיסו, כי המונע עצמו מן הensus, קונה מידת העונה והרחמות, כי מהרין אף תהיה מידת האזרות. הensus גורם עוזות לאדם, ומחרמת הensus לא יכנע וגם לא יודה על האמת.

אדם שיש בו מידת הensus, ובכל זאת מתגבר ומכריח את מידתו ומנего, כאילו אינו מבعلي הensus, עליו נאמר ממשלי טה: "טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלוד עיר". ו"ארך אפים" הוא משלו עשרה מידות הנאמרות בברא יתברך, וממצו חכמים לנכון לומר זאת על הcovush את יצרו ולא כועס.

אמר החכם: מי שכעסו במחשבה, תראה עליו היישוב וההדר.ומי שכעסו עליו שלא במחשבה, תראה עליו השטות. עוד אמר החכם: מי שכעסו ורונו אמיין, אין רחיק מון המשוגעים.ומי שרגיל בкус, אין חייו חיים ופסחים קי"ג ע"ב, ואין שמה לעולם, וכיון שאינו שמח, איןו מקבל מאורעותיו באהבה ובסמחה, ואיןו מצדיק עליו את הדין, ואין יכול לעבוד את ה' יתברך בשמחה.

מי שרצה להטיל אימה מעט על בני ביתו כדי שיתנהגו כהוגן, או שהוא מלמד ורוצה לכuous על התלמידים שיחזרו למوطב, כיצד יעשה? יראה עצמו בפניהם שהוא כועס, אך תהיה דעתו מושבת בינו ובין עצמו,adam שהוא מציג את הcovush בשעת כעסו והוא אינו כועס. וכשהוא מראה כעסו, יותר מאי שלא יעשה כן כיש לוי אורחים עניים, כי הם סבורים שהוא כועס עליהם, וכן יראה עצמו שמה בפניהם.

השתיקה מבטל הensus, וגם קול נמוך מבטל הensus. לכן יראה האדם, כשהכעסו מתגבר עליו, שיתוק, או ידבר בנחת ולא ירים קולו בкусו, כי המגביה קולו בשעת כעסיו, אז יתעורר הensus, אבל קול נמוך והשתיקה, משתתקים הensus. וגם לא יסתכל בפניו של הensus אלא ידבר עמו بلا ראיית פניו, אז יבריח הensus מלבו.

ראוי לאדם שיתרחק מון הensus, ואפלו על דבר שרائي לכuous עליו, יעוצר רוחו ולא יкус. והensus שיחליט בעדתו שלא יкус, צריך להתאמץ שאפלו הוכה וקולל, לא ירגש ולא יחוש. וזה דבר ברור: מי שהוא קפוץ הרבה, יותר נוח לו שלא ירגש כלל וישtopic ויעוצר רוחו למורי, ממה שיכעס מעט. כי זה אי אפשר לכעסו לעשות, כי אם משוך בלבו מעט מון הensus, לבסוף יкус הרבה.

ציוו חכמים להתרחק מן הкус עד שנייה עצמו שלא ירגע אפילו בדברים המכעיסים, עד שיעקור הкус מלבו. וזהי הדרך הטובה ודרך הצדיקים [שבת פה ע"ב], הנעלבים ואיןם עלבלים, שומעים חרפותם ואינם משיבים, עושים מהאהבה ושמחים ביחסוריהם, עליהם כתוב אומר ושופטים ה, לא: "ואהבהו יצאת המשט בגבורתו". ע"ב.

מעשה היה בירושלים של פעע. באוטם ימים הייתה מלאכת הכיבוס - עבודה קשה ומיגעת. "יום הכביסה" היה يوم של عمل מפץ. באחת החצרות, תלתה אשה אחת כביסה נקייה על החבלים, לאחר שעמלה רבות לבבש. כאשר סוף סוף הסטיימה המלאכה, והכבסים הנקיים והבוהקים התנופפו ברוח, עברה בחצר שכנה, שימוש מה לא הייתה מודעת מטעם החבלים התקליהם בחצר. מה עשתה? חתכה את החבלים, וכל הכביסה נפלה ארצתה והתכלכלחה!

מה היינו עושים? כועסים, רביס? לא, בעלת הכביסה לא נהגה כך. בשקט בשקט כבשה שוב את הכביסה, עמלה שעת רבות ותלתה שוב בחצר הסמוכה. אפילו בעבר, כשחזר בעלה מלימודו, התפקיד ולא אמרה דבר, כדי שלא תכשל בלשונו הרע. ואז, דפקה פתאום השכנה על הדלת ובקשה את סליחתה בקול בכி. בנה הקטן חלה מאד, והוא חשש שזו עונש על פשעה. האשה הצדקנית מחלה לה בלב שלם, ואף הבטיחה לה כי תתפלל לרפואת בנה. לתקופת השנה זכתה האשה הצדקת לבן תלמיד חכם עזום שהוא אחד מגדולי התורה של דורנו!

כלנו סופגים לעיתים עלבונות, חשים לפעמים שנעשה לנו עול. ואנו רוצים לצחוק, לכעס, להוכיח, לפגוע בחזרה. אך יש עוד דרך - להתפקיד ולשתוק. אשרי מי שבולם את פיו ונוצרת את לשונו! עליו דרשו את הפסוק: "תולה ארץ על בלימה" - שהעולם תלוי במני שבולים את פיו בשעת מריבה.

מספרים, על חכם אחד שהיה לו "חליפה של כעס". חlipה זו - מה טיבה? זהי החליפה, שיש ללבוש אותה תמיד בשעת כעס! כאשר היה החכם מרגיש שהוא עומד לכעס, היה רץ מיד ללבוש את החליפה. ובינתיים - היה הкус נעשה מתוון ומחושב... זו בחרחלה עצה טוביה עבורה. לא דוקא לייחד חlipה של כעס, אולם כאשר עליה בנו הкус ומגיעה כבר לגרונו ומאיים לפרוץ החוצה - כדי לדחות אותו מעט, ללכת לשותות משחו, להכנס לחדר להירגע, אז זה כבר ייראה אחרת! אמר שלמה המלך [קהלת ז, ט]: "אל תבלה ברומך לבעוס, כי בעס במקך בסילים ניומ" - בדרך צחות אמרו: כמעט כל אדם עלול לעיתים לבוא לידי כעס. אולם הכספיים - הкус נמצא בחיקם, מוכן ומצוון להישלך מיד החוצה... אבל מי שחייב יותר, הкус מונח אצל בארו למעלה, איןנו נשלף בנסיבות, אז כשהוחזיאו מהארו, בעסו כבר יותר בשליטה!...

איימה יתרה

וכאן המקום לעורר על אוטם הנוהגים עם אנשי ביתם או עם הציבור שלא כהוגן, ומחמתם כעס מזווילים בהם, ומטיילים עליהם איימה יתרה, וכambilואר בגורם ראש השנה וע"א: אמר רב יהודה אמר רב כל פרנס [שם כלל] לכל אדם במשרה כלשהי על הציבור] המטייל איימה יתרה על הציבור שלא לשם שמיים, אין רואה בן תלמיד חכם. וכן כתוב הרמב"ס והוסיף פרק מה הילכות סנהדרין: "ואסור לו לנוהג הציבור כלות ראש, ואף על פי שהם עמי הארץ, הדירות ו舍לים - בני אברהם יצחק ויעקב הם, וצבאות ה' שהוציאו מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה, ויסבול תורה הציבור

ומשאנס". ובהלכות תשובה פרק ג הלכה ז כתוב, ואלו הם שאין להם חלק לעולם הבא אלא נכרתים ואובדים ונידונים על גודל רשות וחטאיהם לעולם ולעוולמי עולמים: המינימ, והאפיקורסים, והכופרים בתורה, והכופרים בתחיית המתים, ובביאת הגואל, המורדים, ומחייבי הרבים, והפורשים מדרכי ציבור, והעשה עבירות ביד רמה בפרהסיא כיוחיקים, והמוסרים, "זומטלי אימה על הציבור שלא לשם שמים", ושופכי דמים, ובעל לשון הרע... ע"ב. מכאן רואים כמה חמור הדבר להטיל אימה על הציבור שלא לשם שמים, עד שהשווה זאת הרמב"ס לשאר הפשעים והרשעים הנ"ל.

ובגמרא חגינה ה ע"ב: תנוי רבנן שלשה הקדוש ברוך הוא בוכה עליהם בכל יום, על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועובד, "ועל פרנס המתגאה על הציבור". ובסוגרא פסחים קギ ע"ב אמרו: ארבעה אין הדעת סובלתם, אלו הם: דל גאה, ועשיר מכחיש, וזקן מנאף, "ופרנס המתגאה על הציבור בחינם". ופירש רשי: אין הדעת סובלתם, אפילו הם עצם מתחרטים לאחר זמנו, ובזים הם בפני עצם. ה' יצילנו.

וכتب המאירי ויומה כב ע"ב: "אין ראוי להעמיד פרנס על הציבור אלא מי שנודע במידותיו, עני ושפלה רוח וסבירו, מפני שהוא צריך להתגאה עם הבריות בדרכיהם משתנים לכמה גוננים, זה בכיה וזה בכיה, ולהתאהב עמו כל אחד מהם מפני מידותיו". וכתב עוד שם: "עלולים יהיה אדם נאמן בכל עסקיו, ולכל אדם. וכל שיעשה כן, יהיה בטוח שנסכשו מצליחים, כמו שאמרו נדה ע ע"ב: הרוצה להתעשר - יתעסק באמונה, ולא אמרו יתעסק באמונה לחברו, אלא לכל אדם שבעלים. ואך במשלי החכמים אמרו: היושר - הכנת העוזר. ואך על פי שמדת הנאמנות משובחת בכל אדם, וכל אדם צריך לה, מכל מקומות מי שהוא מונה פרנס על הציבור, צריך שיש לה מעוטר במידה זו עד תכלית, שלא תהא פרצה קוראותו". ע"כ. וככתב הרשל' ויס של שלמה חולין פרק ו סיומו ט: ואומר אני, לא רק זו שלא יתגאה הפרנס על הציבור, אלא צריך לקבל עליו להיות סבירו, שומע חרפתו ואינו מшиб, כמו שאמר המקרא (דברים א יב) "טרחכם ומשאכם וריבכם", משה רבנו לא התלונן בכל זה אלא שלא ישא לבדו, כמו שאומר המקרא, איך איכה אשא לבדי וגוי. ודומה לזה הగביי הממונה, צריך לסבול גם מון המחרפים והמקללים, כמו שכותב המרדכי שיטר זכות גדול הוא לו שיחרפו, ממה שיברכו אותו, כדאמר בירושלמי. ע"ש.

וכמה מצער מה שישiper מה לאחרונה תלמיד חכם חשוב, שעבר לדור באיזו עיר, ולפי תומו ביקש מגבאי בית הכנסת שיתנו לו מפתחה ללמידה במשך שעות היום בבית הכנסת, הסכים הגבאי ונתן לו. והנה כשהשמע זאת הגבאי השני, התנדד שהוא לימוד שם, וכשנשאל על ידי אותו חכם, למה אתה מתנדד, השיב לו: "למה לא בקשת ממוני רשות? אני קובלע". ה' יצילנו. ובאמת שבגביי זה אינו אשם, כי מאחר ואני מבני בערוכה ומעלתה של התורה, אין הוא נותן יחס, ערך וחשיבותויות כיאות ללימוד התורה, על כן לא אייכפת לו לבטל את התורה בשביבל "פגעה" בכבוזו. ועיין בבאור הגרא"ו ויורה דעה סימן רמט סעיף טז) בשם הרושלמי, על אותן נבאים המשקיעים את הכספי בבניין בית הכנסת ליפותו עוד ועוד, במקומות ליתנים ללימוד התורה, שעיסקו בתורה עוד ועוד. ועל כן העצה הייעוצה היא, שירבו אותם נבאים בעסק התורה, ובזה ייבנו כמה חסרים הם מידיעת התורה, כמו כן, לימדו מוסר על השיבות מעלה לזרדי התורה, ויבטלו דעתם מפני דעת תורה, ובזה יהיו מעשיהם מיושבים, נוחים למקום ונוחים לבריות.

וain ספק כי איש אשר יתחרט על מעשייו, יוחזר למוטב להתנהג עם הציבור בנחת, בכבוד ובדרך ארץ, ולא יטיל עליהם אימה חס ושלום, אלא להיפך ירבה עימיהם אהבה ואחותה שלום ורעות, בודאי שbezות זה, יזכה לראות זרע ברך ה', בנינים ובניינים עוסקים בתורה ויראת שמיים טהורה. וכבר אמרו חז"ל ומי קרא רביה כא דז: עשית חבילות של עברות, עשה כנגד חבילות של מצוות. ועוד אמרו שמאות רביה כא גג: הצדיקים - באותו דבר שחווטאים, בו הם מתרצים. רוגלים מהמרות לרצוי לרעה - היו רצות לדבר מצוה. דבר שקר בלבדונו - אמת יהגה חכו, ומורת חסד על לשונו. עניינים רמות - יהיה דכא ושח עניינים. לב חורש מחשבות און - בלבו יצפון אמרי התורה. משלח מדינים בין אחים - יבקש שלום וירדפה. ע"כ. "ובמוקום שבعلي תשובה עמודים, און צדיקים גמורים יכולים לעמוד".

כף זכות כף

מעשה בהלן הזקן שעשה סעודה בביתו. לפני הסעודה, בא עני על פתחו ואמר לאשתו: צריך אני לשאת אשה היום, ואין לי כלום לסעודת נישואינו נטלה אשתו של הל את כל הסעודה והביאה לעני. חזרה מיד ולשה עיסה אחרת, ובshallה שוב תבשילים חדשים לסעודה ביתה. אולם כמובן שהסעודה הגיעה באיחור רב. אמר לה: לה הלל: בת, מפני מה לא הבאת לנו מידי? סיירה לי את כל המעשה. אמר לה: בת, גם אני לא דנתי אותך לכף חובה אלא לכף זכות, שודאי כל מה שעשית - לשם שמיים.

כמה אנו רוצים שידונו אותנו לכף זכות, שיבינו אותנו, שלא יכעסו علينا, שידעו שגם אם שנינו - היהת זו מעידה, ויתכן שאף יש לכף סיבה, אולי אפילו מוצדקת. כמה טוב יהיה אם כל אחד יחשוב כך על חברו, לא ימהר לכעס עלי. אם חברו נהג שלא כשרה, לא יכעס עליו בלבו, אלא יברר אצלו את העניין. וכך הילן הזקן בסיפור הנ"ל - לא לבוא ישיר במתוקפה, אלא לדבר בנחת, בטון של בירור, של רצונם להבין: "מדוע עשית כך וככך?" נופעת לגולות כי ברוב המקרים אכן הкус שלנו לא כל כך מוצדק, ויש צדק גם עם החבר. הרי להר, בני אדם אינם רעים, ואינם מתכוונים להרע, אלא יש טעויות, אי הבנות או אילוitzים שונים. מה שאנו צריכים - זה קצת יותר עין טובה כלפי הזולת, לא מהר לכעס, לא מהר להאשים.

המשך אומרת אבות פ"א מ"ז: "הַחֲיוִין דָן אֶת כָל הָאָדָם לְכַפֵּן זָכֹות". מהו "את כל האדם"? - עליינו להביט על האדם במלול. לא להסתכל עליו במבט צר, הבוחן אך ורק את השגיאות, הטיעיות והמחדרלים. אלא להסתכל עליו במבט רחב יותר, לבדוק את המניעים שלו, את האילוitzים שלו, לקחת בחשבון גם את הטבעים והתכוונות שלו, ומайдך להסתכל גם על החובי שלו - וזה הוא כבר יראה בעניינו באור שונה, בדיקות כפי שאנו מסתכלים על עצמנו.

וכמו שמספר אחד ממקורבו של רבינו אריה לוין זצ"ל, אשר נהג להסתובב בין בתיהם הכלآل ולחזק את האיסירים: הדבר היה באחת השבתות, ואני רואה את רבינו אריה לוין,لوحץ יד של אותו אסיר ורוצה מגושם, שצלם אלוקים לא היה ניכר עלי, ואף שואל הרב לשלומו ומאיין לשוחיו. נדמתתי והרהרתי אחר מידותיו של רבינו אריה המפראי באהבתו הבלתי מסigkeit לזולת, ואפילו יהיה זה רוצה את אשתו. למחרת השבת, בהיותי מסיר את התפילהן מעלראשי ומקפל טלית, ניגש אליו אסיר

ימ', ובקשיינו כי אשאל לו תשמשי קדושה שבידי. פקסתקתי, הראווי ואיה שאותו אדים שידיו מגואלות בדם נקיים, שייטר עצמו בטלית ותפילין? לאחר שהפציר בי נענית לבקשתו. התהיחד לו אותו אסир בפיית החדר, עטר את עצמו בטלית, עטר את ראשו בתפילין, והחל למלא מתחם הסידור. נגשו אליו כמה מהאסירים הפליליים, שהיו שכנים באותו תא, ובקשו את רשותי, לעשות בו שפטים על שלמאלג בקרודשי האומה. ממתה הניח תפילין והתפלל? אין זאת אלא שלמאלג הוא על אותן המקימים מצוות בכלא. והוא ראה שתניא בזדון תפילין של יד על ידו הימנית במקום על ידו השמאלית כדי? ידעתי כי הם מסוגלים להוכיחו, וכך אמרתי אחזור בדבר. הזמנתי את י.מ. לשיחה באربع עיניים ושאלתיו לפשר הדבר. השיב לי בהתרגשות רבה: אתה מבינו, לאחר ביקורו של רבבי אריה הרהרתי כל אותו יום במעשי והחרטתי על יד אף הרגשתי צורך בנפשי להתפלל, אולם היכיז אוכל להניח תפילון קדושים על טמאה, והרי ידי זו השמאלית שפכה דם נקי, אך ידי זו הימנית טהורה היא. אותה שעה הבנתי את כוחו ודרךו של רבנו שהוא מעלה ניצוצות הנפש הנتونים ברפеш.

(נכשת ישראל)

וoud מעשה היה באסир קומוניסטי, שהיה צער שחצנו וגס רוח, והשתדל להוציאו את רבבי אריה לוין מכליו. כל אימת שהיה רואה את רבבי אריה בא ביום השבת לבית הכנסת שבחר הכלא, היה מצית טగיריה בפניו "להכיעיס" ורווג על שלא עלה בידו להרגיז את רבבי אריה. אך את רבבי אריה אין להוציא מכליו, הלה נוקט היה במנגו להקדים שלום לכל אדם ולברכו בברכת "שבת שלום", וכשהוא אסיר פנה אל רבבי אריה ואמר לו: "מדוע אתה מתעסק עם שקרנים ורמאיים?" ענה לו רבבי אריה: "בני, מדוע תוציא לעז על בני אדים?" אמר הצער: "וכי סבור אתה שהאסירים האלו דתיים המה? אני יושב עמהם בכלא ורואה כיצד הם אוכלים ושותים בגלו ראי, אך צבעיים הם". השיב רבבי אריה: "האם את אלה תכמה שקרנים ורמאיים? חלילה לך האמן לי, שאיני נתנו עני בראשם, אם מכוסה הוא אם לאו, אני מותבונו בלבם, ולפניהם הם גליי לב, והוא חם ויוקד... לא חלפו ימים רבים ואף אסיר זה, כשהיה מבחון ברבבי אריה, היה ממחר לחבוש כיפה לראשו ונמנה על המבקרים הקבועים בבית הכנסת!

כך, על ידי עין טוביה של כף זכות, העלה רבבי אריה לוין זצ"ל, אנשים שהיו בתוך תהום הנשיה של החטא. ונדבר עליינו, ברמות הקרובות יותר אלינו: מבט טוב יותר על הבעל, על האשא, על החבר, על הבוט - ודאי יהוק בלבם את הדוח לעשות טוב, בדיק כמו שאנו מתחזקים ומתעדדים ושואפים לעשות טוב יותר - כמשמעותם עליינו בעין טוביה. ובנוספ' הבטיחנו רבותינו, כי מי שדן את חברו לכף זכות, גם בשמים ידונו אותו לכף זכות. וממי מאתנו אינו זוקק לכך, ובפרט ביום אלוי!

ובאמת כי על ידי שאדם זו את חברו לכף זכות, ומקיים את מצות התורה "בצדך תשפט עמייך", יכול להינצל ביכולות מהעוזו החמור של לשון הרע, כי הדיבור בדרך כלל בא מחוסר הבנה הדדית. וענינו הראות כי על ידי שהאדם מדבר עם חברו ושוטה בפניו את תוכנתו, מתיישרים ההדרים, יתכן לחברו בין שטעה ויבקש את סליחתו, או שיתברר להם שהיא ביןיהם חוסר הבנה, ומעולם לא הייתה שום כוונה רעה להקנית ולהכיעיס.

ובענינו זהה הביאו משל, למלך שהיה ערץ וען פנים, אך תמיד חשב שהוא וכי טוב

ומטיב לכולם, עד שעלה בדעתו שמו הרاوي לפרנס את תמוןתו בכל רחבי המדינה, כדי شيכוו יודעו כל יושבי תבל, כי זה מלכם הנערץ והאהוב. אלא שהיתה לו בעיה: בעל מומים היה - רואה רק בעין אחת, גוףו ופניו מלאים צלקות וקמטים מפגעי המלחמות שעברו עליו, וגם היה נМОך מאד. כיצד פרנסו תמונה כזו, הלווא היא תגורום לו בושה ובזיזו?! אלא שדעתו הייתה נחרצת - חוץ הוא לפרנס את דמותו בכל רחבי המדינה: הוציאו משרתי המלך כרו: כל הציריים שמוכנים לבוא לציר את המלך יבואו על שכרם. באו שלושה ציריים, הציר הראשון צייר את המלך כמו שהוא באמת - עם הצלקות והמומים. עס עליו המלך: כיצד איןך מתבישי לצירני כך, הלווא כולם ילענו לי! ומיד ערך את ראשו. הציר השני ראה כן, הסיק מסקנות, וצייר את המלך בפנים חלקות ונעימות, עס שתי עיניים רואות, גבוה ונאה. עס עליו המלך: וכי כך אני נראה?! וגם זה ערך את הראש. הציר השלישי לא ידע מה לעשות, לאחר מחשבה אמר למלאך: אני אצייר אותך ותהי מרוצה מאד, ובבקשה אדוני המלך, לשבעה הבא תכין מסיבה גדולה, תזמין את השרים הנכבדים, ובאמצע המסיבה אביא את הציר, וכולם יתפעלו ושםחו. סמך עליו המלך וכן עשה. באמצע המסיבה הביאו את הציר מכוסה במפה, כולם היו במתה, גם המלך היה דורוך ומותה, והנה הזמיןו את הציר להסיר את הולוט - ולמראה הציר חיך המלך חיוך רחਬ של שביעיות רצoon, ודורך מהושר ושמחה מאד. מה באמת ציר הציר? הוא ציר את המלך כגיבור מלחמה, הרכוב על סוס, ודורך את קשוות לירות חז. פניו הבינו ריכוז והתקומות במטרה, כשבינו האחת סgorה, ופנוי מקומיטים. גם נמיות קומתו לא ניכרה כלל... כך השכיל הציר להפוך את מומיו של המלך ליתרונות....

מכאן נלמד, שככל דבר אפשר לפרש אותו היאך שרוצים. גם אדם בעל מומים, אפשר למצאו לו נקודות טובות ולהסתכל עליו בעין טוביה. כל שכן אם האדם באמת טוב, וראית שעשה משהו שלא מוצא חן בעינייך, שבודאי יש לדונו לכף זכות.

א) הכרת הטוב ט

האדם בטבעו אינו אוהב להרגיש שהוא חייב לזרלו. זהה הרגשה מכבדה ומחייבת. אדם אוהב להרגיש עליונות: אני הנוטן, לי חייבים להכיר טובה ולא להיפך. זהה הסיבה שאנשים נוטים להתעלם מטובות שנעשה להם או לגמד אותן בתרכיצים שונים כמו:

* אמנים הוא עשה לי טוביה, אך שילמתי לו על כך או החזרתי לו טוביה אחרת, אך שהוא צריך להגדי לי תודה!

* מה הוא כבר עשה? הטובה שעשה לי, לא עלהה לו במאםץ מיוחד.

* הוא לא התכוון כלל לטובי, הוא עשה זאת אך ורק להונאת עצמו.

התרכיצים הללו פעמים רבות נשמעים אמיתיים וצודקים, אך הבה נתבונן לאן הם עלולים לגרום לנו: ניקח לדוגמא את האנשים שלחם, אין ספק שאנו חייבים הרבה הכרת הטוב, הלווא הם ההורים היקרים של כל אחד ואחד מatanנו. כל בר דעת מבין שעליו לכבד את הורייו כיון שהם הולידוהו, גידלווהו, והעניקו לו כל شبיכולותם. אמנים אם נשים לב, נוכח לראות שהם אכן יש מקום לומר שהוא אכן כלל לא חייבים להם טוביה, שהריה:

* הם עשו זאת לטובתם ולהנאותם האישית! כל אדם חפץ שייהיו לו ילדים, להם יוכל לחתת ולהעניק, כמו מסכניםים אותם אנסים שלא זכו בילדים, הורייהם אלו שצרכיכים להכיר לי טובה על עצם קיומי.

* זה התפקיד שלהם! אם הם החליטו להביא ילדים לעולם, הם צרכים לקחת בחשבון שליליהם לגברים ולפרטיהם, זו היא חובה מינימלית של כל הרוחה. למרות שתירוצים אלו לכוראה היווניים ביותר, אדם שיאמר אותם וيشתמש בהם, יתקבל בעינינו בבו מוחלט, נתיחס אליו בשאט נפש: "כפי טובה שכמודך, איך אתה מעז לבועוט בצורה בוטה כל כך בטבות הרבה שעשו הוריך למעןך?!"

לא לחנים אמרו חז"ל: "כל הכהן בטובתו של חברו, סופו לכפור בטובתו של מקומם". אדם כפיי טובה, ידע כיצד להתנעך באלהנטיות מחובבת הכרת הטוב, ככל אחד, ולבסוף יתגער גם מחובבת הכרת הטוב האינטואיט שצרכיה להיות לכל אחד כלפי אבינו شبשים.

בן זומא אומר: "אורח טוב מהו אומר? 'כמה טרחות טרח בעל הבית, וכל מה שטרח לא טרח אלא בשביבלי?'. אבל אורח רע מה אומר? - 'מה טרוח טרח בעל הבית? לא טרח אלא בשוביל אשתו ובנוינו'". במאמר זה רואים את ההבדל שבין מכיר הטובה לבין כפיי הטובה. מכיר הטובה רואה ומבחין בכל המאמצים של בעל הבית, החל מהשותת הכסף, קניית המוצרים, הבאתם לבית, הבישולים, סידור הבית וכו'. לעומתו המכיר בטובה מגדוד את הכל: מה טרוח טרח בעל הבית? הרי ממילא הוא היה צריך לתקן ולהזכיר בשוביל אשתו ולידייו, אז מה כבר עשה בשביבלי? והוסיף עוד חתיכת עוף למפרק? והוסיף עוד עגבניה ומלפפון לשלטי שטויות, מה כבר עשה? לכפי הטובה תמיד יש תרומות ומה הוא בעצם לא חייב כלום.

אומר ה"אור לציון": כמה טוב לאדם שיחנוך את עצמו, ויתרנו תמיד לדבר בלשונויפה לכל אחד. ובמיוחד אם קיבל טובה מחברו, הרי חייב מצד הכרת הטוב להשיב לו כגמלו. וישנם אנשים שאינם מכירים בטובה שעשו להם, ואפילהו מעשה טוב מכירים אותו בתור רעה, ומאייד יש אנשים שעושים טובות הרבה לוזלת, וכמעט לא קיבלו מהוזלת שום טובה פרט לדברים פוטיטיים, ותמיד אומרים לשני תודה הרבה על כל מה שהוא עשה לי, וזה נקרא הכרת הטוב. וכשיהנה מחברו, יודה לו על כל מה שקיבל ממנו קטן גנדול. ולא רק להודיעו בשביבלו. ואם כבר טרחת על מי שטרח עבורי, כי מדובר הוא צריך להתעיף בשביבלו. ואם כבר טרחת, לכל הפחות יודה לו וכייד לו טובה, בודאי זה ישמה אותו, ואם מונע עצמו מלהודות יכול אף לפגוע בחברו חלילה.

ואם לפעמים קל לנו להכיר טובה לאנשים מבחויז, הרי שקשה יותר להכיר טובה דזוקא לאנשים הקרובים אלינו, לבני המשפחה: להורים, לבעל, לאשה, לילדים וכו'. זה קשה יותר, כי כאן הנטינה מתקבלת כמבנה מלאיה. נתבונן בטובה הגדולה שבעל עשה עם אשתו ולידייו, בכך שיויצא יום יום לפרנס את ביתו. אשה כפוייה טובה היא זו שתאמרו: "זהו תפקידי וחובתו, הוא לא עשה טובה לאף אחד". או "אני עובדת בבית הרבה יותר מאשר קשה ממנו". לעומת זאתacha חכמה תדע להכיר טובה לבעה על מאמץיהם למען פרנסת המשפחה בכל הזדמנויות. כמו ישmach הבעל, בחזרתו מן הקניות למשל, לשמעו ממשתו: "אתה כל כך מתאמץ שלא יחסר שום דבר בבית, הבית תמיד מלא ברוך ה'" וכו'. ומנגד: כמה טובות וחסדים גומלת האשה

עם בעלה וילדה - בנקיעו הבית, בישול, כיבוס, ועוד ועוד. האם העובدة שמדובר בבני ביתה הקרובים, מוריידה מערך הטובה? ודאי שלא! יוקר בעל את מעשה, ויכיר לה טובה. וכמוון לא נשכח גם הכרת הטוב כלפי הילדים, גם כהן עדיין קטנים - על כל פועלה של רצון טוב, על מהויה של עזירה, על שליחות שבוצעה, על מעשה טוב שהיסב נחת. ודאי שיש על מה!

כשהאדם מסתווב כך תמיד בהרגשה ש"לא מגיע לילוט", הוא מתמלא תמיד ברגשות גדולים של הכרת הטוב לכל הסובבים אותו, וברגש אינסופי של הכרת הטוב כלפי בורא עולם, אשר הוא ייטיב לנו, והוא מיטיב לנו תמיד לעולם ועד.

๒) כבוד אב ואם כה

אחד המצוות החמורות בתורה היא מצות כבוד הוריהם. וכך נפסק בשלהן ערוך יירא דעה סימן רמא ס"א): צריך להיזהר מאד בכבוד אביו ואמו וbmוראים, שהשוווה אותם הכתוב למורה ה', שכם ש齊יה על כבוד ומורה שמו, כך ציה על כבודם וbmוראים. שלושה שותפים הם באדם: הקב"ה, אביו ואמו. בזמן שאדם מכבד את אביו ואמו, אמר הקב"ה: מעלה אני עליהם כאילו דרתיכי בינהם.

אייזחו מורה? לא יעמוד במקומו המיחוד לו להתפלל, ולא ישב במקומו המיחוד לו להטב בביתו, ולא יסתור את דבריו, ולא מカリע את דבריו בפניו [”יפה אמר אבי,יפה אמרה אימי”, מפני שימושו עצמו אליהם שהוא ראוי להחרינו]. עד היכן מורהא? היה הבן לבוש חמודות [בגדים יפים ונאים] ווישב בראש הקהלה, ובעו אביו ואמו וקרעו בגדי, והכוונו על ראשו, וירקו בפניו - לא יכולם אותם ולא יכעס נגנדים! אלא ישתקוק וויראה מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ש齊יווה בך!]

אייזחו כבוד? מאכilio ומשקהו, מלביש ומכסה, מכניס ומויציא [סיפוק צורכי ההורם, בעת הצורך], ועשה הכל בסבר פנים יפות".

"הא כל המבקש ימים ושנים, וועשר ונכסיים, וחיים בעולם הזה, וחיים ארוכים לעולם הבא שאין לו סוף, יעשה רצון אביו שבשמי ורצון אביו ואמו! (תנא دبي אליהו הרבה כד)

כתב הפלא יועץ צ"ל: כבר מילתי אמרה, שיש מצוה שהיא בת מזל. שהרי כמו מועות אדם מפזר לעשوت פתיחת ההיכל, או להיות סנדק וכדומה, אף שאין זהה לא מצוה דאריתיא ולא מצוה דרבנו, אלא חיבב מצוה, אשריהם ישראל! ועל כל פעם ששמע בקול אביו ובקול אמו – מקיים מצוה הרבה דאריתיא!"

הגאון רב כי צדק חוץין, תלמידו של הבן איש חי, מגדרוי חכמי בבל. בשנת תרפ"ז עלה לארץ הקודש והשתקע בירושלים, בה הקים את בית הכנסת "שם צדק" המתנונס לתפארת עד ימינו. גאון אדריך היה, וכל לימודו על מנת לעשות ולקיים. פעם למד בחברותא עם אחד מחשובי האברכים בירושלים, שהיה צעריר ממנו בעשרות שנים. כשהלמדו דיני כבוד אב ואם, שאל את האברך, האם מקפיד הוא לקום מלאו קומתו בפני אמו כשהיא נכנסת לחדר, כפי שחייבת ההלכה. השיב האברך שהוא קם מעט, אך לא מלאו קומתו.

בו ברגע סגר רבי צדקה את הספר שלפניו, ואמרה: "סימנו ללמידה - לא יתכו ללמידה ולא לקיים!" שתובוא ותודיעני שאתה אכן קם לפני אמך מלוא קומתך - יתחדר לימודינו". וכך היה, למחמת בא האברך ובישר לרבו שanon תיקוןatum את המעוות וקס הוא מפנוי אמו מלוא קומתו, ורבי צדקה חידש את הלימוד עימו... מעין השבעה ברכץ

אומר הרב בן ציון אבא שאול צ"ל: לפעמים אדם לא משתווה עם הוריו, וצוחק מהם, או שאמר להם לא צודקים וכדומה, ידע שהוא עבר אישור חמורה, והוא בכלל "ארדור מקלה אבייו ואמו, שפירים רשי' מקלה - מילז', ולדעת ספר חרדים, אפילו מבזה לבבו עבר באורו הנ"ל]. על כן, צריך האדם להזהר מארוד במורא אביו ואמו, והוא עזינו המורה שמחייבים לנזהג למפקד בצבא, שאף אם אי דבורי נראים בעיניו, בכל זאת אסור לו לזלול בו מחמת סדרי וחוקי הצבא. להבדיל, גם אביו ואמו - גם אם אין הצדק עמם, צריך לשמעם להם, כי כך חוקת מלך מלכי המלכים עליינו, בלבד אם רצונם נוגד חיליה את התורה הקדושה [שבזהה יש את הظיו של "אתה ואביך חיבים בכבודך"]. וצריך לכבדם ממש, וירגיש שהם כתר על ראשו, ולא רק במעשה אלא גם בלב, וכשאנו מבשלאת או מכינה לו איזה דבר, ישבח אותה בפה מלא, כי זה העונג שללה, ויכבדה בכך. וזאת כשהיא עושה עצמה, אבל אין לו לבקש ממנה להכין לו דבר מה, או להגשים לו כוס תה וצדומה. וכל וחומר שאיסור גמור להעיר העורות על מעשי ידיה, ולא יתכו לדבר הרע הזאת, שנינהג באמנו כמנהג שנוהגים עם משותת המחויב לבשל בשביilo. גם אם לא זכה האדם להוריהם כל כך נוחים, ואפילו נראה לו שמכעיסים אותו במרקם מסוימים, ידע שהזהה דבר שאי אפשר לשנותו, כמו אדם שנולד ארוך או קצר, היתכן שלא יאהב את עצמו! הלא מחותם שאי אפשר לשנות דבר זה הוא משלים עמו. וכי רצון שנזכה להזהר בכבוד ומורא הוריינו, אכן. ואור לציון

כתב הגאון רבי חיים פלאגי: "הנה שמעוני כמה אנשים ריקים ופוחזים, שאיןם מקיימים מצות כיבוד אב ואם, בטענה כזובת, שזאת המצווה נאמרה רק כלפי אב ואם שהם נוחים ומראים חיבה לבנייהם, ולא לגבי אב ואם שהם קפדיים, ומכניסים עצמים בכל דבר, ועשויים מריבעה עס בנייהם, ומכבדים עליהם. וכל דבריהם הבל וריק, שאילו כן, לא הייתה התורה צריכה להזהיר על כיבוד אב ואם, כי מאחר שהם הביאו לעולם וגידלוו, האכלוovo, השקוו והלבשוovo, עד כי גדול ונעשה חי הנושא את עצמו, כבר היה חייב לכבדם, כי אפילו אם היו אנשים זרים, היה חייב להחזיק להם טובה ולכבדם כל ימי חייו, משום הכרת הטוב אשר גמלו לו בימי נעוריו. וכבר אמרו חז"ל משנת רב אליעזר פרשה ז: "כל הכהן בטובתו של חברו, כאילו כופר בטובתו של מקום". ועל כך שhortrectה התורה להשמעינו שאפילו אב ואם קשוחים וקפדיים, וקשה במידותיהם וזר מעשיהם, אף על פי כן צריך לכבדם ולירא מהם יראת כבוד, וכל שכן שלא להתריס נגדם ולצערם". עכ"ד. והליך עולם ח"ח עמוד קנא

אשרי אדם שלוקח את הדברים לתשומת לבו, ונזהר בכבוד ומורא הוריו, ואם חס ושלים נכשל בעבר בכבודם או צערם וכיוצא, יבקש מהם מחילה ויפיסם, ויקבל על עצמו להזיר להבא שלא יוכל, וירבה בלימוד הלכות כיבוד אב ואם, ואשריו בעולם הזה טוב לו לעולם הבא, שבמקום שבעל תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, וזיכה לארכיות ימים ושנים טובים, בעולם הזה ובעולם הבא. וכבר כתב הרמב"ם הילכות שבת פרק ב הלכה ז: "אין משפטיי התורה נקמה בעולם חס

ושלום, אלא רחמים וחסד ושלום בעולם".

ובספר אור לציון (חכמה ומוסר רט) כתוב: "אין הקב"ה מנסה את האדם אלא כפי כוחותיו, ולכן אף שבדרכ כל הבחרים הם קצרי רוח וחותמי סבלנות, עד שמתהנתנים וילדיהם מביאים אותם לידי סבלנות, אבל ידעו שאין ספק שאם לא היה ביכולתם לעמוד במצבים בהם הם נמצאים, לא היו מגיעים לידי כך". ע"כ.

๒๙ שלום בית כה

אהבה ואחווה, שלום ורעות, בין איש לאשתו, הם יסוד חשוב ונadol ביהדות. לעיתים יכול האדם לנוהג בצורה נפלה כלפי כל הסובבים אותו, לחיקך לכולם, לנוהג עימיהם בסבלנות, לוותר ולעוזר, אך המבחן האמתי של האדם - הוא דוקא בבית, כיצד נהוג הבעל עם אשתו, והאשה עם בעלה.

ובגמרא אמרו (בבא מציעא נט ע"א): **לעלם יהיה אדם זהיר באונאת [צער] אשתו, שמתווך שדמעתה מצויה - אוננתה קרובה [magua בקלות ובמהירות לידי צער].**

בימינו אלה, לשמחתנו, רבו בעלי תשובה השבים בכל לבם לTORAH ולמצוות ולמעשים טובים, אך יש כאלה שהקצינו מאד, מון הקצה אל הקצה, ומפני חוסר ידיעתם בתורה, והתנהנותם בקייזניות הרבה, גורמים להפרת השלום בבית. ובפרט אלה שאינן להם פנאי ללמידה הלכות כדת, ומתחנוגים בחומרות יתרות. ולא זו הדרך ולא זו העיר. אשר על כן אנו אומרים בתפלה: "השיבו לנו אבינו לتورתך... והחזירנו בתשובה שלמה לפניך", שרק על ידי לימוד התורה וההלכה, יוכל לכלכל דבריהם במשפט, ויחי בשלום ובמשור.

ומעשה באיש אחד שבא אחר ימי הפסק לגורש את אשתו, בבית דין של הרב הקדוש רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא. שאל אותו הרב: "מה לך כי תרצה לגורש את אשתקין?" השיב הבעל: "האשה הזאת האכילה אותי בפסק מצה שרואה במים, בניגוד למסורת אבותינו!" ציווה הרב באותו מעמד לקרווא לאשתו הרבענית, וכשבאה, שאל אותה: "הgingidi נא לי, אלו מצות הנחת לפני בלילה הסדר?" הרבענית החriseה, כי יראה לסתה, אמר לה הרב: "אל תיראי, gingidi לי את האמת". ענתה הרבענית: "שمتני לפניך מצות פשוטות, בלתי שמורות, ומה שחייבת לך היה: את המצאה השמורה שנאפתה בערב פסק לשם מצה, הנחתה המכילה מധידת בארון שבחדר, ובחיותי טרודה בהכנת הסדר, בא איש עני אחד ואמר לי שאין לו מצה שמורה ללילה הסדר, אחד מבני הבית שלא ידע שהמצאה הזאת חוכנה לבנו ללילה הסדר, נטל את המצאה וננטן אותה לעני, ובבואי לחתת את המצאה, נדהמתי בראותי שנלקחה מן הארון, ולא ידעת מה לעשות, ויראתי לספר לבעל הקדוש. נמלכתني למצה פשוטה והנחתה בתוכה המפה, ועשיתי עצמי כלל יודעת דבר מכל הנעשה, והרב הקדוש ערך את הסדר על מצה פשוטה זו". אז אמר הרב הקדוש זהה שבא לגורש את אשתו: "ראהبني, אני אכלתי מצה פשוטה בלילה הסדר, ועשיתי את עצמי כלל יודע ולא מרגש, למען לא אבוא לידיicus כעס והקפדה, והכל למען השלום, אתה בא לגורש את אשתק בשביל מנהג של מצה שרואה, הרי אין זה מון הדין כלל!" עשה הרב בינויים שלום, ונתפיסו, והלכו לביטם בשלום. (ונף עז אבות)

๒ חומרת שבועות ונדרים ๒

"איש כי יודר נדר לה..." לא יהל דברו, ככל היוצא מפיו יעשה". התורה החמירה מאוד באדם שמחל את דבריו ואינו מקיים את נדריו ושבועותיו. עד כדי כך שאמרו בגדירה: "בעוון נדרים בניו הקטנים של אדם מותים", ה' יצילנו. מסופר בגדירה מעשה באדם אחד, שבשנת בצורת הפקיד דיר זחוב אצל אשה אלמנה. האשה לקחה את הדינר והניחה אותו בצד של קמה למשמרת. עבר זמו רב, והיא שכחה מהענין. היא לקחה את הקמה שבדך ואפתה ממנה לחם. באותו יום הגיע אל ביתה עני רעב ללחם. נכרמו רחמים עליו והוא נתנה לו את אותו לחם שבו היה הדינר. לימים בא בעל הדינר ודרש את הדינר. חיפשה וחיפשה אך לשוא. נשבעה האשה ואמרה, שאם נהנתה מן הדינר, ימות אחד מבניה. לא עברו ימים מועטים ואכן אחד מבניה מת. כשבהו חכמים את המעשה המחריד, אמרו: אם מי שנשבע על אמת - קרה לו דבר כזה, הנשבע על שקר - על אחת כמה וכמה!

ויש להבין, מדוע החמירה התורה כל כך בעוון נדרים, עד שבניו של אדם מותים ב"ם, ואילו האוכל חזיר וכיווץ, לא נעשן עד כדי כך? ובארו בזה משל, לאדם שחיפש עבודה, והחליט שהוא רוצה להיות שוטר. ומודיע? כיון שאין עבודה קלה ונעימה מזו: לעמוד בכבושים עם משטרוקית ביד, לשרוק ולנענע בידים למוכנות... בהחלט מעוניין ונחמד. אלא שבהתחלת המשטרקה אמרו לו שכרגע לא צרכיהם שוטרים, צרכיהם סוחר, להשגיח על האסירים בבתי הסוהר. הלה הסכים והתחילה לעבוד כסוחר. בבואה ראה אנשים יושבים בתנאים קשים, חלקים בציגוק, בקושי בא אוכל לפיהם, לחם צר ומיט לחץ, וקשה להם מאד. בעבר מספר ימי הגיע אסיר חדש, והנה הכניסו אותו לחדר נח, והגינו לו 3 ארוחות ביום. התפלא הסוחר ושאל: מה ההבדל ביןו לבין שאר האסירים? מודיע זוכה זה לתנאים מوعדיים? אמרו לו: רוב האסירים כאן הם פושעים, גנבים, ולכך מגיע להם עונש קשה. אבל זה האחרון מסכו, פשט את הרgel. לא הבין הסוחר, מה זה פשט רגלי? הסבירו לו שהוא לו הרבה חובות ולא היה לו שללים, וכי מה אפשר לעשות לו, ליטול את נפשו? لكنו שמו אותו פה כמו ימים עד שהשופט יכיריז עליו שהוא פשט רגלי. הלה - מצאו הדברים חוו בעניין, עזב את עבודותיו, וכששאלתו למה, השיב שמצא עבודה אחרת, טוביה יותר. החל מידוענו לבית מלון יוקרתי, שהה שם חדש שלם, הוא ובני ביתו, אכלו שטו וישנו. כשהבא לחזור לביתו, הגיעו לו את החשבון לתשלום. אמר להם: אמר את האמת, אין לי כספ. וכי מה תעשו לי? תיטלו את נפשי? תבעו אותו למשפט, אך הלה לא נבלה, אמר: אני מבקש שיכיריז עלי כפושט רגלי. אמר השופט: הלקחו מה מאה מכות והשליכוו לצינוק. התקומות ומהה: היכן הצדק והיוושר? הלווא אך לפני זמו קוצר ראייתי אדם שפשת את הרgel, בילה כמה ימים ברוחה ושולח לחופשי, פטור מהובותיו! נער בו השופט: "אין כאן מקום להשוואה! הלווא היה סוחר ישר דרך, אשר ניחל את עסקיו כהונון, ולפטע הפסיד את כספו - גלגל הוא שחזר בעולם, יוכל לקרות לכל אחד. אין מקום להענישו, די כבר במה שנענש באובדן נכסיו. אבל אתה, מי הכריח להתפטר ממשרתך ולהכנס לבית המלון, להונות את בעליו, לשכור חדרים מפוארים, ולהנות ממייט המأكلים? אם ידעת שאין ביכולתך לשלם, היה عليك לישון בחוץות ולפנות יד ללחם!"

וונמשל: אדם שימעד ויתטא באחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה, יכול להצדיק ולומר כי היצר הרע הסיתו, ובהיותו בשר ודם נכשל וمعد. יכול הוא ליחל לרחמי שמים, למידת רחמים וחמלת. אבל כאשר הוא עצמו, מיזומתו, נודר ומחיב את

עצמו בדבר שאין כוחו לקיימו - על כך ייענס בכל החומרה, שכן, מי הכריחו להכנסים עצמו בחוב זה?!

נפלאים הדברים, וניתנו אף להמשיך את קו המחשבה: אדם החולך לעסקיו ונתקל במראה שאינו צנע, בפריצות חוץות ומתחמתה, ונכשל בהרהור אסור - יכול הוא להצדך ולומר: "רבונו של עולם, אנטוס אני וטרוד במחיהתי, מחול לי, הצילני מהשפעה משחיתה של ראייה אסורה". אין הbara בא בתרונה עם בריותיו, ועתיר לתחינתו. אבל אם הוא יוצא מיזומתו לטויל חוץות, פושע להנתנו בחוץות, משוטט בפארקים וירד לחוף, מעלהל בעיתונים לא שריטים שם, ומכוון לבתו מכשירים מלאים טומאה - במה יצטדק על המכשולים שייקרו לפניו מה יוכל לומר להגנתו?!

ועיו מعيין השבע במדבר תקעט)

לצערנו, שומעים לעתים אנשים שלשונים מוגלת בשבועות, אפשר לשמעו מהם על ימין ועל שמאל שהם נשבעים בחיי ילדיהם או הוריהם. ה' יצילנו. עליינו לדעת כי "ברית כרותה לשפטים" מילים שאדם מוציא בשפטיו יש להם עוזמה והן עלולות ח"ו להשפיעו, כמו שלמדונו רבותינו: "אסור לפתו פה לשטו", אדם תמיד צריך לפתח את פיו רק לדברים טובים. כמו כן, יש להמנע משבות מכל סוג שהוא. רבותינו מסבירים מהי "שבועת שוא"? - כאשר נשבעים על דבר שהוא ברור לנו: "אני נשבע לך שהה כסא", הרי זו "שבועת שוא", כל שכן כאשר אדם נשבע לשקר, שהה חמור יותר. אדם ירא שמים נזהר שלא להשבע אפילו לדבר אמיתי!

๙. שמירת העיניים

מעשה רבבי מתיא בן חרש, שהיה יושב בבית המדרש ועובד בתורה, והוא פניו דומים למלאכי השרת, מכיוון שמעולם לא נsea עינוי להסתכל על איש. פעם אחת עבר השטן ונתקנן בו. אמר לפני הקב"ה: רבונו של עולם, רבבי מתיא בן חרש - מה נחשב בעיניך? אמר לו: צדיק גמור הוא. אמר השטן: תנו לי רשות ואסיתנו. אמר לו הקב"ה: לא תוכל, ובכל זאת אם ברצונך לכלת, הרשות בידך. הלך השטן אל רבוי מתיא, ונדמה לו כאשה יפה שלא הייתה כמוworld בעולם, ועמד לפניו. כיון שראה אותו רבוי מתיא, מיד הפק את פניו לאחרורי. שוב בא ועמד לו על צד שמאלו - הפק פניו לצד ימי. וכך היה מתהפק השטן לכל צד. אמר רבוי מתיא: מתירא אני שמא יתגבר עלי יצדר הרע ויחטיאני, מה עשה אותו צדיק? בקש מתלמידיו אש ומסמרים. לkeh את המסמרים, שם בתוך האש, ונתנים בעינוי, והתעוור. כיון שראה השטן כך, נזדעע. באותו שעה קרא הקב"ה למלאך רפואי שיבוא לרפאותו. אך רבוי מתיא סרב למלאך ולא נתן לו לרפאותו. חזר המלאך רפואי אל הקב"ה, אמר לו הקב"ה: לך אמרו לי, כי אני ערב שלא ישלוות בו עוד יצדר הרע. רק אז הסכים רבוי מתיא שהמלאך רפואי אותו! (מדרש תנומה)

מה נוקב הוא הסיפור! גדויל ישראל בטהרת לבם ידעו, כי חוש הראייה - כל עוד שהוא עוזר לנו בעבודת ה' ובקיים המצויות, הרי הוא מתנת שמיים נפלאה, אך אם ח"ז עומד הוא למכשול, מוטב לאבד אותו מאשר לטמא את הנשמה.

אומר הרב חסמן זצ"ל: מזה יחרד כל בעל לב בעת שפוסף מחוץ למזוזות ביתו, וירחשו שפטיו תפילהalam: יהיו רצון שתהיה ביأتي בחזרה לביתי, כייצאתי. שלא

אכשל בנסיבות אסורות ואפוגום את עצמי ח'ו. הרוב היה מזהיר את תלמידיו ואומר להם: אדם הולך בדרך למכולה - הוא יכול לבדוקות ספורות אלו לצבור לעצמו עשרות מצות, אך הוא עלול ח'ו לצבור לעצמו עשרות עבירות. הכל תלוי בהשתדלותו למען שמירת עיניו.

שמירת העיניים אינה רק חסידות או חומרה, אלא היא הלכה ממש! פוסק מרן רבינו יוסוף קארו בשולחן ערוך אבון העיר סיומו כא סעיף א': "צרייך אדם להתרחק מון הנשים מאד מאד, ואסור לך רוץ בידיו או ברגלו ולרמזו בעיניו לאחד מהעריות. ואסור לשוחק עמה ולהקל ראש כנגדה או להבטה ביופיה... ואסור להסתכל בגבדי צבעוניים של אשה שהוא מכירה, אפילו כשהאין עליה, שמא יבוא להרהר בה...". נשים לב שהשולחן ערוך מדגיש "מאוד מאד". ומדובר משום שנפשו של האדם מחמדתו. וכך בדברים אלו אין ללכת בדרך האמצעית, אלא יש לנוהג בזיהירות יתרה.

לצערנו היום ישנים ארועים ושמחות שנערכים בערבוביה, ללא הפרדה בין גברים לנשים. הדבר כואב במיוחד כאשר גם אנשים יראי ה', הרוצים להקים בית נתנו וכשר על פי דרך התורה והמצוות, גם הם לפעמים נכנעים לחץ החברתי, מפחדים לשנות את מה שמקובל במשפחותם, ועரיכים חתונה מעורבת. כמה מצער הדבר! דוקא ביום החתונה, ביום כל כך גדול ונשגב, שבו נמלחים כל עוננותיהם של החתן והכלה, דוקא ביום זה הם מכשילים את עצמם ואת האחרים באיסורי תורה ובאים וחמורים. הקב"ה לא שוכן במקומות כזה, ולכן בחתונה מעורבת אסור לברך את הברכה הנאמורת בחתונות: "שהשמחה במעונו" - אין שמחה במעונו של הקב"ה בחתונה זו. כל אדם ירא שמים צרייך למנוע את עצמו מלכת לשם כלה, אשר אין שום היתר ללכת אליהם. אם מדובר בקרוב, עשוי להפגע מאד, משום דרכי שלום יתכו שאפשר יהיה ללכת לחופה בלבד, אך בשום אופן לא להתעכב שם. ועל כל זה יעשו שאלת רב, וכל מקרה לגופו.

אין ספק כי ריקודים מעורבים של אנשים ונשים ייחדי, אסורים בהחלט אייסור חמור ונורא. ואףלו אם אין ריקודים מעורבים ממש אלא אנשים בלבד ונשים בלבד, אך לא מחייבת מבדלת בינויהם, ורואים האנשים את הנשים ורוקדות, הרי זה אייסור חמור מן התורה, שנගרים בעצמם את היצר הרע, ועובדים כמו וכמה איסורי לאוים.

וכבר אמרו חז"ל, בכל מה שניסה בלעם הרשע לקל את ישראל לא הצליח, אך בדבר אחד הצליחו עצה לבקל לשולח את בנות מואב אצל ישראל, והם יחתיאו אותם, וכיון שאלהויהם של ישראל שונים זימה, הוא כבר עיניהם. וכן היה, כמו שנאמר בדבר כה א': "וַיִּשְׁבַּבְּשָׂרָל בְּשָׁטִים וַיְחַל הָעֵם לִזְנוֹת אֶל בְּנֹות מוֹאָב... וַיִּמְرֵא ה' בְּיִשְׁרָאֵל... וַיֹּהֵי הַמְתִים בְּמִגְפָּה אֶרְבֻּעָה וְעֶשֶׂרִים אלף".

ומה שיש בדורנו כמה עמי הארץ שטוענים להקל בראש בעניינים אלו, בטענה כדי שיכירו הבחורים והבחורות ויבואו בקשרי שידוכין, הרי זו טענת שוא הבל ורעות רוחה. ופשות שאלו הן דעתות מושבות, מוקצות ומשוקצות, פסולות ומגוננות, ואין על פי רוח תורתנו הקדוצה כלל, והכל מן ה'טראה אחרת' של היצר הרע, ומהתאות האסורת המגוננות והשפכות שבאותם אנשים, כי הרבה שלוחים יש לו להקב"ה לזווג זיווגים. ומיותר לומר, כי לצערנו הרבה כמה מכשולים ואיסורים חמורים נגרמו

מההנחות הגורעות בדברים אלו והדומים להם, וכבר אמרו חז"ל וכתובות יג ע"ב) אין אפוטרופוס [אין ביטוח] לעיריות, שהעיריות נפשו של אדם מהCMDתם ומכות כב ע"ב). אשר על כי, שומר נפשו ירחק מכל הנהגה שcz. ואף אם היה רגיל בעבר להשתתף במקומותן כאלו שיש בהם ריקודים מעורבים, יפרוש מכל זה, שכבר נצטוינו בתורתנו הקדושה ויקרא ט ב) "קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוהיכם". ולא ימוש מפני הלועגים עליו ואפילו הם מבני משפחתו, כי אמרו חז"ל ועדיות פרק ה משנה ז: "牟obe שיקרא האדם שוטה כל ימיי, ואל יקרא רשע שעה אחת לפני המקומות". וברוך ה' הניסינו מורה שאותם אנשים שהתחזקו באמת בכל ליבם ובכל נפשם, ועמדו איתנים בדעותם שלא להשתתף במקומות כאלו, וכל שכן שהם עצםם אינם מארגנים את שמחותיהם בוצרה זאת, הבינו אותן בני משפחתם וכבדו את דעתם. אשריהם וארשי חלוקם, מחלקים יהיה חלוקנו, שבמקרים שבבעל תשובה עומדים, אין כדיkins גמורים יכולים לעמוד. ואמרו בגמרא ומכתה כב ע"ב: "צא ולמד מצוווי התורה שאסורה לאכול דם, ומה אם דם שנפשו של אדם קצה ממנו, בכל זאת הפירוש ממנו מקבל שכבה; גזל ועריות, שנפשו של אדם מתאותה להם ומהCMDתם, הפירוש מהם על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולזרותיו ולזרותיו עד סוף כל הדורות! ואמר הקב"ה: שמעו לי, שאין אדם שומע לי - ומפסיד!" (דברים רבba פרשה ד)

ועל קיצה המזlag נביא ממה שכתב בש"ת זכרון יוסף, וזה תוכן דבריו: "חיל ורעה אחזהני, בכל צרותיהם לי צר, על דבר הפרצה הגדולה שעשו פריצי בני עמו, לעבור בשאט נפש על דת ודין תורה הקדושה, וחוללו במחולות נערם 'בני בליך תרבות' עם בתילות, והתערבו בהם גם אנשי ונשי אונסים, ושערירים יركדו שם, אויל לנפשם כי גמלו רעה לעבור על דת בפרהסיה, והتورה חוגרת שך עליהם, וה' יצילנו מעונש זה. וכל רב ומורה בעירו מחייב למחות ולבטל את הריקודים והמחולות של בחורים 'בני בליך תרבות' ובתילות יחד, וכל וחומר בן בנו של קל וחומר לאספסוף אשר בקרבו ותערבותם אנשים ונשים. וידעו שאין חילוק בהז בין נשואות פנויות. ואין לך דרישה גודלה מזו להסתת היצר הרע לazonot, על ידי שמתבוננים ומביטים 'בני בליך תרבות' האלה בפני הנשים והבתילות בעת הריקוד, ופעמים נס אוחזים בידיהן, וקורא אני עליהם יד ליד לא ינקה מדינה של גיהנס' וכו'. וידעו שכל הנוגע בבתילה, עובר על לאו מון התורה שנאמר ויקרא יח ט: "וואל אשה בנידת טומאתה לא תקרב", שאפילו קורבה בלבד אסורה וחייב מליקות, ופשות הו, ומרוב פשיטותיו לא ניתן לכוטבו, ורק כדי להוציא מלב הבורים ועמי הארץ שחושבים שאין אישור בפנוייה, אך האמות שאין חילוק, וחס ושלום לא יעלה על הדעת לחלק כלל. כללו של דבר: אין לך נדר ערוה גודל מזה לבטל את המחולות והריקודים של אנשים ונשים יחד, בין נשואות ובין פנויות, ואנחנו שקבלנו את התורה הקדושה, מחווים לעשות גדר וסיגג שלא יעשה כן, והיה לא תהיה". עד כאן דבריו. ישמע חכם יוסף לכת. (משנה ברורה סימן שלט בביאור הלכה)

בחור אחד ניגש פעם אל רבינו אליהו לאפיין צ"ל, ושאל אותו האם הוא יכול לлечט לחותנות קרוב משפחתי, שאינו שומר תורה ומצוות. שאל אותו הרב, האם תהייה שם פריצות? התהמך הבחור ו אמר: לי זה בודאי לא יזיך! אני והורי נשבע שולחן נפרד. הזדיע הרב ואמר לאותו בחור: "שמענו נא! אני כבר עברתי את גיל השמוניים שנה, ועייר או אני בעין אחת, ואף על פי כן כשאני עובר ברחוב אני מתמלא פחד שמא אכשל חס ושלום בהסתכלות אסורה, ואתה בחור צער עם שני עיניبشر, אומר, לי זה לא יזיך?..."

היום לצערנו הרחובות פרוצים מאד, והנסינוות גודלים מאד. אנו עלולים לטעת ולומר: במי לא אוכל לשמור את עיני, ולכן לא כדאי להתאמץ. אך רבותינו אומרים: "הבא להטהר מסיעים בידו". כאשר תעשה אתה את השטדלותך ככל יכולתך, ישלח לך הקב"ה את הסיעטה דשמיא שלא תשכח. וכगודל הנסינו כך גודל השכר. הצדיק בעל "שותם אמוןיהם" צ"ל כתוב, כי אדם שמתגבר על עצמו ולא מביט במראות אסורים, באוטה שעיה זהה עת רצון עבورو לבקש בקשוטיו, ותתמלא משאלתו בערתת ה'!

נעם צער עבר את השואה הנוראה. בחסדי שמיים ניצל וזכה להקים משפחה לתפארת. את ידיו זכה לשడך עם משפחות חשובות ביותר והכנים לבתו חתנים תלמידי חכמים עצומים. תהו האנשים, כמה גדלו הרבה שזכה לך? לימים, ספר ידידו הטוב של ראש המשפחה: בתקופת השואה, התחבאו בצד הנוכרי של העיר, והוא בידינו תעוזות מזופות, כאילו אנו גויים. הדרך הטובה ביותר להינצל הייתה, להכנס למקום שבו הצינו הגויים את הצוניותם ולשהות בו כל היום, עד רדת הלילה. כולנו נכנסנו למקום, עצמנו את עיניינו, הפנו את ראשינו כדי לא לטמא את עיניינו, וחיכינו בקוצר רוח לערב. אך חברי זה, אבי המשפחה, סרב. הוא טען, שאינו מוכן להציג את גופו במחיר של סכנה לרוח! בכך כל שנות המלחמה לא דרכה רגלו במקום טומאה זו. אין זה פלא שזכה למה שזכה!

אומנם נכו שרוב הרחובות היום פרוצים, אך יש להמנע לפחות מלכתח למקומות המונינים, כקניונים וכדומה שם הסכנה גדולה הרבה יותר. הגאון רב אליהו לאפיין צ"ל הלך פעם עם תלמידו, וכדי ל凱ר את הדרך, הוליך אותו תלמידו דרך שוק מחנה יהודה בירושלים. משרה זאת הרב, גער בתלמידו: "מה עשית? הרי ההלכה אומרת כי אם יש דרך אחרת לлечת, והוא עובר במקום הפרוץ יותר, אפילו אם עוזם את עינו נקרה רשות, ואיך הולכת אותה דרך השוק?". אנו יוצאים החוצה, פוקחים עיניים, ובוחז יש להזהר ולהשمر, לשמור היטב על קדושתן של העיניים. ולהתרחק, להתרחק בכל מחיר מכל מה שעולול לפגום בטחרתני!

הנה ראיינו בחורי חמד, אשר בלבתם בדרך מסיריים הם את משקפי הראייה מעיניהם, כדי לא להיכשל חלילה בראייה אסורה, אשרים ואשרי תלקם, מה טובה ומה נעימה הנהגתם זו. ומחייבת חשיבות הדברים, נפסק, שאף אם ההוריות מתנגדים להנήג זה, בחושבם כי זו הנήג משונה, אין להם לשנות ממנהגם, ולהליחם להסביר להוריות בעניות את חומרת העווון של מראות אסורות, ואשר כמה מכשולים ווירידה ביראת שמים יכולם להיגרם מחוסר שמירה על העיניים כיאות. וכמה זהירות נצרכת בדורינו בהליכה ברחוב [בכל רוחבי], שבעוניותינו הרבים ישן נשים שעדיין אין יודעות את חומרת האיסור, וממשילות את הרבים באיסור מן התורה של "ולא תתורו אחרי לבכם ואחרי עיניכם", ולבושות בגדים צמודים, אשר בודאי הן מודות בעצמן שאינו הולכות ב"לבוש צנוע", כי איך יתכן וזה יהיה "צנוע", בשעה שכל מטרת הלבוש להציג את הגוף, והו עושות להיפך, רחמנא ליכלן.

ויש לדעת, כי על כל אדם להשטדל להיות מחובר עם התורה, ובזה ינצל ממחשבות זרות והרהורים רעים, כמו שאמר התנא האלهي רבינו בר יוחאי: "כל הנוטן דברי תורה על לבו, מעבירים ממנו הרהור עברי, הרהור חרב, הרהור מלכות, הרהור שטות, הרהור יצר הרע, הרהור זנות, הרהור איש רעה, הרהור עבודה

זורה, הרהורי עלبشر ודם, הרהורי דברים בטלים". (תנא دبي אליו זוטא אותן ט) וכותב הרמב"ס ואיסורי ביהה פרק כב הלכה כא: "זיפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת על האדם, אלא בלב הפניו מון החכמה". ע'כ. וכיום, ברוך ה' יש לנו שכל אחד יכול בקלות לשמעו ממנו דברי תורה, בהליכה, בנסעה, בשכנו ובכומו, ואשרי הזוכה והמאchar לאחרים, בעולם הזה ובעולם הבא. (כמו בואר בחוברת כיוב אב ואם)

ז בַת יִשְׂרָאֵל כָּךְ

פעם אחת, בראש השנה שנת תש"י, לפני המועד הנורא והנשגב של תקיעת שופר,akash האדמו"ר "שומר אמוניים" לקרב את הבמה לכיוון עזרת הנשים. משנעשה כך, עומד על הבימה והתחילה לדבר במר נפשו ובדמותות שליש שישמעו הנשים, ובקש מהן שישמרו היטב על כל גדרי הצניעות, והרב הוסיף ואמר: "איןני הולך לתקוע בשופר, עד שביטביחו לי הנשים בפה מלא שישמרו היטב על כל גדרי הצניעות" הנשים התרגשו מאוד, והבטיחו שאנו כך יהיה, רק אז ניגש הרב לתקוע שופר בשמחה עצומה.

צניעותן של בנות ישראל - דבר יסודי ונוראי הוא עבר כלל עם ישראל; וכמו שנאמר בתורה וברבים כך טו: "כִּי הַאֲלֹהִיךְ מַתְּהֻלָּד בְּקָרְבָּן מִנְחָד לְהַצִּילך, וְלִתְתַּחֲרֵךְ לְפָנֶיךְ, וְהִיא מַחְנִיךְ קָדוֹשׁ, וְלֹא יוֹאַה בְּדַעַת דָּבָר, וְשֶׁבּ מַאֲחָרִיךְ". אומר החוץ חיים: אנו רואים בימיינו שהקב"ה כביכול מסתיר את פניו, צורות נוחות מכיונונים שונים, ואנו שואלים: "מדוע?", התשובה כתובה במפורש בתורה, שכאשר הקב"ה רואה "ערונות דבר" - חוסר צניעות, הוא שב מאחרינו חס ושלום.

במי תלוי הדבר? אנו שואלים. קל לנו להפנות את האצבע המאשימה כלפי "הרחוב", להצביע על אותן אלה שפרצו את כל גדרי הבושה והצניעות, ולהזכיר כי בודאי בשלחן כל הסער הגדול הזה. אך הכרזה כזו היא פירושה התהממות. על כל אחת להתבונן קודם כל על עצמה ולנסות לשפר את עצמה. הגאון ר' ישראל מסלנט היה אומר: "בית המוסר בעיר קובנה, מציל את הפוֹרֶסֶט בְּרָלִין שֶׁלֹּא יָמַר דָּטוֹ", מהי כוונת הדבריס? כל נשומות עם ישראל מושפעות זו מזו. כאשר שומרו התורה והמצוות מתחזקים יותר במוסר וביראת שמיים, זה משפיע על הרוחוקים שלא יתרחקו יותר. כן הדבר בענייני צניעות, כאשר איש שומרת תורה ומצוות תקל ראש בצדנויות, תלبس חולצות צמודות, לא תקפיד על סגירתה הפתור העליון, לא תשגיח על ידיה שלא יתגלו כפי כללי ההלכה, ועוד כהנה וכחנה, זה ישפיע על הנשים הרוחוקות משмерת תורה ומצוות, שי אברהו לגמרי את הפסים ח". אך כאשר איש תחזק את עצמה בדקדוקות קטנות ותתגבר על עצמה בכל מני לבטים קטנים, היא תתן את הכח והעוצמה לאוותן נשים רוחקות להתחזק אף הן נמצאת שהכל תלוי בנו!

להלן מדברי המדרש וכ��פוח בעצי העיר אותן, יא בעונש המכשילות את הרבים בהרהורי עברירה: "כשנגללה הקב"ה למשה בהר חורב, ואמր לו לך והוציא את עמי ישראל ממצרים. באוთה שעה ציווה הקב"ה למלאך שר הפנים, לך ובהלה את משה עבדיו לשמיים, ואמר לו הקב"ה לשר של גיהנם, לך עם משה והראה לו את הגיהנם, וכיitz נידונים הרשעים בטעכה. כשבאו לתחילת גיהנם, ראה משה בני אדם תלויים בעיניהם, ותלוים באוזניהם, ובידייהם, וברגלייהם, ובלשונם, והנשים תלויות בודדים, ובשעריהם, וברגלייהם, בשלשלאות של אש. אמר לו משה מפני מהם תלויים

בענייניהם? אמר לו מפני שהבינו באשת איש, ובממן חביריהם ברעה. ותלויים באזוניהם? מפני ששומעים דברים בטלים ודרכי הבלתי, ומסירם אוזנים משמעו תורה. ותלויים בלשונם, הם המספרים לשון הרע, ומרגילים לשונם על דברים בטלים. ותלויים ברגליהם? מפני שהולך ברכילות חברו, ולא הולך לדבר מצוה, ולא לבית הכנסת להתפלל לבוראו. ותלויים בידיהם? מפני שגוזלים ממון חביריהם בידיהם, והחריגים את חבריהם, ויבאו לידי הרהור עבריה". עיין שם עוד דברם מבהילים, ה' יצילנו.

אם קצת תtabוננה הנשים, הרי בכל מצוה שאדם מקיים, למשל תפילה, אדם לוקח את התפילה לפניו וכן אומר: הרני בא לקיים מצות עשה מן התורה להניח תפילה כמו שצינו הקב"ה בתורתו הקדושה. וכן בארכעת המינים בחג הסוכות, הוא אומר: הרני בא לקיים מצות עשה מן התורה ליטול ארבעת המינים, כמו שצינו הקב"ה בתורתו הקדושה, וכן בכל מצוה ומץוה. ועתה נשאל את אותה אשה שמתירה לעצמה לבוש בגדים צמודים, הלו ציווי התורה בודאי לבוש בגדים שמצוינים את הגוף ולא להיפך, ורק בזה היא מקיימת את המצוה שצווה ה' לכלת בצדניות, ועתה, האם היא מסוגלת לקחת את אותו בגדי צמוד שמבליט את גופה, ולומר עליו, "הרני בא לקיים את מצות התורה להתלבש הצדניות, כמו שצינו הקב"ה בתורתו הקדושה!!" האם יצא לה מילים אלו מהפה!! בודאי שלא, אם כן את מי היא מרמה??!

ועל כל פנים, אין ספק כי אשה שתחרט על לבושה הצמוד, ותחזור לモטו ללכת בלבוש צנונו, ובפרט אם גם בעלה יחזק אותה ויירז אותה על זה, יזכה לראות זרע חדש, בניים ובני בנים עוסקים בתורה ויראת שמיים טהורה. "ובמקומות שבعلي תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד".

"אמר רבי פנחס הכהן: בזמן שהאשה צנועה... כשם שמצוות מכפר, כך היא מכפרת על ביתה, שנאמר: "אשתק כגן פוריה בירכתך". מדרש תנומה ישלח ו

↳ שער ההלכה ↳

↳ חודש אלול ↳

סליחות

מנาง בני ספרד לומר סליחות, מתחילה חודש אלול [חוץ מראש חודש] עד יום הכיפורים. ומנהג בני אשכנז לומר סליחות מתחילה השבוע שבו חל ראש השנה, אלא שams חל ראש השנה ביום שני או שלישי, מתחילה לומר את הסליחות מתחילה השבוע הקודם. ומנהג בני אשכנז לתקוע בשופר מראש חודש אלול לאחר תפילה שחרית, כדי לעורר את העם לתשובה, כמו שנאמר: "היתקע שופר בעיר, והעם לא יחרדו"? (שלוחו ערוך סימן תקפא סעיף א. ב, כב)

הזמן הרואוי לסליחות

אמרו רבותינו ז"ל כי בתחילת ברא הקב"ה את העולם במידת הדין, אך מאחר שראה שאין העולם יכול להתקיים במידת הדין, שיטף יחד את מידת הרחמים. ואמנם יש שעوت שמידת הדין שולחת יותר, ויש שעות שמידת הרחמים שולחת יותר. ובתחלת הלילה משקיעת החכמה עד חצות הלילה (בערך 24:40) מידת הדין שולחת, וכן אין לומר סליחות בשעות אלו, כי הסליחות הם בקשנות רחמים ורצון, ולא טוב לאומרים בשעה שמידת הדין שולחת, שנראה כאילו מתגרים אלו במידת הדין. אלא שב-anchor יש להකפיד שלא לומר קודם חצות את הפסוקים: "זיעבור ה' על פניו..." שבtems אומרים אלו את שלוש עשרה מדות רחמים של הקב"ה, וכן אפשר להתחיל את הסליחות כעשור דקות קודם חצות, ואז יגיעו ל'זיעבור' בדיקוק בזמן חצות. (ב)

תושבי חוץ לארץ לכתחילה יאמרו את הסליחות לפי זמו חצות לילה שליהם, ואולם המקילים לומר לפי זמו חצות של ארץ ישראל, יש להם על מי לסמו. (ה)

משעת חצות הלילה אפשר לומר סליחות ממשך כל הלילה והיום עד למחירת بشקיעת החכמה. ואשריהם הקמים לסליחות באשמורות הבוקר, לפי שבשעות אלו מותעורים יותר חסדי הבורא יתברך בעולם. ואנשים שקשה להם לקום בעוד לילה לסליחות, יארגנו מניין בבוקר לפני תפילה שחרית או לפני תפילה מנחה, וזכות הרבים תלויות בהם. וכשהסליחות ביום, טוב שיתעטף החzon בטלית, מעין מה שאמרו חז"ל ומסכת ראש השנה ז ע"ב: שהתחטוף הקב"ה כשליח ציבור ואמר למשה, כל זמו שישראל עושים לפני סדר זהה של י"ג מדות, אני מוחל להם. (ו)

מצווה הבאה בעבירה

אותם אנשים משכימי קום בעוד לילה לאמיירת הסליחות, יש להם להזהר שלא להפריע את מנוחתם של בני הבית, וכל שכן שלא להעירם להכין תה או קפה, והעושה כן, עברה היא בידו, ויצא שכרו בהפסדו.

ברכות התורה

הकמים מشنנותם לאמרות הסליחות, יברכו ברכות התורה קודם הסליחות, מפני הפסוקים המוזכרים שם. ומכל מקום אם הזמן מצומצם מאוד, המקילים לברך ברכות התורה לאחר הסליחות, יש להם על מה לסמוך. (ה)

שליח ציבור

שליח ציבור צריך שייהי ריק מעבירות, עני ומרוצה לקהל, וublisher על מידותיו, וכן ערבית. ואם לא מצאו מי שייהי בו כל המידות הללו, יבחרו את הטוב שבಚיבור בחכמה ובמעשים טובים, ולא אותן הבוחנים רק אם קולו ערבית, ואינם שמיים על ליבם את שאר המעלויות. ופשוט שעדיין שליח ציבור בן תורה, אף שאין קולו ערבית כל כך כמו שליח ציבור אחר שאינו בן תורה. (ט' נג ד. ה. לפ. לד)

מטרת הסליחות

עicker אמרית הסליחות צריכה להיות בכוננה, בメントו ובהכנה יתירה, כי תחוננים ידבר ראש, ולב נשרב ונדכה אלוקים לא תבזה, ולא כאוטם האומרים בחופזה, ובודאי שלא יפה הם עושים. ובאמירתה היידי והסליחות, יפשפש במעשיהם לחזור בתשובה שלימה, ולהוסיף מצאות ומעשים טובים, בהתקרב يوم הדין, שאז שוקלים זכויותינו ועונוניותו של כל אדם. (כ, גג)

מנาง יפה לתקוע תש"ת באמירת י"ג מדות שבסליחות, וכן לאחר חצי הקדיש שבסוף הסליחות, תוקעים תש"ת, תש"ת. ומכל מקום אם הסליחות נאמרות בשעת לילה מאוחרת, והתקיעות מפריעות לשכנים המטופלים בתינוקות רכים, שעל ידי התקיעות יתעוררו משןתם בבהלה, לא תקעו. (כד)

לשון נכונה

יש להקפיד לומר את הסליחות בהיגוי האותיות וניקוד כהוגן. וכן כשאומרים ה' מלך ה' מלך, יש להקפיד לומר ה' מלך מלעיל, דהיינו שהנינו באות מ'. אבל ה' מלך, יאמר מלרען, שהנינו באות ל'. וכן יקפיד לומר את שם ה' כמתוכנוו מלרען, דהיינו שהנינו באות נ', ולא יאמר מלעיל, שאז הנינו באות ד'. וכן כו יש להקפיד להבדיל בין ההיגוי של שווה נע, להיגוי של שווה נה.

רבותינו החמירו מאד שכאר אומרים 'זיעבור', להפסיק מעט בין ה' ה'. [שיטו רם ונישא,ומי שאינו מפסיק עונשו רב, ה' יצילנו. שלמי ציבור] ובאמירתה ה' ה', יכפוף קומתו קצר, [כמו שנאמר בתורה לאחר י"ג מדות, וימחר משה ויקוד ארצה ושתחוו]. מהרייה' שלמי ציבור, ברבי יוסף, חסיד לאלפים, מנחת אחרון, בן איש חי ועוד. ויאמר את כל י"ג המדות בkowski רם. [casus summae רבנו אמרם בkowski גדול. (פרק דרכי אליעזר)] (לב)

דקדוק

האומרים סליחות בחוצאות לילה, כשמגיעים לומר: "רבונו של עולם אטוודה על עבריות קלות וחמורות", יאמרו: בלילה 'בתוך' אשמורות, ולא בלילה 'לטוף' אשמורות. והאומרים סליחות ביום, ידלו על כל קטעה זה. וכך כו, "אתאנו לבקש ממך כפרה, איום ונורא משגב לעתות בצרה". בಗל המנגינה נהגו לומר תיבות 'כפרה' ו'בצרה' מלעיל, אבל צריך להקפיד לאומרים מלרען. (יך)

מדוע באתי ואין איש

אם עדרין אין מני בבית הכנסת, אין רשות הציבור לומר 'יעבור', וכן אין רשות לומר את כל קטיעי הסליחות שבשפה הארמית, כמו 'רחמנא' מרנא דבשמייא' מהי ומטי' וכיוצא בהם. אלא יאמרו את שאר קטיעי הסליחות שבלשונו הקודש, וכשייהיה להם מניון, ישלימו את כל הקטיעים שדילגו. ואם יודעים מראש שלא ישנו מניון, יאמרו 'יעבור' במקומו בטעמי המקרא, ולא ידילגו. (יא, לא)

תיקון חצות

מעלת אמרת 'תיקון חצות', גדולה יותר מעלת 'סליחות', ולכן האומר סליחות בלבד, יקפיד לומר גם 'תיקון חצות'. ואם הזמן מצומצם, ואני יכול לומר את שנייהם, עדיף שיאמר תיקון חצות. ויחיד שנשאר ער בחצות לילה, ואני לו מניון לסליחות, יאמר מעט קטיעי סליחות ביחידות כנ"ל, ותיקון חצות. (ו)

רדיו. לוין.

האומר סליחות בביתו יחד עם הסליחות המועברות דרך הרדיו או דרך הלויין בשידור ישיר, אף על פי שפעמים יש הפרש של זמן מועט, עונה עמה: 'אמנו, יהא שמייה רבא', 'יעבור' וכיוצא בהם, ונחשב לו סליחות בצלבור. אולם סליחות שאיןם בשידור ישיר, איןנו רשאי לענות כלל. למנחת אלעזר, חזון איש, אגרות משה, הגראי' קו, הגראי' פראנק, מעשה חשוב, ירושת פליטה ועוד. וכך וכן הורה הראשון לציוו רבנו עובדיה יוסף צוק' (ל).

הנהגות טובות

בדיקות תפילים ומזוזות

מנハג חסידים לבדוק את התפילים והמזוזות בחודש אלול. ואדם שאינו יודע מי כתוב לו את התפילים והמזוזות, יש לו להשתדל יותר לבזקון, ובפרט בדור האחרון שלצערנו הרבה, רבים ספרדים שאינם בקיאים כתת וכדיון בכל הלכות ספרות. ומכל מקום אם יודע בברור שההתפילין נכתבו בהידור רב על ידי ספר ומגיה תלמיד חכם וירא שמיים, אינו חייב מן הדין לבדוק את התפилиין אפילו לאחר כמה שנים. אבל במזוזות, אפילו אם יודע שנכתבו בהידור רב, חייב מן הדין לבזקון אחת לשושן שנים וחצי. (כ. ת"ה ב)

"אורוי וישעי"

מנハג יפה לומר מזמור "לזרע ה' אורוי וישעי", מראש חודש אלול ועד שמחת תורה לאחר תפילת שחרית. ואמרו במדרש שוחר טוב: 'אורוי' - בראש השנה, 'ישעני' - ביום הכהנים, 'כי יצפנני בסוכחה' -رمز לחג הסוכות. וכתב החיד'א: "זומה טוב לאומרו בכל השנה אחר התפילה". וכן מנハג רבים מבני ספרד. (כח)

האומר מזמור זה מראש חודש אלול ועד שמחת תורה, מובטח לו שיזכיה ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים, ובמשפטו יצא זכאי ובדימוס לחים טובים ולשלום. ואפילו אם נזירה עליו חס ושלום נזירה רעה, יכולה אמרתו לבטלה, ומבטלים מעליו כל גזרות קשות ורעות, ו מעביר מעליו כל המקטרגים והמשטיגים. מטה אפרים, שער רחמים. (כח)

אחים לא מפרקירים

ישתדל להתפלל ביום אלו על קרוביו ומכרוו התועים מדרך החיים - דרך התורה והמצוות. ויזכיר את שמותם בעמידה בברכת 'השבינו אבינו לتورתך', שערעה עליהם הקב"ה רוח קדושה וטהרה מרומים, ויתנו לבם שישובו בתשובה, ויהפוך לבם ליראה ולאהבה אותו, ויתפלל בפרט על קרוביו ובני משפחתו, כי ימים אלו הם ימיرحمים ורצון, וימינו פשוטה לקבל שבים. (רבנו האר"י, כה)

ומעשה בבנו של המהרא"ס אלשיך, שיצא לתרבות רעה, והורה רבנו האר"י ז"ל למחר"ס להתפלל עליו שיחזור בתשובה, וכן עשה, ובפועל פתאות חר בתשובה שלימה. (כה)

בואו חשבו

כתב החיד"א: טוב ונכוון שבכלليلה לפני השינה ובפרט בחודש אלול, יבדוק את מעשיו, אם אכן טובים ורצויים הם לפני הבורא. וישתדל לתקן את מעשיו הרעים, להתחרט עליהם ולשוב מהם, ולשפר ולהיעיל את מעשיו הטובים.

גן המבוכה

כתב הרמח"ל בספרו מסילת ישרים: הנני רואה צורך לאדם שהיה מודדק ושותק דרכיו דבר יום ביוםיו, כסוחרים הגדולים אשר יבדקו תמיד כל עסקיהם ויקבעו שעotta לזה, למען לא יהיו להם הפסדים. וכן דרשו חז"ל על הפסוק: "על כן יאמרו המשולשים בואו חשבו" - על כן יאמרו המשולשים ביצרים, בואו ונחשב חשבונו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. ודע כי העצה האמיתית הזאת, לא יוכלו לתת אותה ולא לראות את אמתותה אלא אותם שכבר יצאו מתחת יד צרים ומשולשים בו. כי מי שהוא עדין חבוש במסר ייצור, אין עיניו רואות את האמת הזאת ואין יכול להכירה, כי היצור מסמא את עיניו ממש, והוא כהחולך בחושך שיש לפניו מושלים ואין עיניו רואות אותם.

ומשל למה הדבר דומה?لن גן המבוכה, הוא הגן הנטווע לשעשוע אצל השרים, שהנטיעות עשוות כתלים, וביניהם שבילים רבים נbowים ומעורבים, כולם דומים זה לזה, והתכלית בהם להגיע אל מגדל אחד שבאמצעו וכעוז מבור). ואננס השבילים האלה - מהם ישרים ומגיינים באמת אל המגדל, אך מהם משלגים את האדם ומרחיקים אותו ממנה, והחולץ בין השבילים, הוא עצמו לא יוכל לראות ולדעת כלל אם הוא בשביל האmittiy או בכוזב, כי כולם שוים ואין הבדל ביניהם לעין הרואה אותן, אם לא שידע הדרך בבקיאות וטביעות עין, על ידי שכבר נכנס בהם והגיע אל התכלית שהוא המגדל. והנה העומד כבר על המגדל הוא רואה את כל הדריכים לפניו ו מבחין בין הדריכים האmittiyים לכואבים, ויכול הוא להזיר את ההולכים בהם ולומר להם, זו הדרך לנו וילך שריצה להאמין לו, יגיע למקום המועד, אבל מי שלא ירצה להאמין לו וילך אחר עיניו, ודאי ישיאר אובד ולא יגיע אליו. בן הדבר הזה, מי שעדיין לא משל ביצרו, הרי הוא עדינו בתחום השבילים ולא יכול להבחן ביןיהם, אך המשולשים ביצרים כבר הגיעו אל המגדל ויצאו כבר מכל השבילים וראו את כל הדריכים לעיניהם בברור, הם יכולים ליעץ למי שריצה לשם, ולהם צרכיים אלו להאמין. ומה היא העצה שם נתנים לנו בואו חשבו! - בואו ונחשב

חשבונו של עולם, נדקוק ונשכול ורכינו מידי יום ביומו. כי הם כבר ניסו וראו וידעו שזו לבדה היא הדרך האמיתית להגעה האדם אל הטובה אשר הוא מבקש ולא זلت זה. וכך שנאמר, "נחפה דרכינו ונחקורה, ונשובה עד ה'".

לשנה טובת כתבו ותחתמו

הנו שהכותב מכתב לחברו בחודש אלול, כותב בתחילת המכתב: "לשנה טובת כתבו ותחתמו". (וכו)

๙ ערב ראש השנה כט

שלשה שלבים למחילת העונות

מעשה במדינה שהצבר לה חוב גדול של מס למלך, שלח המלך כמה פעמים לבוטה, אך הם לא שלמו, כי היה החוב גדול. מה עשה המלך? אמר לבני פלטרין שלו: עמדו ונלך אליהם. עד שהם הולכים כברת דרך, שמעו זאת בני המדינה. מה עשו התחילה גולי המדינה יוצאים לקראת המלך, אמר להם מי אתם, אמרו לו בני מדינה פלונית אנו, אמר להם ומה אתם מבקשים, אמרו לו בבקשתם ממקד עמו חסד לפנים משותה הדין למוחל לנו על החוב, כי אין בידינו מה ליתנו. אמר להם: בשביבכם אני מותר לכם על שלישי מה חוב. המשיך המלך בדרך, והנה יצאו חילוי המדינה לקדmo, אמר להם מי אתם, אמרו לו בני המדינה פלונית, אני אין לנו לשלם, בבקשתם ממקד תרחים علينا, אמר להם: בשביבכם אני מניח עוד שלישי. עד שהוא מהלך עוד, יצאו כל בני המדינה אליו גולים וקטנים, אמר להם מה אתם מבקשים, אמרו לו: אדוננו המלך, אין לנו כח ליתן מה שאנו חייבים לך, אמר להם: בשביבכם אני מניח הכל, אבל מכאו ואילך חשבו חדש הוא. כך המלך - זה מלך מלכי המלכים הקב"ה ישתחבשromo, בני המדינה אלו ישראל שעשו עונות בmansה השנה. בערב ראש השנה החסידים מתענים, והקב"ה מוחל שלישי מעונותינו, ומראש השנה ועד יום הכהורים, הבינוינו מתענים והקב"ה מוחל עוד שלישי מעונותינו. ובימים הכהורים כל ישראל מתענים ומבקשים רחמים אנשיים ונשים וטף, והקב"ה מוחל לנו הכל, שנאמר: "כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה יִכְפֵּר עֲלֵיכֶם וּגּוֹ". מה ישראל עושים, נוטלים לוביהם ביום טוב ראשון של סוכות, ומחללים ומקלסים לפני הקב"ה, והקב"ה מתרצה להם ומוחל להם, ואומר להם: הרי יותרתינו לכם את כל עונותיכם אבל מעכשו הוא ראש חשבון, لكن כתוב "זלקתם לכם ביום הראשון", ראשון לחשבון עונות. (מדרש תנומה פרשת אמור סימן כב)

התורת נדרים

נוהגים לעשות התורת נדרים בערב ראש השנה, ולכתחילה יעשו את התורתה על ידי עשרה אנשים הלוות, כמו שפסק מrown בשלחו ערוץ ויורה דעה סימנו שלדי סעיף לה). (מג) והתורה זו מועילה למי שחשב לעשות מעשה טוב כהנאה או חומרה טוביה, ונוהג כן שלוש פעמים ולא אמר שנוהג כן "בל' נדר", ולאחר מכן רוצחה להפסיק ממנהגו, שאנו חייב לעשות התורת על ידי שלשה אנשים, וכי יכול לסמוך על התורתה שאומרים בערב ראש השנה וכיפור שכל מנהג טוב שנוהג, יהיה בלי נדר. (חוז"ע ארבע תעניות עמוד רסו ועוד)

קבריו צדיקים

יש נהגים לлечט בערב ראש השנה להשתטח על קבריו הצדיקים שיבקשו רחמים עלינו מאת ה' יתברך. ומכל מקום לכחנים אסור להיכנס לשם.

כן מבואר במסכת Baba Batra (נח ע"א) ובבא מציעא (פה ע"ב) וסוכה (כה ע"ב) שגט קברות הצדיקים מטמאים. וכן דעת הר"ף בתשובה (סימן שיט), Tosafot (ב"מ קיד ע"ב), הר"א"ש, המאירי, הריטב"א, האשלול, מהרי"ל, שו"ת הלק"ט, מהר"ס בן חביב, שדי חמד ועוד. וכותב הגרא"ש קלוגר, הדבר ברור שכחן הנטמא בקבורי צדיקים, הרי הוא מחל קדושת כהונתו, ואין עליו תורה כהן, ולא יעשה כן בישראל. גם בפתח השלחון כתוב, יש למוחות ולמנוע ממנה איזה כהנים שהולכים אל קבריו הצדיקים תנאים ואמוראים וגאנונים, באומרים שאין קבריו הצדיקים מטמאים, טעות הוא בידם, כי מי לנו צדיקים גדולים יותר מאבותינו הקדושים וヨוסף הצדיק, שמספרש בגמרא שמטמאים. וכן כתוב בדברי יחזקאל שחייבים להודיעו כן ברבים שאין על מה לסמוך להקל באיסור דאורייתא. וכן כתוב בקיצור שלחן ערוך, טעות הוא ביד כהנים הדיות בזמנינו, שהולכים על קבריו צדיקים, וצריכים למחות בידם ולמנועם מכך. (ונב) וכמבעור בחוברת "האבלות בהלהכה ובאגדה".

תשפורת

בנוהג שבעולם כשאדם הולך למשפט, אפילו אם הוא אדם חשוב, איןו יוצא עם בגדים מיוחדים ויפים כל כך Shiraya כאדם מיוחד, אלא לבוש בגדים פשוטים, שיקל יותר לשופט לרחים עליו. אבל אנחנו בטוחים בחסדיו של הבורא יתברך שיווציא אותנו זכאים בדיון, ולכן נהגים אנו להסתפר בערב ראש השנה, וללבוש בגדים יפים לכבוד היום הקדוש, כדי להראות ביטחוננו בבורא יתברך שיחתמננו בחיים טובים ולשלום לאלאר [מיד]. אלא שבכל זאת לא ילبس בגדים מיוחדים מדי, כדי שיזכור שסוף היום הוא יום גדול ונורא אשר מי לא יראה ממנו, ואפילו דוד המלך עליו השלום אמר (מהליכים קיט Kap): "סמר מפקץ בשרי ומפרש פטיך יראתך", כל שכן אנחנו אוזבי הקיר, מה נאמר. (נא)

מקווה

מנาง חשוב מאוד לטבול במקווה טהרה בערב ראש השנה, כדי להתפלל ביום הדין בקדושה ובטהרה. [ואף כל השנה, מי שיכל לטבול בכל ערב שבת, תבוא עליו ברכת טוב]. ומכל מקום חוליה שאנו יכול לлечט למקואה, נכון שיעמוד תחת סילון המקלחת כשהברוז פתוח עד שישער שכבר נשפכו על גוףו כמהות מים של תשעה קביס [כ-12.5 ליטר]. וברור שאין הבדל בין אם המים צוננים או חמים. ושליחי ציבור צריכים להזהר יותר בטבילה זו. וגו. ת"ה כת)

ומיותר להזכיר, כי אין פתרון זה מועיל בשום פנים ואופן לאשה שהגיעה זמנה לטבול, כמו שכתב הרמב"ם, שאפילו תשוף על עצמה כל מים שבעולם אינם מטהירים אותה כלל, אלא רק על ידי שתבטול במקווה טהרה.

הכנת נר דלק

מכיוון שאסור ביום טוב להדליק אש חדשה, כמו מגפרור או מצית וכדומה, ומותר להדליק רק ממש שכבר הייתה דוליקה מערב יום טוב, כפי שיתבאר להלן בהלכות יום טוב, כך יש לשים לב קודם כניסה החג, להכין נר הדלק 48 שעות לשני הימים, כדי שאם יצטרך לבשל ולהדליק את הגז ביום טוב, יהיה לו מהין לקחת את האש, וזהו הנקרא 'הדלקה ממש לאש'.

הדלקת נרות

טוב שהנשים תדלקנה את הנרות לפני השקיעה כבכל ערב שבת. ויש הנוהגות להדלק בليل יום טוב קודם הקידוש. ופשוט שתדלקנה ממש שהיתה דליהקה כבר, ולא יכבו את הגפרור לאחר הדלקה אלא יניחו שכבה מלאיו. (שו)

זמן הברכה

קורות ההדלקה תברך: "ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וציוונו להדלק נר של [בשבט: שבת זו] יום טוב", ואחר כך תדלק.

אף על פי שבערב שבת נוהגות רוב נשים אשכנו לברך לאחר שמಡליקות את הנרות, מכל מקום, בערב יום טוב אף הן יברכו על הנרות ואחר כך ידלקו. מכיוון שככל מה שנוהגות להדלק ואחר כך לברך, הוא מחשש שהוא מקבלות שבברכת ההדלקה, והיאך ידלקו לאחר מכן אך ביום טוב שmonths להדלק ממש לאש, נמצא שאף אם מקבלות את החג בברכה, רשויות לדלק, אך יזהרו שלא לכבות את הנר שמנמו הן מדליקות. (וניגול מרובה, שער תשובה, משנ"ב סימן רסג ס"ק צ). (שו)

שהחינו

לא תברכנו הנשים 'שהחינו' בהדלקה, כיון שمبرכים ברכה זו לאחר מכון בקידוש של החג. ואור זהע בשם הייחומי, תרומת הדשן ועוד) והمبرכות נכנסות לחש הפסיק בין הברכה להדלקה, וטוב להעיר להן בנסיבות שיפסיקו ממנגנון. כתובו הגאון ייב"א, יפה ללב, חסד לאלפים עוד, שמניג נשים זה ואין לו יסוד בהלכה, ושנוגה הוא. ואמנם נשים המברכות 'שהחינו' בהדלקה, יש להן להיזהר שלא לעונת 'אמנו' על ברכת 'שהחינו' ששותעות בקידוש, מחשש הפסיק בין ברכת 'הגפן' לטיעמת הין. (שו)

יש להבהיר כי דין זה הוא דווקא בראש השנה וב חג השבעות, אבל בחג הפסח, לאחר וברכת 'שהחינו' שבקידוש שיכת גם על שאר מצוות הסדרanca של המצה והמרור ועוד, והאשר שברכה שהחינו בהדלקה לא כיונה על מצוות אלו, אלא על עצם כניסה החג, لكن תענה 'אמנו' על 'שהחינו' שבקידוש, ואין בזה הפסיק בין ברכת 'הגפן' לטיעמת הין. אולם בחג הסוכות שפטורות הנשים מסוכה, אין להן לעונות אמן מחשש הפסיק. ורק בנות אשכנו, רשויות לעונת, לאחר ויש נוהגות לברך אפילו על הישיבה בסוכה, אך בראש השנה וחג השבעות אף בנות אשכנו לא תענינה 'אמנו' כלל. (שו"ת שבת הלוי ח"ג סימן טט, חז"ע סוכות קנא, ריא)

בנות תימן אף אם נהגו בחו"ל שלא לברך על הדלקת נרות של יום טוב, עתה עליהן לנוהג כמניג ארץ ישראל ולברך. [ועיינו במקורות זהה בחומרת "חג הפסח בהלכה ובאגודה"]

• ראש השנה בפחד או בשמחה ♦

רבים תהווים ושאלים, אייזהyi דרך ישרה אשר יתנהג בה האדם בראש השנה, כי מצד אחד אנחנו רואים בני אדם שחרדת יום הדין ניכרת עליהם ובצד, סוף סוף ראש השנה הוא יום המשפט, וממשפט לנו אמרים לפחד, ויש הרבה מה לפחד. מצד שני אנחנו רואים שישנים כאלו שמהחיהם, ואף חז"ל אמרים לך: תשתרפ, תלبس בגדים יפים, אכלו משלגניים ושתו ממתוקים, תאכל תפוח בדבש, רימונו מתוק, ראש כבש ועוד ועוד. איך אנו אמרים לשלב את כל זה יחד.

והנה ברור הדבר שאי אפשר להתעלם שיש משפט, וכל בר דעת מפחד ממשפט, הוא אינו יודע מה יפסקו עליו, וכך אין זה משפט שלبشر ודם על 100,000 שקל או על

מאסר לשנתיים, שאפילו בזה כל אדם נכנס ללחץ אדר וללא מצליח להירדם בלילהות, ומhapus עורכי דיןים וכו' וכו'. אלא כאן מדובר על משפט של בורא עולם, לחיים או חס ושלום להיפך, כמו שאנו חווים בתפילת מוסף "על המדינות בו יאמר, איזו לחרב איזו לשלים. ובריות בו יפקדו להזיכרים לחיים או למות, מי לא נפקד כחיום זהה". ואצל בורא עולם, אין מקום לעערורים או להביא עורכי דיןים רמאיים, חלילה.

אם נתבונן, הלווא בראש השנה שעבר, היו בעולם בני אדם שאכלו תפוח בדבש וראש כבש, והיום לצערנו הרוב אינם פה, וכי קבע זאת, רק בורא עולם ישתחב שמו, ואיתמי? בראש השנה כתוב, ובוים הכהנורים חתום. לצערנו, ינסנו בני אדם חולים בכל מיני מהלות, נפצעו בתאונות, הפסידורכושם, ירדו מנכסיהם, השם יצילנו, כל זה נקבע בראש השנה, על כן ברור שני שמי שאינו מפחד הוא פשוט מסכן וחסר דעת, הלווא אפילו דוד מלך ישראל אמר ותהלים קיט קכ': "סָמֵר מִפְחַד בָּשָׁרִי, וּמִפְשַׁטְּךָ יָרָאתִי".

אלא שעתה, ורק עתה, אחרי שהאדם מפחד, ומתבונן וראה שאין מצב לבrhoה מהמשפט של בורא עולם - עכשו יוציא לדיים של בורא עולם, כי אנחנו יודעים שאין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים, ונתחזק בביטחון בבורא יתרבד שיחסים אותנו לחיים טובים ושללים, ונניה בטוחים בחסדיו של אבא שלנו שהוא יודיע ומכיר אותנו עם החולשות שלנו, ואת היצר הרע שלנו, הוא אבא שלנו, ואבא אהוב את הילדים שלו "בְּנֵים אַתֶּם לְה' אֱלֹהִיכֶם". עכשו אחרי שהבנו זאת, ובאו לפניו בורא עולם בהכנה וביצוע לשפר ולקלב עליינו לבב שלם את מלכותו יתרבד, אפשר לשמה, להתלבש טוב, ולאכול תפוח בדבש וראש כבש, כי אנחנו בטוחים בחסדיו של הבורא שיחסים את הבנים שלו לחיים טובים ושללים.

ובזה מובן מה שאמר דוד המלך ותהלים כ' א': "לֹדוֹר ה' אָזְרִי וַיְשֻׁעֵי מִפְיָא אִירָא, ה' מָעוֹז חַיִּי מִפְיָא אַפְחַד", מתי נכנו לומר לומר משפט זהה 'ממי אירא', 'ממי אפחד', רק כישש ממה לפחד, למשל גיבור גדול כמו משמשון הניבור, יכול לומר 'אני לא מפחד מאירא', כי באמת ש הרבה מה לפחד, אלא שהוא בטוח בכוחו ולא מפחד. אבל לא שידך לומר 'אני לא מפחד מנמלה', כי באמת אין מה לפחד.

כך דוד המלך כשאמר 'ממי אפחד', ידע שיש הרבה ממה לפחד, וכך אמר: "סָמֵר כִּדְודַה בָּשָׁרִי, וּמִפְשַׁטְּךָ יָרָאתִי", וכן אמר ותהלים קמג ב': "יָאֵל תְּבוֹא בְּמִשְׁפָּט אֶת עָבֹדָךְ, כִּי לֹא יִצְדַּק לְפִנֵּיךְ כָּל חַי". אך הוא ידע עוד דבר, שיש לו אבא גדול בשמים שעלייו הוא נשען וボתו בו, ולכן עתה אין לו מה לפחד, וממילא יכול הוא לומר בעוז וגאון, "ה' אָזְרִי וַיְשֻׁעֵי – מִמֵּי אִירָא, ה' מָעוֹז חַי – מִמֵּי אַפְחַד".

וכל זה מודיק בפסוקים, שבשעה שעלו ישראל לבנות את בית המקדש השני, הוכיה אותם עזרא הסופר בראש השנה על העבירות שעשו בהיותם בגלות בבל, שנאמר ונחמה ח ט: "זִילְאַכְּרָנָה נְחַמֵּה וְעֹזָרָא הַכְּהֵן הַסּוּפֵר וְהַלוּיִם הַמְבִנִּים אֶת הַעַם, לְכָל הַעַם, הַיּוֹם קָדֵשׁ הָא לְה' אֱלֹהִיכֶם, אֶל תַּתְאַבֵּלוּ וְאֶל תַּבְכּוּ, כִּי בָּזְכִּים בְּלִיעָם כְּשַׁמְעָם אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה. וַיֹּאמֶר לְהָם לְכוּ אֶכְלּוּ מִשְׁמְנִים וְשַׂטוּ מִמְּתָקִים וְשַׁלְחוּ מְנוּתָא לְאַיִן נְכֹוּ לוּ בַּיּוֹם הַיּוֹם לְאַדְנִינוּ, וְאֶל תַּעֲצִבּוּ כִּי חֲדֹות ה' הִיא מְעַזְּבָם. וַיַּלְכּוּ בְּלִיעָם לְאֶכְלָה וְלִשְׁתָּוֹת וְלִשְׁלָחָמָה וְלִעְשָׂוֹת שְׁמַחָה גְּדוֹלָה, בַּיּוֹם הַכִּפּוֹרִים אֲשֶׁר הָזְדִּיעוּ לָהֶם".

זאת אומרת רק אחרי שבכו והבינו את טעותם, עכשו אפשר לומר להם אל תتابלו ואל תבכו ואל תעצבו, ואדרבה אבלו ממשנים ושתו ממתוקים למה? כי חזרות ה' היא מעצתם, כי יש לנו על מי להישען, אבא רחמן, שרצו שנראה לו שאנו מבינים שלא נהנו כשרה. שנבו באחנה, נוריד את הראש, נבקש סליחה, בבחינת תחונונים ידבר רשות, וכל אחד יגיד: 'טעיתתי', היו לי חולשות, היה לי יציר הרע, 'תאותות...', נעשה סולחה ונפתח דר חדש. אבל מי שעקשן ולא מודה שטעה, ובא בראש השנה בתחושה של 'אני צדק', שלא יגידו לי מה לעשות, 'איש באמונתו יהיה', וכיוצא בזה, זה לא טוב, זו בעיה, זה מפחד, זה כבר מסוכן, השם יצילנו.

וכנוגה שבעולם, אם חברך נהג אתך שלא כהוגן, אתה מוכיחו, אם הוא מודה על האמת ואומר, 'טעיתתי', אז אין בעיה, אתה מקבל את התנצלותם וממשיך הלאה. אבל אם הוא עקשן בעמדתו, זה הכל מרגיאז, והכי בעייתי....

ומעתה מובן מה שכותב רבנו הטורו (סימן תקפא): "ירוחצים ומסתפרים בערב ראש השנה, על פי מה שאמרו חז"ל במדרשו, 'אין אומה כאומה זו שיודעת אופיה [מנางיו ודיניו] של אלוהיה. בנוגה שבעולם, אדם שיש לו די, לובש שחורים ומתעטר שחורים ומגדל זקנו ואין חותך ציפורני, לפי שאיןו יודע איך יצא דין; אבל ישראל אינם כו, לובשים לבנים, ומתעתפים לבנים, ומגלחים זקנים, ומחתכמים ציפורניהם, ואוכלים ושותים ושמחים בראש השנה, לפי שיודעים שהקב"ה יעשה להם נס'. לפיכך נהוגים להסתפר בערב ראש השנה, ולהרבות מנוט בראש השנה".

ובזה מובנים גם דברי המדרש בתוכית פרשת נצבים: "למה נסמכה פרשת 'אתם נצבים' לקללות שבפרשת כי Taboa? לפי שםעו ישראל צ"ח קללות, הוריקו פניהם ואמרו מי יכול לעמוד באלו התחיל משה לפיסים 'אתם נצבים היום', הרבה הצעסים למקומות ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קיימים לפניו". ע"ב.

ולכארה מה המקום כאן לפיס, הלו באזה הוא מוריד את כל מתח הקללות שנעודו להפיחם שלא יעשו עוונות? אלא אחר שהבינו היבט בדברים ופחדו מההונש, כבר הושגה המטרה, ומעתה הם יתחזקו בתשובה ויתבוננו במעשייהם, ויבחו את ה' בשמחה, כי "פקודי ה' ישרים משפטם ללב". [ועיין במדרשו וזאת הברכה כשרה הקב"ה שכלל בעני משא שלא יכנס הארץ קפץ ונשבע, כי הכל תלוי איך יוקחים את העני רציני או קל בעניינו].

๙ ראש השנה כט

❷ מדיני שליח ציבור

התנאים לשlich ציבור

שליח ציבור, ציריך שיהיה ריק מעבירות, עניו ומרוצה לקהלה, וublisher על מידותיו, וקהלו ערבית, ורגיל לקרוא בתורה, בנבאים ובכתובים. ואם לא מצאו מי שיהיו בו כל המידות הללו, יבחרו את הטוב שזכה בחרכמה ובמעשים טובים. וכן יהיה לפחות בגיל שלושים שנה ונושא. (סימן נג סעיפים ד.ה, לד.)

קריאה כהוגן

יש להקפיד שהשליח ציבור יבטא את האותיות נכונו, אבל אם קורא אותן ח' כמו

כ' רפואה, או אותיות ע' ו-ה' כמו אותן א', או אותן ק' כמו פ' דגשיה, אין ראוי למנותו שליח ציבור. כאמור בוגמרא מסכת מגילה וכד עמוד ב). (לד)

ויש לדעת כי לא רק על שליח הציבור מוטל להגות את התיבות נכוו, אלא על כל אדם להיזהר בזה, למען תהיה תפילה צחחה. ואף מי שלא התרגל בצעירותו, לא יתעצל ללמידה-CSIGDEL, כי פעמים מוחמת ההגויلال נכוו, נמצא שהוא מחרף ומגדף חס ושלום?! [כמו שבמקומות לומר 'אתאנו לחלות פנד', אומר 'אתאנו לכלות' ח'ג, וכיוצא בזה ישנו הרבה דוגמאות].

חֶבֶל שְׁבִילִיתִי אֵת כָּל יְמִי בַּהֲבָל וּרְיקָ

מעשה נורא מביא רבי אליהו מנינו צ"ל בספרו "קרנות צדיק" (פרק ג' אות לא): תלמיד חכם גדול באיטליה, רבי עזרא בן רבי יודידיה שמו, היה צדיק יסוד עולם. מגיל 7 לא עבר עליו חצotta לילה בשינה, והיה יושב ועובד בתורה, לא הוציא ברכה מפני בלי כוונת והבנת פירוש המיללים. כל תפילתו בכוונה גמורה, חוץ מפעם אחת שלא כיוון בזבאה לצייר, וגם זה בגלל שמת בנו בגיל 5, ומהמת הצער שלו אמר קטע זה בלי כוונה. וכשהרגניש שלא ביוון, צם והתוודה כל ימיו על עזונו זה. וכל סעודה שהיה אוכל, היה מביא עני לשלחנו. שנפטר בגיל 77, הרים עשר אכבעותיו כלפי מעלה, והיעיד על עצמו שככל מעשיו היו לשם שמים בלבד, בלי פניה אחרת חס ושלום.

והנה ארבע שנים לאחר פטירתו, הגיע תלמידו הנבחר רבי גדליה, ואמר לו: זכר אתה שהיית זuir במצוות? אמר כן. זכר אתה שכחתיyi מביך ברכבת הלבנה, הייתי שלא כיווני בזבאה לצייר? אמר כן. זכר אתה שכינה בהוד וחדורי? אמר כן. והנה הגעתני לשמיים לובש בגדי שבת, כדי לקבל פני שכינה בהוד וחדורי? אמר כן. ולא הכניסו אותי לגן עדן, חבל שבילתי את כל ימי בהבל וריק? ובאמת זו - נעלם. נבהל התלמיד וחרד מאד, זהה הוא גורלו של רבו הганון והקדוש?! לא נח ולא שקט, ובמשך שלושים יום רצופים הלכוי הוא ובני העיר להשתטחה על קבר הרב, וכשעתיים תמיינות בכל יום היו בוכים ומבקרים שיגלה להם מה פשעו ומה חטאיהם.

לאחר שלושים יום, בא רבי עזרא לרבי גדליה בחולום ואמר לו: "לאחר פטירתני מנו העולם, העמידוโน במשפט בבית דין של מעלה. פירטו בפניי את כל מעשי שעשיתי מיום עומדי על דעתך, אחד מהם לא נעדר. ורצו לתת לי שכר טוב על כל עמל. ואני נתתי שבך והודיה לבוריאי אשר הנחני כל חי בדרך האמת ולא נתנני חיללה בידי היצר הרע. ככלותי להזות ולhallal, אמרו לי: שא עיניך למורום! נשאתי עיני - ונחרצת. למוני ראייתי המוני פרחים וקישוטים קטנים, ככוכבי השמים לרוב, והם מביטים עלי בחורו. אמרתי: מה אלה? ענו לי: אלו הנקדות אשר ביזית בתפילהך, כאשר ביטתאת צירה במקומות שווא, חיריק במקומות שורוק, ושאר חילופים. ודילוגת אותיות, והשماتת רוחים בין המילים. וכל האותיות והנקודות אשר קלקלת בחיך – אחד מהם לא נעדר – כולם מקטרים עלייך ותובעים דין ואומרים: פלוני זה ביצה והכלים אותו, ומגענו מלאיות משובצים בכתר העליון! עכשו, לא תכנס לגן עדן עד שיתוקן הדבר.

והמשיך רבי עזרא לספר, כי רצוי להזכיר אותו בגלגול לעולם הזה, כדי לתקון את אשר עיוות, ואולם הוא לא רצה, מפני שפחד שמא יקלקל ולא יהיה צדיק. כששמע זאת התלמיד, מיהר לספר זאת לאנשי עירו, והחליטו שעלייהם לתקן מיד את הדבר. והלכו והביאו ממתקן גדול את המדקדק הנודע רבי משה חיים צ"ל, שהיה להם

רב ולמורה בחכמת הדקדוק, ומאו נזהרו לבטא את האותיות והנקודות במלואן ובהיגוי נכון, והתקבלו תפילותיהם ברכזו. מכיוון לימד כל אדם את חומרת הדבר, ועשה כל מאמץ ללמידה להגות את המילים והניקוד כחוגן. ואשריו ואשרי חלקו של הידע היאך לדבר לפני בורא עולם, ומקפיד שתהיה תפילה בלשונו זכה ומתוקנת.

אשרי אדם שלוקח את הדברים לתשומת לבו ולומד את כללי הדקדוק וההיגוי הנכון של האותיות, ואין זה קשה כל כך, כי הרגל נעשהطبع, ואם יקפיד על זאת, יראה שבועט מועט תתרgal לשונו, ויתפלל כחוגן כדת וכדין.

ازהרות שליח ציבור

יש להקפיד שלא להאריך מדי בתיבה מסוימת, באופן שמאבד את משמעותה לרוב הארכיות. וברור גם שאין להפסיק בנסימה באמצעות המילה, שנמצא שמלחק את המילה לשתיים. ובפרט יש להיזהר בזה בברכת כהנים שם אמריכים בה בניגון בראש השנה וכיור. וכן אין להאריך בניגון בתיבה אחרונה של כל פיסקה מהקדיש או בסוף כל ברכה, מפני שדבר זה גורם לחלק מהקהל להקדים ולענות 'אמון' בעוד שהחזן ממשיך בניגון ולא סיים את התיבה. גם יש להיזהר שלא לכפול תיבת אחת פעמיים או יותר לצורך המנגינה. (שוו' ת' היהודת חלק ב סימנו)

שם שמיים

שליח ציבור שיש לו קול ערבי ומסלול בקולו ומנעים בתפiliationו, ומכוון לשם שמיים, ושמחה בלבבו על שנותו הודה לה' יתברך בנעימה, תבוא עליו ברכה. וכך אמרו בפסיקתא רבתיה ורשותה כי: "כבד את ה' מהונך", ממה שחנןך, שאם היה קולך נאה והיית יושב בבית הכנסת, עמוד וכבד את ה' בקולך. ע"כ. ובלבד שיתפלל באימה וביראה וכובד ראש, אבל אם כוונתו כדי שישבחו העם על קולו הנעים, הרי זה מגונה, ועליו נאמר: "עתנה עלי בקולה על כן שנאתיה". ומכל מקום לא יאריכו שליחי הציבור בתפiliationם, מפני טורה ציבור. (ס' נג סי' לא לה)

כתב בספר חסידיים: כאשר אתה מתפלל, אמור את התפילה בניגון הנעים והמתוק שבעינייך, ובזה ימשך לך אחר מוצא פיך, ובקשה ותchingה בניגון המושך את הלב.

הפסול להיות שליח ציבור

בעל עיריה – העובר עיריה, כגון שמנגלח זקנו בסכין, פסול מליהו שליח ציבור אפילו באקרים. וכל שכן אם הוא מחלל שבת, או ששולח את בניו ובנותיו לבתי ספר שהמורות והמורות שם אינם שומרי תורה ומצוות. (לו, לח)

"הראיini את מראייך" ואז "הشمיעני את קולך"

להלן מלל חזב להבות אש, היוצא מלב טהור וקדוש של מרן הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל שמסדר בשיעורו על שליח ציבור השולח את בניו לבתי ספר שהמורות והמורות שם אינם שומרי תורה ומצוות. והובא בספר "מעדי המלך" ח"א עמוד קעד) אחד מדינית שליח הציבור שייהי ביתו ריקם מעבירות, לא רק שהוא יהיה צדיק,

אלא שוגם בניו לא יהיה רשעים, אם יש לו בניים רשעים זה בושה וחרפה, עד שאתה בא להתפלל לנו תוכיח את בניך, צריך שכל בניו יהיו יראי השם. אם איןנו יודע לחנוך מה הוא בא להתפלל? 'הריאני את מראיך' ואז 'המשמעות את קולך, כי קולך עבר ומראה נואה'. ואם לא, הוא חס ושלום מעורר קטרוג, הוא אין ראי לבקש על עצמו איך יבקש על אחרים?

צריך שהחצון יהיה יראי שמיים בתכילת שומר מצוות, ואין צורך לומר שם הוא שם את בניו בבתי ספר חילונים זה סימן שהוא אפיקוריס! וכי הוא חשוב שבניו ישארו יראי שמיים? מה עשו אותו הבן ולא יחתט! הרי כותב הרמב"ם דרכו של אדם להיות נושא אחריו הסביבה שלו, ואם הוא נמצא בחברת אנשים רשעים, סופו שייהיה כמוותם, והוא לוקח את בנו המשכנן הזה שעדיין אין לו חוט שדרה, ושם אותו עם חברים קולקלים, בלי כובע בלי ברכת המזון, אוכלים ושותים בלי ברכה. וגם המוראים שלהם سورרים ומורים - בן סורר ומורה, לא מאמינים בתורה מן השמיים, אין כמעט אחד טוב, 'כלו סג ייחדיו נאלחו, אין עיטה טוב אין גם אחד', ככל רשיעים פוקרים, איך אתה שם את בך ביד האיש הזה? אתה שוחט אותו! עשו אותו קרבנו! אומר תהיה לו פרנסתך, רמה גבולה בחשבונו וכיוצא בה, וכי זה רמה גבוהה? פן יאמרו ידינו רמה ולא ה' פעל כל זאת! ומוכרכה שהאיש הזה אפיקוריס, ומה שהוא שומר תורה ומצוות, רק משומש שהתרגל מקטנותו להתפלל כל יום, ואם יום אחד הוא לא יתפלל ירגע את בטנו ריקה, לכן הוא מוכרכה להתפלל כדי לשכך את חמתו. ואם הייתה כוונתו באמת לשם שמיים, למה ישם את בניו במקומות אלו.

צריך כל אדם לדאוג שבניו יהיה תלמידי חכמים יראי שמיים. אדם בלי תורה לא שווה כלום! כל הרוחחים שלו לטמיון! הכל הולך לגיהינט: הוא פסול להיות שליח צבור. הפסיקים כתבו לנו על אדם שהוא שוחט ובודק ושם את בניו בבתי ספר חילונים, שפסול להיות שוחט ובודק, כיון שיש בו אפיקוריות.

ויש כמובן שאיןם כל כך רשעים, אבל יש להםפחד ואימה מנשאותיהם כמו ממלאך המות, יש לו אשה מרשות והיא מדrica את הבית, וכדי לצאת ידי חובה עמה מהנחייה לה, היא רוצה את בית הספר הזה, ומה שהיא אמרת 'עשה ונשמע', במקומות שישמעו לך". על זה אמרו כל הולך בעצת אשתו נופל בגיהינט, לא לך לגיהינט אלא הולך ונופל, גם הליכה לא תהיה לו - גם תקומה לא תהיה לו, לאדם שאינו שם לבו על דברים כאלה שעומדים ברומו של עולם.

בית משפט – התובע את חברו בבית משפט שכידוע אין שופטים לפוי חוקי התורה, ולא פנה לבית דין רבני, כתבו עליו הרמב"ם (סוף הלכות סנהדרין) ומvero השלחן ערוך וחושן משפט סימן כו ס"א): הרי זה רשע, וכיallo חרף וגדי, והרים יד בתורת משה רבינו. ומכל מקום אם אין יכולה התובע להוציא מהנתבע בדייני ישראל, יתבעו הדייני ישראל תחילה, ואם לא רצה לבוא, נוטל רשות מבית דין, ואז רשאי לילך ולדונו בערכאות. עכ"ד. ופסול להיות שליח ציבור אפילו באקרים. (לה)

מכשירים טמאים – מי שיש לו מכשיר טמא, כמו טלוייזיא, אינטראנט, אייפון וכיוצא, וצופה בו מראות אסורות, הריחו פסול מלאהיות שליח ציבור. וזה רצוי.

ידעוע ומפורסמת חומרת ההסתכלות במכשירים טמאים הללו, אשר כל רבותינו גדולי ישראל אסורה בתכילת האיסור. ומיותר לכתוב את החرس הגדול והנורא שהם גורמים, וזאת בלבד כל

האיסוראים הנוראים שעובר המשטכל בהם, ובפרט באיסור: "ולא תתורו אחריו לבבכם ואחריו עיניכם", ומגרה בעצם את היצר הרע כשמשטכל בسرطנים המלאים זמה ופריצות ותועבות אשר שיא ה', ואיסור מושב לצים וביטול תורה, עוד איסורים רבים ונוראים, ועודלו עוננו מנושא. ועל הכל יביא אלוקים במשפטע,ומי לא יראה מיים דין הנורא. וכל וחומר אם איינו משגיחה על ילדי, שמכשילים אלו משחיתים ומוצאים אותם מדרך הישירה, ועתיד ליתן את הדמי, והרי הוא חוטא ומחייבת. וربו הספרים ממקרים מהירדים של גנבות, שוד ורצח שעשו ילדים, מחמת הסתכלותם במכשירים משוכזבים אלו. ובמחקר שנעשה נמצא, כי בכלל בית שיש בו תלוייזיה, כל ילד עד גיל 12, רואה לפחות מקרי רצח, גנבות, שוד, סמים ועוד ועוד תועבות, ה' יצילנו, ומה יעשה הבן ולא יחתה. וממן הראשו לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל כתוב בספרו "ענף עץ אבות" ומוד שסדו, שהמשטכל במכשירים אלו, פסול לעדות.

על כן, כל בר דעת יעשה חושבים, אם כדי שיכשלו הוא ומשפחו באיסורים רבים ונוראים, וישפיע עליהם בשפה רכה ונעימה להוציא את המכשירים הטמאים. ועזה טובה, ראשית להוציא מהסלון לחדר, כדי למעט את ההסתכלות בו. ואם יש לו כמה מכשירים, יוציא מכשיר אחר מכשיר, וירבה בתפילה לבורא עולם שיזכו הוא ומשפחו לשוב בתשובה שלימה בשמייה.

"ברוך שער עבודה זרה מהבית הזה"

ספר רבי בן ציון שלום הי"ז: פעם אחת הייתי יורך במדרגות בית הכנסת בסיום שיעורו של ממן הראשו לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, והיתה השעה מאוחרת מאוד בלילה. באמצע המדרגות ניגש אל הרב היהודי מגודל שיעיר, נישק את ידו ואמր: אני מבקש מכבודו שיכתוב לי כמה מילים לאשתי, שאסור להחזיק מכשיר טלוייזיה בבית, כי יש בינוינו ויקוח חריף בנושא. אמר לו הרב: אני אבוא לביתכם, ואשפיע עליה שאסור להחזיק טלוייזיה בבית, כי זה כל טמא מקלקל ומשחית את נפש הילדים ואת כל בני הבית. אמר האיש: לא נעים לי שכבוד הרב יטרח ויובא אליו, אולי יכתוב לי פתק אחד ודיבוזה. אמר הרב: בלי פתק, אני אבוא לדבר עמה, ובעזרת ה' אשפי עלייה! שמה איש ואמרה: אם כן אכין את אשתי למשך לביקורי של כבוד הרב. יקבע לי הרב שעה, אימתי נוח לו? אמר הרב: אסור להמתין עד מחר, עכשו ומיד. היכן אתה גרי? השיב האיש: בשכונת רמות. "בא ניסע עכשו ייחד בזריזות", פסק הרב. נסענו לרמות עם כבוד הרב בשעה מאוחרת בלילה. הבעל התקשר לאשתו בבית ואמר לה, יש לנו הפטעה, כבוד הרב הראשו לציון מגע ועד מעט לביתנו, כבוד גדול הוא לנו, הרב מביא ברכה אל ביתנו! האשה שמחה והכינה את הבית לקרהת בונו של הרב. כשהגענו לביתם, ישב הרב ליד השולחן יחד עם הבעל והאשה והנהג ואני. כבוד הרב התחיל לדבר על ליבה דברי משה, עד כמה המכשיר המתועב הזה אוכל כל חלקה טוביה מעם ישראל, רחמנא ליצלן. لكن תחומי על בנייך ובנותיך! - הרב דיבר בדמעות. האשה התרגשה והחללה גם היא להזיל דמעות מעיניה, ובהתרגשות אמרה: אם כבוד הרב טרח ובא אל ביתנו, ובשעה כזו מאוחרת, סימנו שהדבר חמור ביותר, בעזורת ה' מחר אני מוציאה את המכשיר הטמא מהבית. אמר הרב: לא מחר אלא עכשי, שאמרו חז"ל ומגילתה בא פרשה ט): "מצווה הבאה לידי אל תחמי贇ה". אני רוצה לראות במו עני שאתם מוציאים את המכשיר הטמא ושוברים אותו.

ממשיך בספר רבי בן ציון: אני והבעל יחד הורדנו את המכשיר הטמא מוקומה שלישי. בذرץ במדרגות קיבל המכשיר מכח בקייר, אמרנו אחד לשני, זהירות איך אתה יורך? והרב היה יורך איתנו, שומע וצוחק, אמר: הלווא הולכים לשבור אותו, ומה בכך אם יקבל עוד מכח, והרי כתוב 'הכח תהה... צריך לברך' ברוך שער עבודה זרה מהבית הזה". הורידוהו למיטה לפח האשפה, ושברו אותו לריסטים, והיתה

שמחה גדולה, כמעט שركדו. והבעל והאהה היו שמחים כפל כפלים, שכבוד הרוב הופיע בвитם, והביא להם ברכה והצלחה. בסיסים אמרו בעל והאהה לרבות: אנחנו מודים לך בוגר הנזול שעשה לנו הרבה, ונפרדו בשמחה ובטוב לבב, והרב שוב בירך אותם ברכות לבבות וחמות. ואז פנה הרוב לשומעו ואמר להם: רואים אתם איך אפשר להציג נפש יהודה, ככה במסירות ובזריזות. ("עונג שבת" פרשת נח ה'תש"ע)

מציל – העובד כמציל בים מעורב או בבריכה מעורבת, או כשרוחצת שם נשים בלבד, הרי הוא פסול מהליות שליח ציבור, וכל שכן הרוחץ בעצמו שם. ואף שמציל זה עומד שם כדי למנוע סכנת טביעה בבריכה או בים, מכל מקום אין לו להביא את עצמו לדבר זה. ומה שאמרו חז"ל שאם רואה אדם אשה טובעת בנهر, חייב להצילה ואסור לו לנוגח חסידות בעצמו, זה מדובר אחרי שקרה והזדמן לו לראות אשה טובעת, שבזה ודאי אין לו להימנע מלמציל, מה שאינו כן כמו מי אמר לו להביא את עצמו למצב זה. וכבר אמרו חז"ל ופסכת ברכות סי"א: "כל העobar אחורי אשה בנهر, אין לו חלק לעולם הבא", וכל שכן בבריכה ובחוות ים שרוחצת שם נשים. ומלבד מה שהוא עבור עבריה חמורה בכל צמו שנמצא שם, כי קשים הרהוריו עבריה יותר מעבירה עצמה, ואין אפטורופוס לעיריות, גם עבור ממשום מסיע בידי עובי עבירה. וילקי' ברכות השחר ופסוד"ז רצ'

בעל תשובה

uber עבר עבריות ושב בתשובה באמת, מותר למנותו ש"צ, שאין לך דבר העומד בפני התשובה, ובמקום שבعلي תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. ולז'

כפי שכר שכרטני

כתוב הרשב"א: הגון וראווי יותר לקחת שליח ציבור בשכר מאשר בהתנדבות, כי כאשר השליח ציבור מקבל שכר, הוא מקפיד יותר ומתבונן ונזהר יפה בתפילהו. וגם על ידי זה, לא כל הרוצה לעלות שליח ציבור, עלה. וכן פסק מרן השלוחן ערוץ וסימנו נג סכ"ב. ואין לחוש מאיסור 'שכר שבת', כי לדבר מצוה, מותר. ולט, מז

כתוב מרן הבית יוסף וס"ט תקפח) ודי שבחכר החזנים והתקוע, אין שום איסור כלל, אלא שرك נראה כמו שכר שבת. וכן משמע בגמרא (פסחים ג ע"ב) ארבע פרוטות אין בהן "סימן ברכה", מפני שנראה כשכר שבת, ואחד מהם "שכר מתורגמנים" המתורגמים את דרישת החכם בשבת, ומבהיר שאין בו איסור, אלא שאין בו סימן ברכה. ועוד כיון שהיו שוכרים אותן מערב שבת לצורך השבת, אין איסור בדבר, אלא שיש להושך לכתהיל, ובמקום מצוה לא חשו כלל בזאת, ומותר לכתהילה לשכור החזנים לצורך שבת ווים טוב. ואם משלימים לו בהבלעה, וכגון שהוא חז' גם בימי החול, אז רואה גם סימן ברכה בכיסף. אבל אם אין זה בהבלעה, הנכו שיקנה בכיסף חפצ' מצוה, כספרי קודש או חבורות אלו "בהלכה ובגדה" לזכות את הרבים ולהזקם בשמירת התורה ומצוות, וזאת לראות ברכה גדולה במעשה ידיו.

קידוש וסעודת החג

בSIMANA טבא

קודם הקידוש נהגו לומר את הנוסח שתיקון רבינו יוסף חיים ז"ע"א בעל הבן איש חי, שבו ישנים בקשות וסימני טובים לתחילת השנה. ויאמר את הקידוש בשמחה ומואר פנים, ואף אם בא לביתו וראה שהשלוחן עדין אינו ערוץ, לא יensus ולא יקפיד אפילו בלבו, אלא יעוזר לסדר, והכל על מקומו יבוא בשלום.

טענה בחתימתה

טענה בקידוש וחותם 'מקדש ישראל והזמנים', במקומות 'מקדש ישראל ויום הזכרון', לא יצא ידי חובתו וצרכיך לחזור ולקדש. ואף על פי שריאש השנה הוא גם כן בכל הימים, מכל מקום hari זה זומה לדין הטועה בתפילה יום טוב וחותם מקדש השבת, במקומות מקדש ישראל והזמנים, שפסק מרן השלחן ערוץ וסימנו תפ"א) שלא יצא ידי חובתו, אף שיום טוב נקרא שבת, וגם האזכיר בתפילה את היום הטוב ההוא. (פב)

שהחכינו

בסוף הקידוש מוסיפים ברכבת 'שהחכינו', שאנו מודים לבורא עולם על היום הקדוש הזה שנתן לנו, שנעשה חשבונו הנפש לעצמונו, היכן עומד מאוזן חכינו בקיום התורה והמצוות, ובמה צריכים אנו להתחזק. שאללו לא היה את היום הזה, איזי לאחר אריכות ימים ושנים, היאץ יכול היה האדם לעמוד בדין אצל בורא עולם, כשהיה רואה את כל מעשייו הרעים. אבל עתה מידי שנה, שבתשובה על מעשיו, ובודק ומבחן את עצמו לקרה השנה הבאה, ומתוחזק בתורה ובקיים המצוות, אז לאחר אריכות ימים ושנים, מגיע מתוקן יותר.

בקידוש שביליה השני, נחלקו הפסיקים אם לברך 'שהחכינו' או לא. לכן טוב שכל אדם יהיה לו פרי חדש על השלחן בשעת הקידוש, וכשיברך שהחכינו יכוון לפטור את הפרי החדש. ואם איןנו מוצא פרי חדש, ילبس בגדי חדש. ומכל מקום גם אם אין לו פרי או בגדי חדש, יברך 'שהחכינו' בכל אופן. וזה להלן לעניין שהחכינו על השופר ביום השני. (קסג)

ראש השנה שחול במווצאי שבת

כshall יום שני של ראש השנה במווצאי שבת, מוסיף בקידוש של הלילה, ברכבת 'ברא מאורי האש' וברכת הבדלה, ונמצא שב██ הכל מברך חמיש ברכות שסימנים יקנה"ז [יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן].

כרטיסי ברכה

"כרטיסי ברכה" לשנה טובה שנוטנים הילדים תחת המפה בליל ראש השנה, וההורירים מותעננים בהם, מותר לקרוא בהם בליל ראש השנה. ואין דינם כאגרות שלום שאסור לקוראות, משום שהם נכתבים בקיצור, וכן ישנה הנאה גדולה להורים בקריאתנו. (חו"ע שבת ו עא. וכמובואר בחומרת "השבת בהלכה ובאגודה")

חתיכת המוציא

נהגו לטבל את חתיכת 'המושcia' במלח, וגם בסוכר. (ובו איש חי ועדוי)

סימנים טובים

רבותינו ז"ל הניגנו לאכול בלילי ראש השנה מיני מאכלים לסימן טוב לכל השנה, כמו: תמרים, רוביא (שועועית), קרा (ודלעת), כרתי, סיליקא (תרוד), רימונים, תפוח בדבש, וראש כבש. ויזהר לדקדק היטב בראש הכבש שייהיה 'חלק' בקשרות מהודרת. ואם איןנו מוצא, יאכל ראש של עוף או דג, ולא יכנס בחשש אכילת איסור, חס ושלום.

הזמנן הנכוון לאכול את הסימנים לאחר שבירך "המוחץיא" ואכל צוית פת, ולא מיד לאחר הקידוש, כדי שלא יכנס בספק אם לברך ברכה אחרת. (צ'ז)

סדר אכילת הסימנים – אין צורך להקפיד על הסדר הכתוב בסידורים, והעיקר שיקדיס לברכך על התמירים שהם שבעת המינים, ולאחר כך יאכל את הדברים המתויקים אחד אחרי השני, ולאחר מכן מכון את שאר הטעמים כפי רצונו. וכן נהג מרו הראשון לצוין רבנו עירוביה יוסוף זצ"ל. (צ'ג ת"ה ס"ד)

ברכה ראשונה – לא יברך על הרוביה, קרוא, כרטפי, סילקאה, וראש כבש בסעודת, כיון שהם באים מחמת הסעודה ולא לקיים כתמים, רימונו ותפוחו. (צ'ז)

ברכת שחחינו – מי שיש לוTamrim חדשים ורימונו חדש, יכול להביא תחילת לשולחן רק את התמירים ולברך עליהם 'שחחינו', ולאחר כך יביא את הרימונו ויברכך שוב 'שחחינו'. אולם, אם ברך 'שחחינו' על התמר בעת שהייה הרימונו לפניו בשולחן, פטור גם את הרימונו. (שו"ת יביע אומר חלק ד סימן יט)

יהי רצון – יקדים את ברכת הפרי ויטעם ממנה, ולאחר מכן יאמר את נוסח 'יהי רצון'. יש נהגים שככל בני הבית מחזיקים בידיים את הפרי, וגדול הבית מכיוון להוציא את כולם ידי חובה ומברך ועונבים אחריו 'אמנו' וטעומים. ולאחר כך הוא אומר את ה'יהי רצון' בקול רם, וכולם שומעים ועונבים אחריו 'אמנו'. (צ'ח)

כאומר: "יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו שיתמו אויבינו ושונאיינו וכל מבקשי רעתנו", יכוון על האויבים המרעים לעם ישראל במשך השנה ושותפים דמס של ישראל כמים, שהקב"ה יאבדים מן העולם. וכן באומרו: "וכל מבקשי רעתנו", יכוון על אויבי התורה שעיניהם צרה בקיום התורה והמצוות, ובהגדלת בתיה נסיות ובתי מדrostות והישיבות הקדושות, ומחפשים בכל דרך למונע תורה מישראל, בקיצוצים בתקציבים ועוד ועוד, שידיהם לא תעשה תועsie החס ושלום, ולא יצליחו כלל לבטול ولو משחו מקיים התורה.

דגים – יש נהגים לאכול דגים בראש השנה לסימן טוב שנפרה ונרבבה כדגים, וגם שירבו זכויותינו בדגים שהם פרים ורבבים. (אביורהם, החל"ה, מטה אפרים, מים משאש ועוד. ק)

מאכלים מתויקים – נהגים לאכול בשר שמן ודברים מתויקים, כמו שאמר עוזרא הספר לעם ישראל ביום ראש השנה ונחמה ח ז: "וַיֹּאמֶר לְהָם לְכ֑וּ אֶכְלُו מְשֻׁמְנִים וְשַׁנְוּ מְמַתְּקִים, וְשַׁלְחוּ מְנֹתָן לֵאִיוּ בְּכֽוּ לֹ".

חמויצים וחריפים – יש נהגים שלא לאכול מאכלים חמוץים וחרייפים, אלא אם כן הוא רגיל בהם ואוהבם מאוד. ואמנם גם מי שרגיל, אם אוכל מאכלים חריפים וחויפיים מאוד, ומראה על עצמו תנעות קושי מסוימים, וכגון שמרוב החrifות, עינייו זולגות דמעות, אין ראוי לאכול מהם בראש השנה, שאין זה סימן טוב. (צ'ט)

בעס

יזהר כל אדם שלא יבוא לידיicus, שמלבד האיסור החמור לכuous בכל השנה כmoboa לעיל בשער האגדה, אין זה סימנו טוב לכuous בראש השנה, שבזה מראה הוא סימנוicus בעס לכל השנה, ולכן יזהר שלא יкус ולא יקפיד כלל הגם שהכעיסו אותו, כי אם לא הcuיסו אותו והוא כuous, אינו בן אדם. (ת"ה עז)

ברכת המזון

יברך ברכת המזון בכוונה נדולה מאוד. ויזהר שלא ישכח לומר 'עליה ויבוא'. ואם שכח לומר בין בלילה לבין ביום, ונזכר מיד כשאמר ברוך אתה ה', קודם לשסיהם 'בונה ירושלים', יאמר 'למדני חוקין', שיראה כאמור פסוק, ויזהר לומר 'עליה ויבוא'. ואם נזכר אחר שחחתם 'בונה ירושלים', יאמר בשם ומלאות: "ברוך אתה ה', אלוקינו מלך העולם, אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל, את יום הזכרונו זהה את יום טוב מקרא קודש הזה, ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזיכרון". והוא הדין אם נזכר אחר שהתחילה ברכה רבעית ואמר 'ברוך אתה ה', אלוקינו מלך העולם' ונזכר קודם שאמר 'עד האל אבינו...', יאמר שם את הנוסח הקודם 'אשר נתנו...'. אך אם נזכר אחר שאמר תיבת 'עד...' אינו חוזר, כיון שספק ברכות להקל. (ת"ה עז)

משניות

נהגו לקרוא משניות של מסכת ראש השנה לאחר ברכת המזון, כי דבר בעתו מה טוב (משלוי טו גג). ועל כל פנים, עדיף ללימוד מספר משניות בהבנה, מאשר לקרוא את כל המסכת ללא הבנה, כי בקריאת דברי תורה בלי הבנה כלל, אינם מקיים מצות תלמוד תורה. (מן אברהם סימנו נ סק"ב)

๒ יוֹם רָאשׁ הַשָּׁנָה**סדר התפילה****אכילה ושתייה קודם התפילה**

モותר בכל השנה לשתו תה או קפה עם סוכר קודם התפילה, והוא הדין בשבת ויום טוב, כיון שלא חלה חובה הקידוש אלא לאחר התפילה. אבל ברור שאסור לאכול לפני התפילה.

モותר לנשים לשנות או לאכול משהו קודם התפילה, או לאחר התפילה קודם הקידוש, אך לכתילה טוב שתקדש על היין ולאחר כך תאכל. (חו"ע שבת ב קס, קسط). וכמובואר בחוברת "השבת בהלכה ובאגודה"

וגילו ברעדה

התפילה צריכה להיות בכוונת הלב, כי תפילה בלי כוונה כגור בלי נשמה. ולא يتפלל בעצבות אלא בשמחה ובטוב לבב, ביראה ובנעימה, כי קדוש היום לאדוןינו, ובטוחים אנו בעזרת השם ובישועתו שיכתבו וייחתמננו לחימים טובים

ולשלום לאלתר. ומזכה לשמהו בראש השנה, כמו שאמר עזרא הסופר לעם ישראל ונחמייה ח יב: "יאל תעצבו כי חזות ה' היא מעצצת". וילכו כל העם לאכל ולשתות ולשלח מנחות ולעשות שמחה גודלה, כי הבינו בדברים אשר הודיעו להם." ומכל מקום אם לפטע מרגיש התעוררות ומוריד דמעות, אין בזה חש אייסור כלל ועיקר. ואזרבה המתעורר פתואום לבכי בראש השנה בשעות הבוקר כשהקבר"ה זו את העולם, חשוב מאד שהירהר בתשובה באוטם רגעים, כי אז באותו שעה דנים אותו בשימים על משך השנה הבאה, ובלבך שלא יעורר הוא את עצמו לבכי. (ס"ו, פ"ג, קה. ת"ה מב)

וידוי

אין להתודות בפיו, כיון שרئيس השנה הוא יום חג ושמחה, כמו שנאמר: "תקעו בחודש שופר, בכסה ליום הגנו". ואמנם רשאי להתודות בלבו, ולהשוו על עזיבת החטא ולשוב בתשובה, שעיקר היום החדש הזה לשוב בתשובה.

מכירת המצוות

יש להיזהר בשעת מכירת הממצוות של פתיחת ההיכל והעליות, שלא ישיח שיחת בטלה חס ושלום, ומה טוב שיעיין באותה שעה בדברי תורה קלים כמו בחברות האלו או יקרא תהילים. וכן הרاوي שלא יאריכו במכירות מדי, כדי שלא להכביר על הציבור, ולגרום להם לחטוא ולדבר חס ושלום. (ק"ג)

నכון מאד שכל אדם יראה שמיים, ישתדל לעלות בספר תורה באחד מימי ראש השנה וכיפור. וישתדל לנכות עליה אפילו בדים יקרים, ובלבד שבבית הכנסת זה מעבירים את כספי התרומות להגדלת התורה הציבור ובני הנוער, שעלייהם נאמר: "עַצְחִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּה וּתּוֹמֶכֶת מְאוֹשֵׁר". (ק"א)

י"ג מידות

הנכון שלא לומר י"ג מידות בפתיחה ההיכל שבראש השנה ובכל יום טוב, שיש אומרים שיש איסור בדבר. ושער הכוונות, רבי שמואל ויטאל, זבח צדק, רבי אליהו מנוי, מעשה ניסים וועד. (קט)

קריאת התורה

חמשה עולמים בספר תורה, מלבד המפטיר. ואם חל בשבת עולמים שבעה. ואף על פי שמן הדין מותר להוסיף עולמים בספר תורה, מכל מקום לא ירבו עולמים יותר מדי, פון יקוץו הציבור ויבואו לדבר בבית הכנסת חס ושלום. והמנגה לעלות את שליח הציבור והתווך לעלייה בספר תורה. (ק"ג) ומנגנו של מרן רבנו עובדיה יוסף זוק"ל היה להעלות חמשה מוסיפים בראש השנה, כמו העולמים של חותמת הימים.

ברית מילה

כשיש ברית מילה בראש השנה, מלין אחר קריאת התורה קודם התקיעות. ויש נהוגים למול לאחר התפילה. [בפרט בהתחשב בנסיבות הבאים מבתי הכנסת אחרים.]. (ת"ה עח)

שיעור סיום

יש לסיים את התפילה די זמן קודם לקודם חצות היום [בערך 12:30], כדי שישיפיקו הזמן לחזור לביתם לקדש ולאכול קודם חצות, ולא יחשב להם כתענית, שהרי לא מתענים בראש השנה. ואם יודע שמארכלים בבית הכנסת יותר מחצות, ישנה קודם התפילה תה או קפה עם סוכר, ובזה לא יחשב לו כתענית. (ת"ה סט)

סדר היום

מייעוט שינוי

טוב שלא לשון ביום ראש השנה, שאין זה נאה לישון בשעה שהקב"ה דין את האדם על מעשיו וחומר הקדוש). וגם אמרו חז"ל שהישן ביום ראש השנה גורם שmailto ישן, כי אם הוא עיר ולומד תורה או תהילים, מעורר עליו מעלה מליצי יושר (ירושלמי). ומכל מקום אם ראשו כבד עליו, ישן מעט אחר חצות היום, כדי שיתחזק לעובות ה' יתברך. וכן אם רוצה לעסוק בתורה בלבד, רשאי לישון ביום, כדי שתהיה דעתו צולחה בתורה, והעיקר שכל מעשייו יהיו לשם שמים. אבל הנשארים ערים ומפטפחים דיבורים בטלים, עדיף שישנו, כי ישב בTEL הריהו כישן. (קפ"ג מגן אברהם תקפג סק"ז)

ኒיצול הזמן

לא יעיר את היום בשיחה בטלה. ועצה טובה שלאחר התפילה יקרש ויאכל מני מזונות וילמד תורה. ואם קשה עליו להבין הלכה וגמרה וכיוצא בהם, יקרא פרקי תהילים, וטוב מעט בכוונה מהרבבות שלא בכוונה. ולאחר מכן יעורך את הסעודה עם בני משפחתו בשמחה ושירי קודש ודבורי תורה. ומה טוב ומה נעים שיארגנו בbatis הכנסת שיעורים בענייני היום בהלכה ובאגודה, לזכות הציבור הצמאים לשמע דברי אלוקים חיים, ואשרי הזוכה ומצאה לאחרים. (קפ"ג, קפ"ד)

הריני כפרת משכבי

מי שנפטרו אבי או אמו ואומר דבר תורה או הנהגה החשובה בשם, בראש השנה או ביום הכיפורים, טוב שיאמר: "הריני כפרת משכבי", אפילו לאחר כמה שנים. שכיוון שספרינו חיים ומתים נפתחים בימיים אלו ודיניהם אותו, הרי זה כמו בתוך י"ב חדש לפטירתם, שצרכיכם הם כפרה, ולהלא המתים מתכפרים בצער גופם או בממנונים של הרוחים בנתינת צדקה עבורם להקל את דין הנפטר. (חוז"ע אבלות ח"ג קצ). ועיין בחוברת "הabilities בהלכה ובאגודה" עמוד 269)

תשlide

אחר תפילת המנחה ביום הראשון של ראש השנה, הולכים על יד נהר או בור מים לומר את נוסח התשליך, ואין צורך לפתח דזוקא את הבור. ואם אין בור מים, יקחו קערת מים ויאמרו את נוסח התשליך על יד המים. וכשאומר פסוק: "זתשליך במצוות ים כל חטאכם", ינער את שולי בגדיו לכיוון המים, ויכוון שיושלכו כל חטאינו, עוונונתינו ופשעינו. והנשים לא תעשינה תשליך כלל. וכך, חכם צבי, אף למגון, ערוך השלחן ועוד. (ת"ה נח)

טעם אמירת סדר התשליך על יד המים

שואל המדרש: וכי מאחר שאינו דרך מרובה כל כך מבאר שבע להר המוריה, אם כן למה התעכבר אברהם אבינו שלשה ימים עד שהגענו להר המוריה לעקידת יצחק? אלא שהיה השטן מעכבר אותם בדרך שלא עשו את מצות הבודהה, וכיון שלא שמעו לו, הילך השטן ונעשה לפניהם כנהר גדול שלא יכולו לעبور בו, אבל הם נכנסו בנהר והתחילהו לעبور בו, עד שבאו להם המים עד צוואריםם, תלה אברהם אבינו את עיניו לשמיים ואמר: רבונו העולמים נגנית עלי, ואמרת לי אני היחיד ואתה היחיד, הרודעשמי בכל העולמים, והעלת בנך לעולה, ולא הרהרתי אחר דבריך, ולא עכבותי מאמריך, אם בני יצחק טובע, היאך יתיחד שמן, השועיה ה' כי באו מים עד نفس, מיד גער הקב"ה בשטן והילך לו. וילקוט שמעוני וירא סימנו צט ובעזרת הקדוש וויקרא יה ע"א כתוב, שעקידת יצחק הייתה ביום ראש השנה, ולכן קוראים אנו בתורה ביום זה את פרשת העקידה. ע"ב. על כן עושים את התשליך על יד הנהר, כדי שהקב"ה יזכיר לנו ביום זה, את מסירות נפשם של אברהם ויצחק בנהר. (קפ)

ההכנות לליל שני

אסור לבשל ולהכין מיום טוב ראשון ליום טוב שני. על כן, לא ישטוף ביום טוב ראשון בכוסות, צלחות וesco"ם, ולא יערוך את השולחן לצורך הלילה אלא מזמן צאת הכוכבים. (ו"ט ל) ובמקום צורך, יש להקל להתחליל בהכנות מהשקיעה. (חו"ע ארבע תענית שלג)

ואולם, ברורשמי שלא יכול לסביר אי ניקיון, וקשה לו לראות כלים לא נקיים במטבח במשך כל היום, מותר לו להזיחם ביום טוב ראשון, ואני בזה אישור מכיוון ליום טוב שני, שהרי זה לצורך היום, וכל שכן אם מחמת השARIOT באים זובבים ויתושים, שבודאי שזה נחשב לצורך היום. וכਮבואר בחורתת "השבת בהלכה ובגדה".

モותר להוציא את התבשילים הקפואים ביום טוב ראשון, כדי להפシリם לסעודה ליל יום טוב שני. כי אין בזה טרחה, זה צורך מצוה, וגם אין כאן מעשה הכנה ממש, כי ההפרשה נעשית מלאה. (חו"ע שבת ב תמן)

מאחר והזמן מצומצם כדי לבשל בליל יום טוב שני, הנכוון לבשל את כל המאכלים של ליל החג השני בערב החג ויקפיא אותם, ובליל החג יחמס אותם על הנז' מאש לאש.

ברוך המבדיל

קדום ההכנות לליל יום טוב שני, יאמרו "ברוך המבדיל בין קודש לקודש". (קפב)

הדלקת נרות

mdl'kut נרות לכבוד ליל שני של ראש השנה. ותדלק מאש שהוכנה קודם, ותברך להדלק נר של יום טוב' ולאחר כך תדלק, ורשאית להדלק מעבוד יום אלא אם כן הוא מוצאי שבת, שאז תמתין לצאת השבת. (קפב)

הטוב ביותר להדלק נר שבת ויום טוב במקומות יפים ובסמוך זית, שזכות ההיידור בזאת, זוכים לבנים תלמידי חכמים וMSCHT שבת כב ע"ב. אמנם המדליקה נר שעה, תזהר

שלא תדביך ביום טוב את הנרות לפמוטים על ידי חימום השעה [משום איסור ממורת], אלא בערב החג תדביך את הנרות בזוג פמוטים נוספים, ובחג תדליק בהם. (ו"ט סא)

הדלקה לכבוד שבת

אם חל היום השני של ראש השנה ביום שישי, תדליק האשה את נרות השבת מASH שהוכנה קודם, ותברך 'להדלק נר של שבת'.

• ראש השנה שחול בשבת

טעה בתפילה

אם טעה בחותמת הברכה, ובמקום לסיים 'מקדש השבת וישראל ויום הזכרון', חתום 'מקדש ישראל ויום הזכרון' בלבד, איןנו חוזר, מאחר וכבר הזכיר שבת באמצעות הברכה. והוא הדין אם טעה וחתום 'מקדש השבת' בלבד, שיצא ואינו חוזר. (ח'ז'ע י"ט פה. פסח רבנן)

זמן סעודה שלישית

ראש השנה שחול בשבת, אוכללים סעודה שלישית כבכל שבת, ועל כן יכול דבריו במשפט לאכול מוקדם את סעודות הבוקר, כדי שייכל סעודה שלישית לאחר חצות היום [12:30], יהיה לוتابון לסעודת הלילה השנייה של ראש השנה.

הנכון לאכול סעודה שלישית לאחר תפילת מנחה. ומכל מקום אם חשש שם יאכל לאחר מנחה, יקשה עליו לאכול בלבד שני של ראש השנה [וכגון שקבעו את מנחה בשעה קצרה מאותרת] או במקומות שחלק מהציבור לאחר שחזרו לבית הכנסת לתפילה מנחה, אינם חוזרים שוב לביתם לאכול סעודה שלישית ונשארים בבית הכנסת עד תפילה ערבית, כדי שלא להפסיד את מצות סעודה שלישית, יש ליעץ להם לעשות כך: לחלק את סעודות היום לשתי סעודות, והיינו שיטלו ידיהם ויأكلו כביצה [כ-60 גרם] לחם עם סלטיים [ומנה ראשונה], ויברכו ברכבת המזון, ויסיחו דעתם מעט באיזה עניין, כגון לצאת מעט לחוץ או לבית הכסא, ואז יטלו את ידיהם שוב עם ברכה לצורך סעודה שלישית, ויאכלו כביצה לחם עם התבשילים של החג כבשר שמן וכיוצא. ופושט שכיל זה כאשר אוכללים את הסעודה השלישית לאחר זמן חצות היום, כי קודם חצות עדין לא הגיע זמן סעודה שלישית. (שו"ע סימן רצה סעיף ג' ובאחרונים שם)

צדקה

אומרים 'צדקה' במנחה, שכיוון שהוא יום דין, אומרים בו צדוק הדין. ומנהג בני אשכנז שלא לאומרו. (קפה)

תשlich

גם בשבת אומרים את סדר התשליך. ובמקומות שאין עירוב [צורת הפתה, זההינו חוט המונח על גבי עמודים וסובב את כל העיר, ועל ידי כך נחשבת העיר כולה כרשوت אחת, ואז מותר מן הדין להוציא חפצים בעיר מהבית לרחוב, ומהרחוב לבית, ובשאר המקומות], יאמרו את ג' הפסוקים בלבד [מי אל כמוך וכו'] ולא יוציאו את המחווזרים. אולם אם יש חשש שיווציאום לרחוב, יאמרו את התשליך ביום השני של ראש השנה. (קפה)

זמן הכהנות לליל שני – מוצאי שבת

כבר בארנו כי טוב לבשל את כל המאכלים של ליל החג השני ביום שישי, ובלייל החג – מוצאי שבת, רק יחמוו אותם. וידליקו את הגז מאש הדלקה מערב שבת. ולא יתחלו בסידור השולחן ושאר הכהנות אלא אחר צאת השבת, שהרי אסור להזכיר משבת ליום טוב. וקודם הכהנות יאמרו: "ברוך המבדיל בין קדוש לprofane", ומכל מקום אם בני הבית מרוובים והזמן דוחוק, יכולם להתחיל בSIDEOR השולחן מיד לאחר השקעה, אבל את שאר המלאכות כהדלקת אש אפילו ממש לאש, לא יתחלו בשום אופן אלא לאחר צאת השבת. (חו"ע פסח רשות)

הרגיל להוציא את השבת כזמן רבנו تم, ישים לב שלא להדלק אש אפילו ממש לאש קודם זמן זה, ורק בשאר הכהנות שאינו אסור מלאכה מן התורה בשבת, כתיפות כלים וSIDOR השולחן, רשאי לעשות קודם זמן זה. ומכל מקום רשאי לומר לחבבו שאינו מוצאי את השבת כזמן רבנו تم או לילדיו הקטנו, שידליק עבורו את האש והג'ן, ואז יהיה רשאי בעצמו לתת על האש את התבשילים המבושלים כבר מיום שישי כדי לחמם, ואפילו התבシリים לחים ממך וכיוצא בזה שבשבת אסור לחמם, עתה מותר לחמם ולהרתחם. וכמו כן, מי שיש לו פלאטה של שבת' דלקה, אף שהוא מוצאי את השבת כרבנו تم, מותר לו לכתחילה לחם על הפלاطה מרכז קודם זמן רבנו תם, אף שהמרקיק ירתנה.

והטעם לדבר, כי הנה בוגדרה ומסכת שבת כמה ע"ב) מבואר, שאין בישול אחר בישול, כלומר דבר שהتبשל למחר, אין איסור לחזור לחממו ולבשלו בשבת. ונחלקו רבוינו הראשונים, האם כלל זה הוא רק בתבשיל יבש או גם בתבשיל לח כמו מרק וכיוצא בזה, שיש אמרים [הרמב"ם, הרשב"א הרא"ה, הריטב"א, ארחות חיים, מהר"ם, התשב"ץ ועוד], שאף בדבר לח אין בישול אחר בישול, ולדבריהם מותר לקחת מרק מבושל מהמקරר, ולהניחו על הפלاطה בשבת עד שירתח. ויש אמרים [רש"י, רבנו יונה, הרא"ש, הטור ורבנו ירוחם]. שאין בישול אחר בישול ורק בתבשיל יבש, כי היבש איינו מתבשל שוב אלא מתחמם בלבד, אבל התבשיל הלח חוזר ומתתחמם, והרי הוא מוסיף טעם וכמתבשל מחדש. ולדבריהם המתחמם מרק בשבת עד שיגיע לחום שהיד סולדת בו, עובר על איסור בישול מן התורה. ולהלכה, כיון שזו ספק באיסור מן התורה, החמיר מרן השלוחן ערוץ ושימו שיח ס"ז ופסק שיש בישול אחר בשול בלתי, ואיסור לחממו. אולם, מאחר שמרו פסק כן מחמת הספק, אם יצטרפו סברות או ספיקות אחרים, אינו סומכים על הפסוקים המתוירים לחם. על כן, בנידונו שלנו שadsם זה מחמיר חומרה חמורה ביזור להוציא את השבת כזמן רבנו תם, מאחר וזה מחוליקת, הרי שיש לנו ספק ספיקא להתיר לחים מרק, כי שמא הלכה שאינו בישול אחר בישול אפילו בלתי, ושמא הלכה לא כרבנו תם. מה גם שהמנג כזמן צאת השבת הייתר מוקדם של הגאנונים, רק שהוא מחמיר. [ועיין בחוברת "השבת בהלכה ובאגודה" בהרחבת בעניין בישול אחר בישול, ותורווה נחת].

"ותודיענו"

בערבית של יום שני שחל במוצאי שבת, מוסף בעמידה 'ותודיענו' [במקומות אתה חוננתנו] שבל מוצאי שבת] כموaba בסידורים. ואם שכח ולא אמרו, אם נזכר כשאמר 'ברוך אתה' קודם שהמשיך 'ה' מקדש ישראל ויום הזיכרון, חזר ואומר 'ותודיענו', אבל אם כבר אמר ברוך אתה 'ה', כיון שהזיכיר שם 'ה', אינו חזר. (חו"ע פסח רשות)

הדלקת נרות

הדלקת הנרות לכבוד יום טוב שני, תעשה אך ורק לאחר צאת השבת, ועל ידי הבערה ממש שהיתה דלקה מלפני שבת, כמו 'ער נשמה'. ואשה המוציאת את השבת לפי זמן רבנו תם, ברור שלא תדלק את הנרות אלא לאחר זמן זה, וכך'ל. ופסח רשות

ז תקיעת שופר ט

מן התורה

נאמר בתורה (במדבר כט א): "וַיְחִזֵּשׁ הַשְׁבִּיעִי בָּאֶחָד לְתֹךְשׁ מִקְרָא קָדֵשׁ יִהְיֶה לְכֶם... יּוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לְכֶם". ומכאן הצווינו לשמעו קול שופר ביום ראש השנה. (פ')

מי התקוק

בゾהר הקדוש החמיר מאד במעלת התקוק יותר ממעלת השליה ציבור. על כן, יש לבחור תוקע ירא שמים, ועליו להיותבקי היטב בהלכות התקיעות, מה אורך כל תקיעה, שברים ותרועה. ובמקרה שטעה, אימתי חזר ואמתי לא.

להتلמד

モותר לתוקע להتلמוד ולתרגל את עצמו בתוך בית הכנסת, כי מאחר וזה עניין של מצוה, אין בזה זולול חס ושלום בכבוד בית הכנסת. (כד)

נשים

כל גדול בידינו, נשים פטורות ממצוות עשה שהזמנן גרמא [גורם]. זהינו כל מצווה שתליה באזמן קבוע, שנמצא גורם למצוה לבוא, האשה פטורה מלעשותה. כמו, מצות נטילת לולב, שזמנה קבוע לשבעה ימים בשנה בלבד. וכן מצות ציצית, זמנה קבוע ביום ולא בלילה. וכן מצות תפילה, זmeno הנחתם קבוע בחול ולא בשבת, [אבל בגלל שלא מניחים תפילה בלילה, אז זה עשוה את המצווה זmeno גרמא, כי רק חכמים אסרו להניחם בלילה, שהוא ישן בהם ויבאו לידי בזוי, אבל מהתורה מניחים תפילה גם בלילה], וכך פטורות הן מכל המצוות הללו, וכל ciòצא בהם. נמצאה אפוא שהנשים פטורות ממצוות שמיעת קול שופר בראש השנה, כיון שזמנה קבוע פעמי אחת בשנה.

אלא שנגנו נשים רבות לבוא לשמעו קול שופר, ומנהג יפה הוא. אך יש לדעת שככל זה טוב ונכון, בתנאי שנעשה המצווה ביראת שמים ובאות לבית הכנסת בצדניות, ואני מדברות בשעת התפילה, וגם לאחר התפילה איןנו מתעכבות לפטוף עם חברותיהם, כי כל הדברים האלה גורמים צער גדול לשכינה שעוז מוחשיות את הרבים בעווון החמור של שמירת העניות. וכך כל אשה תבדוק בעצמה באמת ובתמים אם היא עומדת בתנאים הנ"ל, ואם לאו - כדי שתשאר בביתה. והלוואי שכל הנשים תקייננה את המצוות שכן חייבות מן הדין כברכת המזון, כיסוי ראש ועוד, עד שיחפשו להן חומרות נוספות כתקיעת שופר,ermen הדין הן פטורות. (קד, קל)

ילדים קטנים – אשה שיש לה ילדים קטנים, וצריכה לשמור עליהם, אינה צריכה להטריח את עצמה לבוא לבית הכנסת לשמעו שופר. ובallo הכי, כיון שהיא עוסקת במצוות חינוך הילדים, הרי 'העסק במצבה פטור מן המצווה'. (חו"ע פורים י)

חינוך הילדים

שמחה האם בגידול ילדיה מהולה גם בקושי ובטרדת גידולם, ופעמים רבות נאלצת

לותר על תכניות האישיות לצורך טיפול בילדים. הקשיי עלול להתגבר בימים הנוראים כשהאחים מנסה לנצל את הימים הנדולים ולהתפלל על משפחתה, אולם הפעוטות משים דעתה ואינם מותרים לה פנאי ויושב הדעת לפתח את המחוור ולהתפלל בנחת ובריכוז.

אין ספק שאינה צריכה לדאוג על השנה שתבוא, כי אדרבה בזכות המצוה של חינוך הילדים, היא תזכה בשנה טובה וمتוקה. ("מתוך האור" חנוכה בעמוד ר' לטן)

זמן מיוחד – טוב ונכו שיארכנו הגבים בשעה מסוימת לכל הנשים, שתבואנה לבית הכנסת לשם עת התקיעות. ובנות ספרד לא יברכו על השופר, כיון שלדעת מrown השלחן עורך אין מברכים על מצוה שהאדם פטור ממנה מן הדין.

בנות אשכנז יכולות לברך על השופר. ואמנם גם למן הגם, אם התוקע יצא כבר ידי חברתו, אין רשות לברך שוב כדי להוציא את הנשים. סימנו תקפט טיען ו'

כתב הרמן"א בדרכי משה (סימנו תקפט), כתוב מהרי"ל, האשה תברך לעצמה, ואם לא יכולה יברך התוקע בשביבה. ולן נראה בית יוסף שלא יברך לה התוקע, שאף שאין מוחים במברכות, מכל מקום מوطב שלא לברך כמו שתבואר בסימן י"ז, אבל לברך אחר בשביבן נראה שאסור, שכן שאינו מחויב בדבר אסור לחברו לברך בשביבו, וכל שכן בברכות אלו שהנשים בעצמן עדין שלא יברכו אלא שאין מוחים בידן, שאין לאחר לברך בשביבן.

התורת נdryim – אשה שנאה לשם שופר בראש השנה למעלה משלוש שנים רצפות, ועתה רוצה להפסיק ממנה גהה מלחמת חולשה או כל סיבה שהיא, צריכה לעשותות 'התורת נdryim' ולהביע חרטה על שלא אמרה בתחילתה שהיא נהגת כו בלי נdry. ואם התכוין בעלה לפוטרה בהתרת נdryים שעושים בערב ראש השנה, אינה צריכה עוד התורה. ומכל מקום אם רק השנה אין אפשרות לשם שופר מלחמת חולוי וכדומה, אינה צריכה 'התורת נdryים' כלל. (כל.)

קטנים

מצוה להביא את הבנים הקטנים שהגיעו לגיל חינוך [מ-6 ומעלה] לבית הכנסת לשמען קול השופר, ובבד שיוsbים יפה ולא מפראעים, אבל קטנים המפריעים ומבבלים את כוונת הציבור בתפילה ובשמיות התקיעות, אין להביאם לבית הכנסת כלל, וה מביאם חטא הרבים נשא.

אכילה לפני התקיעות

מי שחלש, רשאי לטעם משהו מודם התחילה התקיעות. וטוב שיקדש על יין [מיין ענבים] וישתה רוב רביעית [41 גראם], ויאכל עוגה עד כביצה [54 גרם]. ומכל מקום אם קשה לו להשיג יין, רשאי לאכול בלי קידוש, [כיו שחויבת הקידוש חלה לאחר מוסף, במצווף דעת הראב"ד שמוטר לאכול לפני קידוש היום]. (קיא)

מזמור מ"ז

אומרים כל הציבור יחד מזמור מ"ז שבתהיילים: "כל העמים תקעו כף", ודי לאומרו פעם אחת, ואין צריך לאומרו שבע פעמים, כMOVEDה באיזה סיורים. וטעם

אמירתו מפני שנאמר בו: "עליהם אליים, בתרועה ה' בקהל שופר", ואמרו במדרש: "עלם אליהם בתרועה", שיבש על כסא דין, וכיון שישראל תוקעים בשופר, הוא עולה ומהפך ממדת הדין למדת הרחמים, שנאמר: "ה' בקהל שופר" ברחמים, כמו שאמרו: "ה' אל רחום וחנון". (קטו)

התעוררות לפניו התקיעות

נכון שתלמיד חכם שבציבור יאמר לקהל דברי כיבושין והתעוררות לפניו התקיעות, כדי לעוררם לשוב בתשובה. וכמו שכותב הרמב"ס: "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב היא, רמז יש בה. כלומר, ערוו שנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה. זכרו בוראים, אלו השוכחים את האמת בהבל הזמן ושוגרים בכל שנות בהבל וריק, אשר לא יועלו ולא יצילו, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעליכם, יעוזב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה". ע.ב.

כוונת המצווה

קורדים התקיעות יאמר התוקע לציבור, שהוא מכונו להוציאם ידי חובתם בברכות ובמצאות שמיית השופר, ושם הם יכונו לצתת ידי חובה. ויאחז התוקע את השופר בידו ויברך, ולאחר הברכות יענו 'אמו', ולא יענו 'ברוך הוא וברוך שמנו', משום זהה הפסק באמצעות הברכה. (קיי)

שהחינו

מנagger בני ספרד לברך 'שהחינו' על תקיעת שופר רק ביום הראשון של ראש השנה, אבל ביום השני אינם מברכים 'שהחינו'. אמניג בני אשכנז לברך 'שהחינו' גם ביום השני. ואם חל יום הראשון של ראש השנה בשבת, כיון שאין תוקעים בשבת, גם לבני ספרד מברך התוקע 'שהחינו' ביום השני. (קסד)

כתב רשי הטעם שمبرכחים ביום השני בקידוש 'שהחינו', משום הספק שהיה בזמןם אייה יום הוא ראש השנה המנחה, ונוהגים גם ביום השני קודש, או משום תקנת חול' שאם איתרו העדים ובוא לאחר המנחה, ונוהגים גם ביום השני קודש, משום שהיום השני הוא העיקר שמנומו מוננים לכיפוף וסוכות. ומעטה יש לשאול למנהג בני ספרד, מדוע לא מברכים שהחינו גם על התקיעות שבבאים שניים בשם שברכחים בקידוש, הרי אלו הימים השני הוא העיקרי? ויש לומר בששופר הברכה היא על המנוחה, וכיון שברך ביום הראשון לא יברך שנית, וכך גם בלבב שאם ברך שהחינו אפילו בחול בשעת אגידתו, אף שעדיין לא הגיע זמן המנוחה, יצא ולא מברך שוב בחג, גם כאן אפילו אם נחשיב את הימים הראשונים לחול, יצא. לא כן בברכת 'שהחינו' שבקידוש שהברכה היא על עצם היום שהצטוינו לשבות בו ולקדשו, ולא שייך בו עשייה מוקדמת לכך בחול, ואם הימים הראשונים הוא חל, נמצא שלא ברך כלום, لكن חזר וمبرך ביום השני. (הריטב"א ועוד. קסג, קסד)

הברכה בישיבה

אין הציבור עומדים בשעה שمبرך התוקע על השופר, שכן שבუיקר המצווה [התקיעות] הם יושבים, לא תהיה הברכה גדולה מעיקר המצווה. אולם התוקע עומד בתקיעות, עומדים בברכות, וגם מפני כבוד הציבור. ורב"ג זכי צדק, רבני יוסי חיים. נכון.

איסור הפסקה בין התקיעות

איסור להפסיק בדיור בין הברכה לתקיעות. ואם דבר, צריך לחזור ולברך. אבל אם דבר בעניין הצורך לתקיעות, איןנו חוזר לברך. (קלה)

כמו כן אסור להפסיק בדיור בין התקיעות עצמוו, וכן בין סדר תשר"ת לתש"ת ובין סדר תש"ת לתר"ת. וכן אין להפסיק בין התקיעות הראשונות שמיושב לשאר התקיעות שמעומד, כמו שבברכה חלה על כל התקיעות, אולם מותר לדבר דברים שהם מעוניין התקיעות. וכן אם נדרש לצאת לבית הכסא, יברך 'אשר יציר' מיד. [שmeno הסתס ישבח לברך עד סוף התפילה והתקיעות, ובלאו המכ עוברים יותר מ- 72 דקות, ולאחר שעובר זמו זה, לא יכול לברך 'אשר יציר' והיטיב']. יה"ד ח"ד סמו ה[ז] (קלה, קלח)

VIDOI BTKEIYOT

אין להפסיק בין סדרי התקיעות כגון בין תשר"ת לתש"ת, בשביל לומר VIDOI, וכמו שתכתבו בכמה SIDORIM. כי דבר זה אינו נכון על פי ההלכה, ונכנס לחיש ברכה לבטלה של התקיעות. אולם רשאי רק להרהר בין התקיעות, בוידוי שבין סדר לסדר בלי לאומרו בפיו כלל. ומכל מקום בעת התקיעות ממש, יכולון כל מחשבתו לקיום המוצה לשם קול שופר, ולא שום מחשבה אחרת. (קלה)

סדר התקיעות מיושב

בתקיעות הראשונות הציבור יוושבים, והתוכע לעמוד ותוקע תשר"ת [תקיעה, שברים, ת clue, ת clue], ג' פעמים. ואחר כך תש"ת [תקיעה, שברים, ת clue], ג' פעמים. ואחר כך תר"ת [תקיעה, ת clue], ג' פעמים. סה"כ: 30 קולות. (כבב, קלב)

להלן לשון הרמב"ם ופ"ג מהלכות שופר ה"א מהו המקור מן התורה שחוoba על כל איש מישראל לשמעו ביום ראש השנה לפחות שלושים תקיעות: כמה תקיעות חייב אדם לשמעו בראש השנה? תשע תקיעות. לפי שנאמר בתורה 'תרועה' בראש השנה ובוביל שלש פעמים: 'יום תרועה יהיה לכם', "אכרו תרועה מקודש". והعبرת שופר תרועה בחודש השבעי בעשור לחודש ביום הכהנים תעבירו שופר בכל ארצכם". וכל תרועה מעביר קול פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה, [קול פשוטה הינו 'תקעה'], שנאמר: "והעברת שופר תרועה... תעבירו שופר". ומפני המשמעות למזו של תרומות של חודש השבעי [תש"י] דינם שווה, בין בראש השנה לבין ביום הכהנים של יובל, תשע תקיעות תוקעים בכל אחד מהם. **תקיעת תרועה ותקיעת תרועה ותקיעת תרועה ותקיעת תרועה**. ותרועה זו האמורה בתורה, נסתפק לנו בה שפק לפי אורך שנים ורוב הגלות, וכן אנו יודעים היאך היא, אם היא היללה שמיילין הנשים בגיןיהם בעת שמייבבין, והם קולות קצרים ביותר דהיינו תרועה. או ana שיאנה האדם פעם אחר פעם כשיידאג לבו מדבר גדול, והם קולות כבדים, דהיינו שברים. או שניהם כאחד האנחה והיללה שדרוכה לבוא לאחריה [דהיינו שברים ותרועה]. שכן דרך הדואג מתאנא תחילתה ואחר כך מיילל, לכך אנו עושים הכל. נמצאו סדר התקיעות כך: מברך ותוקע **תקיעת תרועה**, ותוקע **תקיעת שלשה שברים**, ואחריה **תרועה** ואחריה **תקיעת תרועה**, וחוזר כסדר זה שלוש פעמים. ותוקע **תקיעת תרועה** ואחריה **תקיעת שלשה שברים**, וחוזר כסדר זה שלוש פעמים. נמצאו מנין התקיעות שלושים, כדי להסתלק מן השפק. ורמז לדבר, "יום תרועה יהיה לכם", יהיה בגימטריה שלושים. (קלב)

סדר התקיעות מעומד

חזק'ל תקנו התקיעות נוספת: בתפילת מוסף בלחש, 30 קולות. ובחזרת הש"ץ, עוד

30 קולות, סה"כ עד עכשו תקעו: 90 קולות. ויש נהגו שלא לתקוע בלחש אלא לאחר החזרה תוקעים 30 קולות. ולאחר תפילה מוסף באמצעות הקדש עוד 10 קולות, סה"כ: 100 קולות. ולאחר עליינו לשבח', מנהג בני ספרד, לתקוע תרועה גדולה [ארוכה]. ומנהג בני אשכנז, לתקוע תקיעת גדולה. ובכל התקיעות האלו, צרייכים הציבור לעמוד. נמצא שס' כל התקיעות הם: 101. (קמ, קט, קט)

הנה עיקר התקיעות הוא התקיעות מעומד שתוקעים בתפילה מוסף, ואולם מוסיפים אלו לתקוע מיושב קודם לתפילה מוסף. ועל זה שאלו בגמרא מסכת ראש השנה וצ"א) למה תוקעים כשם יושבים, וחוזרים ותוקעים כשם עמודים? ועננה הנמורה כדי לררבע את השתו. ובאר מרן הבית יוסף וסימנו תקפה כמה פירושים בזה: א. שיתערבע מיד בתקיעות הראשונות שלפני מוסף, ולא יקטרג בשעת התפילה. [והיינו כיון שתפילה מוסף היא העיקר, כמו שאמרו בגמרא שם לד ע"ב]: אמר הקב"ה, אמורו לפניו בראש השנה מלכויות, זיכרונות, ושופרות. מלכויות, כדי שתתמליכוני עליהם. זיכרונות, כדי שיבוא לפני זיכרונות לטובה. ובמה. בשופר. לכן דוגמים אלו לערבע את השתו עוד לפניו התפילה, כדי לגדש לתפילה באין שתו ובאיו פגע רע]. ב. יש מפרשיות שמקצת התקיעות הראשונות מתערבע בשינוי, כMOVABA בתלמוד ירושלמי שכשר שומע את קול השופר בפעם הראשונה נבהל, ולא נבהל, אבל כשומע בפעם השנייה אומר, ודאי הגע זמנו [שהקב"ה שוחתו] ומחחד ומתערבע, ואין לו פנאי לקטרג. ג. כתוב הסמ"ג, גם אם לא יפחיד ממש, מכל מקום התקיעות מציריות לו שלקץ הימים כשיתקע בשופר גדול לחנותנו, יגע זמנו להיות נבעל לניצח, ולעולם כמשמעותו קול שופר זכר את אותה השעה שבתוא ב מהרתנו,قادם הרואה מות, שאז זוכר יותר את יום המיתה, ומתערבע בזה ואינו יכול לקטרג. ע"ב.

קול שופר

כל הקולות כשרים, בין קול עבה בין קול דק. אולם קול חריג כמו איזה צפצוף, שאינו קול טבעי של השופר, לא יצא וייחזר לתקוע שוב. (קמ)

תקיעות לאחר התפילה

אחר התפילה אסרו חכמים לתקוע שלא לצורך, אולם קול חריג כמו איזה צפצוף, אם יצא ידי חובת התקיעות או לא, רשאי לחזור ולתקוע. ולילדים קטנים יש להתריר לתקוע בכל אופן, כדי שיילמדו לתקוע. (קסא)

חוליה

חוליה שלא הגיע לבית הכנסת ביום ראש השנה, רשאי התקוע לתקוע לושוב בביתו ולהוציאו ידי חובה. ולכתחילה גם choloha יעמוד בשעת התקיעות. ויברך התקוע, מכיוון שבברכות המצויות יש לנו כלב: אף על פי שיצא אדם ידי חובתו, יכול להוציא את אחרים. כי מאחר וכל ישראל ערבים זה זהה, נמצא שאני ערבי עבור אותו יהודי שעדיין לא קיים את המצווה, ועלי לדאוג לו לאוכתו ולהוציאו ידי חובת המצווה. ומכל מקום אין צורך לתקוע לחוליה כמנין התקיעות שהוא תוקעים בבית הכנסת - 101 קולות, אלא די שיתקע 30 קולות. (קמ, קמ)

מלכויות זיכרונות ושופרות

בתפילה מוסף אנו אומרים פסוקים של מלכויות זיכרונות ושופרות, מן התורה, מן הנביאים ומן הכתובים. וכותב הרא"ש, ומה שמקדים את פסוקי הכתובים לפסוקי הנביאים, מפני שפסוקי הכתובים שאנו אומרים הם מספר תהילים, ודור קדם לאותם פסוקים שאנו אומרים מהנבאים. והרמב"ן כתב מושם "מעליין בקדוש ואין מורידין", לכך מתחילה בתורה, שהתחילה מעולה היא, ומקדמים כתובים לנביאים, כדי שהיא מעליין בקדוש. (בטי יוסף סימנו תקצא)

ז' מְהֻלָּכוֹת יּוֹם טוֹב ז'

ט' מְלָאָכָה בַּיּוֹם טוֹב

אוכל נפש

כל המלאכות האסורות בשבת, אסורות ביום טוב, חוץ ממלאכות שהן "אוכל [צורך] נפש", כלומר, לצורך של האדם. ובכללן שיחיו אותן המלאכות מצויות ושונות אצל כל אדם, כבישול, והדלקת הנר כדי להאיר את החשכה. אבל מלאכות המשמשות רק לאנשים מפוקחים ומעונגים, אין היתר לעשותן ביום טוב.

הדלקה האש ובישול

אסור להדלק אש חדשה ביום טוב, כמו ציבור וגרור, אבל מותר להדלק מאש קיימת. וכן יכול מערב יום טוב 'נֶר נְשָׂמָה' דולק, כדי שידליק ממנו. (חו"ע יו"ט מטו)

אף שאסור להדלק אש מגפרור, מכל מקום הגפרור עצמו אינו מוקצה ביום טוב, ומותר להשתמש בו כדי להדלק אש מצויה. (נא)

כִּירִים שֵׁל גֵּז

מותר ביום טוב לפתח את כפתור הגז ולהבעירו מאש קיימת. ואף כיריים שיש בהם חישני בטיחות [שיצאו בשנים האחרונות], מותר להשתמש בהם לכתחילה ללא חשש. וכן פסקו מרנו הרашל"ץ רבנו עובדיה יוסף, הגרא"ש וואזנר, הגרא"י נויברט זצוק"ל

כיריים שבבסיסם הcptטור דולק המצית, ישימו לב להוציא את התקע מהחשמל לפני יום טוב, כדי שהדלקת הגז תהיה מאש קיימת ולא מאש חדשה - מהמצית.

חַשְׁמָל

אין להדלק חשמל ביום טוב, כיון שהוא כמדליק אש חדשה. (נא)

תְּנוּר

ראשי להפעיל את התנור ממערב החג על שעון שבת, ובחג יtan בורקס, עופות, תפוחי אדמה וכיוצא בהם בתנור שיופיע, והתנור נדלק ונכבה מלאו. (עב)

מַילּוּי הַסִּיר

מותר למלאות את הסיר ביום טוב בבשר או בדגים ולבשלם, אף אם אין צרייך לאכול אלא חtica אחת, מפני שתוספת החтика מטעה יותר את התבשיל, ונמצא שה התבשיל כולו נעשה משובח יותר לכבוד יום טוב. (לח)

בִּישָׁול מִיּוֹם טוֹב לִיּוֹם טוֹב

כבר התבאר שכל ההיתר לבשל ביום טוב, הוא דוקא לצורך היום, אבל אסור לבשל מיום טוב ראשון ליום טוב שני, שאין יום טוב מכין ליום טוב אחר. על כן, הנכו להזכיר את התבשילים של ליל יום טוב שני קודם לראש השנה ויניחם במקרר, ובليل יום טוב שני יחמס את התבשילים על האש. (קפא. יו"ט ל')

בישול מיום טוב לחול

אסור לבשל או לעשות כל הכנה שהיא ביום טוב לצורך מוצאי יום טוב שהוא חול, ומכל מקום אם עבר ובישל, לא נאסר התבשיל באכילה. (לח)

בישול לצורך מחלל שבת

אסור לבשל ביום טוב לצורך מחלל שבת בפרהסיא [זהינו שמחיל שבת בפני עצמה, כגון שימוש סיגריות ברחוב או נסוע ברכבת], ועל כן לא יזמיןו אליו ליום טוב, שמא יבשל במיוחד בשביבו. ואם רוצה להזמיןו כדי לקרבו לתורה, יבשל את כל התבשילים מערב החג. ואם לא בישל, אזי אגב שմבשל לעצמו, רשאי יהיה להוסיף לחברו, שהרי מותר למלאות הסיר כלו, כי התבשיל משtabach יותר. (לח)

כיבוי האש

אסור לכבות אש ביום טוב, כאשר אין בכיבוי צורך נפש. ולכן, המודליק גפרור להדלקת נר או נז, יניח את הגפרור בעדינות שיכבה מאליו. (ונב)

כיבוי הגז

אסור לכבות את הגז, אולם מותר לכבותו על ידי גורם אחר, כגון שימוש קומוקום קטן במים על גdotio ויניחתו על האש Shiratich, ויגלש המים וישפכו על הגז ותכבבה האש, ואז יסגור את כפתור הגז. וישים לב לשנות את המים שרתחו, כי אסור לבשל שלא לצורך. (נה) אם יש לו מחם מים, נמצא אפוא שאינו צריך את המים שמרתיה במקומות, لكن ישתדל להרתיה ביצה, וימתנו שיגלש המים ויאכל את הביצה.

חג

הנכון שכל אחד יתקין בביתו "חג", שהוא שעון המחבר לאז, ומכוון אותו בחג למשך הזמן שרוצה שישאר דלוק, ולאחר מכן הוא כבה מאליו.

הנמכת האש

אין להנמיך את הלהבה של הגז שהרי מכבה. ואולם בתבשיל שתחלת בישולו על אש גבוהה ואחר כך אש נמוכה, כאורז וכיוצא, מותר להנמיך את הגז, ואין צורך להדלק אש חדשה נמוכה. (אגרות משה, ישכילד עבדי, קניון תורה ועוד רבים. נה)

הנחת נר במים

נר שעווה דלוק, אין להניחו במים כדי שיכשיגיע בעוד זמן למים יכבה [שגורם כיבוי מון תורה, שעווה חמס]. אבל מותר להניחו במים כשעדין אינו דלוק, ולאחר מכן ידליך מה שארת [שאינו אלאCMDLK נר קטן]. סימנו תקיד ס"ג. נז)

עישון

יש אוסרים לעשן סיגריות ביום טוב, כיוון שאין זו הנאה השווה לכל אדם. ולהלכה, אדם שams לא יעשן גרים לו צער, יש להקל לו. אבל החובבים סיגריות מידי פעם, לא יעשנו. וצריך לדעת כי העישון מזיק מאוד לבריאותו של האדם, ויש חשש גדול שעובר על "ונשמרתם מאד לנפשותיכם". (מד)

בורר

במלאת בורר ביום טוב, מקלים יותר משבת. למשל: אוכל ופסולת המעורבים, בשבת מותר להוציא ביד רק את האוכל מהפסולת, כדי לאכול **לאלטר** [תווך שעה], ולעומת זאת ביום טוב, אם כל יותר להוציא את הפסולת, יוציא את הפסולת, אף שלא לאלטר. (וע)

טוחן

מותר לחותך ירך דק דק לסלט, אף שלא אוכלו מיד. אבל בשבת דוקא כשאוכלו סמוך לשוזה, מותר. (וע)

פומפיה – מותר לגרום לפומפיה גור, תפוח, תפוח אדמה וכיוצא בהם. (וע)

סוחט

אסור לסחוט פירות שיש דרך לסוחטו, כענבים, תפוזים וכיוצא בהם, אבל לימון מותר לסחוט בכל אופן, ואפילו בשבת. (סימן שכ ס"ז. ועיין בהרחבה בחוברת השבת בהלה ובאגדה. עז)

לישה ואפייה

קמח שנופה לפני יום טוב, מותר ללווש ממנו עיסה ביום טוב, לאפות לחם או עוגה. ואם יש בעיסה ק"ג 1 ו-560 גרים קמח, יפריש חלה בברכה, ולא ישרוף את החתיכה אלא במומצאי יום טוב. (סז, טח)

• מוקצת ביום טוב**חווארת המוקצת**

מוקצת ביום טוב החמירו בו יותר משבת, כדי להלוי. אבל בשחל ביום טוב בשבת, דיניו כמו בשבת. והטעם בזאת, מכיוון שיום טוב קל בעיני האנשים, שהרי מותר להדריך מאש לאש, ומותר לבשל, לכך חששו חכמים שמא יזליזו בקדושת היום, והחמירו במוקצת יותר משבת. אבל בשחל בשבת, שישנה חוותה שבת, לא הוצרכו להחמיר במקצת מצד היום טוב עצמו. (כו, כז)

יש מבני אשכנז המקלים בדיני מוקצת ביום טוב כמו בשבת. (סימן תצה סעיף ג)

ראוי למאכל בהמה

קליפות הראויות למאכל בהמה כקליפה אבטיחה, בננה וכיוצא בהן, הגם שבשבת אין מוקצת, ביום טוב הן מוקצת ואסור לטלטלן ביד אלא על ידי מגב או סכין וכדומה.

פירחות סיטונאי

פירחות העומדים לophobia אצל סיטונאי, אסור לקחת מהם ביום טוב, אבל בשבת מותר. (חו"ע שבת ג ריט)

קליפות בצלחת ריקה

モותר להניח בצלחת ריקה אפילו קליפות שאין ראיות למאכל בהמה. אלא שמהר ובצלחת ישן עתה קליפות שהן מוקצת, היאך יפנה אותן מהצלחת? ישן כמה אפשרויות: א. ירים את הצלחת מעט מצידה אבל לא למחרי, וכך נער את תכולת הצלחת אל המפה, [כגון במקרה חד פעמית שזרוק אותה]. ב. יתנו מאכל כל שהוא בצלחת, וזה מותר יהיה להרים את הצלחת למחרי אגב מאכל ההיתר, ולזרוק את הקליפות לאשפה. ג. אם צrisk את המקום בשולחן לעלייו מונחת הצלחת, מותר להרים את הצלחת ולזרוק את הפסולת לאשפה, אף מבלי לתת מאכל בצלחת. (סימן שח סעיף ז. חז"ע שבת ג עב, ריא)

מוקצת לצורך אוכל נפש

כיוון שהתרירה התורה מלאכת אוכל נפש, גם חכמים התירו לטלטול מוקצת לאוכל נפש, כגון אם ישנה אבן על מאכל, שבשבת אסור להוציא את האבן כיוון שהיא מוקצת מחמת נופה, מכל מקום ביום טוב לצורך אוכל נפש התירו חכמים להוציאו. כאמור בהרחבה בחוברת "השבת בהלכה ובאגודה".

תרופות

מי שיש לו מחשש או כאב, מותר לו לקחת תרופה ביום טוב, אבל לא בשבת. (כג)

רחליצה ביום טוב

חימום מים

אסור לחם מים ביום טוב כדי לרוחץ בהם את כל הגוף, כיוון שאין זו הנאה השווה לכל נפש [שהרי לא כל אדם רוצה את כל גופו בכל יום]. אמנם מותר לחם מים כדי לרוחץ את פניו, ידיו ורגליו בלבד. (סימן תקיא סעיף ב. מא)

דוד שימוש

מים שהתחממו מערב يوم טוב, לבני ספרד מותר לרוחץ בהם את כל הגוף. וכן מותר להתרחץ במים שהתחממו בדוד שימוש, שלא אסרו חכמים אלא לחם מים ביום טוב, אבל כל שהתחממו מערב يوم טוב או שהתחממו מאליהם, מותר לרוחץ בהם. (סימן תקיא סעיף ב. מא. חז"ע שבת ז פ, פח)

אמבטיה. בית מרחץ

ההיתר להתרחץ במים חמימים, הוא דоказ באםבטיה פרטית שבבית, אבל במרחב של רבים [מקורה], אסור לרוחץ אפילו פנוי, ידיו ורגליו בחמים. מפני שהיו בלנים רשעים שמחממים מים ביום טוב באיסור, ואומרים שחיממו מערב يوم טוב. אבל במים קרים, מותר. (מא)

בני אשפנו

מנาง בני אשפנו להחמיר שלא לרוחץ את כל הגוף כאחד, אפילו במים חמימים

שהתחמו מערב יום טוב. ואמנם יש להקל לרוחץ אבר לבדו. ועל כל פנים, תינוק, מותר לרוחזו במים חמימים, ואפילו בשבת. (הרמ"א תקיא ס"ב ומישן"ב מא)

מצטער

אשכנזי המזיע ומצטער מאד אם לא יתקלח, וכגון שחל ראש השנה בימי חמישי ושישי, ולאחר מכן שבת, רשאי להתקלח במים חמימים של דוד שמש ביום טוב ואפילו בשבת. (חו"ע שבת ו פח)

כתבו הרמב"ס ומラン השולחן ערוך [סימן זז ס"ה]: אומר ישראל לגוי בשבת להביא לו מים דרך חצר שלא עירבו בה עירובי חזרות, כדי לרוחץ בו את המצטער. וכתב הגאון רבי עקיבא אילו, ומבוואר שמצטער מותר לרוחץ אפילו גופו במים חמימים שהוחמו מערב שבת, שאיסור רחיצה הוא קל יותר מאשר אישורי דרבנן, כיון שהוא רק מכח גזירה, וכן כתוב הר"ף. וכן פסקו הרד"ך, דברי יוסף אירוגאס, סדרי טהרה, משנה ברורה, דברי יציב, דברי שלום, שמירת שבת הילכתה ועוד.

סחיטת שיער

הרוחץ שערות ראשו וזקנו, ינגב בנהת שלא יסתחו שערותיו. (שבת ד קnb. שבת ו צ)

◀ מחיאות כפיים וריקוד

גזירות חכמים

אמרו חז"ל ומסכת ביצה לו ע"ב: אין מטפחים [ביד, להכות כף אל כף] ואין מספקים [להחות כף על ירך] ואין מركדים [ברגול], גורה שמא יתקו כלי Shir. וכן פסקו הרי"ף, הרמב"ס והרא"ש, וכל הראשונים [חוץ מתוספתין], ומラン השולחן ערוך [סימן שלט ס"ג]. והרמ"א כתב: "ומה שאנו לא מוחים במקילים זה, משום שסוטב שייהו שוגנים ולא יהיו מזידים". על כן, הרואה שישנם מקילים זהה, מן הראי שידיים שלא נכו לעשות כן. ודברי חכמים בנהת, נשמעים. ואם אין לו השפעה עליהם, לפחות יזהר לעצמו, כמו שכתב הבית יוסף וורה סימן קצה: "שכח אמרו, מוטב שיהיו שוגנים ואל יהיו מזידים, בודאי שבעל נפש צרייך לחוש לעצמו". (חו"ע שבת ה רסב, רשת. ועיין הרחבה זהה עוד בחוברת "חג השבעות בהלכה ובגדה" עמוד 106)

מותר למחוא כפיים בשינויו, וכייה בגין ידו הימנית על כף ידו השמאלית. (שלט ס"ג)

הכאה על השולחן או בקבוק

אסור להכות על שולחן או על בקבוק כדרך הרגלים להכות בשעת השירה, וכן פסקו הרמב"ס ומラン השולחן ערוך והרמ"א. ויש להעיר בנהת למשמעו אוזנים של המקילים זהה מפני חוסר ידיעתם. וכתב הגאון רבי חיים פלאני שמצויה הרבה לבטל מנהגם, וכן כתבו הפרי מגדים, רבנו זלמן, הקה החיים ועוד.

◀ עירוב תבשילים ◀

מהו עירוב תבשילים?

כאשר חל יום טוב סמוך לשבת, אסור חכמים להכין או לבשל ביום טוב בשביל שבת, מפני שנראה כمزולע בקדושת יום טוב. ולכן תקנו חכמים לעשות עירוב

תבשיליו', אשר באמציו מראה האדם שהוא כבר התחיל את הכנותיו לשבת עוד לפני יום טוב, וכך אשר מבשל ביום טוב, הוא רק ממשלים ומוסים את הכנותיו לשבת. ובמקרה זה, הותר לו לבשל מיום טוב לשבת. ולכן כאשר חל ראש השנה ביום חמישי ושישי, וברצונו לבשל לכבוד השבת, עליו להניח עירוב התבשילין' כדי שיתגבר להלן. (חו"ע י"ט רעד)

הפטורים מעירוב התבשילין

כיוון שעיקר מטרת הנחת עירוב התבשילין היא, כדי שנוכל לאפות ולבשל מיום טוב לשבת, כך מי שבישל את כל התבשילים של שבת מערב יום טוב, ולא נותר לו לבשל משחו לשבת, איןנו צריך להניח עירוב התבשילין בשביל הדלקת הנרות בלבד שמליך לכבוד השבת. ואם רוצה להניח עירוב התבשילין, יניח ללא ברכה, שפק ברכות להקל. ועו) ובכל זאת, אם רוצה להרוויח את המזווה, ישירות לעצמו לבשל אחד להכינו מיום טוב לשבת, וכגון שיתו ביצים לא מבושלות ביום טוב בתוך לבישל החמין של שבת, שכן שעדיין מבשל הוא משחו לשבת, הריווח חייב בעירוב התבשילים בברכה.

בית הארוחה – משפחה המתארחת בבית הארוחה, ואינם צריכים לבשל כלל לשבת, פטורים הם מלהניח עירוב התבשילין. (עו)

הכנסת אורחים – המתארחים אצל מכיריהם, אינם צריכים להניח עירוב התבשילין, אלא יסכו על עירוב התבשילין שמניה בעל הבית, ורשאים גם האורחים לעוזר לבישולים ובאהפה ובשאר ההכנות, בבני הבית ממש. (עו)

זמן הנחת העירוב

מניחים את העירוב בערב ראש השנה, דהיינו ביום רביעי. ואפשר לעשותו כבר מיליל רביעי [יום שלישי בלילה] עד למחرات بشקיעת החמה של יום רביעי. ואם שכח ועירוב בזמן "בין השימושות" [זמן שמהש��עה ועד צאת הכוכבים], שהוא ספק يوم ספק לילה], של יום רביעי, יצא ידי חובתו. (שו"ת יהוה דעת ח"ז סימן לא. רפב)

באיזה עושים עירוב התבשילין?

ЛО Koh ماכל מבשל או צלי או כבוש, שיש רגליות לאוכלו עם פת, ויוסר גם מין מאפה בשיעור "כזית" [27 גרם]. ויש שנהגו לקחת ביצה מבושלת עם לחם. ובזמןנו שיש מקרים וה התבשיל נשמר היטב, טוב להדר לקחת התבשיל חשוב, כמו בשר או דגים לכבוד המזווה. (עו, רפב)

הברכה – כמשמעותו, מברך: "בא"י אמר את נוסח שתקנו חז"ל בלשון ארמית, ואם אינו מבין בלשון ארמית, יאמר את נוסח שבlossen הקודש, כדלהלן:

נוסח העירוב בארמית: "בדין עירובא, יהא שרי לנו לאפני, ולבשולי, ולאדרולי שרגנא, ולמעבד כל צרכנא מיום טוב לשבת".

נוסח העירוב בלשון הקודש: "בזה העירוב, יהיה מותר לנו לאפות, ולבשל, ולהדליך את הנר, ולעשות כל צרכנא מיום טוב לשבת". (רפב)

טוב שבעל הבית תשמע את הברכה ואת נוסח העירוב מפי בעלה, כי עיקר העירוב

נעשה בשביילה שהיא עוסקת בצריכי הבית ומברשת. ומכל מקום אם לא שמעה, אין זה מעכב ורשותית לבשל ולאפאות כרגיל. (רפוא)

זמן ההכנות לשבת

העירוב מותר לbsub לשבת רק מיום טוב השני של ראש השנה ולא קודם לכן, [זה יומי לימי שישי - חמישי בלילה], ועד סוף יום השישי. ואולם ישתדל שלא לbsub בשעות המאוחרות של יום שישי, אלא כדי שיספיק האוכל להתבשל ביום שישי, שאילו יבואו אורחים ביום שישי, יוכל לאכול ממנו. ובכל אופן אם התעכבר, רשאי להכין את צרכי השבת כל יום השישי, כל עוד שהעירוב קיים ולא נאכל. (רעה, רפא)

כל ההכנות

モתר לbsub את ספר התורה לאחר הקריאה ביום טוב [יום שישי], לצורך הקריאה של שבת, שכן שהניח עירוב תבשילין, הרי זה בכלל מה שאמר בנוסח העירוב "ולעשנות כל צרכנו". ומטעם זה, מותר גם להדייח כלים, ולערוך השלחון מיום טוב לשבת עם כלי הסעודה של שבת ולסדרו כבכל ערב שבת, וכן כל יציאה בה. (שב)

אכילת העירוב

ישתדל לאכול את הפת וה התבשיל של העירוב בסעודות שבת, שמאחר ונעשה בו מצוה אחת, ראוי שתשתעשנה בו עוד מזווה. (רפב)

שכח להניח עירוב

לכתחילה חייב כל אדם להניח עירוב תבשילין. ואולם אם שכח להניח, רשאי לbsub ולאפות מיום טוב לשבת, כיון שבדרך כלל רב העיר מזכה את עירוב התבשילין שלו לכל בני העיר, ויוצאים בהז indemnification. ואפילו אם שכח פעמיים בכמה חגים להניח עירוב תבשילין, רשאי בדיעבד לסמוך על רב העיר, כיון שבזמןינו כוונת הרוב לזכות גם לאנשים כאלו ששכחו. (רצא)

פשע – אם פשע ולא הניח עירוב תבשילין בכוונה, קנסוهو חכמים ואני רשאי לbsub מיום טוב לשבת. ומכל מקום רשאי לbsub לצורך יום טוב הרבה בקדורה אחת, אף שמטרתו לשירות לעצמו לשבת. (רצד)

אבד העירוב קודם שבישל לצורך השבת, יסழק על עירובו של רב העיר ייבשל. (רצט)

זכוי הרבבים

הרוצה לזכות לאחר שאינו יודע לעשות עירוב תבשילין, לכתחילה יאמר לו את הברכה מילה במילה, והוא יחוור אחריו. ולאחר כך יאמיר החכם את נוסח העירוב, כך: "בזה העירוב יהיה מותר לפולוני לאפות ולbsub ולהדליק את הנר, ולעשנות כל צרכיו מיום טוב לשבת". ואם אותו אדם אינו יודע לברך כלל, רשאי החכם גם לברך במקומו. וכתב הגאון החיד"א זיע"א שכח היה המנהג בירושלים עיר הקודש לכתת מבית לבית ולזכות את אותם שאינם בקיימים לעשות עירוב תבשילין. וברוך המחזק עטרה ליושנה. (רצט)

שעון שבת

モתר לכוון שעון שבת מכני מיום טוב לשבת, לשעות שידלק ויכבה. (גע) ואף שבשבת, אין לשנות לכתחילה את המצב אלא רק להמשיכו, דהיינו להאריך את כיבויו או הדלקתו, מכל מקום ביום טוב שאיסור הדלקה בו מדברי חכמים, מותר אף להקדים את הדלקתו.

זג נוסחאות התפילה בעשרה ימי תשובה טג

מלך הקדוש

בימים שmarcaש השנה ועד יום הכהנורים, תקנו חז"ל בברכת 'אתה קדוש' שבעמידה, שלא לחותם בה 'האל הקדוש', אלא 'מלך הקדוש'. לפי שבימים אלו מראה הקב"ה את מלכותו בישובו על כסא דין לשפט את העולם, ומראה שלמלכותו בכל משלחה, וממלך במשפט יעמיד ארץ. (קצ)

אם טעה וחותם 'האל הקדוש' ונזכר מיד תוקף כדי דברו, [דהיינו תוך כדי זמן של אמרית שלוש תיבות 'שלום عليك רבין'], ותיקן מיד ואמר 'מלך הקדוש', יצא ידי חובתו. אבל אם נזכר לאחר מכן זה, אפילו שלא התחיל ברכת 'אתה חונן', לא יצא ידי חובתו, ורקיך לחזור לראש התפילה. ואם התחיל ברכת 'אתה חונן', אפילו אמר מילה אחת 'אתה', ואפילו אמרה מיד, חוזר לראש התפילה. (קצ)

המשך אם חתם 'האל הקדוש' או 'מלך הקדוש', צריך לחזור לראש התפילה. ואולם בתפילות של ראש השנה ויום הכהנורים שאנו מוסיפים בברכת אתה קדוש 'לדור ודור המליך לאל...', אם זכר שהוסיף כו, ולאחר כך הסתפק אם חתם 'מלך הקדוש', איןו צריך לחזור, שכן הסטם חתם 'מלך הקדוש'. (סת, קצ)

שליח ציבור שטעה בתפילת החזורה של שחרית או מנחה, ואמר 'האל הקדוש' במקום 'מלך הקדוש'. ונזכר לאחר זמן של כדי דברו, חוזר לתחילה ברכת 'אתה קדוש' וaino חוזר לראש התפילה. (קצט)

ברכת מעין שבע – שאומר הש"צ בליל שבת, לא יאמר 'האל הקדוש שאין כמוו', אלא 'מלך הקדוש שאין כמוו'. ואם טעה ואמר 'האל הקדוש', אם נזכר קודם שחותם 'ברוך אתה ה' מקדש השבת', חוזר לוומר: "מגן אבותך בדברו, מהיה מותים במאמריך, המלך הקדוש שאין כמוו", ומשיך משם ולהלאה על הסדר. אך אם נזכר אחר שחותם 'מקדש השבת', איןו חוזר, שספיק ברכות להקל. (פע)

מלך המשפט

ברכת 'השיבה שופטינו' שבעמידה, תקנו רבותינו בעשרה ימי תשובה שלא לחותם 'מלך אהוב צדקה ומשפט', אלא 'מלך המשפט'. ואם טעה וחותם 'מלך אהוב צדקה ומשפט', אם נזכר בתוקף כדי דברו ותיקן מיד 'מלך המשפט', יצא ידי חובתו. אבל אם נזכר לאחר כדי דברו, חוזר לתחילה ברכת 'השיבה שופטינו' וחותם 'מלך המשפט' וממשיך משם ולהלאה על הסדר. ואולי אם נזכר בהמשך התפילה, כגון בamu"z אלוקי נצור', חוזר לתחילה ברכת 'השיבה', וממשיך משם והלאה על הסדר. ומכל מקום אם סיים לומר 'אלוקי נצור' ובא לפסוע שלוש פסיעות של 'עשה שלום', ונזכר שלא חתום כהוגן, חוזר לראש התפילה ומתפלל שוב. והוא הדין כשהוא מסופק אם חתם 'מלך המשפט' או לא, שאנו אומרים שמסתמא אמר כהרجل לשונו בכל השנה ולא חתם 'מלך המשפט'. ואולם טוב שבכל מקרה שהוא חוזר להתפלל, שיעשה תנאי של נדבה קודם שיתחיל להתפלל, ויאמר כך: "אם אני חייב לחזור ולהתפלל, תהא תפילה זו תפילה חובה.

ואם איןני חייב לחזור ולהתפלל, תהא תפילה זו תפילת נדבה". והנכוון שגס בני אשכנז ינהגו כן לחזור בתנאי של נדבה.

ואף על פי שגד עתה שיטה והוא אמר 'מלך אהוב צדקה ומשפט', הרי הזכיר 'מלך', מכל מקום הבדל משמעותו יש בינהם, כי 'מלך אהוב צדקה ומשפט', משמעו שהוא אהוב שבראוו יתנהגו בצדק ומשפט, אבל 'מלך המשפט' משמעו שהוא אהוב עצמו שופט את העולם. רבנו מנווה, שבולי הלקט, וכן פסקו רוב הרשאונים, ומהם: הרמב"ג, הרמב"ם, רבי נסיה גאון, מוחרם יוסי, המאירי, שבולי הילקוט, וכן פסקו הרבה רשות הארכוניים, הכללו, מוחרם דיאנגטי, ועוד. וכן פסקו מרן השלוחו ערוץ ותקפב ס"א, הרבה רשות הארכוניים, ומהם: חגי"א בברכי יוסי, נחר שלום, מאמר ברדכתי, תפילה לדוד, הראל"צ דרי האגדה, שלמי ייבור, מעשה רבקה, בית דוד, מכובב שלמה, צור לאברהם, בגין חי, בן ידי, קדשי דוד, הגאון רבינו משה זכות, צור ליצחק הררי, מהוה אברם די בוטו, משתחא רבבותא, פתח דברבי, כמה סולת, בית עובד, ארץ חיים, פקדות אלעזר, רבינו חיים פלאגין, שר חמד, מכתב לחוקיה, שיב משה, ועוד. וכן פשט המהוג בארכ שיראל כבו שהעידו בגודלים שער המפקה, ברכת יוסוף ידי, בירת כהונה ועוד. והגאון זרע זרע כשנודע לו שאחד מתלמידיו הורה שלא לחזור מטעם ספק ברכות להקל, גער בו ומיחה בידו והודיעו שכבר פשט המהוג להורות כדעת מרו, ובמקרים מנגד לא אמורים ספק ברכות להקל.

ובלאו הכי, הרי מבואר בירושלמי, שהמסופק באיזו ברכה הוא בעמידה, חזר לברכה שברור לו שאמרה וממשיך ממש וહלהה על הסדר. ומבהיר שלא אמורים ספק ברכות להקל בעמידה. והטועם, מכיוון שהרי אם חיסר אפלו ברכה אחת, לא יצא ידי חובת התפילה, וכל ברכותיו לבטלה, ולכן לחזור מספק, שאז יוכל להמשיך בברכות ללא חשש, וגם יצא ידי חובת התפילה, מאשר שימוש לחחתפל, וכל הברכות יהיו ספק לבטלה, ו王某 לא יצא ידי חובה. וכן פסקו חביר ביהודה, רבוי אריה צבי פרומר, מנחת יצחק ועוד. ובעתיה, מי שלא אמר המלך המשפט, כיון שלפני סברת רוב הרשאונים והשלוחן ערוץ, כל ברכותיו לבטלה, אם כן לא שיעיך לומר כאן ספק ברכות להקל. ואף לגבי אשכנז שפסקו הרמ"א וסימנו קיה שאינו חייב בתנאי דבבה. וכן כתוב הט"ז שכיוו שבספק, חזר להחחתפל בתנאי דבבה, כל שכן במרקחה זה שדעת רוב הפסוקים שחוזר, שיש לפסקו שייחוזר בתנאי דבבה. וכן פסקו כמה מונאי אשכנז, היעב"ץ, הגאון ישועות יעקב, הגאון רבנו זלמן, שות' מג' מים ריבים ועוד. וגדולה מזו כתוב הגאון באර משה (ח"ז דף שיג עמוד ד), שהאשכנזים תושבי ארץ ישראל שיטעו לומר מלך אהוב צדקה ומשפט, "חייבים" לחזור לתוכית ברכות השיבת ע"ש. וכן הטוב ביותר לחזור בתנאי של נדבה ויונאים ידי רוחבה לכל הדעתות. וכצת

הרמס קולץ

טוב ונכוון להגביה קולו מעט באמירת 'מלך הקדוש' ו'מלך המשפט', כדי שיזכור היטב שהחפתל כהוגן, ולא יהיה לו ספקות אם אמר או לא אמר. וכך נהג הרמב"ג צ"ל להגביה את קולו בכל הזכרה חדשה שבתפילה כמו 'מוריד הטל' וכדומה במשך שלושים יומם, שאז כבר מתרגלת הלשון ובודאי הזכיר כהוגן. וכך וכן נהג מרן הראש"ל זצוק"ל.

ארבע הוספות

- עד תקנו חז"ל ארבע הוספות בתפילה, ואלו הן:
"זכרנו לחיים..." - בברכת 'מן אברהם'.
"מי כמושך אב הרחמן..." - בברכת 'מחיה המתים'.
"זוכתוב לחיים טובים..." - בברכת 'מודים'.
"ובספר חיים ברכה ושלום..." - בברכת 'שלום'.

זכרנו לחיים – שכח ולא אמר 'זכרנו לחיים', אם נזכר לפני שאמר ברוך אתה ה', חזר לאומרו וממשיך על הסדר. אך אם נזכר אחר שאמר שם ה', לא יאמר 'למנדי ווקיד', אלא יסויים 'מן אברהם'. וכשיגיע לברכת 'שמע קולנו', יוסיף שם 'זכרנו לחיים...', כיון שגם בקשת רחמים. ואם שכח ולא אמר גם שם, יאמרנו בסיסים 'אלוקי נוצר' (ר' רה).

מי כבוד – שכח ולא אמר 'מי כבוד', אם נזכר לפני שאמר ברוך אתה ה', חוזר לאומרו וממשיך על הסדר. אך אם נזכר אחר שאמר שם ה', לא יאמרו 'למדני חוקך', אלא יאמנו ב'שמע קולני' או ב'אלוקי נצור', כיוון שאין זו בקשת רחמים אלא שבח לה' יתברך. (ורה. ת"ה קמג)

וכטוב לחיים טובים – שכח ולא אמר 'וכטוב לחיים טובים', אם נזכר לפני שאמר ברוך אתה ה', חוזר לאומרו וממשיך על הסדר. אך אם נזכר אחר שאמר שם ה', לא יאמר 'למדני חוקך', אלא יסימן 'הטוב שמק' ולכך נהא להודות', ורשאי לאומרו בסיום 'אלוקי נצור'. (ורה. ת"ה קמג)

ובספר חיים ברכה ושלום – שכח ולא אמר 'בספר חיים', אם נזכר לפני שאמר ברוך אתה ה', חוזר לאומרו וממשיך על הסדר. אך אם נזכר אחר שאמר שם ה', לא יאמר 'למדני חוקך', אלא יסימן 'הمبرך את עמו ישראל בשלום', ויאמר 'בספר חיים' בסיום 'אלוקי נצור'. (ורה. ת"ה קמג)

עשה 'השלום'

בסיום העמידה יאמר, עשה 'השלום' במרומייו. [רמזו לשם המלאך ס-פ-ר-י-א-ל שהוא סופר וכותב את בני האדם בספר החיים. ושמו בגימטריא' 'השלום']. וכן אומר גם השיליח ציבור בסיום קדיש 'תתקבל' שאחר חזרת השיליח ציבור, אבל בקדיש תאכלת של ערבית, ובשאר הקדושים אין צורך לומר כן. (פב. ש"ז יב"א חלק ח ט"ו יא אות יב)

לעליא' זלעליא'

מנาง בני אשכנז לכפול תיבת 'לעליא' שבקדיש ואומרים 'לעליא' ולעליא', אבל מנהג בני ספרד לומר רק פעם אחת כמו בכל ימות השנה. (פב)

אביינו מלכנו

בעשרה ימי תשובה נהוגים לומר 'אביינו מלכנו' אחר חזרת השיליח ציבור בתפילה שחרית ומנחה. (ורה) ובתפילת המנחה, אם הזמן מצומצם וקרוב לצאת הכוכבים ואם יאמרו 'אביינו מלכנו' יפסידו לומר נפילת אפים, ידלגו על 'אביינו מלכנו' ויאמרו נפילת אפים, ולאחר מכן יאמרו 'אביינו מלכנו'.

הנוסח הנכון יותר לומר באבינו מלכנו: זכור כי עפר אנחנו, ולא כמו שנΚדו בכמה סיורים, זכור כי עפר אנחנו. כי הכוונה בתפילתנו לפניו יתברך שיזכר כי עפר אנחנו, כמו שנאמר אדם להבל דמה, וימחול ויסלח לנו על כל עוונונינו. וכן כתבופרי חדש, מטה יהודיה, הג"ח פלאגי, שלמי ציבור, אחלי יעקב וורה. רוי

בשבת שובה שהיא השבת שבין ראש השנה ליום הכיפורים, וכן בראש השנה שחול בשבת, יש אומרים שאין לומר 'אביינו מלכנו', וכן מנהג בני אשכנז. ויש נהוגים לאומרו גם בשבת, וכן המנהג ברוב בתיהם הכנסת של בני ספרד, אלא שמדוברים לשונו 'חטא ועון' המזוכרים שם, כגון: 'אביינו מלכנו חטאנו לפניך רחם עליינו', וכן 'אביינו מלכנו מחול וסלח לכל עוונונינו', וכן ראוי לנוהג. ורק במקומות שיש מנהג ברור שלא לומר 'אביינו מלכנו' בשבת, ישארו במנהgem. (קד)

๒ עשרה ימי תשובה ט

תלויים ועומדים

בעשרת ימי תשובה יפשש במעשו לשוב בתשובה מעשי הרעים, ולהרבות במצוות וצדקה ומעשים טובים. שבימים אלו מאזני המשפט ביד ה', וביןוניות תלויים ועומדים, זכו נחתמים לחים, לא זכו נשובות למתה. לכן לכט ונשובה אל ה' בטرس יחשכו כוכבי נשגבנו [נשגבנו], לשון ערבית היינו בטרם שיערוב יומו של האדם, ויתבקש בבית דין של מעלה]. ואף על פי שהתשובה והצעקה יפים הם תמיד, בימיים אלו יפים הם ביותר ומתקבלים מיד. כמו שדרשו חז"ל: "דרשו ה' בהמצאו, קראווהו בהיותו קרוב", אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים.

↳ חיזוקים וקבלות טובות

זהירות יתרה

כתב מרן בשלחו ערוץ [סימן תרג]: יזהר האדם ביוםיו אלו של עשרה ימי תשובה, גם בדברים שאינו רגיל להזהר בהם במשך השנה. ובארו רבותינו, כי אף על פי שמקבל האדם על עצמו חומרות והנהנות טובות רק לימיים אלו, ואחר יום הכיפורים חושב הוא לחזור להנחותינו הרגילות, מכל מקום עצם זה שהצילה לשנות את עצמו מהרגליו ומדרכיו הקבועים אפילו לתקופה קצרה, יש סיכוי שדבר זה ישפייע עליו גם להבא, וימשיך כך להתעלות ולהתקרב יותר ויוטר לבורא עולם. ובודאי שעל אחת כמה וכמה צרכיים אנו להתחזק בדברים שהם מן הדין, אך שאור שביעסה [צרר הרע] מעכב אותנו שלא להקפיד לקיימים. ונכתוב מספר דוגמאות, אשר לצערנו חסירה בהם המודעות אצל חלק מהאנשים.

בשר חלק

המושג בשר 'חלק', נוצר לפני כמאה וחמשים שנה, בזמןו שהאוכלוסייה בירושלים הייתה מונה מבני ספרד בלבד, וזאת מלחמת מושל ישמעאל רשות שלא האמין בבני אשכנז כי יהודים ביו שבחו מארחות הנצרות, ועל כן היה מטייל עליהם מיסים כבדים, והיו הולכים להtaggor בערי חברון וצפת. לאחר שמת מושל רשות זה, נתמנה מושל אחר ליברלי שקיבל כי האשכנזים הינס יהודים, ואז נהרו ربיהם לעיר הקודש ירושלים ופתחו משלוחות. מפהת חילוקי הדעות בגדרי בהמה טרפה בין מרן השלחן ערוץ שהספרדים קבלו הוראותיו, לרמ"א שהאשכנזים קבלו הוראותיו, גרס הדבר לבבליים, כי יש בהמות שמרן מטריף והרמ"א מכשיר. אי לכך תיקו הראשו לציוו דاز הגאון רבינו יעקב שאל אלישר צ"ל, שלע הבשר הכרש לדעת מרן יכתבו 'חלק', ועל הבשר הכרש לרמ"א יכתבו 'בשר', וזה היו כי הספרדים לא יקנו אלא 'חלק' בלבד, כי 'בשר' הוא טרפ' לדעת מרן, ותקנה זו קיימת עד היום. ואמנם במשך שנים טעו חלק מהספרדים והחלו לנקנות בשר 'בשר'. אשר על כן, יש לידע את בני ספרד כי גם היום קיימים הבדל זה בין 'בשר' ל'חלק', ואין לנקנות בשר 'בשר' כלל, כי הוא 'טרף' לספרדים. ואדרבה זה הזמן להתחזק בימיים אלו, להתחיל לנקנות בשר 'חלק', ובעזרת ה' ימשיך כך כל השנה. וברוך ה' כי יום רביהם מבני אשכנז מקפידים שלא לאכול אלא בשר 'חלק', כי מי ייעז להכנס לפיו בשר הטרפ' לדעת מרן.

תפילה הציבור

ענין נוסף שלצערנו יש חוסר מודעות בחשיבותו, הוא: התפילה הציבור. וכבר דרשנו חז"ל [ברכות ח ע"א] על הפסוק: "זואני תפילתי לך ה' עת רצון", אימתי הוא עת רצון בשעה שהציבור מתפללים. שאין הקב"ה מօס בתפילהם של רבים, שנאמר: "הן אל כביר ולא ימאס". ואמר הקב"ה כל העוסק בתורה, ובגמilot חסדים, "זומתפלל עם הציבור", מעלה אני עליו כאילו פדה אותי ואת בני מבין אומות העולם. ועוד אמרו [תעניינה ח ע"א]: אמר רבינו אמר אין תפילתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו [شمתפלל בכונת הלב], שנאמר [איicha ג מא]: "נשא לבבנו אל כפים, אל אל בשמימים". ואמנם יש פסוק אחר [תהלים עה לו]: "זופתורינו בפיהם ובלבשיהם יכזבו לנו, ולבם לא בכוון עמו ולא נאמנו בבריתו", ואף על פי כן כתוב שם: "זהוא רחום יכפר עוז", משמעו שאף על פי שאינם מכובנים כל כך וליבם כל עימים, בכל זאת הקב"ה מקבל את תפילתם ומוחל להם, והיאך יתכן? עונה הגمراה שהדבר תלוי: אם התפילה הציבור, אז אפילו שאינם מכובנים כל כך, הקב"ה מכפר להם. אבל אם התפילה ביחיד, אין התפילה נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו ומכוון בכלל ליבו! ובאמת, מי מעתנו יכול להעיד על עצמו שמכoon בכל מילה ומילה בתפילה?!

והנה מרו בשלחן ערוץ וכי צ סע' ט, טז פסק, שצרכיך להתאמץ וללכט אפילו הליכה של מרחק י"ח [דקות 960 מטר], כדי להתפלל עם הציבור. ורק אם אין לו מניין במרחב זה, הרינוenos ופטור. וудין, עליו להשתדל להתפלל בשעה שהציבור מתפללים. וכtablet המשנה ברורה (ס"ק נב): וזו תוחחת מגולה לאוותם אנשיים שהם בעיר, ומטעצלים ללקט לבית הכנסת להתפלל הציבור. וכבר אמרו חז"ל [ברכות ח ע"א]: כל מי שיש בבית הכנסת בעירו ואינו נכנס לשם להתפלל, נקרא שכן רע.

אשר על כן, חזקו ונתחזקה להתפלל يوم שחרית, מנחה וערבית הציבור, ובפרט הניסיון גדול באוטם מקומות שאין הרבה בתיה הכנסת, זומני התפילות שבbatis הכנסת שם מוקדים מעט, ומהמת זה מפסיקים חלקיים תפילה הציבור מידי יום, או שבאים רק ביום שיש ספר תורה. אבל כבר אמרו חז"ל [אבות פ"ה משנה כב]: 'לפום צערא אגרא', שלפי הצער של האדם כך גדול שכרו יותר, שמתאמץ יותר להילחם ביצור הרע. כי בעונות, הדבר הזה נפרק בכמה מקומות, ומרוב שהרגלו בכך להתפלל בichiות, אינם מרגישים שום נקיפות מצפון, כמו שאמרו חז"ל [מסכת יו"א פ"ע]: עבר אדם עברית וחזר עליה, נעשית לו כהיתר. שאיןו מרגיש כלל בחומרת העבריה, ה' יצילנו.

והחכם עניינו בראשו, שכאשר יודע שקשה עליו הקימה בבוקר, ישן מוקדים ובכך שלא יביא את עצמו לניסיון שיקשה עליו לקום ולהתפלל במנין, כי זו עצת היוצר הרע לתת לאדם תחושה על ערנות בלילה, וכך הוא גונב לו את התפילה במנין, אשר מעלה תיה ושכירה לא יסולאו בפז. ואף אם קרה פעם שחדר בשעה מאוחרת מאייזו שמחה, يتגבר כאריו לקום ולהתפלל במנין, כਮובא בהלכה הראשונה הפותחת את השלחן ערוץ [ס"מ א סעיף א]: "יתגבר כאריו לעמוד בבוקר לעבודת בוראו", וכtablet המשנה ברורה (ס"ק א): כי景德 נברא האדם - לעבודת בוראו, כמו שאמר הכתוב: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו". ואף אם ישיאנו

יכרו בחורף לאמר: איך תעמוד בבורך כי הקור גדול? או ישיאנו בקיז לאמר: איך תעמוד ממיתך ועדין לא שבעת משנתך? יתגבר עליו ולא ישמע לו. ויחשוב בנפשו אילו היה נוצר לעמוד לשרת לפני מלך בשר ודם, כמה היה זהיר וזריז לעמוד בהשכמה להכין את עצמו לעבודתו, כל שכן وكل ווחומר בן בנו של כל ווחומר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. יسمع חכם וIOSף לך.

צאת השבת

כידוע, יש מחלוקת גדולה בפוסקים בזמןי צאת השבת, ולדעת מרן השלchan ערוץ ורוב הכל רבותינו הראשונים זמן צאת השבת הוא כדעת רבינו תם, שבchorף הוא בחצי שעה אחר צאת השבת הרגיל, ובקיז הוא כארבעים וחמש דקות, אחר צאת השבת הרגיל, כמספרם בלוחות השנה. והן אמת כי מעיקר הדין נפסקה ההלכה כדעת רבותינו הגאנונים שזמן צאת השבת הרגיל הוא העיקר, אך לפחות בעשרת ימי תשובה, יש להකפיד להוציא את השבת כפי זמנו רבינו תם כמספרם בלוחות, וזאת חומרה חשובה מאוד בספק איסור מן התורה של חילול שבת.

ועין בחוברת "השבת בהלכה ובאגדה", שם בארנו את החשיבות והmeal להוציא את השבת כרבינו תם, ובפרט באיסור כה חמור של ספק חילול שבת שיש בו חיוב סקללה. ובודאי שייא שמים שמחמיר חומרות שהן בעניינים שונים מדרבנן, על אחת כמה וכמה שיש לו להחמיר בספק איסור תורה, ולהשוש לדעת רוב הראשונים ומירן השלchan ערוץ שפסקו כן.

ויש לציין כי יש מקומות שארגנו שיעור תורה בענייני אגדה בכל מוצאי שבת קודש לאחר סיום תפילה ערבית עד זמנו צאת השבת של רבינו תם, ודבר זה אין ערוץ אליו שמצוים את הרבים, ובפרט בשעה זו שאין הרבה לומדים, ובכל המשתחוף הרי הוא נוטל שכר נגד כולם. [ופעמים זה מונע גם מחולוקת בבית, כי כיוצא בשעות אלו, האשה עוסקת בכביסות ובשיטיפות הבית וכו', וمعدיפה לעיתים שהגברים יתעכבו מעתה], וכל המזוכה את הרבים אין חטא בא על ידו.

קביעת עיתים לتورה

כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל ישראלים, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתחש כוחו, אפילו היה עני המתפרנס מזו הצדקה ומהצד על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים שחיבר לפרנסת, חייב לקבוע לו זמנו ללימוד תורה ביום ובלילה, שנאמר ויהושע אמר ח"ה: "לא ימוש ספר התורה הזאת מפרק והגנית בו יומם ולילה". (ורמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ח)

עוד אימתי חייב אדם ללימוד תורה? עד יום מותו, שנאמר (דברים ד ט): "רק השמר לך ושמור נפשך מאריך, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסورو מלבדך כל ימי חייך". וכל זמנו שלא יעסק בתורה, הוא שוכח. (שם הלכה י)

תחילת דינו של אדם על לימוד תורה, ולאחר כך על שאר מעשייו. (שם פ"ג ה"ה)

אמר רבי ינאי: משל לכיכר לחם שהיה תלוי באויר, הטיפש אומר מי יוכל להביאו, אבל הפיקח אומר וכי לא אחד תלה אותו? מביא סולם או קנה ומוריד אותו. כד, מי שהוא טיפש אומר, אימתי אקרא כל התורה, מי שהוא פיקח מהו עשויה? שוניה פרק אחד היום, ופרק אחדמחר, עד שמשמעותם כל התורה. אמר הקב"ה: לא נפלאת היא, ואם נפלאת היא - ממק' [בסייעתך], סימן שאתה עסוק בה. ודברים רבים נזכרים ח'

מי זאת האשה בעלת שכל?

להלן מלל משיעורו של מרנו הראשון לציון ורבנו עובדיה יוסף זצוק"ל ("معدני המלך" ח"א עמוד קעה) במה צרייך הבעל לשמעו לאשתו ובמה לא.

האשה יש לה חוות דעת בדברים של עולם הזה, שייחיו בביתה רהיטים לפי הטעם שלה, אבל בדברים של ענייני שמים איפה ילמדו הילדים, הבעל צרייך לקבוע, כמו שהביאו שם בוגרא (ובבא מצעיא נט' ע"א) את הפסוק (מלכים א כ"ה) "רק לא היה כאחאב אשר התמבר לעשיות הרע בעיניו ה'", אשר הסנה אותו איזבל אשתו, מסכן אהאב נפל בגיהנים, והוא אחד משלשת המלכים שאין להם חלק לעולם הבא, בכלל אשתו המרשעת. מה שאין כן אדם שיש לו שכל ותבונה יגבל את הדבירים, רובינו עשו פשרה, בדברים של עולם הזה היא קובעת, בדברים של עולם הבא הוא קבוע.

ועל זה אמרו 'איתתק גוצא גחין ולחיש לה', פירוש, אם אשתק נמושה ואתה גבוח, כמו ללב ואטרוג, תתכווף ותשמע ממנה. שהמכבד את אשתו זה אחד מהדברים החשובים שיש, כמו שאמר רבא לבני מחוזא 'אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעטרו', [תכבדו את נשותיכם, ועל ידי זה תתעשרו], אם רואה תשכית יפה יקנה לה, שמלה חדשה יקנה לה, לא רק להלביש אותה, יכבד את דבריה, אבל רק בעניינים של עולם הזה, אבל בדברים של יראת שמים אסור לשמעו לה! אם היא אומרת לו "לא תלך לשיעור תורה", אדם זה חמור שנוטן לה לרכוב עליו, דבר זה אינו עניין שלה, יאמר לה אני חייב ללימוד תורה, הרמב"ם כותב: "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורים... ואפיו בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר: והגית בו יום וליל". לא רק מי שאינו לו אשה חייב ללימוד תורה אלא כולן. ואם מבקשת, תעוזר לי להסביר את הילדים, יאמר לה תקחיהם אותן בטבות תשכיביהם, וכי כל פעם 'עבדים היינו לפערעה במצרים' להסביר אותן? הוא צרייך למדוד מורה. והיא גם יש לה חלק בחלוקת הלימוד התורה.

אשה בעלת שכל צריכה לקחת מקל ולגרש את בעלה שילך ללימוד תורה, תאמר לו אני צריכה את העזרה שלך, אסתדר לך כי מי שהולך ללימוד תורה יודע מה זה כבוד האשה, יודע איך לכבדה ואיך להתנהג אתה, יש לו מידות טובות, יש לו מוסריות. אדם שלא לומד תורה סופו נעשה קליסטים, כמו נבל, גולן, קשוח, יבוא פעם שהיא תבכה לפניו והוא יצחק עליה! התורה מלמדת את האדם "לلتת לפתאים ערמיה, לנער דעת ומזופה. ישמע חכם ו يوسف לך, ונבון תחבלות יקנה" (משליא א ד).

אם יש לאשה שכל, היא צריכה לדוחף את בעלה ללימוד תורה, כי אם אין לו לומד אין לו ערך אליה, כך כותב הרמב"ם: "זוכן ציוו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יותר מגופו ואוהבה בגופו, ואם יש לו ממון מרובה בטובתה כפי הממון, ולא יטיל עליה אימה יתרה, ויהיה דברו עמה בנחת ולא יהיה עצב ולא רוגז". דוחוק את עצמו ויקנה לה בגדים יותר מהערך שלו. ימעט מעט מהאכילה ויקנה לה בגדים ותכשיטים, ישמע בקולה בכמה דברים, ידבר אתה בנחת בסבר פנים יפות, לא כמו אלה שתמיד מדברים בפנים צעופות, שאם לא כן אין שלום בבית. וכן אמרו בגמרהagi'inio ז' לעולם אל יטיל אדם אימה יתרה בתוך ביתו. לו הייתה האשה יודעת כמה דברים טובים יש בתורה שלנו, הימה דוחפת אותו שילך למדוד תורה, כדי שידעו איך להתנהג בבית. ע"כ. ישמע חכם ו يوسف לך.

לימוד ההלכה

אמרו חז"ל (ומסת ברכתה ח ע"א) מיום שררב בית המקדש, אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ודרשו שם על הפסוק: "אוהב ה' שעריו ציוו מכל משכנות יעקב", אהוב ה' שערים המצוינים בהלכה, יותר מבתי נסיות ובתי מדרשות. ובאר המהרש"א, אהוב הקב"ה את בתיה המדישות שלומדים בהם הלכה פסוקה, [שהם כמו לשכת הגזית שהשכינה שורה עליהם], יותר מבתי מדרשות שאין לומדים בהם הלכה פסוקה. וכן כתוב הייעב"ץ שם. והדברים פשוטים שהרי אם אינם בקי בהלכה, הלווא כשול יכשל בכל מעשיו, כי אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד.

צא וראה מה כתוב הגאון שפטי כהן ויורה דעה סיון רמו ס"ק ח: יש בעלי בתיים הנוהגים ללימוד בכל יום תלמוד עם פירוש רש"י ותוספות, ואינם לומדים בפסקים. אבל האמת היא שצרכיכם ללימוד ספרי הפסיקים דין תורה להלכה ולמעשה שזו שורש ועיקר לتورתינו, ואינם יוצאים ידי חובת מצות תלמוד תורה כלל בלימוד התלמוד, ולכן אם אין לומדים אלא שלוש או ארבע שעות בכל יום, לא ילמדו גמרא בלבד. גם הגאון רבנו זלמן כתב: אדם שאין לו פנאי הרבה, צריך שיהיה כל לימוד הדינים המבאים לידי מעשה, שהם ההלכות הערכיות לכל אדם לדעת אוטם, כדי לקיים את המצוות, ולהזהר שלא להיכשל באיסוריהם חס ושלום. ובספר תשובה מהאהבה כתב: זה השלחן אשר לפניו ה' שמו נאה לו "שלחו ערד" - אורח חיים", אשר בו כל ההנחות והדיניט אשר יעשה אותם האדם וחיה בהם, ובו הלוכות גדולות לשבת וברכות הנהנין יותר ההלכות, ולא כאשר ראייתי מההמון שלומדים בכל יום דג גمرا, ואינם יודעים דין ברכות הנגין והלבות שבת. עיין עוד בשוו"ת צץ אליעזר (ולק' יב סיון גג ד"ה ובסימא דש"ס).

ותהילות לא ליתברך, זכינו שבדורות הלו מתקיימות נבואתו של הנביא עמוס והוא "הנה ימים באים ה' אלוקים, והשלהת רעב בארץ, לא רעב ללחם ולא צמא לפיטום, כי אם לשמע את דברי ה'". ועל כן, יש להתאמץ בעוז ותעצומות להרבות בלימוד ההלכה, וכל שכן השבטים בתשובה שחביבים בראשית דרכם ללימוד הלכה למען ידעו את הדרך אשר ילכו בה, ואת המעשה אשר יעשו. וכן שבאו נסוכת התפילה: "השיבו אבינו לتورתן... והחזירנו בתשובה שלימה לפניך", ככלומר, בתחילת צרכיכם ללימוד את התורה כדי לדעת כיצד להתנהג, שלא יחול שבת מחוסר ידיעה, ולא יברך ברכות לבטלה וכי', ואחר כך יכול להגיע למעלת "וחזרינו בתשובה שלימה לפניך".

ובאמת שכיכום ברוך ה' רבתה המודעות בחשיבות לימוד ההלכה, ומיקומות רבים הגדילו לעשות, ולבד מהשיעורים שנמסרים בהלכה, וורכיכם מבחנים על ההלכה, כדי לדרבן את הציבור לחזור ולשנו. זכינו שנבחנים גם על החברות הלו שלשונים קלה ושווה לכל נפש, איש ואשה קטן ונגדל, ואשריהם המוציאים את הרביכים ומדרבניים את הציבור בתעודות ופרסים, עליהם נאמר: "ומצדיקי הרביכים ככוכבים לעולם ועד", וכל המזוכה את הרביכים אין חטא בא על ידו. אשריו בעולם הזה וטוב לו בעולם הבא.

דרשת שבת שובה

השבת שבין ראש השנה ליום הכיפורים נקראת "שבת שובה" על שם ההפטירה שקוראים בה (והשע' יד ב): "**שובה ישראל עד ה' אללהיך כי כשלת בעונך.**"��וח עמקם **דברים ושובו אל ה'.**" ומנהג ישראל קדושים לכנס את הציבור יותר מ滥用 שבת ולהרבות בדרשות ושיעורי תורה בהלכה ומוסר לחיזוק הלבבות לקביעת עיתים לתורה, ולהנוך הבנים במוסדות של תורה ויראת שמיים טהורה. ואחריות גדולה מאוד מוטלת על גבאי בתיה הכנסת, להתקנו מבעוד מועד להחזק בקיום התורה שידrhoו ולפרנס את השיעורים, כדי שיבואו ציבור גדול להתקזק בימי רוחם התורה והמצאות ומעשים טובים, וכל המזוכה את הרבים אין חטא בא על ידו, אשריו בעולם הווה וטוב לו בעולם הבא.

יום בשנה חשוב שנה

שבעת הימים שבין ראש השנה לכיפור, הם כנגד שבעת ימי השבוע של השנה שעברה. ואשרי אדם שבכל יום יעשה תשובה וירבה בתורה כפי כוחו, שבזה מכפר על כל מה שחתא בשנה שעברה כנגד אותו יום. למשל: ביום ראשון בשבוע, יכוון לתקן כל מה שחתא במשך כל ימי ראשון בשנה שעברה, ובפרט ביום השבת, יכוון לתקן כל מה שפגם בכל שבתוות השנה. (רט)

ט' מנהג הכפרות

כל ישראל

מנהג הכפרות בתרנגולים בעשרה ימי תשובה, יסודתו בהררי קודש עוד מימות הגאנונים מעלה מאלף שנה, והיום כבר נהגו כן בכל תפוצות ישראל. ומהדרים לקחת תרנגולים לבנים דוקא, כדי לרמז מה שנאמר יעשה א' יהי: "אם יהיו חטאיםכם בשניהם, פשׁלָג ילבינו". (רכב)

מספר התרנגולים

המנ Hag לקחת תרנגול זכר לכל אחד מבני הבית הזכרים, ותרנגולת נקבה לכל אחת מבני הבית הנקבות. ולמעוברת, טוב לקחת תרנגול אחד ושתי תרנגולות מספק, שאולי העובר זכר ואולי נקבה. אבל אם קשה לו קצת, די בתרנגולת אחת למעוברת, כי העובר הוא חלק מאמו.ומי שאין ידו משגת, די שיקח תרנגול זכר אחד לכל בני הבית הזכרים, ותרנגולת נקבה אחת לכל בנות הבית. (רכב, רכה)

חליפתי. תמורתי. כפרתי.

המנ Hag לומר בעית שמסובב את התרנגול סביב לראש המתכפר: "זה חלייפתך זה תמורתך זה כפרתך, זה התרנגול לך לשחיטה, ואתה תכנס לחיים טובים ולשלום". וכמשמעות התרנגול סביב לראשו, אומר: "זה חלייפתי זה תמורתי זה כפרתי, זה התרנגול לך לשחיטה, ואני אכנס לחיים טובים ולשלום". (רכח)

וכפר בעדו ובعد ביתו"

טוב שיקדים לסובב את התרנגול על עצמו תחילה, ולאחר כך יסובב על בני

ביתו. וכך שנאמר אצל הכהן הגadol בעבודת המקדש ביום הכהנים, "וכפר בעדו ובعد ביתו", כדי שיבוא זכאי ויכפר על האחרים. (השל"ה, חותת יאיר, כפ' החיים. רכח)

הרהורי תשובה

יש לאדם להרהר בתשובה בשעת עשיית הכהנות, ויחשוב בלבו שככל מה שעושים עתה לעוף, דוגמת ארבע מיתות בית דין, ראוי היה להעשות בו. כי בעת שהשוחט אחוז את הסימנים בצוואר העוף הוא דוגמת 'חנק', וכשהוחטו הוא 'הרגו', וכאשר משליכו וחובטו בקרע כשהוא מperfפֵר, הוא דוגמת 'סקילה', וכאשר מחרכים ומרבעבים אותו באש הוא דוגמת 'שריפה'. ועל ידי שהוא מודמה בנפשו כך ומהרר בתשובה, ה' יתברך אשר ימינו פשוטה לקבל שבטים, מוחל לו. (רכד)

שחיטה

לא ישחט את העוף על יד עוף אחר חי, משום צער בעלי חיים, וגם מחשש שםא תצטמק הריאה של העוף الحي מהפחד וייה טרף. (ו"ז סימנו לו סעיף יד. רכח)

כיסוי הדם

קדום השחיטה, יכין עפר הרואוי לכיסוי הדם, ויאמר בפיו: "עפר זה יהיה לכיסוי דם העופות". ויתנו עפר על הארץ, וישחט מעל העפר באופן שהדם יזוב על העפר, ובגמר השחיטה, יכסה את הדם בעפר, וקדום שיכסה יברך: "בא"י אמרה אשר קדשו במצוותיו, וצינו על כיסוי הדם בעפר". (רכז)

לא יכסה את הדם בעפר אלא לאחר בדיקת הסדין. ומצוה זו של כיסוי הדם שייכת לשוחט, כי התורה אמרה: "ושפך את דמו וכייסחו בעפר", מי שפך - יכסה. אך טוב וכדי שלאחר שקיים השוחט את המזווה בעוף הראשון, יכבד את בעל העוף בעופות הבאים, [וטוב שיאמר לו השוחט שיכסה בשליחותו]. ומצוה לחזור אחר מצוה חשובה זו, ובפרט בזמן הזה שאינה מצויה כל כך. ואם נמצאים כמה מבני הבית, כל אחד יברך על העוף שלו ויכסה. והוא הדין לנשים בכל זה. (רכז)

פדיון כפרות

לאחר השחיטה, ימלח את העוף כדין ויאכל אותו. ויתנו את דמי פדיון התרגנגולים לעניים. וזה עדיף יותר מאשר למשיטו להם את התרגנולים עצם, מחשש שמא יתביישו העניים, שלאחר שהשליך את עוונותו על העוף נתנו להם. (רכח)

כפרות בכסף

יש נהגים לעשות את הכפרות בכסף, ולקח מחיר של עוף ומסובב את הכסף מעל הראש, ואומר: "זה הכסף ילך לצדקה, ופלוני יכנס לחיים טובים ולשלום".

• מפסיקי התורה על מעלה וScar השב התשובה

נאמר בתורה (דברים פרק ל): והיה כי יבוא עלייך כל הרבקרים האלה הברכה והקללה אשר גתפי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אללהיך שמה: ושבת עד ה' אללהיך

ושמעת בקהל אשר אני מצוד היום אתה ובניד בבל לבבך ובבל נפשך: ושב ה' אלהיך את שבתיך ורחמנך ושב וקכזד מכל העמים אשר הפיכך ה' אלהיך שמה: אם יהיה נדרך בקצת השמים משם קכזד ה' אלהיך וממשים יקחך: והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירושו אבותיך וירושתך והטיבך והרבך מבאתך: ומיל ה' אלהיך את לבך וזרעך לאחבה את ה' אלהיך בכל לבך ובבל נפשך למן חיך: וגנוו ה' אלהיך את כל האלוות האלה על איביך ועל שגאניך אשר רפיך: ואתה תשוב ושמעת בקהל ה' ועשית את כל מצותינו אשר אני מצוד היום: והותירך ה' אלהיך בכל מעשה יදך בפרי בטנד ובפרי בהמתך ובפרי אדמיך לטבה, כי ישוב ה' לשוש עלייך לטוב, באשר רש על אבטיחך: כי תשמע בקהל ה' אלהיך לשמר מצותינו וחקתו הפטובה בספר התורה הזאת, כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבך ובבל נפשך: כי המצווה הזאת אשר אני מצוד היום לא נפלאת הוא מפיך ולא רחקה הווא: ... כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיך ובלבך שעשטע: ראה גתמי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע: אשר אני מצוד היום, לאחבה את ה' אלהיך לכל בת דרכיו ולשמר מצותינו וחקתו ומשפטינו, וחיתת ורבית וברוך ה' אלהיך בארץ אשר אתה בא שמה לרשותה: ואמ יפה לך לבך ולא תשמע ונדרת ואת הארץ אשר עבר את הירדן לבוא לכם היום כי אבד תאבדו לא תאריכון ימים על הארץ אשר אתה עבר את הירדן לבוא שמה לרשותה: העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמות גתמי לפניך הברכה והקללה, ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך: לאחבה את ה' אלהיך לשמע בקהל ולדבקה בו כי הוא חייך ואיך ימיך לשבת על הארץ אשר נשבע ה' לאבטיחך לאברהם לייצחק וליעקב למת להם.

॥ דברי התעורות

כתב בספר חי אדם (כלל קמג ס"א): באחבת ה' את עמו, כי חוץ חסד הוא ולא יחפו במוות המת כי אם בשובו מדרךו וחייה, ולהיותבו באחריתו, لكن לא יום ולא יומיים ממתין ומצפה לשובתנו, אלא הרחיב לנו את הזמן, ותיכף בתחילת השנה נפתחים כל השערים, שעריו תשובה, שעריו מחליה וסליחה, והם פתוחים ווועדים עד זמנו עליית השערים ביום הכיפורים, והכרז יוצא מלפניו: "שובו בניים שובבבים משנותכם, משובותיכם". וכי לא יירא בשומו קול שופר מכריז ואומר: "עוורו ישנים משנותכם, קומ קרא אל אלהיך כי חנוו ורחים הוא. ונдол העוו מי שלא שב ואינו רואה להרבות בתורה ומעשים טובים בימים אלו מכל ימות השנה, כי אנחנו הלוואי שניהה מן הבינוונים אשר משפטם תלוי עד יום הכיפורים. אומנם, מידתו של הקב"ה - להטות כלפי חסד לבינוונים, שכאשר הכה שקופה, עשו חסד עימיו ומכריעו לכפי זכות. אולם אין הקדוש ברוך הוא נהוג במידה זו אלא לאחר מות האדם, שאי אפשר לו עוד לעשותוizia זכות. אבל כל זמן שאדם חי, אומר הקדוש ברוך הוא: הרי הפתוח פتوת, ובידך לזכות באיזה מצוה, אתה מתעצל בעצמך ומתהיב בנפשך. וכן צריך כל אדם לפחות על עצמו שיתאמץ בתשובה על העבר ולהרבות מצות ומעשים טובים בכדי שיהיה טהור וזך לפני בא היום הקדוש הזה.

ואל יאמר אדם, הלא בכל יום אני מניח תפילה וציצית וمبرך ומתפלל, ואם כן ודאי שכף של זכויות יכריע. מי שאינו לו לב אמר כן, כי צריך לחשוב גם כן כמה חבילות עבירות עשה בכל יום בדברים בטלים ולשון הרע ושאר דבראים אסורים. וכן בכל האברים. ובאמת בטעות הוז, טעו הרבה בני אדם שחושבים שאין צריך לשוב רק מעבירות חמורות, עבדה זרה, גילוי עריות, שפיקות דמים וחילול שבת וכיוצא בו, וזה שקר מוחלט, כי יש עוננות שאדם דש בעקביו שם חמורים משלosh עבריות הנ"ל.

הנד רואה מה שאמרו חז"ל בחומר לשון הרע שהוא קשה מעובדה זרה, גילוי עיריות ושפיקות דמיים. וזה היא עבריה המצויה מאד בبني אדם. וכן יש חבילות עבירות שבני אדם רגילים בהם אשר רבו מלספר, שבועות שקר וושא, והוא רגיל בזה, אפילו כמספר שקר לחברו או שמכור חוץ לחברו נשבע כה יערני ה', והרי נשבע בה', ועווע שבועה חמורה מעובדה זרה, שנאמר: "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא". ופעמים שמקל את עצמו או את חברו בשם, כגון שאומר יענשנין העליון או יענישך העליון [אף שלא הזכיר שם השם ממש]. וכל זה, אין הבדל אם יאמר בלשון הקודש או בכל לשון. וכן מברך או מזכיר שם השם לבטלה, וכל שכן כל התפילה והברכות אם נעיין בנפשנו בעוננותינו הרבבים, הכל הוא بلا כוונה, רק נעשה טبع שכבר רגיל פיו ולשונו להתפלל ולברך. כמו כן: מלפני פניו חברו. מתכבד בקהלו חברו. מצער אדם מישראל בין בדברים בין במעשה. ואם מצער אלמנה או יתום, חייב מיתה בידי שמים. מלוה בריבית ללא היתר עסקה, ומורה לעצמו היתרים ואיינו נשאל למורים איך להתייר. שנאת איש לרעהו.icus. הסתכלות בנים. חנופה. לייצנות. דברים בטלים. דברי משה ומתן בשבת ויום טוב. ועוד יש הרבה עד אין מספר. וביטול תלמוד תורה כנגד כולם, כי הרחוק מון התורה, רחוק מעבודת הבורא, ולכו תקנו "השיבו אבינו לتورתך וקרבנו מלכנו לעבודתך", שכפי הריבוי בעסק התורה, כן יתקרב לעבודת ה'.

לכן תקנו לתקוע או לומר סליחות מרash חדש אלול, כדי שישים האדים על לבו כאלו מתרים בו לדין, ולבו יהיל בקרבו, כי באו ימי הפקודה לעין בדין, וכל מעשי בספר נכתבים אפילו תנועה קלה שעושה, ובעת ההיא האלוקים יביא במשפט את כל המעשה על כל נעלם אם טוב ואם רע. ובעת אשר יביאו דין לפני מלך בשור ודם, הלא יחרד חרדה גדולה, וכמאמיר רבנו יוחנן בן זכאי: אם ענייני בשור ודם בעונש מכומו, אין עונש עונש עלם, כי יכול להרוויח עוד מכומו. ואם יאסרני בייסורי הגוף, אינם יסורי עולם, כי יכול להיות שימות המלך ואני שימלוך תחתיו יוציאני לחופשי. ואם ימתני, אין מיתתו מיתת עולם, כי איןו יכול לשלוט אלא רק בגופי, אבל הרוחה תשוב אל האלוקים אשר נתנה. ואף על פי כן בודאי יירא ויפחד ויחרד חרדה גדולה, וישת עצות בנפשו ובכל דרכו חריצות יהוש, אולי ימצא מפלט לו. ולא תעלה על רוחו לפנות ימי או שמאן ולהתעסק ביתר חפציו, ולא יתרפה ביום צרה מההסיר מעליו כל מהשבות, ורק יכין לבו ומחשבתו להינצל צבי מייד. ואם כך לפני דין שלבשר ודם, כל שכן כשעומד לדין הוא ובנוו וכל אשר לו לפניו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שאם יעניש אותו חס ושלום בממוני ויזור עליו עניות, הוא עונש עולם. ואם יכהו חס ושלום בגופו או בבניים, הם יסורי עולם. ואם יגוזר עליו או על בניו מיתה, היא מיתה עולם.

על כן, מה נואלו היוצאים לפעלים ולעבדותם כל הימים בימים אלו, וכל שכן ביום הסמוכים לראש השנה, וכל שכן בעשרה ימי תשובה ימי הדין והמשפט, ואינם יודעים מה יהיה משפטם. ולכן מחייב כל אדם ליתן לנפשו ולשים הדברים אל לבו ולמעט בעסקיו ולקבוע ביום ובליילה שעת מיוחדות להתבodd בחרדי, ולהתעסק בדורכי התשובה וכרוון המעשה ולשפוך שיחה לפני בוראו ולהתודות על עוננותוי, וויסיף לעשותות מצות ומעשים טובים, ולעסוק בתורה יותר ממה שעוסק בשאר ימים, וירבה בצדקה יותר מכל השנה, כי העת עת רצון והתפילה נשמעת בו. ומצות עשה מון התורה שיחזור בתשובה לפני יום ה' תפורה".

ומן הרואין שיתננהג האדם בעשרה ימי תשובה בדברים וחומרות, אף שאינו נזהר בהם כל השנה, כי גם הקדוש ברוך הוא מトンגה בחסידות עם בריותיו. וביוור צריך להתכון בדברים שבין אדם לחברו, כי עליהם יום היכפורים ואפלו מיתה אין מכפר, עד שיחזיר הגול והעושק יופיס לחבבו. ואפלו מתענה מאותה מאה שנים לא יתכפר לו, כי כחוטיאה לאדם הוא חוטא בכפלים, גם לאדם, וגם להקב"ה שעבר על צוווי. וכל שלא פיס לחייב כיצד יתווודה, הלא עיקר הויזי הוה עזיבת החטא והחרטה, והרי עדין הרץ בידו. لكن קודם יפיס את חייבו עד שימחל לו, אז נשאר רק בין מקום ותוועל לו התשובה, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום: "לך לביך חטאתי", רצה לומר שלא חטא זה אינו בגין אלא רק בגין עצמו, ואם כן בידך למוחל. ולאחר שתיקון עם חבריו, יתווודה על חטאיו.

וזריך שיתוודה בפיו ובלבו בהכנעה גדולה וביבכי ובלב נשבר, אז הוא כקרבו, כמו שנאמר: "אָבֵחַ אֱלֹקִים רُוח נְשָׁבָרָה, לְבָ נְשָׁבָר וְנְדַחַת אֱלֹקִים לְאַתְבָּזָה", ויסכים בדעתו שלא ישוב עוד לעשות זהה. ויבכה ויתמרמר ויתוודה על אשר הכויס את האדון ה' צבאות, ומגנס נשותו אשר חנן ה' לו להיטיבו באחריתו, ואיך טינך אותה במעשי הרעים, ויתעצב אל לבו ויתבבש מאלהיו לשאת עניינו אליו בזכרו טינוך מעשיו אשר עשה בנערותו וגם עד זקנה ושיבת, ויאמר אל לבו מה עשית, מודיע דבר ה' בזאתני ולא זכרתني אשר בראני מאין, וממלני כל הטובות, ואני קלקלתי מעשי שלמתני רעה תחת טוביה, אווי לי, אווי עלי, כי ארץ אבל שאולה. ועל ידי התתרממות ברכיה, ודאי ישרב לבו בקרבו עד שיטסים בדעתו באotta שעיה שיתאמץ בכל כוחו שלא ישוב עוד לעשות מעשה הרע הזה. וזה היא התשובה האמיתית, שיתתרמם כל כך עד שייעיד עליו אדון הכל שהחסכים בדעתו באotta שעיה שלא ישוב לעשות עוד זהה כל ימי. וכשיזכה למיריות גדולה כזו, יהיה בטוח לבו שיתכפר לו. ואשריו המגיע לידי זה.

ועיקר גדול שבימים אלו ילק כל אדם לשם דברי תוכחות ומוסר, כמו שאמרו חז"ל: אהוב את התוכחות. והאיש השונא תוכחות, רחוק מאד מתשובה, שנאמר ממשיב: "אֶחָב מָוֵסָר אֶחָב דָּעַת, וְשָׂנָא תִּכְחַת בָּעֵר", וכן שם טו לא: "אָזֶן שְׁמַעַת תִּכְחַת חִים, בְּקָרְבָּן חִכְמִים תָּלִין", וכן שם טו יב: "לֹא יָאַחַב לֵץ הָכִים לו, אֶל חִכְמִים לֵא יַלְך".

וראוו לאדם שירגיל את עצמו בכל ימי השנה שתהיה רגיל בפיו בכל שעיה תפילה שהתפלל ועוד המליך עליו החלום: הורני ה' דרך הדרכני באמצעות, יחד לבבי ליראה את שמי, וטהר רעינוי ולבי לעובדתך, וכיצוא באלו פסוקי יראה, מובטח לו שינצלל מכל חטא. ופשוט שחובה גמורה על כל אדם ללימוד בכל ימים בספרי היראה, אם מעט ואם הרבה, שהוא יותר חיוב מכל לימודיו. ואפלו אם יתבטל על ידי זה מלימוד משניות או שאר לימוד, כי מה ה' אלקיך מבקש מכם כי אם ליראה אותן. ואמרו במשנה "אם אין יראה אין תורה", כי מה תועיל לו התורה אם אין דעתו לקיים. ואמנם לא תספיק לו היראה בלבד אם אין לומד התורה, כי אם אין יודע מה לעשות, מה תועיל לו היראה, כי "אם אין תורה אין יראה", רצה לומר אין יראתו כלום. כללו של דבר, כל מה שיכול אדם לעשות לפנות מחשבתו וללמוד תורה ביום ובלילה, ובתנאי שתהיה כוונתו לעשות ולהקימם כל מה שילמד, ואזי תהיה תורהרצויה. עד כאן מדברי הרבה חי אודם.

⇨ מהלכות תשובה לרמב"ס

חשיבות היידי

פרק א. כל המצוות שבתורה, בין מצוות עשה בין מצווה לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן, בין בזדון [בכוונה] בין בשגגה, כשייעשה תשובה וישוב מחתאו, חייב להתמודד לפני האל ברוך הוא.

כיצד מתמודד? אומר: אני ה' חטאתי, עויתני, פשעתי לפניך, ועשיתי כך וכך, והרי אני חזר بي ומתבונש אני במעשיי, ולעולם איני יחוור לדבר זה. זהו עיקרו של יידי, וכל המרבה להתמודדות ולהאריך בעניין זה, הרי זה משובח. וכן הרוטאים בזמנם שבית המקדש היה קיים, והוא מביאים קרבן, אין מתכפר להם בקרובנים, עד שייעשו תשובה, ויתמודדו בפה על עוננס. וכן כל חייבי מיתנות בית דין וחיבבי מלכות, אין מתכפר להם במיתנתם או בלקייתם, עד שייעשו תשובה ויתמודדו. וכן החובל בחבריו או המזיק ממונו של חברו, אף על פי שהילם לו מה שהוא חייב לו, אין מתכפר לו עד שיתמודד וישוב שלא לעשות כך לעולם.

בזמן זהה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מצחה כפירה, אין שם אלא תשובה. שהתשובה מכפרת על כל העבירות, ואיפלו היה רשע כל ימיו ועשה תשובה בסוף ימיו, אין מזכירים לו את רשו. ועצם יום הכיפורים מכפר לשבים בתשובה, שנאמר: "כי ביום הזה יכפר עליהם".

תשובה גמורה

פרק ב. איזוהי תשובה גמורה? כאשר הוזמן לידי אותו דבר עבירה שעבר, ויש בידי לעשות, ופירש ולא עשה מפני שבתשובה, ולא מחמת יראה ולא מכישלו כות. הוא שלמה אמר וקהלת יב א: "זיכר את בוראיך בימי בחרותיך", דהיינו בעודו בחור שיש בכוחו לעשות, אבל אם לא שב אלא ביום זקנותו שאית אפשר לו לעשות מה שהיא עשו, אף על פי שאינו תשובה מעולה, בכל זאת מועלת היא לו, ונקרה בעל תשובה. ואיפלו עבר עבירות כל ימיו, ועשה תשובה ביום מיתתו ומות בתשובתו, כל עוננותיו נמחלים.

ומה היא התשובה? שיעזוב החטא את חטאו ויסיררו ממחשבתו, ויגמור בלבו שלא יעשה עוד, ויתנחם על שעבר. ויעיד עליו יודע تعالומות, שלא ישוב ליה החטא לעולם. וצריך להתמודדות בשפטיו ולומר דברים אלו שגמר בלבו. וכל המתוודה בדברים, ולא גמר בלבו לעזוב את החטא, הרי זה דומה לטובל ושרץ בידך, שאין הטבילה מועלת לו, עד שישליך את השרצ. וכן הוא אומר: "זומודה וועזב - ירומם". וצריך שיפרט את החטא.

מעלת התשובה בימים אלו

אף על פי שהתשובה והצעקה אל ה' יפה היא בכל זמן, מכל מקום בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים יפה היא ביותר, ומיד היא מתתקבלת, שנאמר ועשה נה ז: "דרשו ה' בהימצאו, קראווה בהתווטו קרוב". במה דברים אמורים באדם יחיד, אבל בצדبور כל זמן שעושים תשובה וצוקים בלב שלם, הם נענים.

התורה מכפרת עון ומיצילה מסוריות

אמר רב הונא אם נכשל אדם בעברות חמורות והתחייב מיתה, מה יעשה וכי יהיה? יربה בעסק התורה יותר מהרגלו. שהتورה מכפרת על כל העוונות החמורות ביותר שחייבים עליהם כרת או מיתה, ומיצילה אותם מןistorים. ואם אין יודע ללימוד, עוסק בצדקה, וגם הצדקה תננו לעליו מןistorים, ומכל מקום מעלה לימוד התורה מעלה מהכל, שתלמוד תורה נגד כולם. ויקרא רבה פרשה כה סי' א. ריח)

כתב רבנו האר"י ז"ל: כל מה שתמצא בדברי הראשונים SIGOFIM ותעניות לכפרת עוונות, לא נזכיר דברים אלו אלא למי שאין עמלו בתורה, אבל למי שתורתו אומנותו וعمل בתורה, זאת היא תקנתו להיות עוסק בתורה בהתמדה, ואין צורך להתענות פן יהלש ויתבטל מלימודו. וככתב בש"ת זרע אמרת: אפילו אם חטא בחיכוי כרת ומיתות בית דין, אם הוא תלמיד חכם כיון שחזר בתשובה והוא עוסק בתורה תמיד, בזכות התורה ינצל מןistorים.

וכתיב עוד בש"ת זרע אמרת: ומה שכתב הרב החסיד בעל ראיית חכמה, שם חטא בערויות צrisk קבל עליו SIGOFIM ותעניות, אפילו יש בהם ביטול תורה, כי אין הקב"ה חפץ בתורתו מאחר שנפשו מזוהמת, עד שיקבל עליו SIGOFIM תעuniות וistorים קשים, שנאמר (מהלים ג טז): "ולירשׁ אמר אלחאים מה לך לספר חקי..." הנה הרב גersh סאה להחמיר בדרכו בקושש בכמה מקומות, אך מי יאמין לשמוועתו נגד כל הנගדים הנ"ל. ועוד שבמחילת כבוד תורה דבריו תמהווים מאד, שהרי אמרו חז"ל: האומר לאשה, הרי את מקודשת לי על מנת שאני צדיק גמור, אפילו היה רשות גמור, מקודשת, שמא הרהר בתשובה בלבו, שאין התשובה תלואה אלא בלב, ותיקש שחזר בו בלבו באמתו, ושב ורפא לו, וחזר לאיתנו וטורנו רצוי, ואפילו אם איינו תלמיד חכם, די לו שיקבל עליו להתענות על מה שחתא, שהרי מקרה מלא הוא (וינאל ייבז) "כפי פון היום הרראשון אשר נתת את לבך להבין ולהתענות לפני אלחיך, נשבענוך בךיך". גם מה שהפריז על המירה לומר שכל מה שאמרו חז"ל "העשה כך וכך אילו עובד עבורה זהה", הינו שצריך תעuniות וSIGOFIM כמו עובד עבורה זהה ממש. במחילת כבוד תורה זו, איןו, ולא מציתים לו זהה, כי אין כוונת חז"ל לומר שהוא כעובד עבורה זהה ממש, אלא שיש לזה שמן דמיון לעבורה זהה, וזה פשוט מאד. עכ"ל. וכדבריו מפורש בש"ת הריב"ש, שדרך חז"ל להפליג בהגדלת חומרת העבירות, כדי שימכר האדם מלהchal בזה, כמו שאמרו בערכינוoso ע"ב) שכל המספר לשון הרע, כאילו הנגיד עוונות נגד שלוש עבירות, שעבורה זהה, גileyו ערויות ושפיכות דמים. ובנדירים (מ ע"א) כל מי שאינו מבקר את החולה כאילו שופך דמים. ובשבט וקה ע"ב) הקורע כלים בחמותו, והמשבר כלים בחמותו, יהיה בעיניך כאילו עובד עבורה זהה. היאמר אDEM באלו שיחרג ואל יערורי! הלא בודאי שאין לומר כן, ולא יעלה על דעת שום אדם. אלא שדרך חז"ל להפליג בחומרת העוונות. וסיים הרב זרע אמרת, והסמק על דברי רביינו האר"י הנ"ל, יש לו אילו גודל לסמוד עלי. וכן כתוב במשנה ברורה. ר' חז"ע אבותת ג ריטה

כתב הגרש"ז אוירבך: "השבים בתשובה, חייבים להאמין באמונה שלימה שהקב"ה מוחל וסולח לכל השבים אליו באמתו. וגם צריכים להודות לה' על שיזכה אוטם לעמוד על האמת, וננתן להם לב טהור וمبין לשוב אליו באמתו ובתמים". ויעבדו את ה' בשמחה, וישכו מהעברית, כי זהו רצון ה' שלא יעבדו בעצבות, כמו שכתב רבנו חיים ויטאל (שרעי קדושה עמו כד): דע כי העצבות גורמת מניעת עבודה ה', וקיים המצוות, וביטול עסוק התורה, וכוונות התפילה, ומבטל מחשبة טוביה לעבור את ה', והיא שער התחלת גירוש הסתת יצר הרע אפילו לצדיק. וכשעבוד את ה' בעיצבו, דומה לעבד העובד את רבו בפנים עצבות וזעפות, ועל ידי כך הקב"ה ושכנינו מסתלקים מעליו, אבל להיפך, בהיותו עובד את ה' בשמחה, מוסיפה לו השמחה חשק רב ואהבה להידבק בו יתברך. (ריח)

נח למקומות ונוח לבירות

תשובה ויום הכיפורים מכפרים על עבירות שבין אדם למקום, כגון מי שאכל דבר אסור וכיוצא בו זה. אבל על עבירות שבין אדם לחברו, כגון החובל בחברו או המקלל את חברו או גוזלו וכיוצא בו זה, איןנו נמחל לעולם, עד שיתן לו מה שחייב לו, ופייסחו. ואפלו לא הקנית את חברו אלא בדיבור, צריך לפיקיסו עד שימחל לו. שגדולה אונאת דברים, יותר מאונאת ממונו. וכל שכן אם הכלימו והלבין פניו ברבים, שהוא חשוב כשפוך דמים. (רמב)

גזל מקטרג בראש

אמרו חז"ל: סאה מלאה עברות, גזל מקטרג בראש. ובכלל זה הלוקח ריבית מהברו שלא כדין. וכן מי שפנה לערכאות ותבע ליטול חלק בירושות חמוי, בגיןוד לתורתנו הקדושה שאומרת שהבת אינה יורשת עם הבן, ורק כשאינו בן אז הבית יורשת, כמו שנאמר בדבר כז: "וזאל בני ישראל תקבר לאמר איש כי ימות ובני אין לו, והעברתם את נחלתו לבטו". והלך זה וקיבל חלק בירושה על פי השופטים בחוקות הגויים, הרי כל מה שנטל מהם הוא נגד התורה וגזל גמור בידו, וחייב להחזיר לאחיו אשתו את כל אותו החלק שנטל, וגם יפינס בדברים שימחלו לו. וכן, בן מי שיש לו סכוז כספי עם חברו, אל יורה היתר לעצמו להחזיק בדעתו, כי אין אדם רואה חובה לעצמו, אלא יסדר טענותיו לפני רב מובהק הבקי בדייני ממונות, להורות לו אם חייב להחזיר את הממון לחברו או לא. ואפלו אם אין חברו טובעו, חייב לצאת ידי שמיים, וישאל תלמיד חכם מומחה בהוראה. (רמב)

מחילה על מחילה

[ודע שגם בבקשת המחילה צריך לייחס שלא יפגע שוב לחברו ויצטרך לבקש מחילה על המחילה, וכך שמצויר לו ברבים את אשר חטא לו, לחברו נעלם, והיה מעדייף שלא היה מבקש מחילה כלל, ולא אותן הפוגעים בחביריהם, ולאחר מכן שחבר התביש, אומרים לו בقول רם בנימית צחוק: 'זה ביניין', אתה לא נפגע ממוני, נכוון אנחנו צוחקים'. או שאומרים לו: 'לא התכוונתי לפוגוע, אתה בטח סולח לי' ו לחבר מותביש יותר. ה' יצילנו.]

אם דיבר לשון הרע על חברו או שפגע לחברו, ואין חברו יודע מזה כלל, אין צורך להודיעו, כי אדרבה יקפיד ויחרה אף ויגדל צערו יותר, אלא יבקש ממנו מחילה בסתרם. כמו שפסקו הג"ר ישראל סלנטר, הגרש"ז אוירבן, וספר אז נדריו. (רמד)

לא יהיה המוחל אכזרי

אסור לאדם להתאזר אלא יהיה נוח לרבות וקשה לכעוס. ובשעה שմבקש ממנו החוטא למוחיל, מוחל בלב שלם ובנפש חפצها. ואפלו הצר לו הרבה וחטא לו הרבה, לא יקיים ולא יטור. וזה הוא דרכם שלزرע ישראל ולבם הנכוון. אבל הגויים ערלי לב, אינם כן אלא שומרים שנאותם וכעסים לנצתה.

המזיק את חברו, אף על פי שישלים לו את חמישה הדברים שהוא חייב לו [ኒק], צער, ריפוי, שבת, בושת, איינו מתכפר לו עד שיבקש מן הנחבל מחילה וימחול לו.

ומכל מקום אסור לנחבל להיות אכזרי מלמחול לו, כי אין זה דרך ישראל, אלא כיוון שביקש ממנו החובל והתancode לו פעם ראשונה ושניה, וידוע שהוא שבח מהחטאו, וניחם ממחשבתו ומדעתו, למוחל לו. וכל הממהר למוחל הרוי זה משובח, ורוח חכמים נוחה הימנו. שלחו עורך חוות משפט סימנו תכבר סעיף א)

אמרו חז"ל: "כל המעביר על מידותיו, מעבירים לו על כל פשעיו". ואם אינו מוחל לחברו, אף לו לא ימחלו בשמיים. ורק אם כוננו לטובת המבקש מהילה, כגון שעושה כן כדי שיכנע לבבו, ולא ישוב להתנגד כן כחרגלו הרע, רשאי שלא למוחל לו מיד. ואם הוציאו עליו שם רע, אינו חייב למוחל לו, אך טוב למוחל גם בזאת, שעם ישראל רחמנים בני רחמנים. (רמג. ת"ה קנה)

אם לא רצתה חtero למוחל לו, מביא שלושה מחבורי, ומבקשים ממנו שימוחל לו. ואם לא התרצה למוחל, מביא עוד שלשה שיבקשו למוחל לו, ואם לא התרצה, עשה כן פעם שלישית. ובכל פעם מדברים עמו דברי פיסוס שונים. ואם לא רצתה למוחל לו, מניחו והולך לו, וזה שלא מחל, הוא החוטא. (רמג. ת"ה קנה)

אם חברו לא נמצא בעיר ואין יכול גם להשיגו בטלפון לפיסוס, קיבל על עצמו בלב שלם לפיסוס כשיפגש אותו, וכיון שקיבל על עצמו לפיסוס, הקב"ה מחשיב לו כאילו כבר פיססו.arpa ללב, שאלת עב"ז ועוד. (רמד)

מחילה מהנפטר

החותטא לחברו, ומת חברו קודם שיבקש ממנו מהילה, מביא עשרה בני אדם על יד קברו, ואומר לפניו: "חטאתי לך אלוהי ישראל ולפלוני זה שעשית לי כך וכך". ואם הוא קבור בעיר אחרת, די שיבקש ממנו מהילה מהנפטר בפני עצמה. ואמנם אם יש לו חבר המתגורר בעיר מנוחתו של הנפטר, יעשה שליח שיבקש בשם מהילה מהנפטר בפני עשרה שייהיו על קברו. ואם היה חייב לו ממונו, יחזירו לירושיו. (רמד)

חטאתי לך אלוהי ישראל ולפלוני זה הקבור כאן

מעשה בצוות יקר מירושלים, שמו ר' מאיר, שהיה לו פועל בשם עמוס, שפעמים היה בא לחנות ופעמים לא, והנה חדש ימים לא בא ולא ידע הצורף כלום עלי. והנה באחד מן הימים השתתף הצורף בלוויה של אשה אחת זקנה משוכנתו והלך עד קבורה בהר המנוחות בגבעת שאול, פתואום הוא מסתכל על המצבות ורוואה שעל אחת המצבות כתוב: "פה נתמו... עמוס...", מיד התפלא שלא ידע כלום, לקח עשרה אנשים ואמר בפניהם: "חטאתי לך אלוהי ישראל ולפלוני זה הקבור כאן".

למחרת נכנס אחד ממכרו של הצורף, ושאל אותו מה עם הפועל שלך עמוס? אמר לו הצורף למה אתה שואל? אמר לו אתמול בלילה בא אליו עמוס בחלום ואמר לי: "לך תגיד למאיר שאני מוחל לו!"

הוראה בטעות

חכם שאסר בטעות מאכל לחברו, עליו לרצותו ולפיסוס בממוני שימחל לו. (רמג)

רשאי המורה צדק להחמיר על עצמו אף שרבותינו בעלי השלחן ערוך מקרים, אך להוראות אחרים להחמיר נגד השלחן ערוך, איןנו רשאי, ועליו להורות את הדיון דוקא - לבני סفرد כדעת מרן השלחן ערוך, ובבנין אשכנז כדעת הרמ"א. ורק במקרים שכותב מרן שבעל נפש יחשול לעצמי, יש להודיע את השאלה אם ירצה להיות בעל נפש ולהחמיר לעצמו. וכן כתוב מרן החרדי: "אף שכל אחד מחמיר לעצמו בהלכות הפסק כאשר תאווה נפשו, את צניעים חכמתה' להחמיר בביטו ובחמותו. וכל מה שיוכיל, יתחמק מלגלו מוסתריו לבני אדם. ואם הגיעו להרואה, יורה על פि הדיון דוקא". וכותב הגאון רבי אברהם כלפונו בספרו לקט הקציר, שפגש את הגאון החוזה בא בשנת תקס"א בלויינגן, ואמר לו שמנהגו כהדע מרן השלחן ערוך, זילת במקומות שדעת רבנו האר"י ז"ל אהרת. גם זה אינו מחמיר אלא לעצמי, אבל לאחררים אני מורה אלא כדעת מרן השלחן ערוך. ע"כ. וכותב הח"ד: אסרו לאסור את המותר אפילו בשל גוי, ואפילו שאין הפסד בדבר, ואם הוצרך לאסור מוחמת הספק, כל שאין האיסור ברור כמשמעותו, צריך המורה לומר לשואל, שאין האיסור ברור. וכותב הרא"ש: "ועל האסור להביא ראייה ברורה וחזקה, כי התורה חסה על ממון של ישראל". וכותב הגאון רבי חיים פלאג'י המהמיר לאחררים נגד פסק מרן, עונש יענש בידי שמים, שמאבד ממון של ישראל. ולדעת כמה גדולים דינו בעבור על עברות שבין אדם לחברו שאון יום הכיפורים מכפר חס ושלום, ושוגגת תלמוד ציבור בודאי שעולה זווזן. וכן כתוב הגאון רבי אברהם נאב"ד פרנקפורט. ובספר תשובה מאהבה כתוב, מי ששוגג והטריף בהמה שלא כדין, עונשו חמור יותר ממי ש gag והכשיר שלא כדין, כי המכשיר חטא בענין שבין אדם למקום, וכשיישוב בתשובה ושב ורפא לו. מה שאון כן הראשוני שחתאו גם בענין שבין אדם לחברו, שאיבד ממוני של חברו על חינם, אין יום הכיפורים מכפר עד שישלם לו מביתו, או ירצה את חברו שימחל לו. וה"ע א יז ועוד. עין יצחק קלטן

מחילה מרבו

אם חטא אדם לרבי, אפילו אינו רבו מובהק, אלא ששמע ממנו דברי תורה, צריך לлечט אצלו אפילו אלף פעמים עד שימחל לו. (רמ"א)

מחילה מאביו ואמו

חייב אדם לבקש מחילה בערב כיפור מאביו ואמו, על כל מה שחתoa ופגע בכבודם במשך השנה.ומי שאינו עושה כן נקרא חוטא, ומזולג בכבוד אביו ואמו, שמעט אין אדם ניצול מחתoa זה בכל יום. ומכל מקום אם הבן חסר דעת מלבקש מחילה מההוריו, או שהוא אנוס ולא ביקש, יאמרו ההוראים בפייהם בפירוש: "הרינו מוחלים לבנו פלוני, על כל מה שחתoa לנו, ולא יענש חס ושלום בסיבתנו". (רמ"ג נ"ה קס)

עד כדי כך??

ליישיבת פוניביז' נכנס פעם בחור מבוהל, ומספר כי הוריו חולמים מאד, והוא נאלץ להגיד עטם כדי לסייע להם. לתוממי חשבתי כי העוז שאימי מבשתת כשר הוא, אך הפעם הבהירתי כיامي מוציאה את העוז לחצר, ושם עורפת את ראשו ללא שום שחיטה כשרה. לכן ברחוتي מהבית ובאתני לישיבה על מנת לקבל עצה מה לעשות. החhor נלקח עט כמה בחורים בבהלה לאוון החזו איש זצ"ל, כשהשמעו זאת הרבר, השיב להם: ומה אתם רוצים ממי, שאומר לו לעזוב את בית הוריו ולנטוש אותם חולמים!! אני יכול לומר לו דבר זהה: החורים הבינו שהרב מתכוון כי עליו לעזוב את בית הוריי, אך אין הוא יכול לומר לו לעשות כן. ועוד כדי לדבר הוחזרו החורים אל הרב, שהבהיר את דבריו: לא לך התכוונית, אלא עם כל הבלה והחשש, עליו לחזור לבית הוריו ולסייע להם ולכבדם, אלא שמעתה צריך להיזהר בענייני הנסיבות בבית. וחבורת "כבוד אב ואם בהלכה ובגודה")

מחילה מאשתו

גם הבעל והאשה ימחלו זה לזה על כל אשר חטאו אחד כלפי השני במשך השנה, ויקבלו על עצםם לכבד ולא הוב אחיד את השני, כמו שכותב הרמב"ם והלוות אישות פרק טו הלמה יט, כי: "ציוו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יותר מוגפו ואוהבה כוגפו, ואם יש לו ממונו, מרבה בטובתנה כפי הממון, ולא יטיל עליה אימה יתרה, ויהיה דברו עמה בנחת, ולא יהיה עצב, ולא רואז. וכן ציוו חכמים על האשה שתהיה מכבדת את בעלה בגיןך מדי, ויהיה לו עליה מורה, ותעשה כל מעשיה על פיו, ויהיה בעיניה כמו שר או מלך, מהלכת בתאות לבו ומרחיקת כל מה שישנא, וזהו דרך ננות ישראל ובני ישראל הקדושים הטהורים בזיווגן, ובדרךם אלו יהיה יושבם נאה ומושבב". ואמרו בגדרא מסכת Baba Mezuia נט ע"א: לעולם יהיה אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו, שנאמר: "ולא ברם הטיב בעבורה".

כבוד הבעל לרעייתו

בספר "זהרו בכבוד חברכם" כתוב על הסבא מסלובודקה רבינו נתן צבי פינקל, שהיה דרוש על הפסוק "ולא תונו איש את עמיתו", 'את' לרבות אשתו. והיה דרוש מתלמידיו תמיד שיתיחסו בכבוד רב אל נשותיהם, ומדת החסד שנדרשת מכל אדם להיטיב עם חבריו, ראשית כל צריך לבצע אותה עם אשתו וילדיו, שנאמרו: "ומברחך לא תתעלם". והיה נאה דרוש ונאה מקיים. תלמידיו ומקרבי ספרו נפלאות על יחסו לאשתו הרבענית, כמה היה מכבדה ועוורה למלחה מכוחותיו. ובכל זאת תמיד היה חושש שהוא לא יצא ידי חובתו כלפיה, והיה מבקש ממנו מחילה ולסליחתה. מיעוזת הייתה פרידתו ממנה בעבר יום הכיפורים לפני עזבו את הבית לתפילה ערבית, שעם כל יחסו הנפלא כלפיה במשך כל השנה, חשש שהוא עדין לא נהג כשרה עמה לפי כבודה. ובעיניהם זולגות דמעות היה מתהנן אליה שתஸלח לו מכל הלב. ("ערר עץ אבות" עמוד קצח)

מה הדאג און הרב?

באחד הימים נזעקו תושבי הארץ, כשהנודע שבאחד הקיבוצים מוגדים שפניהם למאכל, ה' ירחם. נכנס בחור אצל הגאון רביה אריה לייב חסמן צ"ל, המשגיח של ישיבת "חברון", ומצאו דופק באכבע על השולחן בלי לדבר. ידע החור, כי כך נהוג הרב כשמצטרע הוא מאד, שאל התלמידיך לפרש העניין.

ענה לו הרב: נאמר: "ולא תקי הארץ אתכם בטמאכם אותה", הנה חושש אני שבשל החטא החמור שנעשה כאן בארץ ישראל של אכילת שפניהם, יגרשו אותנו מארצנו הקדושה. מילא - אני, אבל כיצד תוכל אשתי הרבענית החולה לлечתי?"

כך חשב רבי לוייב בצורה מוחשית כל כך את חומר החטא והעונש על מאכילות אסורות. ומайдך רואים שעם כל הצער הנadol הזה, הייאך חושב הרב על רعيיתו, באומratio: "אבל כיצד תוכל אשתי הרבענית החולה לлечת!!"

מחילה מחמי וחומותו

מהחר שנפסק בשלהוןUrök ווירה דעה סימן רמ סכ"ד, וסימן שעד ס"ו, שחביב אדם בכבוד חמיו וחומו, על כן יש לבקש מהם מחילה, כי שמא פגע בכבודם ולא דבר אליהם כיאות או לא נהג בכבודם כהלכה.

הריני מוחל וסולח לכלות

ראיוי ונכוו שכל אדם יאמר בעבר יום כיפור: "הריני מוחל וסולח לכל מי שחתה בגדי בין בוגפי בין במומוני בין בכבודיו בין בכל אשר לי". ונוהגים שהשליח ציבור מכריז בלילה כיפור קודם 'כל נdry' ואומר: "רבותי, תמחלו זה זהה". וכולם עוניים: "מחלנו". ומנהג יפה הוא. (רמג, רמד)

נעשה קטגורו סגورو – אמרו חז"ל (פרק זרכיה אליעזר פרק מה): השטן שרגיל לקטרג על ישראל בכל ימות השנה, מלמד עליהם סגורה ביום היכפורים. ואומר: ריבון כל העולמים יש לך עם אחד מלacci השרת, מה מלacci ישראל אין בהם אכילה ושתייה, כך ישראל אין בהם אכילה ושתייה ביום היכפורים. מה מלacci השרת יחפי רגלי, כך ישראל יחפי רגלי. מה מלacci השרת שלום בינויהם, כך ישראל נקיים מכל חטא. בינויהם. מה מלacci השרת נקיים מכל חטא, כך ישראל נקיים מכל חטא. והקב"ה שומע עתרתם של ישראל מן הקטגור, ומכפר על כל העם מקטון ועד גדול. (ת"ה כס)

המכבד את הבריות

כתב הגאון החיד"א בספרו "דבש לפ"י" (מערכת האות טז): כפי מה שמתנהג האדים עם משרותיו ועם בני ביתו, כך מתנהגים עמו בשמיים על פי מידותיו. ואם מתנהג עימיהם באהבה וחיבה, בנועם וברוץ, כך יתנהגו עמו בשמיים. אבל אם מתנהג עימיהם בדרכים קשות, חס ושלום יתנהגו עמו כך. ודין במלחים אלו כדי שישנה האדם את הנגנותו הלא טובה בביתו, וינาง בדרכים ישירות, טובות וונחות.

וכتب הגאון רבי חיים פלאגי בספרו "תוכחת חיים", מעשה נהרא שנתגלה לי בחזיוון לילה באחד מעשרי עירנו שהיא תם ישר ונפטר, ולאחר חודש ימים ראייתי אותו בחלום שהיה לבוש בגדים נאים וSSH ושםה. ושאלתי אותו על מה ולמה זהה לכל הבהיר הזה, ואמר לי שזכה לחחי העולם הבא על אשר לא השתעב במשרתני באוצריות ובkowski, כי אם ברחמנות שלא היה מכבד עולם עליהם, יהיה חלום. ושוב חקרתי בדבר וידעתי נאמנה שכד היתה מדתו הטובה, שלא לצער למשרתים שלו בשום שרוט כבד, ולרחים עליהם בכל מה שאפשר, אשורי ואשרי חלקו. עד כאן.

ובאמת שהרב עצמו היה נאה דורש ונאה מקיים, כפי שהעיד עליו בנו הגאון רבי אברהם פלאגי צ"ל בספרו "צואה מה חיים", שכתב: "מתוק לפויות עם כל אדם, ולמשרתות בשעת אכילתם, מי הוא מבני הבית שיוכל לבקש אפילו כלי מים לשוטות או קערה או מזלג מהמשרתת כשהיא יושבת לאכול. גם לא היה מניח לנו לעורר למשרתות בבורך אפילו שהוא היום, כי חן עיייפות ויגעות, שם ינוח יגעי כי עוד מעט". (שלחו עורך המידות אהבת הבריות עמוד שצה)

מי צדיקומי רשות

פרק ג. כל אחד ואחד מבני האדם, יש לו זכויות ועונות, מי שזכויותו יתרות על עונותיו, צדיק. מי שעונותיו יתרות על זכויותיו, רשות. מחזה למחזקה, ביןוני.

ושיקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעונות, אלא לפי גודלו: יש זכות אחת שהיא כנגד כמה עונות. ויש עון אחד שהוא כנגד כמה זכויות. ואין שוקלים אלא

בדעתו של אל דעות, והוא הידוע לכך עורכים הזכוות כנגד העוונות.

[והיאך ידע האדם אם הוא צדיק? לשיבודו את עצמו להיכן נוטים שאיפותיו, היכן שמח הוא יותר, בעסק התורה או בעסק האכילה. היכן מקפיד הוא יותר שהיה מתוקן, האם בארכחותו שתהיה לו מנה ראשונה ושניה וקינוח, או בתפילהו להתפלל כהוגן ובכוונה מתחלה ועד סוף. מהו מעדייף שיגמר יותר מהר, האכילה או התפילה, הטויל או לימוד התורה. וכן הלאה בכל ענייני היום יום.]

התחרט על המצוות

כל מי שהתנסח על המצוות שעשה, ואמר בלבו מה הועלתי בעשייתנו, אולי לא היתי עוזה אותן, הרי זה איבד את כלון, ואני מזכירים לו שום זכות בעולם הבא. [ועיין בחוברת "האבלות בהלכה ובאגודה" (עמ"ד 77) מעשה נורא על זה].

עורו ישנים

אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב היא, רמז יש בה: ככלומר עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה, זכרו ברואכם. אלו השוכחים את האמת בהבל הזמן, ושוגים כל שנותם בהבל וריק אשר לא יועל וללא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה, ומחשבתו אשר לא טובה.

לפיכך צריך כל אדם Shirah את עצמו כל השנה כולה, כדיו חציו זכאי וחציו חיב, וכן כל העולם, חציו זכאי וחציו חיב: חטא אחת הרי הכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף חובה, וגרם להם השחתה. אבל עשה מצוה אחת, הרי הכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות, וגרם להם תשועה והצלחה.

ומפני עניין זה, נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצוות, מראש השנה עד יום הכיפורים, יותר מכל ימות השנה.

הבחירה היא אך ורק בידי האדם

פרק ה. רשות כל אדם נתונה לו: אם רצה להטוט את עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק, הרשות בידו. ואם רצה להטוט את עצמו לדרך רעה ולהיות רשע, הרשות בידו הוא, שנאמר בראשית ג' כב: "הִנֵּה אָדָם הַיְהּ בְּאֶחָד מִפְנֵי לְדֹעַת טוֹב וְרָע". ככלומר הוא מני זה של האדם, היה אחד בעולם, ואין לו מין שני דומה לו בזאת העניין, שבදעתו ובמחשבתו ידע הטוב והרע, ויעשה כל מה שהוא חפץ, ואין מי שייעכב על ידו מלעשות הטוב או הרע. וכיון שכון הוא, "פָוּ יִשְׁלַח יְדֹוֹ וְלֹקַח גַּם מַעַז הַחַיִים".

אל יעbor במחשבתך דבר זה שאומרים טיפשי אומות העולם ורוב גולמי בני ישראל, שהקדוש ברוך הוא גוזר על האדם מתחילה להיות צדיק או רשע. אין הדבר כן, אלא כל אדם ואדם ראוי להיות צדיק ממש רבנו, או רשע כירבעם בן נבט, או חכם או סכל, או רחמן או אכזרי, וכן שאר כל הדעות. ואין מי שיכפה את האדם, ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים, אלא הוא

עצמם ומדעתו נוטה לאיזה דרך שירצה. הוא שירימה הנביא אמר (אייה ג' לח): "מפני עליון לא תצא הרעות והטוב", כלומר אין הbara גוזר על האדם לא להיות טוב, ולא להיות רע. וכיון שכון הוא, נמצא זה החוטא הוא הפסיד על עצמו, ולכך ראוי לו לבכות ולקוננו על מה שעשה לנفسו, ומכל לה רעה. והואיל ומדעתנו עשינו הרעות, ראוי לנו לחזור בתשובה ולעוזוב רשענו, שנאמר "נchapשה דרכינו ונחקרה, ונשובה עד ה'".

ועיקר זה עיקר גדול הוא, והוא עמוד התורה והמצווה, שנאמר "ראה נתתי לפניך הימים את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע". כתוב: "ראה אנו כי נוטנו לפניכם הימים ברכה וקללה", כלומר שהרטשות בידכם, וכל שיחפוז האדם לעשוות מעשה בני האדם עשו, בין טובים בין רעים. ומפני זה הענין נאמר: "מי יתו והיה לבבם זה להם ליראה אותו כל הימים", כלומר שאין הbara כופה את בני האדם ולא גוזר עליהם לעשות טובות או רעה, אלא ליבם מסור להם.

יפה שעה אחת קודם

פרק ז. לעולם יראה אדם את עצמו כאילו הוא נוטה למות, ושם ימות עתה ונמצא עומד בחתאו. לפיכך ישוב מחתאו מיד, ולא יאמר כשאזקין אשוב, שמא ימות קודם שיזקין.

מחשובות אדם ותחבולותיו

ואל תאמר שאין התשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה, כגון זנות ונזל ונגינה. שכח שצורך אדם לשוב מלאו, כך צריך לחפש בעדות רעות שיש לו, ולשוב מהר: מן הטעס, ומן האיבה, ומן הקנאה, ומן התחרות, ומן הריתול [ליגנות], ומרדייפת הממון והכבוד, ומרדייפת המאלות, וכיוצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה. ואילו העונות, קשים יותר מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו, קשה לו לפרש.

ובגמרה מסכת יומא ט ע"ב) באزو את חומרת העוו של אוטם בני אדם שדוקרים זה את זה בחרכות שבשלוּנס. וישנם שלא מבינים את חומרת מעשייהם, בחושבים שם זה בצחוק, מותר. וכבר אמר שלמה המלך ממשלי קו יח, יט: "בְּמוֹתָה הַלְּמָה הַיְּרָה זָקִים חֲצִים זְמִוּת, בְּן אִישׁ רֶפֶה אֵת רְעָהוּ וְאָמֵר הַלָּא מִשְׁחָק אָנִי".

גובה הלב

כתב הרמב"ם (פרק ב' מהלכות דעתו): יש דעת ש אסור לו לאדם להתנגן בהן בדרכ הבינונית, אלא יתרחק עד הקצה الآخر, והוא גובה הלב, שאין הדרך הטובה שיריה האדם עניי בלבד, אלא שייריה שפל רוח, ותהייה רוחו נמוכה למאוד. ולפיכך נאמר במשה רבנו "ענוי מאוד", ולא נאמר עניי בלבד. לכך ציוו חכמים, מאד מאד הוא שפל רוח. ועוד אמרו (סוטה ה' ע"א): כל המגביה ליבו כפר בעיקר, שנאמר: "ורם לבך, ושכחת את ה' אלוהיך". ועוד אמרו בנידוי יהיה מי שיש בו גסות הרוח, ואפילו מקצתה.

בעס

הensus, היא דעה רעה עד מאד, וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה الآخر, ולימוד עצמו שלא יכעס אפילו על דבר שרואו לכuous עלי. ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו, או על הציבור אם היה פרנס, כדי שיחזרו למוטב, יראה עצמו בפניהם שהוא כועס, אך תחיה דעתו מיושבת ביניו לבין עצמו,قادם שהוא מדמה [מציג] איש בשעת כעס, אבל הוא אינו כועס.

אמרו חכמים הראשונים, כל הכוועס, כאילו עובד עבודה זרה. ואם חכם הוא, חכםתו מסתלקת ממנו. ואם נביא הוא, נבואותו מסתלקת ממנו. בעלי הensus, חייהם אינם חיים. לפיכך ציוו חכמים להתרחק ממנו הensus, עד שניהיג את עצמו: שלא ירגיש אפילו לדברים המכעיסים. וזה היא הדרך הטובה. ודרך הצדיקים הן: עלובים, ואיןם עלובים. שומעים חרפתם, ואינם משיבים. עושים מהאהבה, ושמחים בייסורים. עליהם הכתוב אומר: "ואהובבי, יצאת המשש בגבורתו".

סיג לחכמה שתיקה

לעולם ירבה אדם בשתיקה, ולא ידבר אלא בדברי חכמה או בדברים שהוא צריך להם לחיי גופו. אמרו על רב תלמידיו של רבנו הקדוש, שלא שה שיחה בטילה כל ימיו, וזוהי שיחת רוב כל אדם. ואפילו בצרכי הגוף, לא ירבה אדם בדברים. ועל זה ציוו חכמים ואמרו, כל המרבה בדברים, מביא חטא. ואמרו: לא מצאתי לנוג' טוב, אלא שתיקה.

סיג לחכמה, שתיקה. לפיכך לא ימהר להшиб, ולא ירבה לדבר. והמלמד לתלמידים לימدم בשובה ונחת, ללא צעה, ולא אריכות לשון. הוא שלמהו אמר קהילת ט יז: "דברי חכמים בנחת נשמעים".

לשון חקלקנות

אסור לאדם להנהיין את עצמו בדברי חקלקנות ופייטוי. ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב, אלא תוכו כברנו [פנים לבו כמו בחוץ], והענין שבלב, הוא הדבר שבפה.

גניבת דעת

אסור לגנוב דעת הבריות, ואפילו דעת הגוי. כיצד? לא יפציר בחברו شيئا כל, והוא יודע שאיןו אוכל. ולא ירבה לו במתנות, והוא יודע שאיןו מקבל. ולא יפתח לו חבית פנוי, כדי לפתחו ששביל כבודו הוא פותח, כל שבלא זה הוא צריך לפתח את החבית, וכן כל קויצא בזה. ואולי מילה אחת של פייטוי וגניבת דעת, אסורה. אלא שפתאמת ורוח נכון, ולב טהור מכל עמל [עוון].

לייצנות. שמחה.

לא יהיה אדם בעל שחוק והיתול, ולא עצב ואונן, אלא שמח. כך אמרו חכמים, שחוק וקלות ראש מרגילים את האדם לערוות. וציוו שלא יהיה אדם פרוץ בשחוק, ולא עצב ומתאבל, אלא מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות.

איזהו עשר השמח בחלוקת

לא יהיה אדם בעל נפש רחבה, נבhal להו, ולא עצל ובטל ממלאכה, אלא בעל עין טובה, ממעט בעסק ועובד בתורה. ואותנו המעט שהוא חלקו, ישמח בו.

אמצעי שלם

ולא יהיה - לא בעל קטטה ולא בעל קנאה, ולא בעל תאווה ולא רודף אחר הכבוד. כך אמרו חכמים: הקנאה והתאווה והכבד, מוציאים את האדם מן העולם. כללו של דבר:ילך במיידה הבינוונית שבעל דעה ודעה, עד שהוא יראה כל דעתיו מכונות באמציעית. והוא שלמה אמר (משלי ד כו): "פְּלִיס מַעֲגֵל רָגֶל, וְכֹל דָּרְכֵיךְ יִפְנָנוּ". (עד כאן מהרמב"ם בהלכות דעתות)

בעל תשובה – אין כמוהו

אל ידמה בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים, מפני העוונות והחטאיהם שעשה. אין הדבר כן, אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא, וכאיilo לא חטא מעולם. ולא עוד אלא שכרו הרבה, שהרי טעם טעם חטא, ופירש ממנו וכבש יצרו. אמרו חכמים, מקום שבuali תשובה עמידם, אין צדיקים גמורים יוכלים לעמוד. כלומר מעלתם גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם, מפני שכובשים את יצרם יותר.

מעלות התשובה

כל הנביאים ציוו והזהירו על התשובה, ואין ישראל נגאים אלא בתשובה. וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותם ומיד הם נגאים, שנאמר: "ושבת עד ה' אלהיך ... ושב ה' אלהיך את שבתך ... ושב וקצת מכל העמים...".

גדולה תשובה שמקربת את האדם לשכינה, שנאמר: "תשובה ישראל עד ה' אלהיך".

התשובה מקربת את הרחוקים,ames היה זה שנייה לפני המקום, משוקץ ומרוחק ותועבה - והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב וידיד.

ames היה זה מובלט מה' אלהי ישראל, צוק ואינו נעה, עושה מצוות וטורפים אותו בפניו. והיום הוא מודבק בשכינה, צוק ונעה מיד, עושה מצוות ומקבלים אותו בנחת ושמחה, ולא עוד אלא שמתואווים להם.

תשובה מהאהבה

הזוכה לשוב בתשובה מהאהבת ה' יתברך באמת, כל עוונותיו מתכפרים לו מיד, ומחייבים לו בשmins כאילו עשה במקומות מצוות, ואני מקבל שום עונש או יסורים חס ושלוט. אבל השב בתשובה מיראת העונש, נהפכים לו העוונות שעשה במיוחד לשגנות, וצורך כפירה עליהם. ורבו מאיר הלוי מטוליטולא, רבי יאשיה פינטו, כל יעקב, מרן החיד"א, הג"ה ביזה, צפחת בדבש, חכמה ומוסר, בני יששכר, נחל יצחק אלחנן, אגדות איוב, מנחת חינוך. (רב)

מעלות מוגדלות

בעל תשובה, דרכם להיות שפלים וענווים ביותר, ואם חירפו אותן בהזיכרם להם מעשיהם הראשוניים, ואמרו להםames היה עשה כך וכך, אל יתרגשו מהם, אלא שומעים ושמחים יודעים שזו זכות להם. וכל זמו שהם בשום ממעשיהם וככלמים מהם, זכותם מרובה ומעלותם מוגדלות, כי ההכנה היא מעיקרי התשובה, וכל המעביר על מידותיו, מעבירים לו על כל פשויו.

חטא גדול הוא לומר לבעל תשובה, זכור מעשיך הראשוניים, או להזכירם בפניו כדי לביישו, או להזכיר דברים ועניןיהם הדומים להם, כדי להזכיר מה עשה. כבר הזרירה תורה באונאת דברים, שנאמר: "ילא תנו איש את עמיתה".

מעלת הבושה

אדם שהוא בו שמח ברומו שלעג לו וביזה אותו, ובפרט אם עשה כן ברבים שנדלה הבושה עד מאד, אם המתבב לא משיב למחרפו דבר, ידע כי שכרו גדול ועצום, ואחוב הוא אצל השם יתברך. ועליו אמרו חז"ל (מסכת שבת פה ע"ב): הנעלבים ואיןם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משביבים, עושים מהאהבה ושמחים ביחסוריהם, עליהם כתוב אומר (shawfitim he la): "זֶה בָּבִי כַּצְאַת הַשְׁמָשׁ בְּגַבְּרֹתָו". וכן אמרו במסכת חולין פט ע"א: אין העולמים מתקיים אלא בשביל מי שבולס את עצמו בשעת מריבה, שנאמר (איוב כו ז): "תָּלֵה אָרֶץ עַל בָּلִי מֵה".

לבד מזה, אילו היה יודע כמה עונות נמחלים לו כשהוא נעלם, היה שמה שמחה גדולה לקראת מבישיו, והיה משתוקק שיביבוו ברבים עוד ועוד. כי הלא אמר החכם מכל האדם (קהלת ז כ): "אֲיוֹצָקְקָבָא רַבָּבָא יְשַׁבָּבָא וְלֹא יַחֲטָא", ואם כן بما יתכפרו עונותיו, הלא ודאי שלא יחפוץ בייסורי ממון שעילמו לו כספו וחפציו, ועל אחת כמה וכמה שלא יחפוץ בייסורי הגוף והנפש לחלות בחולמים רעים חס ושלום. אבל זה שיבישוהו, לא יחסר לו ממונו ולא מגנוו מאומה, וירוחה שנמחלים עונותיו.

ודברים הללו מפורשים בספר הקדוש "תומר דברה" [לרבי משה קורדובירו צ"ל, רבו של האר"י צ"ל] וזו לשונו: יחשוב על עונותיו תמייד וירצה בטורה ותוכחת וייסורים, ויאמר: מהם היסורים היוור טוביים שבועלם שלא יתרידוני מעבודות השם, אין חביב בقولם, מאלו שיחרפו ויבזזו ויגדפו, שהרי לא ימנעו ממנה כוחו ואונו בחולאים, ולא ימנעו אכילתו ומלבושו, ולא ימנעו ממנה חייו וחיה בmittah, אם כן ממש יחפוץ בהם, ויאמר: מה לי להתענות ולהסתגף בשקים ומלךיות, המחלשים את כוחי מעבודות השם, ואני לוקח אותם בידי. יותר טוב אסתగ' בביזיון בני אדם וחרפתם לי, ולא יסור כוחי ולא יחלש. ובזה כшибואו העלבונות עליו, ישמח בהם ואדרבה יחפוץ בהם. ע"כ.

אף אחד לא מעילב אותו

הגאון רבי ישראל מאיר הכהן מראדין בעל "חփח חיים", יום אחד ירד במדרגות ביתו ללכת בבית המדרש, ולא ראה שהיתה קליפת פרי זורקה במדרגות, והחlik

והתגלgal עד סוף המדרגות. ראו זאת כמה בחורים ליצנים, צחקו צחוק גדול ולענו הרבה לאמר: תראו איך הרב מתגלgal כמו חבית. כל אותו היום לא פסק פי של הרב מלHIGHך ולשומות. כשהנכנס לבית המדרש שאלחו תלמידיו, רבעו מה היום מיוםיים שאתה כל כך שמח וטובubi? אמר להם תראו, אף אחד לא מעלה אותוי ולא מבוה אותי, רק עושים לי כבוד. ומה עם העוננות שלי, מה יכפר לי עליהם, הלא הבושה היא הדבר הכי טוב לכפרת העוננות? אך היום שזכהינו שבישו אותו אוטם בחורים ולענו לי, בודאי שהתכפרו לי העוננות, במקום לקבל יסורים, لكن שמח אני מאד.

כוחה של בושה

רציתי לספר סיפור מעזע ומרטיט שהייתי עדה להתרחשותו מתחילה ועד סוףו. היה זה בערב חיוזיק לנשים, עם הרצאות, דוכנויות ומכירות. בשלב כלשהו הכריזו על שמה של מרצה, אמנס לא ממש ידועה, אך הנושא שלה היה מאוד מעניין, ואת החלו הנשים להתקbez לאולם הרצאות, והרצה הchallenge לצעודה אל דוכן המרצים. היא עמדה שם והמתינה שהקהל ישתקתק, וכי שמכיר ציבור של נשים, ועוד בערב נשים, יודע שמדובר במשימה לא פשוטה.

לפתע ניגשה לכיוונה של המרצה אשה בעלת מבנה גוף רחב וגבובה, נעמדה מולה והחילה לצעוק: "אני מזוהה אותך, את פגעת בי והעלבת אותך לפני שניים, את הרסט לי את החיים! הלבנת את פנii!"

כל זאת לפניו מאות נשים.

הרצה החווירה. היא ניסתה לומר "אבל אני לא מכירה אותך...", אבל זו מיד ענתה לה בתקיפות "ודאי שאתה לא מכירה, זה היה לפני הרבה שנים, אבל אני לא שכחתי". כאן חטפה מידה של המרצה את המיקרופון והחלה לצעוק: "אסור להקשיב לאשה זו, היא רוצחת! היא רצתה אותך לפני שניים, היא פגעה בי קיבל עס וועלס! צריך להוציא אותה!!!"

את המארגנות ניגשה אליה וניסתה לבקש בעדינות שתתחל, אך היא כלל לא שמעה אותה. עוד שתיים ממארגנות הערב ניגשו וניסו להוציא מידה את המיקרופון, אך היא, במבנה גופה החזק, הדפה אותן והמשיכה להחרף ולגדוף את המרצה.

האמת חייבת להגיד - למורות ההתנהגות האלימה שהפגינה, הרי שדבריה יצאו מồ הלב ועלה מהם סיפור על עלבון נורא ופגיעה אiomה שחווותה מהרצה.

כלן פשוט ריחסו על המרצה, מפני שהיא נראית כאילו חבטו בה במקלות ונקלו אותה בבעז. אייזו נפש של בן אדם יכולה לעמוד מול השפה כזו, במיוחד כשהיא אמורה לשאת דברי תורה?... ניסו לצעוק עליה ולהשתיק אותה, אך זה לא עזר. המרצה ברחה החוצה ממורת ב בכיכי.

מספר נשים ניגשו להריגע אותה, בעוד היא נואמת ומודברת בגנותה. אני הייתי בין השתיים שהגשו למרצה כוס מים. לפתע, מתוך בכיכי התמורים, היא ביקשה: "תעשה לי טובה, תשיגו מיד את רחל - ", וכך נקבה בשם משפחה מסוימת.

"אייזו רחל, למה רחל?", לא הבנו מה הקשר.

"זה עניין של פיקוח נפש. תזכירו ברמקול שרחל תיגש אליו".

הבטנו זו בזע, היססנו בדעתנו, אך היא מתווך שיברה, בבקשתה שוב: "תקרו לה ותבינו למה".

ニיגשטי למיקרופון אחר, ניתקנתי את המיקרופון האחزو בידייה של האשה האלמונייה, וקרأت: "רחל - - -, נא הגעוי מיידית לבניתת האולם". חזרתי למרצה שישבה כולה בוכייה, והמתנו יחד לרחל האלמונייה. זו אכן פילסה דרכה והגעה.

"משיחו חיפש אותך?", שאלה. "כן אני", אמרה המרצה. "את מכירה אותי, אני חברה של אמא שלך". היא שמה את ידיה על ראשה של אותה רחל ואמרה: "ברגעים אלו של שברון נפש, כשפוגעים בי וצערני מגע עד כסא הכבוד, אני מבקשת ומתהננת שתיפקדי בפרי בטנו עוד השנה. أنا השם, אני מותנהן שכל היסורים הנוראים שהם מנת חלקך תרגע יהפהו לאזכויות בעבור רחל בת ...".

הבטנו במחזה כלא מאמיניות. רחל האלמונייה נראתה נבוכה ביוטר והסתלקה משם, והמרתча נראתה כאילו הדבר נסיך בה כוחות חדשים. היא ניבבה את דעתותיה ואמרה לנו: "שייהיה לנו ברור שהאהזה הוא טועה. אין לי שום מושג על מה היא מדברת".

בינתיים האשה האלמונייה עוד אחזה במיקרופון שלא פעל, אבל קולה היה גבוה די כדי שישמעו אותה גם כך. אחת המארגנות, אשה נמרצת ואסרטיבית, ניגשה לבמה ושאלה את המתפרצת: "תגידי לי, את יודעת מה שמה של המרצה?".

"אני לא יודעת מה השם שלה היום, אבל לפני החתונה קראו לה כהן. היא הייתה מדריכה שלנו ונפצעה بي...", וכך החלה לתאר מחדש מחדש את הספר הנורא ואת מסכת ההשלפות והעלבות שעברה אצל המדריכה כהן. ביןתיים, לבקשת המארגנת, המרצה פשפה בתקינה, הציגה את תעודה החותת שלה ומסרה למאגרנת.

זו האחרונה ניגשה אל האשה שהשתלטה על הכנס, תלשה ממנה את המיקרופון, סימנה באצבעה לחבר אותו מחדש ואוז אמרה לה: "מעולם לא קראו לה כהן, שם המשפה המקורי שלה לפני שנישאה הוא "חו". אני חשבתי שהיא פשוט זומחה לו שפעה בכך...".

זו הייתה הרגע הראשון בו האלמונייה השתתקה. היא חטפה את תעודה החותת, הביטה בה מכל הצדדים ואפיילו שלפה את הספה. לאחר מכן פנתה למרצה ושאלה, "או את לא מרים כהן?".

"לא, אני לא, מעולם לא הייתה".
"זואלי זו אחותך?".

כל הקהל צחק, והאשה הבינהஇeo שנות אמרה.

"אני מצטערת... נראה טעיתי בכתבoot", אמרה וחזרה למקום.

הקהל פשוט התנצל עליה: "תתביישי לך! אפילו סליחה איןך מבקשת? איך העזת לפגוע כך במרצה הזה מבלי לבדוק את זהותה אפילה!", היא נראתה נבוכה ולא ידעה מה לעשות עם עצמה.

אך אז נשמע קולה של המרצה: "אני מציעה שלא נחזר על הטעות שכך נעשה כאן, מה עוד שזה יכול להביא תועלות...".

הקהל השתתק וציפה להසבר, אך המרצה לא נידבה אותו, והחלła את הרצאה שהיתה מיווחדת מאוד. לאחר שסיממה והלכה, התפנו הנשים לדבר על מה שקרה שם. מיותר לציין שהאשה הפוגעת הסתלקה מהשתפה.

אני גמרתי אומר בלבבי לעקב אחר הפרשה, ורשמתי את שם המרצה, כמו גם את שמה של האשה המתברכת.

מסתבר שהאשה הזו, רחל, הייתה חסוכת ילדים במשך 12 שנה, וברוך ה' כעבור 10 חודשים מהברכה, היא חבקה בנו...

כשפגשתי את המרצה לאחר מכן, אמרתי לה כי אני הייתי בין השתיים ששמעו את הברכה לרחל, ושאני רואה קשר ברורה בין ברכתה לבין הנס שקרה לה. ביקשתי ממנה להסביר לי מה קרה שם, ומדווע היה לה דוחף לברך אותה בשעה קשה זו.

בתחילתה היא ניסתה להתחמק ולהעמיד פנים שאין לה קשר לזה, אך אני לא הרפתי וביקשתי שתספר לי. היא התרכבה והסבירה לי: " כתוב: 'שמחנו כימונות עניינותנו'. כשאדם מתענה ולבו נשבר, נפשו קשורה מאוד לכיסא הכבוד, ועלבון הוא העינוי הכי גדול שנן אדם יכול לסבול. לא לחינם נאמר נחמלבון פני חברו ברבים, הרי הוא כאילו שופך דמים. מי שעמלויבים אותו, חש כאילו רוצחים אותו ממש. זה מה שחשתי באותו רגעם של השפה נוראה וסבל. שחתמי לעצמי, כיצד אוכל להועיל בסבל שאני חשה, וזה נזכרתי באותו אשה חסוכת ילדים, שהיא בתה של חברותי, וברכתי אותה. הברכה יוצאה עמוק הלב, והוא נראה הגעה היישר למעלה אל כסא הכבוד ופעלה את פועלתה". (עלון "הידברות" פרשת ראה ה' תשע"ג)

מהם חyi העולם הבא?

פרק ח. הטובה הצפונה לצדיקים, היא חיי העולם הבא. והם החיים שאין עמם מוות, והטובה שאין עמה רעה. הוא כתוב בתורה: "למען ייטב לך, והארכת ימים". מפני המשמעות למדו, "למען ייטב לך" לעולם שכלו טוב, "והארכת ימים" לעולם שכלו ארוך, וזה העולם הבא.

העולם הבא אין בו גוף, אלא נפשות הצדיקים בלבד ללא גוף כמלacci השתת. וכן אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא דבר מכל הדברים שגופות בני האדם צריכים להם בעולם הזה. ולא יארע בו דבר מן הדברים שקרה לגופות בעולם הזה, כגון אכילה, שתייה, ישיבה, עמידה, שינה, מיתה, עצב, צחוק, תשמש וכיוצא בהם, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם וננהים מזיו השכינה.

שما תקל בענייך טובה זו, וידמה לך שאין שכר המצוות וממציאות האדים שלם בזרכי האמת, אלא בהיותו אוכל ושותה מאכלים טובים... ולובש בגדי שיש וركמה, ושוכן באוהלי שון, ומשתמש בכלים כסף זהב ודברים הדומים לאלו, כמו, שמדמים אלו העربים הטיפשים האוילים השטופים בזימה. אין זה כן, שהחכמים ובעלי דעתה יודעים שכל הדברים אלו דברי הבא והבל הם, ואין

במס תועלת. ואינם טובות גדולה אצלנו בעולם זהה אלא מפני שאנו בעלי גוף, וכל הדברים האלו צורכי הגוף הם, והנפש מותאה להם ומוחמתם רק מפני צורך הגוף, שימצא חפציו ויימוד על בורי. אבל בזמן שאין גוף, נמצאו כל הדברים הללו בטלים ומובטלים.

את הטובה הגדולה שתהיה בה הנפש בעולם הבא, אין שום דרך בעולם הזה להשinya ולידע אותה, שכן אנו יודעים בעולם הזה אלא טובת הגוף ולה אנו מתחווים, אבל אותה הטובה היא גדולה עד מאד, ואין לה ערך בטובות של עולם הזה אלא בדרך ממש. אבל בדרך האמת שנערוך טובת הנפש בעולם הבא, כמו טובת הגוף בעולם הזה במאכל ובמשקה, איןו כן, אלא אותה הטובה גדולה היא עד אין חקר, ואין לה לא ערך ולא דמיון.

כבר הודיענו החכמים הראשונים שטובות העולם הבא, אין כוח באדם להשיגה על ברורה, ואין יודע גדולה וופיה ועוצמה אלא הקדוש ברוך הוא לבודו. ושלל הטובות שהתnenבו בהם הנביאים לישראל, איןן אלא לדברים של הגוף, שנחננים בהם ישראל בימאות המלך המשיח, בזמן שתוחזר הממלכה לישראל. אבל טובות חyi העולם הבא אין לה ערך ודמיון, ולא דימונה הנביאים, כדי שלא יפחתו אותה בדמיונו. הוא שישעה אומר ישעה סד ג: "עין לא ראתה, אלוהים זולתך, עשה למחכה לו", כלומר: הטובה שלא ראתה אותה עין נביא, אלא רק האלוקים, עשה לאדם שמחכה לו. אמרו חכמים, כל הנביאים כולם לא התנbao אלא לימות המשיח, אבל העולם הבא "עין לא ראתה, אלוהים זולתך".

๙ ערב יום הכיפורים טה

סליחות

נווגים להרבות בסליחות ובהתנווגים בערב יום הכיפורים באשמורת הבוקר. ואם אומרים את הסליחות של ערב כיפור לאחר הזריחה, ידלו את אמרת הוידי. ונגנו לעשות 'התורת נדרים' בערב יום הכיפורים. (רכט. ת"ה קע)

תפילה שחרית

אין אומרים בתפילה שחרית וידי ונטילת אפים. וכן אין אומרים מזמור 'ענץ ה' ביום צרה', ומזמור 'תפילה לדוד'. ומונח גני אשכנז שלא לומר גם 'מזמור להנודה'. מפני שבזמן שבית המקדש היה קיים לא הקריבו קרבן 'תודה' בערב כיפור, מפני שהיא צריכה רציך להביא עם הקרבן 40 חלות [וזה מ-30 מצה], וחששו שם לא יטפיקו בערב כיפור לגמור לאכול את כל החלות, ונמצא שהייה מגע לפסול של 'נותר'. אולם מנהג בני ספרד לאומרו, כיון שאין מזמור זו נתקן לשם קרבן 'תודה' אלא לשם הוויה. עיין טור ובסוף סימון רפא. (רכט)

אכילה

מצווה מן התורה לאכול ולשתות ולהרביות בסעודת בערב יום הכיפורים, ולכתחילה יאכל לחם לפחותות ולחרביות אחת. למצווה זו נהגת גם בנשים. וגם

חולת שיש בו סכנה שחייב לאכול ביום כיפור, בכל זאת מצוה שיأكل בערב כיפור. ואפיו תלמידי חכמים השוקדים על לימודם, צריכים להרבות באכילה ושתייה, על אף שמשמעותם בכך מלימודם. (רל, רלב, רלה)

כרחן אב על בניים

הטעם למצות האכילה בערב כיפור, בארו רבותינו על פי משל אדם שהיה לו ילד שעשועים שלא התנהג כשרה,ensus עליו וציווה להתענות יום אחד, אך ברחמייו עליו ציווה להאכילו ולהש��תו יום אחד לפני כן, כדי שיוכל לשבול את התענית. כן ה' יתריך אב רחמו, ציווה עליינו להתענות ביום הכיפורים לכפר על עוננותינו, וציווה עליינו להתחזק באכילה ושתייה קודם התענית, כדי שנוכל להתענות לאחר מכן. ועוד טעם אמרו בזה, משום שעל ידי האכילה והשתיה יהיה שמח וטוב לב, ומושב בדעתו, ובשעה שלבו טוב עליו, יתנו אל לבו להתפיס עס חברו בערב כיפור. (רלא. ת"ה קסח)

מלאה

העשה מלאכה בערב כיפור, איןנו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה. (רלו)

מאכלים קלים

אין לאכול בערב כיפור אלא מאכלים קלים שנוחים להתעלל, כדי שלא יהיה שבע ביוטר ויראה כמתגאה בשעה שמתפלל. ויש נהגים לאכול דגים לכבוד היום בסעודת הבוקר אבל לא לאחר מכן. ובשאר היום לא יאכל דבריים המחטימים את הגוף כמו ביצים, חלב, שום מבושל, דגים, בשר שמן וכיוצא. (רלט)

אכילת דגים בערב כיפור

מעשה היה ברומי בערב כיפור, שהלך חייט יהודי ירא שמים לשוק לקנות דג לסעודתו, ונמצא שם רק דג אחד, והזדמן שם עבדו של המושל שעמד לקנותו, והתלו להtmpתקה היהודי ועבד המושל על המחיר עד שהגיעו לשנים עשר דינרי זהב, וזכה בו אותו היהודי חייט. בעת הסעודה שאל המושל את עבדו מדוע לא הבאתי לי דג לסעודתני, אמר לו אדון לי אכחד מכך, כי לא נמצא בשוק אלא דג אחד, והזדמן שם יהודי אחד שרצתה לקנותו, והתמודדתי עמו על מהiero עד שהגע לי"ב דינרי זהב, וכי הייתה רוצחה שאקנה לך דג בי"ב זוחבים? אמר לו המושל ומהו היהודי הזה שקנאנו, "אל חייט פלוני, אדון לי יש לנו יום אחד בשנה והוא יום הכיפורים בי"ב זוחבים. אל החיתט, אדון לי יש לנו יום אחד בשנה והוא יום הכיפורים שמתכפרים בו כל העונות שעשינו במשץ השנה, וכאשר הוא מגיע האם אין אנו חייבים לכבדו כמעט ככלתני" אל המושל הווא נתת טעם יפה לדבריך, זכאי אתה! ופרע לו הקב"ה שכר לאותו חייט, שכן שבא לביתו וחתק את בטן הדג, זימנו לו הקב"ה בתוכו מרגלית טובה והתפרקנס ממנו כל ימיו. (בראשית הרבה פרשהיא אות ד. רמן)

"קליל צום"

המצטער הרבה בתענית, רשאי לבלוע כדור להקלת הצום, שלא ירגיש בצער. (רמי)

מקוה

מנהג חשוב לטבול במקוה בערב יום הכהנים, כדי להתפלל בטהרה. גם לשם תשובה, כגד המתגיר שצricht טבילה. (מהרי"ג) ואולם מי שאינו יכול לטבול, נכו שיעמוד תחת סילון המקלחת כשהברז פתוח עד שישער שנשפכו על גופו כמהות של תשעה קבים מים [כ- 12.5 ליטר]. ושליחי ציבור יזהרו ביותר בטבילה זו. וכpective בשו"ת מן השמים, שאם שליחי ציבור יזהרו במקוה בכל מקום, ימחרו ביום הגואל. (רמחה, רמו)

במקומות של הימים חמימים, אין להזכיר שם שמי או להרהר בכוונות, ולא רק בתחום המים אלא אפילו בחדר, כיון שיש להם דין מרוחך אסור בהרהור כדין בית הכסא. ורק בנסיבות או במקומות שהימים תנידן קרים, מותר להזכיר שם שמי, ויקפיד שראשו יהיה מכוסה. (הרשב"א, המאירי, מהרי"ג, כס"מ, משנ"ב ועוד. רמחה)

מלכות

יש נהגים שכל הקhal lokim שלושים ותשע מלכות ברכוצעת עור קלה בערב כיפור, ואומרים וידוי באוטה שעיה, והמלכה אומר פסוק 'זהו רחום יכפר עוז' שלוש פעמים, ועל כל תיבה נתנו מכח אחת. ויזהר המלכה שלא ילכה בחזקה. ונגנו מנהג זה, כדי שמתוך כך יתנו אל לבו לשוב מעבירות שבידו. (תרז ס"ג. רטט)

תפילת מנחה

מתפללים מנחה קודם סעודה מפסקת, ואומרים וידוי הארוֹד בסיום העמידה, מחשש שהוא יארע קלקל בסעודה, ולא יוכל להתודות אחר כך. (רטט)

סעודה מפסקת

נגנו לטבל את חתיכת המוציא באסוכר. ונכו להביא גם מלח. (רnb)

קבלת יום כיפור

צריך להפסיק מבعد יום מאכילה ושתייה ומכל המלאכות האסורות בכיפור, כי מצווה מהתורה להוסיף מחול על הקודש. ויש להזир גם את הנשים בזיה. (רnb, רנה)

קבלת בפה

אף אם גמר את סעודה המפסקת וחשב בלבו שלא יאכל ולא ישתה עוד, עדין רשאי לאכול ולשתות קודם השקיעה, כל שלא אמר בפיו שמתחיל להתענות. (רנה)

סגולת חשובה – בדוק ומנוסה

סגולת לפני צום, ליקח כוס מים וישתה ממנו שבע לגימות, ובכל לגימה ינסק המזווהה, ויבקש מה' שלא יהיה רעב ולא צמא בצום, ומובטח לו שכד יהיה.

בגד נאה

אמרו חז"ל ופסכת שבת קיט ע"א על הפסוק (ישעה נח יג) 'לקדוש ה' מכובד', זהו יום הכהנים שאין בו לא אכילה ולא שתיה, אבל כבדתו בנסיבות נקייה. ולכן ילبس

בגדים נאים לכבוד יום ה'כיפורים. ויש מבני אשכנז הלבושים חלק לבן הנקריא 'קיטל'. ופורסים מפה נאה על השלחן כמו בשבת, ונוגנים עליה ספרי קודש. (וינט)

נр נשמה

נהגו להדליק נר בערב כיפור לעילוי נשמה, ודוי בנר אחד לעילוי נשמות אביו ואמו ועוד נפטרים. וכעין מה שאמרו שבת קבב ע"א: "נר לאחד נר למאה".

כתב הרاء"ש, נהוגים שכל אחד מدلיק נר בערב יום ה'כיפורים, כי כבוד הוא להשם יתברך לכפר על אביו ואמו, שנאמר ישעה כד טו: "בָּאֲרִים בְּבָדוּ הַיִם" (ארחות חיים, הכל בו והרמ"א) ומכלן נהגו שגם ביום פטירת אביו או אמו מدلיקים נרות לעילוי נשמותם, מיד' שנה. ובסורת כתוב סופר כתוב, שמנาง זה יש בו מצות עשה של כבוד אב ואם. (חו"ע אבותות ח"ג עלי' נו. ח"ע ח' קט'

הדלקת נרות

פשט המנהג כמעט בכל תפוזות ישראל להדלק נרות בערב יום ה'כיפורים. וקודם ההדלקה תברך: "בא"י אמר"ה אשר קדשו במצוותיו, זצינו להדלק נר של [שבת ו] יום ה'כיפורים". וממנהג רוב בניות אשכנז להדלק תחילת ואחר כך לברך. (וינו) ועיין בחוברת "השבת בהלכה ובאנדרה" בהרחבה בטוב טעם ודעota.

שהחכינו

גם נשים צרכות לברך 'שהחכינו' ביום ה'כיפורים כשם שمبرכים בכל חаг, וכਮבוואר להלן. ומכל מקום, אין לאשה לברך 'שהחכינו' קודם הדלקת הנרות, כיון שבברכה זו היא מקבלת את קדושת יום ה'כיפורים, ושוב יהיה אסור לה להדלק את הנרות. ואמנם רשאית לברך 'שהחכינו' אחר גמר ההדלקה מיד, ותשימים לב לחולץ את נعلي העור קודם שתברך. ולא תאכל ולא תשתה לאחר הברכה, כיון שקיבלה עליה תוספת יום ה'כיפורים לכל הדיניהם. (וינו)

๒ יום ה'כיפורים

חמשה עינויים

יום ה'כיפורים כולי, אסור באכילה ושתייה, רחיצה, סיכה, נעילת נعلي עור, ותשמש המיטה. וכל הדינים בו שוים בין לאנשים ובין לנשים. (עדה)

אכילה ושתייה

אסור לאכול ולשתות אפילו כלשהו. ואפילו טעם ופולט אסור. ואפילו המאכל או המשקה מר ואין אהבו כלל, אסור. (ערלה. ת"ה ריג, רטו)

מסטיק

אסור ללוועס מסטיק ביום כיפור, אפילו אם אין בו טעם כלל. (חו"ע ארבע תעניות ל)

נתינת מאכל לקטנים

אין המאכל מוקצה ביום כיפור, ולכן מותר להאכיל את הילדים הקטנים, ואין חשש שהוא יאכל או ישתה גם הגadol. (רפוי, שלד. ת"ה ריט)

בשמות

מצوها לברך על הבשימים ביום הכהנים, כדי להשלים למאה ברכות שחייב אדם לברך בכל יום. וכיח ארבעה סוגים, שהם: "הנותן ריח טוב בפירות" [אתרווג, לימון, מילון], לאחר שישפשש מעט את הקליפה], "עצי בשמיים" [לוואיזה, הדס], "עשבי בשמיים" [גענע, רודא], "מיןיב בשמיים" [בושם]. ואשרי המביא בשמיים לבית הכנסת, לזכות את החיבור ביום קדוש זה, וכוננה סגנוריהם לעצמו. ור' ג' ע' ברכות סי' יט

וכתב מרן הראש"ל רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל ושות' יביע אומר ח"ט סימן קח אות קו: וכן אני נוהג בשבת ובימים הכהנים כדי להשלים מאה ברכות, אני מברך בורה עצי בשמיים על הדס או לוואיזה או עירריה, ולאחר כך מברך בורה עשי בשמיים על גענע, וכן על רודא, ומקדמים לפני כלום ברכת "הנותן ריח טוב בפירות" על לימון, או על מיליון שיש בקליפתם ריח טוב. ע"ב. ומהיבת הרוב למצות, היו לו בבית עצי ועשבי בשמיים, כדי להשלים מאה ברכות.

רחיצה

אסור להתרחץ ביום הכהנים בין חמימים ובין בזונניים, ואפילו מקטצת גוף, ואפילו להושיט אצבעו במים, אסור. ומכל מקום לא אסרו אלא רחיצה של תעוג, אבל אם היו ידיו מלוכלכות בעפר וכיוצא בזה, או שנטף דם מחוטמו, מותר לרחצים, כיון שאין זו רחיצה של תעוג. (שי)

נטילת ידים בבוקר

הकם משנתו בבוקר, נוטל ידיו בכללי שלוש פעמים לסרוגין [וזהינו שופך מים על יד ימינו ואחר כך על שמאל, וחזר כך שלוש פעמים], עד סוף קשרי אצבעותיו, וمبرך "על נטילת ידים". כתבו המקובלנים, ואף שמן הרاوي היה גם בתשעה באב ויום הכהנים ליטול ידיו עד סוף הפרק כדרכו בכל השנה, מכל מקום מהאריך ובימים הכהנים אין הסטרוא אחרא שולטה, לנו די לנו ליטול עד סוף קשרי האצבעות, ובתשעה באב שכל היום שלה בעוננותינו, אינה מękפת על רוח רעה מועשת שכזו. שי. ועיין בחוברת "ארבע התעניות בהלכה ובאגודה" (שי)

רחיצת ידים לאחר בית הכסא

היווצה מבית הכסא, שוטף ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו וمبرך "אשר יציר". ואם ידיו מלוכלכות, מותר לרוחץ כל מקום שיש בו לכלוון. ופשוט שאם נדרש לנקיונו גדולים, שיקנה בהם כmo בכל ימות השנה, כי זהו עיקר הניקיון. ואמננס, אם אין לו מים, יקנח במוגבונים. ואם אין לו מוגבונים, יקנח בניריות לחיטים. ואם אין שום אפשרות צוא, יקנח בניר יבש ויקפיד לנקיות היטוב. וכमבוואר בחוברת "סדר היום בהלכה ובאגודה" (שי)

רחיצת פנים

ఈוקם משנתו לא ירחץ פניו במים. ואם יש לו לפולף על יד עיניו, מותר לרוחץ את המקום המלוכלך בלבד, כי אין זו רחיצה לתעוג.ומי שהו אסתטניס ואין דעתו מיושבת עליו כשאינו רוחץ פניו בבוקר, מותר לו לרוחץ את פניו. ובני אשכנז מחמירים גם לאסתטניס שלא ירחץ את פניו. (תקנד סי'א. תרג' סי'ז)

כלה שנשאת מותאריך ט' באלוּל, כיון שבכיפור היא בתוך שלושים يوم מהחתונה, מותר ברחיצת פניה, מפני שהיא צריכה להתנאות ולהתחבב על בעלה. (шиб)

מקוה

אסור לטבול במקווה אפילו לרגל בכל יום. וכן אשה שהגיעה זמנה בליל כיפור, לטבול במוצאי כיפור. (ת"ה רכז)

סימפה

אסור לסתוך בשמן או בקרם אפילו מקצת גוףו ואפילו שכונתו להעביר רק את הכלולך, אבל שכונתו לרפואה, מותר, כל שהזרך לסתוך כן בחול, ובלבבד שמותר לו לקחת תרופה כדי שבת. [ובתשעה באב מותר אף שכונתו רק להעביר את הכלולך]. סימנו תריד ס"א. שיג. חז"ע ארבע תעניות רצד)

דאודורנט

omore להתיז ריח טוב על הגוף, כדי להעביר את ריח הזיעה. (חזק"ע ארבע תעניות רצד)

מי בושט

אסור לתת מי בושט על הידים משומם איסור רחיצה. אבל אם בלאו hei הוא נוטל ידיו, כמו בקימה בבורך או לברכת כהנים, יכול ליטול ידיים במים שמעורב בהם ריח טוב, כמו ורדים וכיוצא בהם. עיין קול אליו ישראל ח"א סימן לט, ומרו החיד"א בשות' חיים שאילך א סימן עד אות נו)

נעילת הסנדל

אסור לנעל סנדל או מנעל של עור ביום כיפור, אבל מנעל העשו מגומי או מבד ושאר מיניהם, אף על פי שאין לו צער בהליכתו, מותר לנעלו. (שיג)

נעלי עץ או גומי שיש להם רצועת עור קטנה מלמעלה שמכניסים בה את רגלי האצבעות, מותר לנעלם אבל אם העור חופה את הרגל ומגן עליו, אסור. (חזק"ע ארבע תעניות עמ' שא)

בזמןנו מותר לקטנים לנעל נעליו עור, ורק בזמן שהוא רגילים הרבה ללכת יחפים במשך השנה, החמירו עליהם בכיפור שלא ינעלו נעליו עור, שהרי רגילים בכך. אבל הימים שאין דרך הילדים ללכת יחפים, לא החמירו עליהם]. אך טוב שנינעלו נעליים אחרות. (שם)

חוליה

חוליה שאין בו סכנה, אף שחייב להתענות, מכל מקום מותר הוא בנעילת נעלי עור. והוא הדין לילדה בתוך שלושים יום. (שיטו)

איש ואשה שצכו

אסורים בני הזוג בתשميיש, ואסור לגעת בה כלל, וכן אסורים לישון בימייה אחת. ובמקומות צורך מותר להושיט לה חפץ מידו לידי ביום, אבל לא בלילה. (סימנו תרטו ס"א. שכח)

מלאה

יום כיפור אסור מן התורה בעשיית מלאכה כמו בשבת. והוא הדין לכל הדברים האסורים מדברי חכמים כתלטול מוקצת וכיוצא בזו. (רבב)

וכאן המקום לידע את אחינו התיעים מדרך האמת, אשר נזהרים ביום כיפור שלא להדליך אוור ולא לנסוע ברכב וכו', ולעומת זאת אין נזהרים בשבת, ובאים יודעים כי קדושת השבת חמורה הרבה יותר מיום כיפור, ולכן בורא העולם נותן התורה החמיר בעונשו של המחלל שבת יותר מהמחלל כיפור. ובאמת שהכל תלוי ברצון האדם, כי כמו שאפשר להתאפק בכיפור שלא לעשן ולא להזליק, ומدلיקים קודם את כל האורות שצרכיך, ונוגנים חתיכות דבקسلطיפ על כפתורי החשמל, כדי שלא יטעה משחו וזרליך או יכבה, כך יכולם לעשות בכל שבת ולא להטעיל. רק חבל שאינם נוגנים צאנס לעצםם לשבת ולהשוו אפלו חמש דקות, שבאמת יכולם הם לעשות כן בכל שבת. ואפלו אם נדמה להם לפה הבנות המוטעית שאינם יכולים להיזהר בכל דיני השבת, לפחות יצילו את עצםם בחלק מפרטיה והלכותיה, כמו בהדלקת אוור שזה דבר קל מאד להימנע ממנו, כי לא דומה העובר על דברי המלך עשר פעמים, לעובר על דברי המלך עשרים פעם, ואת את יוסיפו לשמור יותר.

๙ הפטורים מהתענית ♫

עד גיל 9

קטן או קטנה פחותים מגיל תשע, אינם מתענים כלל, ואפלו אם רצוי להתענות, מוחים בהם שלא יתענו וממכילים אותן. והגדרים מוזהרים להקפיד על הקטנים שיأكلו וישתו כל צרכים.

אמרו בתלמוד ירושלמי יומא פ"ו ה"ד: מעשה באדם אחד שהיה מhalbך בדרך ביום הכיפורים ובתו עמו, אמרה לו בתו, אבא צמאה אני, אמר לה המתני מעת. חזקה ואמרה לוABA צמאה אני, אמר לה המתני, עוד מעט נגע לבתי, ופתחות נפלה ומותה. מכאן יש ללמד את חומרת העני שלא לתת לקטנים להתענות ביום כיפור. (של)

גיל 9 או 10

קטנים בגיל תשע או עשר, מתחילה לחנוך אותם לתענית שעotta. כיצד? אם היו רגילים לאכול בכל בוקר בשעה שמונה, נוגנים להם בשעה תשע או עשר, כפי כוחם. ווקפידו ההורים שיأكلו וישטו כהוגן בערב כיפור, ובפרט שיירבו בשתייה, כדי שלא יצמאו ויצטרכו לשותות בליל כיפור. ומכל מקום אם התעוררו בלילה ומקשימים לשותות, יתנו להם לשותות. ואם רוצחים הם להתענות כל היום, אין לתת להם בשום אופן. וההורם המזוללים ונוגנים לילדיהם לצום, עתידיים ליתן את הדין על שלא שומרם על הפיקודו החשוב שבורא עולם נתן להם. (של. ת"ה רמא)

גיל 11

ה גם שמו הדין היה מצוה לחנוך את הילדים מגיל 11 שיתענו, מכל מקום בזמנינו שירידה חולשה לעולם, לא יתענו אלא עד חצות היום [בערך 25:3:35, לפי שעון קיז]. ואם אינם יכולים, רשאים לאכול קודם חצות. (שם. ת"ה רמא)

בר מצוה

נער בן 13 שנה ונערה בת 12 שנה שהביאו שתי שערות, הרי הם גדולים לכל

דבריהם, וחיבטים להתענות מהتورה. ואם הם חלשים, ישאלו רופא. ולא יחמיר עליהם סטם, שכבר נאמר (קהלת ז טז): "אל תהי צדיק הרבה". (שם)

מעוברות

נשים מעוברות חיבות להתענות, אלא שם יש לה סיבוכים בהריוון, והרופא אומר שם תצום, יש חשש סכנה לה או לולד, חיבת לאכול. ופז. הילכות שלמה פא אשא שהתעbara בעזרת טיפולים, בהיות ועל פי דעת הרופאים יש "שבועות הראשוניים" של ההריון סכנת הפללה יותר מאשר מעוברות, צריכה לשותות כשלכ כיפור באותו שבועות, ותנווה הרבה מאוד, ולא תלך לבית הכנסת, אלא תתפלל בשכיבת בית. (הילכות שלמה אוירבך. רפז, רצח)

מעוברת שחחלו לה צרי לידה סדרים, תחיל לשותות, כדי שלא תהיה בשעת הלידה במצב של חוסר נזולים. ולא תחמיר לשותות מעט כל תשע דקות כמובואר להלן, אלא תשתה יותר מהר, כדי שבוגפה תהיה מידת הנזולים הראויה לה בשעת הלידה. וכן אם החלה ירידת מים תשתה ולא תדקק בזה. ועדיף שתיננו לה משקה המזין את הגוף כחלב או מיץ ענבים. ואם מרגישה לצריכה לאכול ולא די לה בשתייה בלבד, תאכל ותבוא עליה ברכה. (הילכות שלמה. רצ)

מניקות

נשים המניקות חיבות להתענות, ואפילו אם יחסר מעט מהقلب בגלל הצום. ומכל מקום כל מניקה תשתה הרבה חלב בערב הצום, כדי שלא יחסר לה ממזון התינוק בצום עצמו. (רפז)

ואולם, אם התינוק חולה ואם היא מתענה יכולה לגרום חשש סכנה לתינוק, הריהי פטורה מלחתענות. ואפילו אם ישנה אפשרות להשתמש בתחלפי חלב לתינוק, אין להתחשב בכך, כיון שמזונו של התינוק הוא חלב האם. ועל פי רוב, די שתשתה ולא תאכל. (הילכות שלמה אוירבך. רפז)

يولדה בתוך שלשה ימים

יולדת בתוך שלשה ימים בלבד, הריהי נקראת חולה שיש בה סכנה ופטורה מלחתענות. ואפילו אם היא אומrette שיכולה להתענות, אין שומעים לה. ואולי גם הרופא אומר שיכולה להתענות, אין שומעים לו. ומתוך שלושה ימים בלבד, היינו שלודה בתוך שבעים ושתיים שעות קודם יום כיפור. וזהו שלושה ימים 'מעט לעת' הוא 24 שעות. ולכן אשה שלודה בתאריך ז' תשרי בשעה 16:00 אחר הצהרים, פטורה היא מלחתענות ביום כיפור עד שעה 16:00. כו' פסקי הלכות גדולות, רבנו גרשום, התוספות, האשכלי, הרשב"א, הריטב"א, רבנו פרץ, הר"ש, האר"ר זרען ועוד רבים מרובינו האחראונים, שלא אומרים בדיון זה 'מקצת הימים ככלו', כיון שזו עניין חמור של נשות, ואסור להחמיר בזה. (רפז)

כתב הרמב"ס: אף על פי שיראה מודברי חכמי הרפואה שבדיננו, לא כפי שאמרו חז"ל, אין לך מה שאמרו חכמים, שנאמר: "על פי התורה אשר יוריך... לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל". וכן כתוב הריב"ש, שאין לנו לדון בדיוני תורהנו ומצוותיה, על פי חכמי הרפואה שהניחו על פי מופתיהם הכוונים. וכותב בש"ת דעת כהן, אף אם יאמרו רופאי זמינו, שהנישׂוּוּ הורה שכמה يولדות שמעו לקולם והתענו ביום הקיפורים והכל עבר בשלום, מי לדיינו יתקע שלא יבואו לידי סכנה לימים הבאים,ומי יודיע כמה מתו ממחלהות שונות

שעיקר סיבתנו היהת מלחמת התענית, אלא שהרופאים מצאו להן סיבות אחרות לפי האומדנות שלהם. וכך אסור לזלול חס ושלום בסכנת נפשות, נגד מה שקבעו חז"ל אשר רוח ה' דבר בס ומלתו על לשונם. וחוז"ע שבת ג (שלא)

יולדת שלשה ימים ועד שבעה

יולדת שעברו שלושה ימים מעט לעת [27 שעות] מהלידה, כל שהיא בתוך שבעה ימים לידה, תלוי הדבר בהרגשתה, שאם אמרה איני צריכה לאכול, אין מأكلים אותה. אך אם לא אמרה כלום, מأكلים אותה. ושבועה ימים היינו 'מעט לעת'. וכך אם ילודה בתאריך ג' תשרי בשעה 16:00acha"צ, אם לא אמרה איני צריכה לאכול, עד שעה 16:00 ביום כיפור, מأكلים אותה. (רצתא)

אם הרופא קבע שאם הייתה תעתנה יש חשש סכנה, אפילו אמרה איני צריכה לאכול, מأكلים אותה. ואם אין רופא במקום שיודיע אם היא צריכה לאכול, וגם היא אינה יודעת אם היא צריכה, מأكلים אותה מחושש ספק. (ת"ה ונגא)

הפללה – אשה שהפילה לאחר ארבעים יום מהרiona, דינה כיולדת וככ"ל. (רצתה)

חולה שיש בו סכנה

נאמר בתורה: "ושמרתם את חקوتاي ואת משפטاي אשר יעשה אותם האדם וחיו בהם". ודרשו חז"ל יחי בהם ולא שימות בהם. על כן, אם קבע הרופא [אפילו גוי] שאם חולתה יתענה יש חשש שיבוא לידי סכנה, הרי הוא חייב לאכול ביום כיפור. ואפילו אין הסכנה מיידית, צריך לאכול, שפוקה נש דוחה את כל המצוות שבתורה. (סימן תריה סעיף א. רפ"ז. ת"ה רנה)

אסור לחולה להחמיר ולהתענות

חולה שאוכל ביום כיפור, איןנו צריך תשובה וכפירה על כך כלל, כי לא רק שלא עבר על חשש אסור ואיפילו קל שבקלים, אלא אדרבה קיים מצוה באכילתיו. ואיפילו אם חולתה רוצה להחמיר ולהתענות, איןנו רשאי. ואיפילו הוא אומר שמרגישי בעצמו שיכול להתענות ולא יבוא לידי סכנה, והרופא קובע שהחולה צריך לאכול, איןנו רשאי להתענות. ובכל אופן כשהוא פטור מלהתענות, אם עבר והתענה, לא רק שלא עשה מצווה וחסידות, אלא ענוש יענש בידי שמים על כך, והרי הוא מתחייב בנפשו. וממצוה להסביר את הדברים לחולה בטוב טעם ודעת, על ידי תלמידי היכולים להשפיע עליו, ושב ורפא לו. (רפ"ז. ת"ה רנה)

לב יודע מרת נפשו

איפילו אם מהה רופאים אומרים שהחולה יכול להתענות, אך חולתה אומר שמרגישי בעצמו שאינו יכול להתענות וחושש שיבוא לידי סכנה, שומעים לחולה ומأكلים אותו, כי "לב יודע מרת נפשו". (סימן תריה סעיף א)

זkan

זkan מופלג שאם יצום יחלש כוחו מלחמת התענית, דיןנו בחולה שיש בו סכנה, ואיפילו אין לו שום חולין, צריך לאכול ביום הכיפורים. (ת"ה רעה)

ביצד מאכילים את החולה?

הכמות שאם אדם אכל בכיפור חייב עונש כרת, היא: 'cotbat ha-gesha' [זהינו תמורה גדולה, ושיעורה שני שליש ביצה = 36 גרם]. ודוקא כשהאל בתוך זמו�� צוב של 'אכילת פרט' [שיש אמרים שהוא 7.5 דקוט, ויש אמרים 9 דקוט]. לכך מאכילים את החולה פחות מכמות שחביבים עליה כרת, כדי להקל את חומרת האיסור. (רכז)

על כן, יש להזכיר לחולה בערב כיפור פרוסות שמשקלהם 30 גרם לכל פרוסה, וכשיצטרך לאכול, יוכל פרוסה אחת, ושהה כעשרה דקוט, ואוכל פרוסה שנייה. ואם צריך לאכול עוד, שוהה שוב כעשרה דקוט, ואוכל פרוסה שלישית, עד שיأكل כפי שהרופא אמר שהוא מוכחה לאכול ולא יותר. ואם שכחו בערב כיפור לשකול את הפרוסות, יشكلו ביום כיפור, אך פשוט שלא במשקל דיגיטלי. (רכז)

נטילת ידים וברכת המזון

חולה שאוכל לחם צריך ליטול ידיים, ונוטל כבכל השנה את כל היד עד הזורע, [כיו שידוע רבים מהראשונים צריך ליטול ידיים עד הזורע, ואין זו אלא רחיצה של מצה], ויברך 'המושcia' קודם אכילתו. ובסיום אכילתו, יברך ברכת המזון, ויאמר 'עליה ויבוא', ויזכר: 'ביום הכיפורים זהה ביום סליחת העון הזה'. ואם שכח לומר 'עליה ויבוא', איןנו חוזר. וכשהל יום כיפור בשבת, צריך החולה לומר גם 'רצה והחליצנו', ואם שכח איןנו חוזר. (שת. חז"ע ארבע תענית רצב. ת"ה רסה)

ביצד משקים את החולה?

כמות השתייה שאם שתה אדם ביום כיפור חייב כרת, היא: 'מלוא לוגמי' [היין], מלא פיו של כל אוזן בצד אחד, ושיערו חכמים באדם בגיןיו שהוא 41 גרם]. ודוקא כשותה בתוך זמו של שתיתת רביעתית. لكن יתנו לחולה מים במידה עד 35 גרם, ושזהה כמה שנויות וישתה שוב עד 35 גרם, ושוב ישנה מעט וישתה. וכן יעשה לפי הכמות שהרופא קבע ולא יותר כלל. ואם אפשר, טוב שישחה בין שתייה לשתייה כתשע דקוט. סימנו תריב. (רכז)

בגמרא מסכת יומא פ' ע"ב אמרו, השותה 'מלוא לוגמי' ביום הכיפורים, חייב כרת. ומשערים בכל אדם לפי גודל פיו, הגדלו לפי גודלו והקטנו לפי קטנו. לא כן באכילה, משערים לכל אדם בשיעור 'cotbat', כי כך היה ידוע לרבותינו ז"ל שבאכילה כותבתת מותיישבת דעתו של כל אדם, אפיקו גדול כעוג מלך הבשן. אבל בשתייה דוקא מלוגו לוגמי של פיו שלו מותיישבת דעתה, ולכן, ככל גודל מלוא לוגמי גדול יותר. רק שחז"ל שיעור במלוא לוגמי של אדם בגיןיו, שהוא 41 גרם, כדי למנוע בלבולים.

והנה כתוב הרמב"ם והלכות שביתת עשר פ' ב"ה: שתה מעט וחזר ושתה, אם יש מתחלת השתייה הראשונה עד סוף השתייה האחורה, כדי שתיתת רביעתית מצטרפים לשיעור, ואם לאו אין מצטרפים. ע"כ. וักษו הפסיקים, הללו כיון שהזמנן הוא כדי שיעור שתיתת רביעתית, איך שיכן לומר, שאם שתה מעט והפסיק וחזר ושתה, כל ששהה מתחלת השתייה עד סופה כדי שיעור רביעתית, מצטרף, הרי ברגע שפסק באמצע שתיתתו, כבר עבר השיעור, כי הרי השיעור הוא רביעתית; וכך לומר ששייך כן, באupon שתה מהר מאדו, ופסק רגע, ומיד חזר ושתה, בזה אנו משערים אם יש מתחלת השתייה ועוד סופה כדי שיעור שתיתת רביעתית בריווח דרך שרגליים בני אדם לשתוות, הרי שהשתיה מצטרפת. ואם לאו, אינה מצטרפת. ורבוי דוד רמאנא, לחם משנה, הרדב"ג, הגרא"ח אבולעפיא, קול אליו, חי אדם, מארם מרדי כי. שוו"ת חז"ן עבדיה סימן יב

גלוות ותרופות

חולה שיש בו סכנה מוותר לו לבלוע תרופות או כדורים אפילו מתוקים, ואם אין יכול לבלוע בלי מים, רשאי לשותות מים. אלא שיזהר לשנות בלאגימות קטנות שאינן יותר מ-35 גראם. (ת"ה רעה)

חולה שאין בו סכנה הצורך לבלוע תרופה או גלווה, אם טעםיה מר, יבלעה בלי מים. ואם היא מתוקה, יעטפה בניילון נצמד, ויבלוע. (ת"ה רעה) וכןמו כן רשאי לבלוע עם מים מרימים, כמו מים עם תמצית תה חזקה.

๙. התפילה ביום הכיפורים

טלית

מתעתפים בטלית בערב כיפור קודם התפילה, כדי לעמוד באימה ויראה, ולהתפלל בכוונה, וכדי להדמות למלכים. ויברך "להתעטר במצוות" קודם שקיעת החמה, אך אם לא הספיק, רשאי לברך ולהתעטר בזמןו 'בין המשות' עד צאת הכוכבים, ולאחר מכן זה, יתעטף בלי ברכה. וסתא. (ת"ה רעה)

לך אליו

מנาง בני ספרד לפתח בליל כיפור באמירת "לך אליו תשוקתי", המוחס לרבי יהודה הלווי, ואומרים אותו עם היהודי שבו בהכנעה. ולאחר כך אומרים פיווט "שמע קולי", המוחס לרבנו האי גאון. (רישב)

יום כיפור של שבת

קבלת שבת – יום הכיפורים של שבת, אין אומרים בו קבלת שבת אלא 'מזמור Shir Liom HaShabat' בלבד, ולאחר כך יתחלו 'לך אליו'. (וסתא)

קידוש של שבת – יכרז החזו קודם תפילה ערבית שיכוננו לצאת ידי חובה קידוש של שבת כאשר חותמים בעמידה 'מקדש השבת וישראל ויום הכיפורים'. (ער)

הוצאת ספרי התורה

אחר אמרית 'שמע קולי', פותחים את ההיכל ומוציאים את ספרי התורה. וכתב רבנו האר"י ז"ל שיש עניון גדול להדר ולקנות אפילו בדים מרובים את נשיאת ספר התורה של 'כל נdry' ולחבקו בשתי זרועותיו, שיש בזאת תיקון גדול לעוון החמור. ואם אין להם ספרי תורה להוציאו, אין זה מעכב. (רשה)

אנחנו מתיירים להתפלל את העבריינים

השליח ציבור פותח באמירתו: "בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה על דעת המקום ברוך הוא ועל דעת הקהיל הקדוש הזה, אנחנו מתיירים להתפלל את העבריינים". וטעם הדבר, מפני שאמרנו חז"ל (פסכת קריות ו ע"ב): כל תענית ציבור שאין בה מפשעה ישראל, אינה תענית. רמז לדבר, מהchalבנה שריחה רע, ומנאיה הכתוב עם סממני הקטורת. (רישג)

כל נדרי

אומר השליה ציבור בקול רם 'כל נדרי', והציבור אומרים בלחש. ונহגו לכופלו ג' פעמים. ויש נהגו שלושת הקונים הראשונים הם אומרים בקול רם 'כל נדרי'. ופשט המנהג לומר 'כל נדרי' אחר צאת הכוכבים. ורב האי גאו, רב סעדיה גאו, רשי, ספר הישר, נמיוקי יוסף, הריב"ש, הרותק, מהר"ס מודוטנבורג, הטור, רבנו ירוחם ועוד. (רש"ד, רס"ד)

שהחיניינן

verbicons 'שהחיניינן' בליל יום הכיפורים. והשליח ציבור או הרב שבבית הכנסת מברך 'שהחיניינן' בקול רם ומוציא את הקהלה ידי חובה, משום "ברוב עם הדורת מלך". וכן דודים לבן יודיע לציבור שהוא מברך ומוציא אותם ידי חובה, ושנים הם יכוונו לצאת. ויש נהגים שהזוכה בספר תורה הראשון מברך בקול רם ומוציא את הקהלה ידי חובה. אולם, לאחר ופעמים שהזוכה זהה אין יודע לכוון להוציא ידי חובה את אחרים, וגם הציבור הרחב לא יכולים יודעים לכוון לצאת, הזוכה בספר תורה יברך בתחילת יום, וכל הציבור יברכו אחריו בקול רם. (ע' רס"ו)

כתב הבית יוסף (סימנו טritis): כתוב רב עמרם, תינקו שליח ציבור אומר "שהחיניינן" בבית הכנסת, שמא יש אחד מיישראל שלא בירך, אבל לא דבר קבוע הוא שלא לצאת בו אלא בשמעה מפני שליח ציבור בבית הכנסת, שאם תלמיד רוצה לברך לעצמו הרשות בידו, שהרי "זמנן [שהחיניינן] אומרו אפילו בשוק". ומה שאמר רב עמרם 'תלמיד', לאו Dokka, דהוא הדין לכל אדם אלא משפטם תלמיד יודע הברכה, והוא יודע הדין שיכול לברך לעצמו, שכן כתוב תלמיד. והכל בו כתוב, ואף על פי שליח ציבור מברך שהחיניינן קודם תפילה ערבית, יכול כל אחד ואחד לברך לעצמו בבית הכנסת לאחר חסיכה. ואין נהגים כו, אלא הכל סומכים על ברכת שליח ציבור.

נשים הנמצאות בביתן, יעדמו לאחר צאת הכוכבים ויברכו "שהחיניינן", וכן ל'.

חסד של אמרת

מנาง נכוו והגנו מאוד לעשות השכבה לנפטרים ביום כיפור, ולתרום כסף לצדקה לעליוי נשמתם, כי גם המתים צריכים כפרה, ומעשים אלו מועילים לכפר עליהם, ולהקל את דיןם, ולהעלוותם מדרגה לדרגה בנין עדן. ומנาง זה יסודתו בהררי קדוש, כמבואר בהרבה מרבותינו הראשונים, ומהם: רשי, מחוזר ויטרי, הרותק, ראב"ה, שבולי הלקען, ארחות חיים, המנהגות, המרדי ועוד. (ויסט)

תפילת ערבית

קדום תפילת ערבית יאמר שליח ציבור חצי קדיש, ולאחר כך יאמר פסוק: "והו רחים יכפר עוזו...", ואיפלו אם חל יום כיפור בשבת, אומרים אותו. ורב עמרם אומר, רבנו יצחק בן גיאת, מחוזר ויטרי, העיטורה, המנאג, שבולי הלקען, חרוא"ש, הטור, רבנו ירוחם, אבודרם, ארחות חיים, כל ביה, סדר חיים, לימודי ציבור, חממות ימים, בתני גנסיות, שלחן גבוח, הג"ה פלאגי, זבחין צדק ועוד) ואף על פי שאין אומרים 'זהו רחום' בלבד שבת ויום טוב, שונה יום הכיפורים, כיון שהשעה צריכה צריכה לכך. (ויסט)

אחד מימינו ואחד משמאלו

בכל התפילות ביום הכיפורים, יעדמו שני אנשים אחד מימין שליח ציבור ואחד משמאלו. כמו שנאמר אצל משה רבנו במלחמות עמלק, "ואהרון וחור תמכו

בידיו מזה אחד ומזה אחד". ואולם מנהג אשכנז שאנו עומדים השניים אלא עד אמרית 'ברכו'. סימנו תרייט סעיף ד, שירוי נסח הגדולה ועוד. ת"ה רפי

"ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד"

בימים כיפור אומרים בkowski רם "ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד", בין בקריאת שמע ובין בסליחות. ויש להזכיר להפסיק בין תיבת 'ברוך' לטיבת 'שם'. והסבירו במדרש, שבשעה שעלה משה לפני הקב"ה "ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד", מלאכי השרת שהיה אומרים לפני הקב"ה את התורה, שמע את למיד שבח זה את ישראל. ולמה אנו אומרים אותו בלחש? אמר רבי אסי, משל לנכדו של מלך שנגנַת תכשיט מארמו המליך, וננתנו לאשותו ואמר לה, אל תתקשת בו בפרהסיה [בחוץ] אלא בבית. אבל ביום כיפור שעם ישראל דומה למלאכי השרת, יכולים לאומרו בפרהסיה ככל מלאכי השרת. ורט

קול בכி

יתפלל בכונה גדולה, בהכנעה, באימה ויראה מחרדת היום. ויתפלל בבכי, ובפרט בעת אמרית היידי, שעורי דמעה לא ננעלו. אך אם אין יכול לבכות ממש, יתפלל ויתוודה בkowski של בכי, שנאמר "כִּי שָׁמַע ה' קֹול בְּכֵי". (יעא, עדר)

רבנו מאיר אביחצירה ז"ע"א בתפילות יום הכיפורים

אודות הסיבה שמדובר לא הסcin גאון עוזנו ועתרת ראנש המלומד בניסים רבנו מאיר אביחצירה זצוק"ל לצאת ידי חובה מצוה על ידי שליח ציבור, והיה יורד בעצמו לפני התיבה, קורא במגילה ותוקע בשופר, המתיק שהן בנו אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירה שליט"א: "הכובנות העמוקות והעניניות הנשגבים שהיה מכובן אבי מורי בתפילהו ובכל מעשה שבאה לידי, היו כה נעלמים וטמיריים, עד שאין מי שיוכל להוציאו ידי חובה"...

הוא מוסיף לתאר את תפילת היום הקדוש יום הכיפורים, כפי שנראית בשנות ישיבתו בעיר אשדוד.

אולם המتن"ס המקומי, נבחר לשמש כבית הכנסת שיכיל את חמיש מאות המתפללים, המתכנסים לתפילות יום הכיפורים במצוות חד עם רבנו, היורד גם לפני התיבה ומשמש כשליח ציבור בכל התפילה.

התפילה החלה בשעה ארבע וחצי לפנות בוקר בפתחת "פתח אליהו" המקובלת, כאשר הניגון הפותח את התפילה ארץ כמחיצת השעה, שכל כולה התהתקאות לפני הבורא - בkowski צלול, ב נעימה משתפכת, ללאAMILIM ולא שיש בהו צורך... במשך כל התפילה ניצב רבנו על רגליו, כשהוא נושא את קולו ברמה, למען הוציאה את כל הקהל ידי חובתם, שכן רבים מקרב המctrפחים לתפילה לא ידעו להתפלל מלבד עניית "אמנו" אחר שליח הציבור.

ברצף מתמשך, לא הסתיימה התפילה עד כי הערב היום. כחוליות נשזו התפילות זו זו, שחרית במוסיף, מנחה בעניללה, עד כי נראה שלושה כוכבים בטהרו של רקיין. חמיש עשרה שעות רציפות ארוכה התפילה, וכullen שותת לטובה. קולו לא גועז ולא נחלש, התלהבותו לא פגה ולא ידעה עיפויות, והיה קולו הולך ומנסר את החלל ואת

הלבבות... ראוי לציוון, שכל אביזרי אקוסטיקה לא היו באולם, והקהל שנישא ברמה יכול היה לשמש ככלי אמדן למאיץ הפיזי הניכר שהיה עליו להשקיء באוטה תפילה. את כוחות הנפש ושיטופיה של הנשמה בעבודה זו שבלב, מי יכול לשער ולהעריך - -

[באותה הפעם הנדרשת שהתבטא רבנו אודות עצמו, סיפר לכמה אברכים שחילו את פניו בערכו של יום הכהנים: "פעם אחת ביום הכהנים, זכיתי לבכחות כל אותו היום. מכך נכנסת היום הקדוש ועד צאתו, לא פסקו הדמעות והן נגרו מאין הפוגות... פשוט בכחתי כל היום." ואביר יעקב (483)]

ואם סבור היה מישחו, שבמוצאי היום הקדוש יום הכהנים, היה רבנו פורש למנוחה ארוכה ש"תפצה" אותו על העמל הרב שידע באותו יום - יש לעדות זו המשך!...

מיד לאחר תפילת ערבית היה מזרז את צעדיו לביתו, סועד בקצרה את סעודת מוצאי יום הכהנים ומיד נפנה לקבל קהל.ומי היו הקהלים שבאו במוצאי יום הכהנים לבתו של רבנו? - חסידים ואנשי מעשה, שבאו לשמע דברי תורה, שהיו מפכנים מפיו באותו הלילה וכל אותו הלילה... עד שהגע זמו קריית שמע של שחרית, לא פסק פיו מלמל ררבנו, מההשמע דברי תורה ואמרי חסידות, כמוין המתגבר שאין שאייה שתכלה את נביתו, כיں שאין לו סוף וככל ימיינו מותקים...

היתה זו מזינה נפלאה, של שתי הבדיקות "עבודה תמה" ו"עבודה שיש אחריה עבודה", ודוגמא ייחידה זו, המשמשת כנושא ההגדרה זה, יכולה לשמש את כל מי שיבקש למצוא סוף וקצח לסדר העבודה לסדר העבודה שנาง רבנו בעצמו. התכליות והתחילה התערבו זו בזו, כסייעתה של כל עבודה - אינה אלא ראשיתה של העבודה שאחריה. המושג "לסיטים" לא היה קיים אצלו, וכל ימיו עלי אדמות רץ מותמך של עבודה עבד לפני מלך. ואביר יעקב (490)

הויידי

הויידי צריך לאומרו מעומד, וישחה מעט לאות הכנעה, וכיח בנחת באגרוף ימינו על צד שמאלו כנגד לבו. ולבד מהויידיים שאנו אומרים בתפלות הלחש, בכל פעם שאומר השליה ציבור וידי, צירכיס הציבור לומר יחד עמו. נמצא שבסך הכל אנו אומרים עשרה וידיים. ואם שמע קדיש או קדושה או ברכה בויידי, יענה. (רנה, ערך)

הויידי הארץ

חובר על ידי רבנו ניסים גאון. יש שנагו לאומרו בשחרית. ויש שנагו לאומרו בערבית, כדי שלא לעשות טורה ציבור בבוקר, שבלאו cocci התפילה ארוכה מאוד, וכן היה מנהג מרן הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף צוק"ל. וישתדל לאומרו בדמעות שליש. וכיודע שמרן צוק"ל היה אומרו בבכי גדול, ובפרט בשעת אמרית "בטלנו תורה ימים ולילות", ואם בארזים נפלת שלחתת, מה יעשו אוזובי הקיר. ומסכת מועד כתו כה ע"ב). ורעה. ת"ה רצ]

אין אדם משים עצמו רשע

בנוסח היהודי הארץ כשותם: "אבל אני אויל ולא יודע...", לא יאמר "חייב ולא

זכאי, רשות ולא צדיק". אלא יאמר: "בחייב ולא זכאי, פרשע ולא צדיק". וכמו שאמרו (מסכת אבות פ"ב מ"ח): "אל תהי רשות בפני עצמך". וכן אמרו (מסכת קידושין ע"ב): לעולם יראה אדם את עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, אבל לא חייב, פנו יתीיאש מלקיים עוד תורה וממצוות, כי כבר הוא רשות וחביב. (רעה)

הוכחה תוכפיה

אף אם אדם מכיר בעצמו שלא חטא בחתאה מסוימת, יאמר אותו בנוסח היהודי, שחררי אמרו חז"ל (מסכת שבאות לט ע"א) כל ישראל ערבים זה זה. ואם לא הוכיח את חבירו, נתפס בחטאו, ונענש בעוננו (שבת נה ע"א). (ספר חסידיים שער הכוונות, החיד"א. רנא) ועינן עוד בזה להلن בדרשתו של מרון הרראש"ל זצוק"ל לפניו תפילת הנעילה.

זיכוי הרבים

מנハג טוב נהגו במקומות רבים לזכות את הציבור לאחר תפילת ערבית ולהשמעו דברי מוסר והתעוררות, או מhalbכות יום הכיפורים והסביר 'סדר העבודה' שקוראים למחرات, או מhalbכות חג הסוכות הסמוך לאחר יום הכיפורים. וכל אחד ישתדל לעשות ככל האפשר לזכות את ישראל. ומוטר לקוראו תהילים בليل כיפור, ולכן אם קשה להם למלאו, יחלקו את התהילים בין הקהלה. וכל המזוכה את הרבים, אין חטא בא על ידו. ובפרט ביום הקדוש שבoday חשוב להוציא עוד ועוד זכויות וسنגוריה על עם ישראל.

לא להאריך

לא יאריכו בפיוטים מדי בתפילת שחרית. ויש לקצר גם במכירת המצאות, וישתדרלו שלא להעלות הרבה מוסיפים, כדי שלא להלאות את הציבור, ולגרום להם לדבר חס ושלום בבית הכנסת. ונאמר "זוי אמר ל��וצרים ה" עמכס". (שם) ומנהגו של מרון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל היה להעלות ששה מוסיפים בכיפור כמנין העולים של חותם היום.

๙. תפילת שחרית

"שעשה לי כל צרכי"

مبرכים ברכת "שעשה לי כל צרכי" ביום הכיפורים. וכך היה המנהג כבר מזמן מרון השלחן עורך רבנו יוסף קארו זצ"ל, כמבואר בספר שו"ת אבוקת רוכל. וכן מנהג בני אשכנז.

ואף על פי שברכה זו נתקנה על נעילת נעליים, והרי אין אנו נועלים נעלי עור ביום כיפור, בכל זאת: א. כיון שברכות השחר נתקנו על מנהגו של עולם, ומנהג העולם שהוא כולל את אומות העולם נועלם נעלים, לכך מברכים (הר"ש והר"ן). ב. הלא רשאי כל אדם לנעל נעל עור באופנים מסוימים, כגון כשישוצא לדרך רחוכה חוץ לעיר או כשיש חשש סכנה של נחשים ועקרבים, נמצא שהברכה שייכת גם ביום זה העטור. ג. כיון ששאנחנו לא הולכים יחפים אלא נועלם נעלים שאינן של עור (הרשב"ץ). ד. ברכת "שעשה לי כל צרכי", כוללת כל צרכי האדם שהקב"ה מכין עבורו (חוות אייר). ה. ברכות השחר חוזרים על כל היום והלילה שאחורי, והרי במוצאי כיפור נועלם נעלי עור. וצ. חז"ע ארבע תעניתות ססא)

"ובכן נקדישך מלך"

הוא סדר קדושה שחיברו רבינו יהודה הלוי, ואומרים אותו לפני הקדשה שבחרצתה השליה ציבור. והסומך שעומד על יד הש"ץ אומרו, והש"ץ שותק. ואם אין מי שיאמרו זולת הש"ץ, רשאי הש"ץ לאומרו, ואין בזה חשש הפסק. (שם)

נטילת ידים לברכת הכהנים

כהן העולה לדוכן לברכת הכהנים, נוטל את ידיו עד סוף הפרק כדרכו בכל השנה, כיון שאין זו רחיצה לתענוג אלא רחיצה של מצוה, שכן היו נוטלים הכהנים בבית המקדש. (шиб) ומותר לכהנים ליטול ידים במים שמעורב בהם מי ורדים. כמובן/ar בש"ת חיים שאל חלק א סימנו עד אותן נו שלא שיק בזה איסור סיכה, כי מי ורדים הם כמים ממש.

בכל השנה לשנותלים הכהנים את ידים לברכת הכהנים, לכתהילה צריך הלוי לשפוך את המים על ידים, וקודם לכך נוטל הלוי בעצמו את ידיו וזהר הקדש, וש"ע סימנו כת"א. וביום הכיפורים נוטל הלוי את ידיו עד קשיי אכבעותיו. (חו"ע ארבע תענית רצב)

י"ג מדות

אין אומרים י"ג מדות בפתחת ההיכל אף ביום הכיפורים. (חו"ע פסח רמה) וכן היה מנהגו של מרן הראשון לצוין רבנו עובדיה יוסף זצ"ל. (הלכה ברורה ח"ז עמוד עז)

קריאת התורה

קוראים בפרשת אחרי מוות על מיתת שני בני אהרון. והטעם לזה כתוב בזוהר הקדוש, כדי שקריאת זו תכפר על עוננות בני ישראל. אמר הקב"ה, אם בניי עוסקים במתת הצדיקים, נחשב כאילו הקריבו לפנוי קרבנות ביום זהה לכפר עליהם. וכל המצטער על אובדן הצדיקים או מוריד דמעות עליהם, מכיריז עליו הקב"ה: "וסר עונך וחטאך תכופר". ולא ימותו בניו בחיי ח"ו, ועליו נאמר: "יראה זרע יאריך ימים". (שםח)

העלולים בספר תורה

חולה שיש בו סכנה שחביב לאכול, רשאי לכתהילה לעלות לتورה בשחרית ומנחה. שאינו דין כיFOR כאשר צמותה שאם איןנו מתענה, לא יעלה, כי הקראיה בתורה ביום הכיפורים, היא בגלל קדושת היום כמו בכל שבת ויום טוב ולא מלחמת התענית. וגם מכיוון שאינו אוכל אלא מעט פחות משיעור כותבת, עדין שם תענית עלי. (שםט)

המחלל שבת בפרהסיא שקנה עליה הספר תורה, מותר להעלותו ואפילו הוא כהן, אלא שייסיפו עליה אחר לעליית 'מוסיף' כנדזו, והוא צורך לחזור על הפסוקים שקרו לו, כי העיקר הוא שיעילו ששה אנשים כשרים. ומכל מקום העבר על שאר איסורי תורה חוץ מחילול שבת, כל שאין בכוונתו להכחיס, מעיקר הדין כשר הוא לעלות בספר תורה, אבל אם אפשר, יעלו מוסיף כנדזו. (יחי"ד ח"ב סימנו טז)

סדר העבודה

בתפילהת החזורה של מוסף אומר השליח ציבור את סדר העבודה בבית המקדש שהיתה ביום הקדוש הזה. וכותב בספר חממות ימיים: "זומה מאד יתאונן אדם כי להיות דווה ליבו בחטאיו ולהתעוור בבכי ואנחה בעת ובעונה של אמרת סדר העבודה, על כי גלה משוש ליבנו, זבול מקדשו חרב בעוננו ובטלת העבודה, לא מזבח ולא קרבן ולא כהן גדול שיכפר על עדתנו וכו'. ומבהה השליה ציבור עמו את הציבור על חרבן בית המקדש ולנות ישראל וחסרו עבותת בית ה' אלוקינו, כי עונותינו הטו אלה. ויאמר גם את הפיוט 'אשרי עין ראתה כל אלה...' בדמעות הלב ובאנחה גדולה. ולא כמנagi איזה שליחי ציבור שאומרים את כל סדר העבודה בלי שום בכி ואנחה, רק בתודה וקול זמרה. ועשוי אלה ומעוררים ליבות בני אדם על כבוד שמו ושממו היכלו, המה יצכו לראות פני שכינה".
(מצחיק ומפה' עמוד תק)

קורעים ומשתוחים

ונוהגים שכל הציבור כורע באמירת "קורעים ומשתוחים ונופלים על פניהם ואומרים: ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד". ויזהר שלא להשתוחות על רצפת אבניים אלא יפרסו שטיח על הארץ, ואם אין שטיח, יפרוס מהטלית וישתחוה עליה או על הספסל. והשליח ציבור, לא ישתחוה עם הקהיל, כיון שאסור לו לזוז ממקומו בחזורה אלא ישתחוה על התיבה כשהוא עומד. (שנהג)

[יש לדעת, שאסרו חכמים להשתוחות על רצפת אבניים אפילו ללא פישוט ידים ורגלים, אלא אם כן נتون דבר מפסיק בין פניו לרצפה (הרמ"ש, הריב"ש, מהר"ס מרוטנבורג, הטור ועוד). והעושים שכיבות ש מכיה, ישימו לב לתת דבר המפסיק בין פניהם לרצפה, וכל שכן שהם משתמשים ידים ורגלים. (עיין עמוד שנגה)]

ברית מילה

כאשר ארע ברית מילה בכיפור, חייב המוחל למצוץ את הדם, אך לא על ידי ייון, שמא יבלע מהיון. וمبرככים ברכבת "אשר קדש יידיד מבטן" בלי כוס. ויש שנגנו לברך 'הgan' על ייון, ונונתנים אותו ליד קטן שמבין עניין שיטה. ויישימו לב לכובן להוציאו ידי חובה ברכבת 'הgan', ושהוא יכוון לצאת. (שםא, שםג)

וזברת בם ולא בדברים בטלים

מה טוב ומה נעים, מה שנגנו לארנו שיעור בדברי תורה קלים, [כבדי חייזק משער האגדה הנ"ל או מחוברת תה הסוכות וכיוצא בהז], בזמן ההפסקה שבין מוסף למנהח, למען חייזק הקהיל ביום קדוש זה, שלא יאבדו את הימים בדברים בטלים חס ושלום. והיודע שאינו לומד, עדיף שילך לישון, כי יושב בטל כישן דמי [דומה].

מאה ברכות

חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום. וביום הכיפורים יש להתאמץ ולהשתדל בכך ביוותה, כיון שהחסרים למלילה משלוחים ברכות, ולכן ישלים באربع סוגים ברכות הבשימים [הנותנו ריח טוב בפיירות, עצי, עשב, מינין]. ואשררי המביא בשמיים לבית הכנסת לזכות את הציבור ביום קדוש זה שكونה סגנורים לעצמו.

וכך היה מנהגו של הגאון החתמן סופר להביא עמו בשמיים לבית הכנסת ביום כיפור, ובברך

- עליהם בתחילת הלילה אחר 'כל נדרי', ועוד כמה פעמים ביום, כל שהיה היחס הדעת. והיה מכבד לזרים לברך ולהריחת, כדי לענות אמן אחריהם. (ר'ג. ועיו' ליקוי' סיימו מזו עמוד ג. וחולק שבת החידש כרך א חלק ד עמוד מקטן)

כמו כן, טוב שיעלה לעליית מפטיר, ובתנאי שיודע לקרוא את ההפטירה בטעמיים ונקיות כהוגן, ובזה ירווח עוד ברכות. ר'ג. חז"ע ברכות שיא

ועצה טובה, שיודיעו לציבור לפני קריית התורה, שהulosים לTORAH או המפטיר יקבעו לברך בקהל רם, ויקשיבו היטוב הציבור ויוננו 'אמן' ויצטרף להם למאה ברכות, כי גדול העונה 'אמן' יותר מהمبرך. (סיומו רמד ס"ג, רע"א ס"ק ז)

๙๘ תפילה מנהה

טלית

בתפילה מנהה מטעטפים בטלית. ואם פשט טליתו לאחר תפילה מוסף, ועbara חצי שעה ויתר, יתעטף שוב בברכה, אבל אם רק הוריד את טליתו ללבת בית הכסא, או שנפלה טליתו מעלייו, כshawor להתעטף לא יברך. והוא הדין בכל ימות השנה, ככל גודל בידינו שפק ברכות להקל' אפילו נגד מרן השלחן ערוץ. (שנה)

קריית התורה

קוראים שלושה עולמים בפרשיות אישורי עריות, כדי לרמזו שכשם שהקב"ה הזהירנו שלא לגלוות ערוה, כך הוא יתברך לא גילה חרפתנו בעוננותינו. וגם כדי שנייכל בעריות או בנייה, ישוב בתשובה כישמעו קריאה זו. (שנה)

העולה השלישי יאמר קדיש לאחר ההפטירה, ויחזירו את הספר תורה ויאמרו "מזמור לדוד הבו לה' בני אלים", ויאמר הש"ץ קדיש קודם תפילת העמידה. (שנה)

כהן שחפץ מאד לעלות לעליית שלישי, כדי לקרוא הפטרת יונה, יש לו על מה לסמק, רק שיכריז השליך ציבור: "אף על פי שהוא כהן, יעלה למפטיר". (שס)

๙๙ תפילה נעילה

דברי ביבושים

ראו ונכוון לכל חכם ורב בקהילתו לומר דברי מוסר והתעוררות קודם תפילה הנעילה, שהיא החתימה של כל ארבעים ימי הרחמים והסליחות, והכל הולך אחר החתומים. ואמרו חז"ל כי בעת הנעילה, הקב"ה מוציא מעליו את כל המימיינים [הסנגורים] ואת כל המשמאליים [הקטגורים], וירושב לבדו וחותם כל אחד ואחד מבאי עולם, ואנחנו מתהננים על נפשנו שברחמייו המרוביים ירחם علينا ויתהוו אותנו יחד עם כל ישראל לחים טובים ולשלום, וכמו שנאמר (שמות לג יט): "וְחִנֵּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחָזָן, וַרְחִמֵּתִי אֶת אֲשֶׁר אָרְחָם".

קבלה טובה

אשרי המקבב על עצמו קבלה טובה בעת צאת שkedot תפילת הנעילה, ובפרט במלעת מצות זיכוי הרבים, וכגון לחלק מהחוורות הללו הנכתבות בשפה קללה ונעימה השווה לכל נפש, לזכות בשמיירת השבת, הטהרה ועוד, את ערך ישראל הרחוקים עדין מקיים התורה והמצוות, שאין לך מעלה טובה ממנה, ועל אחת כמה וכמה עתה שככלנו צרייכים להוסיף זכויות גדולות ונוראות.

ומעשה בייהודי יקר שקנה הרבה מאוד חוברות "להיות את" המכווץ המחולק ל- 40 יום, וחילקו בעירו בכמה וכמה בתים בנסת, כדי שייחלקו נשים הבאות בתפילה נעילה, וראה ישויות גדולות באوتה שנה שלא ראה אי פעם.

אתה הערב, מפני מה לא הוכחת אותן?!

להלן מדרשה שמסר מרן הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף צוק"ל ביום הכהנים לפני תפילת הנעילה ("معدני המלך" ח"א עמוד קע): בעוננותינו הרבים מה נדבר ומה נצטדק, יש הרבה אנשים חוטאים, שמים את ילדיהם בבתי ספר חילונים, ואין שם ידיעת שמירת שבת, שמירת התורה, שמירת המצוות, אין שום דבר, מלמדים אותם כמו גויים. ואני מוכחים אתם, ולא מדברים זה זהה? כל אלה אנחנו ערבים עליהם, מיליוו ילדים לומדים בבית ספר חילוניים, מורהיהם רשעים, מחללי שבת, בועלן נדות, אוכלי טריפות. מה יהיה אלו הילדיים? מה יעשה אותו הבן ולא יחטא?

אבל אנחנו לא מוכחים אתם, אולי מתבieverם, אני מכירו מתבiever לדבר אותו. אנחנו חוטאים! זה חטא שלנו! אנו נתפשים בעוננותיהם. מבקשים מהילה מהקב"ה. שימחה לנו על הערכות.

יום הדין קשה מאוד, נוקב ויורד עד התהום! מה נענה מה נדבר מה נצטדק, מה שנшиб כל התשובות, אין לנו פה להסביר ולא מצח להרים ראש. בשנוווגם נכלמנו. כמה שצרייכים אנחנו הרבה לעשות, זה חטא לא יכופר, פשע לא יכופר, עווון כזה שלומדים בבית ספר חילוניים, זה עווון שכולן נגד כל התורה כולה, זה עווון גדול שאנשים לא יודעים, עווון עד השמים. בו תליה כל התורה כולה!

זה שלמד בבית ספר חילוני, לומד כמו גוי, נהיה כמו גוי, לא יודעים מה זה שבת מה החומרה. המורים עצם מחייבים שבת, איך יגידו להם? וכי הממשלה שלנו מחפשת מורים יראי שמים?! שם המורים 'שמעו נא המורים', سورרים ומורדים כולם, על כל דבר קטן עושים שביטה, אכפת להם? רוצים כספי אלה נבייאי הבעל, כמו כומריים רשעים חוטאים ומחטיאים, וכל התלמידים המשכנים האלה רואים שהמורדים זה רשי, מה יעשה ולא יחטא?

היום אמרנו יידי. כל השנה יכולה ברוך השם אני מורי דמעות, היום היחיד בשנה שאני מורי דמעות זה יום הכהנים, שאני אומר יידי, אני ממר בבכי וכולם בוכים עמי, כל אחד שואל את עצמו וכי אני גנבת?! ביום הכהנים - יום אדר בימי שנה אני אשקר? וכי אני חילatty שבבות ומוועדי קדש? 'על חטא שחטאנו לפניך בגילוי עריות', מה עשית שאמור דברים כליה? ובאמת איך רשותינו תיקנו דבר שאדם ירגיש בעצמו שאינו אמרתי?

אלא הכל אמרו: "הובם תוכים את עמיתה, ולא תשא עליו חטא", כל ישראל ערבים זה בזה, אדם שיכל להוכיח את חברו ולא הוכיחו, כל העבירות שעשו, נזקפים על חשבונו. כמו ערב שאם אין לו הילה לשלם, גובים ממנו. "אףם נאבקים היום בלבם לפני ה' אלהיכם, ראשיכם שבטיכם זקניכם ושתריכם, כל איש ישראלי. טפכם נשיכם ורד אשר בקרב מחניך עציך עד שאב מימיך. לעברך ברית ה' אלהיך ובאלתו". אם יהודי חוטא איןך יכול לומר מה אתה לוי. כשאותו אדם יבוא לשמיים הוא יאמר "לא אמרו לי, לא ידעתני", - אתה הערב, מפני מה לא הוכחתי אותו מה עשית? איפה יlid? עניינו אותו בעל כרכחו.

לכן ביום הכהנים אנו אומרים כך והכל אמרת, אם אני יודע שבנו של שכני לומד בבית ספר חילוני ולא בתלמוד תורה, מהו יוצאים הפירות של בתיה הספר, וכי אומרים להם מה זה שבת, מועד, דת ודיון שום דבר! מלמדים אותם כמו בית ספר של גויים, אין שום דת של תורה, אם הייתי מדבר עמו 'שים את בנך בתלמוד תורה שלומדים בו יראת שמים, לומדים מה זה שבת ומועד', היה הילד הנחפץ מרשות גדול לצדיק גדול. אבל התבונתי להוכיח אותן. כשהוא יבו לשמיים יאמרו לו "למה עשית שבנק היה רשע?" עינה, "היה לי שכן דתי והוא לא אמר לי כלום". יביאו את שכנו ויענישו "למה לא הוכחתי אותו, למה התעלמת ממנו, לא החזרת אותו בתשובה, לא הורית לו את הדרך הנכונה שישים את בנו בתלמוד תורה". כשהילד גדול ונעשה מחלל שבת, זה שלא הוכיח הוא אשם! אפילו על ספק היה צריך להוכיחו.

לכן כמשמעותה על חטא שהטאננו לפניו בגילוי עריות, חיללנו שבתות ומועד קדש', הכל אמרת, שכן הילד הזה הנה רשע בגללך, הוא יכול להיות גאון עולם, איןך יכול לדעת מה יוכל לנצח ממנו.

ועל כך אני בוכה בכיפור. עליינו לעזוב את החטא וללכט להוכיח, אם לא כן אינה תשובה, כיון שנוטנו לאחר לעשות עבירה. לא יאמיר אני מותביש, מי שמתבביש בעולם הזה יכול לעולם הבא, כל אחד יעשה הלכה למשעה,ילך וידבר עם ידיו שיבעיר את בנו לתלמוד תורה. וידבר בנהחת באהבה בחיבה ובידיות, לא כאלו בא למשול ולכוף עליו חס ושלום, יאמר לו 'אני אוהב אותך לנפשי, שים את בנך בתלמוד תורה', ויקבל את דבריו. עם ישראל כולם צדיקים, ואז הקטנו יהיה לאלהי', וגם יאלף אחרים שלמדו ממנו לשים את ילדיהם בתלמוד תורה, ועל ידי כך ירבו שומרי תורה ומצוות.

כל אחד מצווה על כך, מצווה גודלה לחקור ולזרוש היכן לומד הבן של שכנו, וידבר עמו בכבוד ובעדינות בדרך נועם ובחביבות. ובפרט ישפי על האבא שיבוא לשיעורי תורה, זה החיים שלנו - 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם', והבא להיטהר מסיעעים אותו. אפילו אם הוא כבד פה וכבד לשונו, הקב"ה יסייעו שדבריו ימצאו מסילות בלב חברו.

זמן התפילה

זמן תחילת העמידה של תפילת נעילה הוא חצי שעה לפני השקיעה. ויתחילו קודם לפgioot 'אל נורא עליליה' בשמחה ובהתלהבות של קדושה. ומפני שזמןה מצומצם, צריך להשlij ציבור למצר מעט במנגינה, כדי שיגיע לברכת כהנים מעט קודם שקיים החמה, ויסימנו ברכת כהנים קודם השקיעה. (שבת, שע)

כתב מרן השלוחן עורך וסימן תרגם ס"ב: אמעו תפילה נעילה כשהחמה בראש האילנות, כדי שישלים אותה סמוך לשקיעת החמה [הינו סוף השקעה שזה עצם הכוכבים]. וצריך השליך ציבור לcker בסליחות ובפסוקים שבאמצע התפילה, וגם אין לו למשוך בתפילה נעילה כל טובת ותיבה בדרך שימוש בשאר התפלויות, כדי שיגמר קודם קודם לשקיעת החמה. ע"כ.

ברכת כהנים

אם נמשכה תפילת הנעילה לאחר השקיעה, ישאו הכהנים את כפיהם בברכה בין המשימות. (שס^ז)

הטעם לזה, כי יש לצרף את דעת הראビ"ה ועוד, שברכת כהנים נאמרת גם בלילו, וכן כתוב מהריי". ורבנו מנוח כתוב, מנהג קדמוני להתחיל תפילת נעילה קרוב לבין המשימות, ואף על פי שהחותם בה 'ברוך אתה ה' מקדש ישראל ויום הכהנורים', וכבר הוא עצם הכוכבים, אין כאן משום ברכה לבטלה, שהרי מוסיפים מחול על הקודש, הלא קודש הוא. והנהיו כן כדי שלא יפשוו במצבות תוספת מחול על הקודש. ובלאו הכי, בין המשימות שלנו, שהוא שלשת רבעי מל [13.5 דקוט זמניות] לאחר השקיעה, איןו אלא לדעת רביה יהודה, אבל לרבי יוסי כל זמן זה, יום גמור הוא. וכותב המשנה ברורה (באיור הלכה סיינו טטו ס"ג), שמן הדין בודאי שהלכה כרבי יוסי, וכן מבואר בגמרא (ומסתת פסחים ב ע"א) שעדר עצם הכוכבים יום הוא, אלא שרך לעניין שבת מחמייריים כרבי יהודה. ואף לרבי יהודה, שמא בין המשימות יום הוא, וכן בודאי שרשאים הכהנים לישא כפיהם בגין המשימות. ויש לומר גם את דעת רבנו שם וסייעו שככל זמן זה יום גמור הוא עד קרוב לשעה לאחר השקיעתו. ומה גם שמניעת נשיאות כפים לברך את העם בתפילת הנעילה, תגרום צער לקהיל ישראל המצפים לברכה בעת רצון זו שהיא גולת הכוורת של היום הקדוש, כי טוב בעיני השם לברך את ישראל.

אם נמשכה חזרת הש"ץ של תפילת נעילה עד עצם הכוכבים, לא ישאו הכהנים את כפיהם. ויש מבני אשכנז הנוהגים שאין נושאים כפיהם בנעילה כלל. (שס^ז)

סליחות

אחר תפילת הנעילה מאריכים קצר בסליחות עד כעשרה דקות לאחר השקיעת, כדי שיגיע עצם הכוכבים ויכולו לתקוע בשופר ללא חשש. ואף על פי שמן הדין מותר לתקוע בגין המשימות, אולם הנכוון לאחר התקיעות, מפני עמי הארץ שמחררים לאכול לאחר התקיעות מיד, ואם יאכלו בגין המשימות יכשלו בספק איסור כרת. (שע^ז)

ה' הוא האלוקים

המנาง לומר בסוף הסליחות פסוק "שמע ישראל" ו"ברוך", שם כבוד מלכותו, לעולם ועד". ומנהג בני אשכנז לומר "ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד", שלוש פעמים. ונוהגו לומר פסוק "ה' הוא האלוקים" ז' פעמים, ולאחר כך פסוק "קרأتي בכל לב, ענני ה' חוקיך אצורה", שבע פעמים. (שע^ז)

תקיעות

בקדיש שלאחר הסליחות, תוקע תשר"ת תשר"ת תר"ת פעם אחת. ולאחר הקדיש תוקע תרועה גדולה. ומנהג בני אשכנז לתקוע רק תקיעת אחת. (שע^ז)

חמשה טעמיים

א. כתב המרדכי תקיעה זו היא זכר לתקיעת היובל שהיתה ביום הכהנורים. אבל בהגנות מיימונו כתוב, מי שאומר כן טועה, שגם כן לא היה לו לתקוע אלא בכיפור עצמו ורק בשנת

היבול ולא בכל שנה ושנה. אלא טעם התקיעה הוא, ב. משום שבמוצאי יום הכיפורים בת קול יוצאת ואומרות (קחלה ט ז): "לֹךְ אֶכְל בְּשִׂמְחָה לְחַפֵּד, וְשַׁתָּה בְּלֹבֶטֶב יְנֵחֶה, כִּי כָּרְבָּ רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת מְעַשֵּׂיךְ", כלומר תוקעים להודיעו טוב יונח, כי בבר רצאה האלים יואכלו את בנייהם שהתענו, וגם להכין הסעודה. ג. התוספות כתבו הטעם להודיע נצחים את השוו. ה. הכל בו כתוב, כדי לערבות החטן שחזר לשולט במושאי כיפור. (בית יוסף סימן תרכד)

אנוס

נאנס ולא התפלל נעילה, אין לו תשומות להתפלל ערבית שתים. (שע)

๙ סדר מוצאי יום הכיפורים

תפילת ערבית בכונה

מתפללים ערבית של מוצאי כיפור בначת ובמתינות ובכוונה גדולה כראוי, ולא يتפללו בפזיות ומהירות, כדי שלא תראה התפילה עליהם ממשא, ויתנו פתחון פה לשוטן. מכל מקום לא יאריך השלח ציבור, שלא לצער את הציבור, שהרבה מהם חלשים ותשושים מחמת התענית. (שע)

האל הקדוש

אם טעה בערבית במוצאי כיפור ואמר 'מלך הקדוש' או 'מלך המשפט', אם נזכר לאחר כדי דיבור, לא חור. ואולם הנכו שיחזור להתפלל בתנאי נדבה. ואם טעה ואמר זכרנו לחיים וכו' אינו חור. והרש"ץ, הרמ"ע מפano, מאמר מרדי, תורה חיים סופר, שלמי ציבור, מעט מים ועוד. (שע)

ברכת הלבנה

יש נהגים לברך ברכת הלבנה במוצאי כיפור, ולא קודם לכן, מפני שאז עדין אנו תלויים ועומדים בדיון, וברכת הלבנה צריכה להיות בשמחה. ויש נהגים להקדים לברך ברכת הלבנה קודם יום הכיפורים, כדי להרבות זכויות, ואולי תבואה מצואה זו ותכריע את הCEF לזכות. וכל מקום יעשו כפי מנהוגם. (שע)

רבי יצחק אביחזיר ז"ע"א – הורה לבנה להתגלוות

הבן הרביעי – בן זקוני של "אביר יעקב" רבנו יעקב אביחזיר ז"ע"א, היה רבנו יצחק, שעלה פי המקבול במשפחחת אביחזיר נשא את שם של האר"י הקדוש [רב אדוננו רבנו יצחק הקדוש], כשהabbo מגלה שניצוץ מנשחת רבנו האר"י ז"ל מתנוצץ בו. ואכן מshort נעריו, בעודו עולה ומתעללה ברכישת קניini התורה, גילתה הנער הצער משליטה ללימודיו תורה הנוצר, למורות התנדותיו המקובלות של אביו רבנו יעקב, שלא מיהר להכניס את בניו בשעריו היכלי החכמה הפנימית. ברם, לבנו הצעיר שהוכחה יכולת מובהקת להגות בחכמת הקבלה, הותיר רבנו יעקב את הברירה להתחילה ללימוד קבלה בגיל מוקדם. ואכן בשנים הבאות נודע רבי יצחק בבקי מופלג בתורת הקבלה, עד שאמרו עליו שהוא מתמחה בכתביו רבנו האר"י ז"ל, "ע"ז חיים" וב"שמונה שערים" כמו ב"אשרי יושבי ביתך..."

על גודל ההערכתה שרחש לו אביו, ניתן ללמידה מהמעשה הבא שספר על ידי עדי ראייה שנכחו באותו מעשה:

היה זה בموצאי יום הכיפורים תרכ"ח, כשיצאו בני העיר תאפיללת לקדש את הלבנה, ורבנו יעקב אביחצירה זי"א בראשם. עננים עבים וסמייכים כיסו את השמים והסתירו את הלבנה מעין רואה, להפתעת כל הנוכחים שלא נתקלו בתופעה שכזו מעולם. לאחר המתנה ארוכה, קרא רבינו יעקב לבנו הקטן יצחק שהיה כבן שמונה, וביקש ממנו שיורה לבנה שתתגלה, כדי שיוכלו הקהל לברך ברכת הלבנה.

מיחר הילד למלא את מבקשו של אביו הדגול, הוא הפנה את מבטו כלפי מעלה וציווה על הלבנה להתגלות. כל הקהל הקדוש הוכח בתודעה, כשהוא רגע התפזרו כל הענינים והלבנה המשנית ברקיע התגלתה במלוא הדירה. מניין אז שמרו רבים וטובים את צעדיו של הנער, בידעם נאמנה כי לגודלות נועד... ("אביר יעקב" עמוד 227)

שאלת: בחוברת "ארבע התעניות בהלכה ובאגודה" מבואר שכיוון שERICIMS לברך ברכבת הלבנה בשמה, لكن במווצאי תשעה באב תחילת יפתחו את הצום באכילה ושתיה, ורק לאחר מכן יברכו ברכבת הלבנה בשמה. והלא במווצאי יום הכיפורים גם כן שרויים כל חיבור בתענית, ולמה לא הזכיר לטועום משחו קודם שERICIMS ברכבת הלבנה?

תשובה: כתוב המשנה ברורה (סימן תכו סקי"א), שמתוך שמחה זו שאנו בטוחים בו יתברך שבמווצאי יום הכיפורים הוציאנו זכאים בדין, ומחל לנו על כל עוננותינו, וח晤ם אותנו לחים טובים ולשלום, וקבלנו נשמה חדשה נקיה ומצוחתת, לכך שמחים אנו בקידוש הלבנה אף קודם טעunningו. וכמו שאמרו במדרש, שבמווצאי יום הכיפורים בת קול יוצאת ואומרת וקහلت ט זו: "לך אכל בשמחה לחמץ, ושתה בלב טוב יינך, כי כבר רצחה האלים את מעשיך".

תוספת מחול על הקודש

במווצאי כיפור מוסיפים מחול על הקודש כמו במווצאי שבת, וכן לא יאכל או יעשה מלאכה מיד בזאת הכוכבים, אלא ימתינו מעט לאחר צאת הכוכבים. (שע"ה)

רבני תפ

ראו להזכיר שלא לאכול במוצאי כיפור אלא עד שיגיע צאת הצום כשיתת רבנו תפ. שכן היא שיטת רוב הכל הרשונים ומן השלחן עורך והרמ"א, כאמור בהרחבת בחוברת "השבת בהלכה ובאגודה". וכתב הגאון החוזן איש (אגורות ח"א סימן מא): "פשטה ההוראה להזכיר כרבנו תפ בכל ישראל, והוא הוראה מקומית מכפי סנהדרי גודלה בלשכת הגזויות, ואין שום צד קולא בה. ולא נמצא מי שאמר שלא לחוש לדעת רבנו תפ, ואם זאת גאון כתוב להמליץ על מי שמייקל, זו איננה הוראה להקוט בה את המקליטים". עכ"ד. ועיין מה שכתבנו בזה לעיל (עמוד 121). ואולם מעורבות ומnikhot המציגות מן התענית, רשויות להקל לטועום קודםazon זה. (שפ"ה)

הבדלה

אסור לאכול קודם שיבידיל על הкусות, אבל מותר להתקלח ולסוך בשמו ולנעול נعلي עור קודם ההבדלה.ומי שצמא יכול להקל לשתו מים בלבד קודם ההבדלה, ואפילו קודם תפילה ערבית [לאחר צאת הצום]. (שפ"ג. ת"ה שם)

בשמות

אין מברכים על הבשימים בהבדלה. וטוב לברך עליהם בגמר ההבדלה אחר שתנית היין, בין כshall כיפור בחול, בין כshall בשבת. (שפ"ד)

נֶר

אין מברכים 'בורא מאורי האש' אלא על נר שבתת, דהיינו נר שהיה דולק ממערב כיפור או על נר שהודלק מנר שהיה דולק מערב כיפור. (שע"ה)

נר שהיה דולק בבית הכנסת מערב כיפור, לא יברך עלייו, שלא הדליקו להאריך כלבוד, טוב שידליק ממנו נר אחר, ויברך על שניהם אחד. (הרמ"א תרכד ס"ה שפ"ד)

אם אין לו נר שבתת, יבדיל בלי נר, ולאחר שייכל וישתה, טוב שישתדל לחפש נר שבת לברך עליו. (שפ"ז)

אם כיפור חל בשבת, רשאי לברך במוצאי כיפור - מוצאי שבת על כל נר, אך טוב גם בזה לברך על נר שבתת. (שפ"ט)

הבדלה לנשים

ашה שבולה מתעכבר מוצאי החום מלבואה לבית, לא תמתינו לו כלל, אלא מיד בזאת החום תבדיל על מיז ענבים ותأكل. ואם אינה יודעת להבדיל, רשאית לשותות מים, כմבוואר בשלחן ערוץ (סימן רצט ס"א) שמוטר לשותות מים לפני ההבדלה. וכן רשאית לשותות תה וקפה שדיןם כמו מים לעניין זה. (שפ"ז. ספר דיני תשעה באב של ביום א' לר"ש דבליצקי עמוד פט)

לך אכול בשמחה לחםך

מצויה להרבות באכילה ושתיה בשמחה במוצאי כיפור שהוא כיום טוב. ואמרו במדרש, שבמוצאי יום הכיפורים בת קול יוצאת ואומרת וקהלת ט ז: "לך אֲכֵל בְּשִׂמְחָה לְחַמְךָ וְשִׂתָּה בְּלֵב טוֹב יִנְחָה, כִּי בָּכָר רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ". (ות"ה שמא)

מחיל אל חיל

אחר שאכל ושתה, מצוא רבה להתחיל בבניית הסוכה, כדי לצאת ממצויה אלמצויה, וכך שנאמר (תהלים פד ח): "ילכו מחיל אל חיל". (ות"ה שמא)

בזאת תבחנו

מאחר ובוים הכיפורים נמחלו כל עוננותינו, וכל אדם מקבל נשמה חדשה ונקייה ומוחצתת, יש ליתן את הדעת שלא ללבכה חס ושלום כבר במוצאי כיפור, על כס וroneז וכיוצא זהה. ולכן אף אם בא לבתו ולא ראה את השלחן ערוץ "כרצונו", לא יкус ולא יקפיד כלל, אלא אדרבה יעוזר לאשתו בשמחה בשובה ונחת, והשם לא ימנע טוב להולכים בתמיים. ויזכה לכל הברכות והישועות אמן.

ההפסד העצום והנורא מהבעש

כתב בספר כל בו: נהגו הנשים לדלות מים במוצאי שבתות, כմבוואר במדרש אנדרה, שבארה של מרימים שנמצא ביום הכנרת, מוחזר על כל הבארות והמעייןויות בכל מוצאי שבת, וכל מי שהוא חולה ויזדמנו לו המים וישתה, אפילו כל גופו

מוכחה שחין, מיד מתרפא מכל תחלואיו. ומעשה באדם אחד שהיה מוכחה שחין, והיתה אשתו שואבת מים בכל מוצאי שבת, שמא תזדמן לה בארה של מרימים. והנה במוצאי שבת אחת, הלכה והתעכבה יותר מדי בדיבורה עם חברתה בחוץ, ובديוק באותו מוצאי שבת הzdמינה לה בארה של מרימים, ומילאה את כדיה מאותם מים. וכיוון שבאה אצל בעלה, כעס עליה שאירה, ור谋ב כעס נפל כדיה משכממה, ונשבר הcad, ונפלו מטיפי המים על בשרו, ובכל מקום שננתנו המים, נרפא השחון. אבל אילו לא היה כועס ולא היו נשפכים המים, והיה שותה ומתרכץ מהם, היה נרפא כליל. על זה אמרו חכמים (מסכת קידושין מ"ב): "רגן – לא עלתה בידו אלא רגנותו", ה' צילינו. (בית יוסף סימן רצט)

וכتب הגאון רבינו פלאגי: וממעשה זה תוכחת חיים, לבל יהיה אדם כועס בכל זמו אפילו על דבר ראוי לכuous עליו, כי כעס בחיק כסילים ינוה, הלוא תראה אדם זה על ידי כעס, איבד טובת הרבה. וכן יש לפרש כוונת הפסוק (קהלת יא י): "וְהַסֵּר בֶּעָס מִלְּפָךְ, וְהַעֲבֵר רַעָה מִבְשָׁרֶךָ". ומעשה בעיר שירד לטבול במים, והzdמינה לו בארה של מרימים, לטבול והתרפא.

התבוננות

אומר רבינו ישראל מרוזין, הלוא אמרו חז"ל: "כל הкусם כאילו עובד עבודה זרה". ונתבוננו, וכי מתי יש לו לאדם zdמנות להימנע מעבודה זרה, הרי לעולם לא יבוא לידי ניסיון כזה? אך היהות ומידת הкусם היא שכיחה אצל כל אדם, הרי בשעה שכובש את כעסו, מקבל באותה שעה שכר כאילו מנע את עצמו מניסיון עבודה זרה.

על כן, התבוננו, איך תкусם על זולתך ולא תкусם עלייך בעצמך? שאתה טורף נפשך באפק, ועובד עבודה זרה בכעסך, ומכוויש את קונך, ועתיד להיפרע ממקך. איך תנסה את אויבך, ואין לך אויב גדול ממקך, שאתה גורם רעה לעצמך, מענה ומסגף את נפשך הנצחית, ומענג את גופך רימה וגוש עפר ונפסד.

ועתה בני, התבוננו וחשובו! מה נשפט באיש אשר עשו לו בזיוון קטן או גדול, וכן נקמה לך, הלה והמיר דתו ויצא מכלל ישראל, הכהוגן עשה?

ועתה שאלת שניה אשאלך בני, אם ביישוך באיזה בזיוון, וכתגובה לכך כעשת וקצתפה, ולדעתך חז"ל הושוותה באותה שעה לעבוד עבודה זרה. האם לא דמיית לאוטו משועג שהמיר דתו כתגובה למה שהכעיסותהו הראוי להמיר דעתך ולעבודך עבודה זרה, בשבייל שחברך דבר עלייך, או בגל היזק ממון שגורם לך?

ועתה בני המשך וחשוב, אם חברך שבר לך כלי השווהמאה שקל, ההגינויי הדבר להשליך עליו כתגובה לכך עטרה שהיא שווהמאה אלף שקל, או לטרוףابر אחד מאברי גופך ולהשליך עליו? אם כן אמרו נא בני, ומה כתגובה בכעסך אתה טורף ומשליך נפשך. ומרקא מלא הוא: "טורף נפשו – באפור!" ולכך בני השר כעס מלבדך, והעבר רעה מבשך! (הספר הנפלא "הספר כעס מלבדך עג, קכא)

ॐ תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

סדר השליחות

קמחי באשמה, ובקשות על עוני. נפשי שחרורת מפני רוב חוני. רהם על ערתה, צאן מרעיתה. אשרי יושבי ביתה, עוד יהלוה פלה:

אשרי יושבי ביתך, עוד יהלוה פלה: אשרי העם שכבה לו, אשרי העם שעלה:

תְּהִלָּה קְדוּמָה, אֲרוֹמַמָּה אֶלְוִתִּי הַמֶּלֶךְ וְאֶבְרָכָה שְׁמָךְ לְעוֹלָם וְשָׂדֵר: בְּכָל־זִים אֶבְרָכָה, וְאֶלְלָה שְׁמָךְ לְעוֹלָם וְשָׂדֵר: גָּדוֹל יְהֻדָּה וְמִדְּלָל מַאַה, וְלִגְדָּלָה אֵין חִקָּר: דָּוָר לְדוֹר יְשַׁבֵּח מַעֲשָׂה, וְגַבּוֹרָתִיךְ יִגְדֹּלְךָ בְּבָזָד הַזָּד, וְרַבְּרִי נְפָלָתְךָ אֲשִׁיחָה: גַּעֲיוֹן גַּרְאָתָךְ יִאָמְרָה, וְגַדְלָתָךְ אֲסְפָּרָנה: וְכָר רְבִטּוֹבָךְ יִבְּיעָה, וְצַדְקָתָךְ יִגְנָּנוּ: חַנּוֹן וְרַחֲםָם יְהֻדָּה, אַרְךְ אֲפָם וְגַדְלָתָךְ: מַזְבִּיחָתָךְ לְבָלְגַּחַמִּי עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו: יוֹנָדָה יְהֻדָּה בְּלָמַעַשִּׂיךְ, וְחַסְדִּיךְ יִכְּרָבּוּכָה: בְּבָזָד מַלְכָותְךָ יִאָמְרָה, וְגַבּוֹרָתָךְ יִדְבָּרוּ: ?הַדִּיעָה! ?בְּנֵי האָדָם גַּבּוֹרָתִי, ?כָּבוֹד הַדָּר מַלְכָותְךָ: מַלְכָותְךָ מַלְכָות בְּלָעָמִים, ?מַמְשָׁלָתְךָ בְּכָל־דוֹר וְדוֹר: סָמָךְ יְהֻדָּה ?כָּל־הַנּוּפָלים, ?זָוָהָף ?כָּל־הַבְּפּוּפִים: עַינְירָמָל אַלְעָד יִשְׁבָּרֵי, ?אַתָּה נֹתְנִילָתָם אַתָּה־אֲכָלָם בְּעַתָּה: פּוֹתָח אַתְּיָהָה, וְמַשְׁבִּיעַ ?כָּל־יְהֻדָּה רְצָוֹן: צְדִיק יְהֻדָּה בְּכָל־דָּרָכֵי, ?חַסְדָּה בְּכָל־מַעֲשָׂיו: קְרוּב יְהֻדָּה ?כָּל־קְרָאָין, ?כָּל־אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאַמְתָה: רְצֹנִירָאוּ וְעַשָּׂה, ?אַתָּה־שְׁעוּתָם יִשְׁמַע וְיִוְשִׁיעָם: שׁוֹמֵר יְהֻדָּה אַתְּכָל־אֲהָבָה, ?אַתָּה בְּלָהָרְשִׁיעָם יִשְׁמִיד: תְּהִלָּת יְהֻדָּה יִזְהָר יְדַבֵּר פִּי, ?יִבְּרָךְ בְּלָבָשָׂךְ שֵׁם קָדְשָׁו ?עוֹלָם וְשָׂדֵר: ?אַנְחָנוּ ?נְבָרָךְ ?הָ מַעַתָּה ?עַד־עוֹלָם, הַלְלוּיה:

ואומר הש"ץ חצי קיוש:

וְתִנְדֵּל וַיַּתְקַדֵּשׁ שְׁמָה רְבָא, אָמֵן [וכו שם]. בְּעֵלָמָה דִּי בְּרָא בְּרוּתָה, וּמְלֵיךְ מַלְכָותָה, וְעִצְמָה פְּרָקָנָה, וַיַּכְבִּד
מִשְׁיָה, אָמֵן [וכו שם]. בְּתִיכְיָון וּבְוִימְפָון וּבְחִינְיָון רְכָלְבָרִי־יִשְׂרָאֵל, בְּעִנְיָא וּבְמִן קְרִיב, וְאָמְרוּ אָמֵן. אָמֵן [וכו שם].
יְהֻדָּה שְׁמָה רְבָא מְבָרָךְ ?עַלְמָי עַלְמָי וְתָברָךְ, וְשִׁתְבָּחָה, וְתַפְאָרָה, וְתַרְוָמָה, וְתַנְשָׁא, וְתַהְרָר,
וְתַעֲלָה, וְתַהְלֵל שְׁמָה רְכָרְשָׁא בְּרִיךְ הָא, אָמֵן [וכו שם]. ?לְעָלָא מִן ?כָּל־בְּרָכָתָא, שִׁוְרָא, תְּשִׁבְתָּה אַתְּהָמָתָא.
דָּאַמְרָן בְּעֵלָמָה אָמְרוּ אָמֵן. אָמֵן [וכו שם].

בֵּן אָמֵן, מַה ?יְהֻדָּה נְרָדָם, קוֹם קְרָא בְּתִחְנוּנִים. שְׁפָךְ שִׁיחָה, דָרְשָׁ סְלִיחָה, מַאֲרִין
הַאֲדוֹנִים. רְחִין וְתָהָר, וְאֶל תָּאָהָר, בְּטָרָם יִמְים פּוֹנִים. וּמְהָרָה, רְזִין ?לְעָוָודָה,
לְפָנֵי שָׂוֹבֵן מְעֻנִים. וּמְפָשָׁע, וְנִמְרָשָׁע, בְּרָחָה וּפְחָד מְאָסָונִים. אָנָא שְׁעָה, שְׁמָךְ יְדָעִי,
יִשְׂרָאֵל נְאָמָנִים. ?לְדִי אֲרִי הַצְדָּקָה, וְלִנְזָה בְּשַׁת הַפְּנִים: עַמְדָה בְּגָבָר, וְהַתְּגָבָר, ?לְהַתְּנוּדוֹת
עַל חַטָּאתָם. וְהַאֲלִיל דָרְשָׁן, בְּכָבְדָ רְאַשָּׁה, ?לְכָבְדָ עַל פְּשָׁעִים. בַּי ?עוֹלָם, לֹא נְעָלָם,
מִפְנֵן נְפָלָאִים. ?כָּל־מְאָמָר, אֲשֶׁר יִאָמֶר, ?לְפָנָיו חָם נְקָרָאִים. הַמְּרַחְם, הוּא יַרְחֵם,
עַל־נִינֵּן, בְּרָהָם אָב עַל בָּנִים:

לך אָדָם תְּאַדֵּקָה, וְלֹא בְשֵׁת הַפְנִים: מַה־צָּהָאָן וּמַה־נָּאָמָר, מַה־גָּבֶר וּמַה־צָּטְדָקָה:
נַחֲפֵשָׂה דָּרְכֵינוּ נַחֲקָרָה, נַשּׂוֹבָה אָלֵיךָ:

כִּי יְמִינָה פְּשִׁיטָה, לְקַבֵּל שְׁבִים: שְׁבִים אָלֵיךָ בְּכָל־לְבָב, שְׁעוֹתָם תְּקַבֵּל בְּרַחְמֵיכָה:
בְּרַחְמֵיכָה דָּרְבִים בָּאנוּ לְפִנֵּיךְ, כָּרְלִים וּכְרִישִׁים דָּפְכוּנִים דְּלִתִּיךְ: דְּלִתִּיךְ דָּפְכוּנִים רְחוֹם
וְחַנּוֹן, אֲלֹת שִׁיבְנָנוּ רִיקָם אֲלֹת שִׁיבְנָנוּ: מַלְפִנֵּיךְ מַלְבָּנָנוּ רִיקָם אֲלֹת שִׁיבְנָנוּ כִּי אַתָּה שְׁמַע
תְּפִלָּה: שְׁמַע תְּפִלָּה, עָרֵיךְ בְּלִבְשָׂר יְבָאָו: שְׁמַע תְּהֻנָּה, אָלֵיךְ בְּלִהְרוֹחות יְבָאָו:
יְבָאָו אָלֵיךְ תְּרוֹחות, וּבְלִתְגָּשָׁמהָ: הַגְּשָׁמָה לְךָ וּהְגָּשָׁפָעָךְ, חֹסֶה עַל עַמְלָךְ: הַגְּשָׁמָה
לְךָ וּהְגָּשָׁפָעָךְ, צָור אֲשֶׁר אַין דָוָמָה לְךָ, חֹסֶה עַל עַמְלָךְ: הַגְּשָׁמָה לְךָ וּהְגָּשָׁפָעָךְ,
יְהֹוָה עֲשָׂה קְמַעַן שְׁמָה: אָתָּה אָלְעַל שְׁמָה, יְהֹוָה עֲשָׂה קְמַעַן שְׁמָה: בְּעַבוֹר שְׁמָה, כִּי
אֲלֹת מַלְךָ תְּנוּן וְרוֹחָם שְׁמָה: שְׁמַד נִקְרָא עַלְיָה, יְהֹוָה אֱלֹהִינוּ: שְׁמַד נִקְרָא בְּקָרְבָּנוּ,
אֲלֹת תְּגִיהָנוּ יְהֹוָה אֱלֹהִינוּ: אָלֹהִינוּ, בּוֹשְׁנוּ בְּמַעַשֵּׁינוּ, וּנְכַלְמָנוּ בְּעָנוֹתֵינוּ: אַין לֹא פָה
לְהַשִּׁיבָה, וְלֹא מֵצָה לְהַרְיִם רָאשָׁה: כִּי רָבוּ בְּשִׁבּוֹתֵינוּ, לְךָ חָטָאנוּ חָטָאנוּ עַם אֲבֹתֵינוּ,
הַעֲשֵׂה הַרְשָׁעָנוּ: מַה־נָּאָמָר לְפִנֵּיךְ יְהֹוָה אֱלֹהִינוּ, מַה־גָּבֶר וּמַה־צָּטְדָקָה: מַה־נָּאָמָר
לְפִנֵּיךְ יוֹשֵׁב מַרְום, וּמַה־יָּסֶף לְפִנֵּיךְ שְׁוֹבוֹן שְׁתָקִים: הַלֹּא תְגַסְּרוּת וְתְגַלְוָת, אַתָּה
יוֹעָד: אַתָּה יוֹדֵעַ רְוי עַזְלָם, וְתַעֲלוֹמוֹת סְתָרִי בְּלִיחִי: אַתָּה חֹפֶש בְּלִיחָדוֹ בְּטָן, רֹאֶה
כְּלִיּוֹת וְלֹבֶב: אַין דָּבָר גָּעָלָם מִמֶּךָ, וְאַין נִסְתָּר מִפְנַד עִינֵּיךְ: אִם עַנְיָנוּ עַנְיָנוּ בְּנָנוּ, יְהֹוָה
עֲשָׂה קְמַעַן שְׁמָה: אַבְּעָנוֹת תְּשִׁמְרֵזָה, אֲרֵנִי מַי יָעַמֵּד: בִּירַעַמֵּךְ נְסָלִיחָה, קְמַעַן
תּוֹרָא: כִּי עַפְךְ מִקּוֹר חַיִם, בָּאוֹרָךְ נְרָאָה־אָוֹר: כִּי לֹא עַל צְדִקוֹתֵינוּ אַנְחָנוּ מִפְּלִימִים

תְּהַנְּנֵנוּ לְפִנֵּיךְ, כִּי עַל־רַחְמִימָה דָּרְבִּים:

מן הוּא־שְׁלִיצָה רְבָנוּ עַבְדִּילִי יְסָפֵק זְנוּקֵל הָה גָּמָם חַדּוֹשׁ אַלְלָה.

לְמַעַן אֱלֹהִי, רָצָה עַמְּךָ שְׁתָר, תְּחִלוֹת פְּנִיה, בְּמַעַם הַשְּׁתָר. אֲרֵנִי תְּקַשֵּׁיבָה וְעַשָּׂה אֶל תָּאָהָר:
לְמַעַן אֱלֹהִי, רְלָה מַמְצָאֹת יְמִין, שְׁבַע רֹשׁ וְלֹעֵן, בְּבֵית נְדָם וְשְׁבִים. וּשְׂוֹר לְחַצֵּם וְעַגְמִים, וְאֶל תְּפַנֵּן לְמַרְמִים,
וְלֹת אָלְעַל שְׁעָם, בְּתְּפִלָּת הַשְּׁתָר: אֲרֵנִי תְּקַשֵּׁיבָה וְעַשָּׂה אֶל תָּאָהָר:
לְמַעַן אֱלֹהִי וְעַשָּׂה תְּטוּבָה אָוֹת. וְלֹא נְפָשָׂות עַצְבּוֹת, כִּי יְשַׁע צְמָאוֹת. יְקַבֵּין נְדָרוֹת, פּוּרְוִים בְּכָל־פְּאוֹת,
אֲשֶׁר מְרַב תְּלָאוֹת, עַרְמָם קָאָוד שְׁתָר: אֲרֵנִי תְּקַשֵּׁיבָה וְעַשָּׂה אֶל תָּאָהָר:
לְמַעַן אֱלֹהִי, יְהָמוּ רְחַמִּיה, וּמַעַן שְׁמִירָה, שְׁמַע קְוֵל עַפְךְ: סּוּבְלָא אַפְךְ קַאֲפָךְ וּזְעָמָךְ. וּמַנְשָׂא אַיְמִיךְ, לְבָם
פָּאָוד סְתָרָר: אֲרֵנִי תְּקַשֵּׁיבָה וְעַשָּׂה אֶל תָּאָהָר:
לְמַעַן אֱלֹהִי, דְּלִיךְ תְּרָתָם. וּשְׁמָמָם מִגְּנוּם, וּבְעַצְרָתָם תְּנָתָם. וְלֹפְלָא תְּקִרְבָּה, וְחֹקָה אָנוּ וְרָתָם. עַמּוֹסִים מְבָטָן,
וּמְרַחְםָם שְׁתָר. אֲרֵנִי תְּקַשֵּׁיבָה וְעַשָּׂה אֶל תָּאָהָר:

אֲרֵנִי שְׁמִיעָה, אֲרֵנִי סְלִיחָה, אֲרֵנִי דְּקַשְׁיבָה, וְעַשָּׂה אֶל־תָּאָהָר, לְמַעַן אֱלֹהִי,
בִּרְשָׁמָד נִקְרָא עַל־עִירָה וְעַל־עַמָּךְ: תְּשִׁיבָנִי יְהֹוָה אָלֵיךְ וּנְשַׁוְּבָה, תְּדִשְׁבָּה:
בְּמַיְנָה בְּקָרְבָּם:

שְׁבָט יְהֹוָה בְּדָחַק וּבְצָעָר, תִּשְׁאַג אֲרִיה בְּנִיר: מִקּוֹם יְשֻׁוּתָךְ אֶבֶות וּבְנִים,
הָעָנִים וְהָאָבָוִים: עַמְּד בְּפֶרַי בְּלִנְהָיה לְשָׁהָק, לְמָה יְהֹוָה תַּעֲמֵד בְּרַחְוק:

וַיָּנַתְּךָ עַד שְׁעִירִ מִזְבֵּחַ תְּנַשֵּׂה, יוֹשֵׁב חֲבֹרִים וַיְפִיעַה: חֲבָה לֹא עֲזֹת מֵאֶרֶץ, הַיּוֹתֶשׁ תְּקִצָּר: תְּרַשׁ יְמִינְךָ בְּגִלְעָד יְשֵׁן, עֹורָה לְמִזְבֵּחַ תִּשְׁעַן: וְכֹר בְּנֵיךְ בְּאֶרֶץ לֹא לְהַמָּה, וּרְאֵל אֶלְךָ אֶלְיָהָם: קְזִין תְּנַחַתְּסֵם נְלָה לְגִלְעָדָה, יְשָׁמָה כָּר צִיּוֹן, תְּגִלָּנָה בְּנוֹת הוֹדָה: שְׁוֹעַתְּנוּ תְּעֵלָה לְשָׁמֵי מִרְזָמִים, אֶל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל בְּסָא רְחָמִים:

אֶל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל בְּסָא רְחָמִים וּמְתַנְגֵּן בְּחִסְדֹּות, מְוַתֵּל עֲזֹת עַמּוֹ, מְעַבֵּיד רָאשֵׁון רָאשֵׁון. מְרֻבָּה מִתְּחִילָה לְחַטָּאים, וּסְלִיחָה לְפּוֹשָׁעים. עַשְׂה צְדָקָות עַם כָּל-בָּשָׂר וּרוּתָה, לֹא כְּרֻעָתָם לְהַמְּנוּלָה. אֶל, הַוְרָתָנוּ לֹוּמָר מִדּוֹת שְׁלַשׁ עִשְׂרָה, וְכֹר לֹא תִּימְצֵא בְּרִית שְׁלַשׁ עִשְׂרָה, בָּמוֹ שְׁחוּדָתָה לְעַזְנוּ מְלָכָם, וּכְנָהָרָה בְּתוֹרָתָךְ: וְיַדְרֵךְ יְהֹוָה בְּעָנָן וַיַּצְּבֵב עַמּוֹ שֵׁם, וַיָּקָרָא בְּשֵׁם יְהֹוָה: וְשֵׁם נָאָמָר:

וְיַדְרֵךְ יְהֹוָה כְּעֵנָב בְּנֵי תְּבוּמָה כְּאֵלֶיךָ וְיַדְרֵךְ אֶל רְחוּם וְחָנָן, אֶלְךָ אֶפְרַיִם וּרְבִּיתָךְ

וְיַעֲבֵר יְהֹוָה עַל-פְּנֵינוּ וַיָּקָרָא: וְיַדְרֵךְ אֶל רְחוּם וְחָנָן, אֶלְךָ אֶפְרַיִם וּרְבִּיתָךְ

וְאֶמְתָּה: נָצַר חֶסֶד לְאֶלְפִּים, נָשָׂא עָזָן וַיְפַשֵּׁעַ וְחַטָּאת, וַיָּקָה:

וּסְלִיחָתָה לְעָנוֹן וְלְחַטָּאתָנוּ וְנַחֲלָתָנוּ:

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא אָדָבָר לֹא קָנוּמָה דְּאַבְרָהָם רְחוּמָא,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא אָדָבָר לֹא קָנוּמָה דִּיאַתָּק עַקְוּדָא,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא אָדָבָר לֹא קָנוּמָה דִּיעָקָב שְׁלִימָא,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא אָדָבָר לֹא קָנוּמָה דְּמָשָׁה נְבִיאָה,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא אָדָבָר לֹא קָנוּמָה דְּאַדְרָן כְּהָנָא,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא אָדָבָר לֹא קָנוּמָה דְּיוֹסָף צְדִיקָא,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא אָדָבָר לֹא קָנוּמָה דְּלָבָא מְשִׁיחָא,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא אָדָבָר לֹא קָנוּמָה דְּפִינְחָס קְנָאָה,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא אָדָבָר לֹא צְלוּתָה דְּשְׁלָמָה מְלָכָא,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא אָרִים וּמִינְגָּז אַצְמָח פְּרִקְנָה,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא בְּכִסְופִּי אֲפִין אַתִּינָא לְמַקְרֵי קְמָד רְחָם עַלְן,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא גַּלְיָן גְּבָרָתָךְ וּפְרָקָן,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא דִּינָן אֲפִיק לְנַהּוֹרָא,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא דִּינָא רְתִי טְבִי גּוֹר עַלְן,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא הַדְּרָךְ שְׁיָעָן,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא וְלֹא תְּפִרְעָה בְּעַוְבָּדָנָא בַּיְשִׁין מְנָן,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא וְזַהַד אֲשֶׁרִי עַלְן,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא וּכְנָן קְפָשִׁילָן,

ברִיל וַעֲבָה:

רְחַמְנָא חַשּׁוּב עַלְן טְבָונָן,

**רְחִמָּנָא מִבֵּן סְנַיאָן אַיִתִי עַלְוָן
רְחִמָּנָא וְתַגְלִילָן רְחִמָּךְ עַלְוָן**

בעשר ימי תשובה מוסיפים:

רְחִמָּנָא בְּהַבְּנָן בְּסֶפֶרֶת דְּתַיִם

רְחִמָּנָא פְּתַחְנָן בְּסֶפֶרֶת דְּרַחְמִי

רְחִמָּנָא בְּהַבְּנָן בְּסֶפֶרֶת דְּצַדְקִי וְסַדִּי

רְחִמָּנָא בְּהַבְּנָן בְּסֶפֶרֶת דְּשִׁירִי וְתִמְמִי

רְחִמָּנָא בְּהַבְּנָן בְּסֶפֶרֶת טְבָה וּמוֹנוֹ טְבִי

עד כאן מוסיפים בעשיית.

בריל ויעבר:

רְחִמָּנָא בְּבָשָׂר חֲמֹתָא וְרָנָא בְּנָן,**רְחִמָּנָא לֹא תְּעַבֵּיד גִּמְרָא לֹן,****רְחִמָּנָא מַהְלָ וְשַׁבָּק לְחוֹבוֹן וְלְעָנוֹן,****רְחִמָּנָא נְחוֹר טְבוֹךְ אַנְחָר עַלְוָן,****רְחִמָּנָא סְעִיד וְסְמִינָךְ חַיְיָ לֹן,****רְחִמָּנָא עֲבִיד עַמְנָא אַחֲא לְטָבָר,****רְחִמָּנָא פְּתַח שְׁמִינָא לְצַלְוִתִין,****רְחִמָּנָא צְלֹוֹתָנָא קְבָּל בְּרַעֲוָא,****רְחִמָּנָא קְבָּל צְלֹוֹתִין וּבְעַתִין בְּעַהַן עַקְתִין,****רְחִמָּנָא רָהַם עַל נְשָׁמָתִין,****רְחִמָּנָא שְׁהָא מְבָתָא אַיִתִי עַלְוָן,****רְחִמָּנָא תּוֹב מְרֻגָּה,****רְחִמָּנָא וְלֹא נְהִידָר רְקָם מִן קְמָה,****וַיַּעֲבֵר יְהֹוָה עַל־פְּנֵיו וַיַּכְרָא: יְהֹוָה! יְהֹוָה! אֱלֹהֵינוּ, אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהִים וְרַב־חֶסֶד****וְאֶתְחָדָה: נְצָר חָסֵד לְאַלְפִים, נְשָׂא עָזָן וְפִשְׁעָ וְחַטָּאת, וְנִקְהָה:****וּסְלִיחָה לְעַוְנוֹן וּלְחַטָּאתָנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:**

שְׁנָוְגָנָם לָמָר פִּיטָּה זוֹ

אני בָּעֵבָר, וְדוֹעֵי תְּמִתָּה, וּסְלִיחָה לְעַוְנוֹן בַּי רְבָה. וּסְלִיחָה לְעַזְבֵּנִי בַּי רְבָה. אַיְזָה וְנִכְתָּב לְמוֹלֵא אַבִּי, כִּי
 אַיְזָה בְּלִבּוֹ מִנְחָבֶב בְּמִנְחָבֶב. לְמִתְחָזָה בְּמִתְחָזָה קְרַתְבָּן רְיָוָם רְבִיבִי. בַּי המִתְקַבֵּב מִתְקַבֵּב אֶלְדוּם רְהָא. וּסְלִיחָה
 לְעַזְבֵּנִי בַּי רְבָה: נָא אַם תִּמְאַר וְתִרְשַׁע זָוָר עַלְפִּי. אָנוּ בְּלִילָוּ יְתַרְשׁ וּבְכִי. וְאָם לְחַטָּאתִי תִּרְשׁ וּלְאַשְׁפִּי.
 מִכְפָּלָ וְעַד רָאשָׁ אַשְׁם הָא. וּסְלִיחָה לְעַזְבֵּנִי בַּי רְבָה: לְרַבְּסָן וּבְגַנְעָן בַּי רְבָה. יְמִין וְבְגַנְעָן
 אָכוּ בְּעַפְּיָ בְּגַנְעָן בַּי יְהֹוָה. נְשָׂא עָזָן וְתַחַנּוּ וְרָחָם הָא. וּסְלִיחָה לְעַזְבֵּנִי בַּי רְבָה: כָּה לְרוּדי וּמְלַכִּי וּפְתַרְבָּר. וְאַשְׁפִּי
 עַתְּרָתָה תְּבִי אַיְזָה עַוְרָה. וְאַשְׁאָל בְּעַד תְּלוּם חַטְבִּי (רְיָה חַטְבִּי) אַיְזָה פּוֹתָר. אַמְוֹר לֹא אָכְלָה בַּי חַתּוֹם הָא. וּסְלִיחָה
 לְעַזְבֵּנִי בַּי רְבָה: שָׁוְבָה שִׁבְתָּה שָׁאוּרָה עַם הָעָם. וְשַׁלֵּחַ כְּבָשָׂר בְּבָרִיתָה לְחוֹדְרִים. אַתְּאַשְׁר תְּהִי בְּאַתְּרִיתָה
 תְּעַם. וְנִתְמַמָּה, וְאָמַת לֹא עַם בְּנִיתָה הָא. וּסְלִיחָה לְעַזְבֵּנִי בַּי רְבָה: הוֹסֵף יְד צִיר מְשִׁנָּה פְּשָׁלִית. וְגַרְנוּנִישׁ גַּעֲנָה
 הַצְּמִיתָה. גַּבְרֵר וְכָל־אַשְׁר יַעֲשֶׂה יַצְלִיחָה. וְיַדְעַ בַּי מִשְׁתַּחַת אֱלֹהִים הָא. וּסְלִיחָה לְעַזְבֵּנִי בַּי רְבָה:

אַנְשֵׁי אַמְנוֹנָה אַבְדָּו, בָּאים בְּכָבֵחַ מַעֲשֵׁיהם: גְּבֻנוֹרִים לְעַמְדָה בְּפֶרַז, דְּחוֹוּם אַתְּהָגָנָה:
הָיוּ לְנוּ לְחוֹמָה, וּלְמִחְשָׁה בְּוּם וּעַם: וּזְעָבִים אַפְּ בְּלִחְשָׁם, חָמָה עַצְרוֹ בְּשִׁעוּם:

טָרַם קָרָאך עֲנִיחָם, יוֹצְעִים לְעִזּוֹר וְלַרְצָוֹת: בָּאָב וְחַמְתָּה לְמַעַןֶּם, לֹא חַשְׁבוֹת
פָּנֵיכֶם רִיקֶם: מְרַב עֲנוֹנִינוּ אֲבָדָנִים, נָאָסְפּוּ מַעַן בְּחַטְאֵינוּ: סָעוּ חַמְתָּה לְמַעַנְהוֹת, עַזְבוּ
אוֹתָנוּ לְאֲנָגָהוֹת: פָּסוּ גָּדוֹרִי גָּדָרָה, צָמֹתוּ מַשְׁיבִי חַמְתָּה: קָמִים בְּפֶרַז אַיִן, רָאוּיִם
לְרַצְוֹתָהּ אַפְּסָנוּ: שָׁוֹטְטָנוּ בְּאַרְבָּעָ פָּנוֹת, חַרְופָּה לֹא מַצְאָנוּ: שְׁבַנְנוּ אַלְיָךְ בְּבָשָׂת
פָּנֵינוּ, לְשָׁחַרְךְ אֶל בְּעֵת סְלִיחָתֵנוּ:

אֶל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל בְּסָא רְחָמִים וּמְתַנְגָּג בְּחַסְידֹות, מְזֻחָל עֲנוֹנָת עַמּוֹ, מַעֲבִיר
רָאשֵׁון רָאשֵׁן. מְרַבָּה מִתְּחִילָה לְחַטָּאים, וּסְלִיחָה לְפָשָׁעים. עַשְׂה אֶדְקָות עִם
כָּל־בָּשָׂר וּרוּת, לֹא בָּרַעַתָּם לְהַם נָוְמָל. אֶל, חַוְרָתָנוּ לְזִמְרָה מְהוֹת שֶׁלֶשׁ עַשְׂרָה, וּבָרָךְ
לְנָנוּ חַיּוֹם בְּרִית שֶׁלֶשׁ עַשְׂרָה, בָּמוֹ שְׁחַדְעָתָה לְעַזְנוּ מַקְרָם, וּבָן כְּתוּב בְּתֹורְתָּה: וַיִּרְדֶּךְ
יְהֹוָה בְּעַזְנוּ וַיִּתְּצַצֵּב עַמּוֹ שָׁם, וַיִּקְרָא בְּשָׁם, יְהֹוָה: וְשָׁם נָאָמָר:

וַיַּעֲבֵר יְהֹוָה | עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא: | יְהֹוָה | יְהֹוָה אֶל רְחוּם וְתָנָעָן, אֶרְךְ אַפִּים וּרְבִּיאַסְפָּר
וְאַמְתָּה: נָצַר חָסֵד לְאַלְפִּים, נָשָׂא עָזָן וּפְשָׁעָה וְחַטָּאה, וְנָקָה:

וּסְלִיחָתָה לְעַזְנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:

סימן: על סדר תשריך.

תְּמַהַנָּנוּ מְרֻעָות, תְּשִׁישׁ פְּחָנוּ מְצָרוֹת: שְׁחַנוּ עַד לְמַאַה, שְׁפַלְנוּ עַד עַפָּר: רְחוּם, פְּךָ
הִיא מְדֻתָּנוּ, קָשֵׁי עַרְפָּה וּמְפָרִים אַנְחָנוּ: צַעֲקַנוּ בְּפָנָיו חַטָּאנוּ, פְּתַלְתַּול
וְעַקְשׁ לְבָנָנוּ: עַלְיָין, רְהַמִּיךְ מְעוֹלָם, סְלִיחָה עַמְּפָךְ הִיא: נָחַם עַל הַרְעָה, מְטָה בְּלֵפִי
חָסֵד: לֹא תְּתַעלֵּם בְּעַתּוֹת בָּאָל, בַּי בְּאַזְרָה גְּדוֹלָה אַנְחָנוּ: יָדַע לְעַזְיִן הַפָּלָן, טוֹבָךְ
וְתָפְקָה עַמְּנוּ: תְּחַם פִּרְשַׁטָּנוּ, וְאֶל יְשָׁטֵין עַלְינָנוּ, זָעַם בּוּ וְיָדָם: וַיַּעֲמֹד מְלִין טוֹב
לְצִדְקָנוּ, הַזָּא וְגַדְעַד יְשָׁרָנוּ: דְּרַכְיךְ רְחוּם וְתָנָעָן, גָּלִית לְנָאָמָן בֵּית: בְּבָקָשׁוּ אוֹ מְלַפְנֵיכֶם,
אַמְנוֹנָתָה חֹדֶדֶת לוֹ:

אֶל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל בְּסָא רְחָמִים וּמְתַנְגָּג בְּחַסְידֹות, מְזֻחָל עֲנוֹנָת עַמּוֹ, מַעֲבִיר
רָאשֵׁון רָאשֵׁן. מְרַבָּה מִתְּחִילָה לְחַטָּאים, וּסְלִיחָה לְפָשָׁעים. עַשְׂה אֶדְקָות עִם
כָּל־בָּשָׂר וּרוּת, לֹא בָּרַעַתָּם לְהַם נָוְמָל. אֶל, חַוְרָתָנוּ לְזִמְרָה מְהוֹת שֶׁלֶשׁ עַשְׂרָה, וּבָרָךְ
לְנָנוּ חַיּוֹם בְּרִית שֶׁלֶשׁ עַשְׂרָה, בָּמוֹ שְׁחַדְעָתָה לְעַזְנוּ מַקְרָם, וּבָן כְּתוּב בְּתֹורְתָּה: וַיִּרְדֶּךְ
יְהֹוָה בְּעַזְנוּ וַיִּתְּצַצֵּב עַמּוֹ שָׁם, וַיִּקְרָא בְּשָׁם, יְהֹוָה: וְשָׁם נָאָמָר:

וַיַּעֲבֵר יְהֹוָה | עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא: | יְהֹוָה | יְהֹוָה אֶל רְחוּם וְתָנָעָן, אֶרְךְ אַפִּים וּרְבִּיאַסְפָּר
וְאַמְתָּה: נָצַר חָסֵד לְאַלְפִּים, נָשָׂא עָזָן וּפְשָׁעָה וְחַטָּאה, וְנָקָה:

וּסְלִיחָתָה לְעַזְנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:

אַנְחָנוּ בָּזְשָׁנוּ בְּמַעֲשֵׂינוּ, וּבְכָלָבָנוּ בְּעֲנוֹתֵינוּ, אֵין לְנוּ פָּה לְהַשְׁבָּב וְלֹא מַצְחָה לְהַרְוִם רָאשָׁן:

אלְהִינוּ וְאֶלְהָיו אֲבוֹתֵינוּ, אֶל תַעֲשَ עַמְנוּ בָּהּ, תָאַחַז גַּדְךָ בְּמַשְׁפֶּט: בְּבָא תֻכְחָה נְגַדָּה, שְׁמָנוּ מִסְפְּרָה אֶל תִּמְחָה: גַּשְׁתָּךְ לְמַקֵּר מַוְסֵּר, רְחַמֵּיךְ וְקַדְמֵיכְ רְגַנְגָּה: דְלוֹת מַעֲשִׂים בְּשָׂוֵר, קָרְבָּא צְדָקָ מַאֲלִיךָ: הַוְרָגָג, בּוּזְקָנוּ לְהָ, צַו יְשֻׁעָתָנוּ בְּמַפְנִיעָה: וְתַשִּׁיב שְׁבּוֹת אֲחָלֵי תִּם, פְּתַחְיוּ רָאהָ בַּי שְׁמָמוֹ: זָכָר נְאַמָּת, עֲדוֹת לֹא תְשַׁבַּח מִפְּרָעָה: חֹתֶם פְּעֻזָּה פְּתִיר, סְזָה שֵׁם בְּלַמְּדִיךָ. טָבוֹר אָנוּ כְּפָרָה, נָא אֶל יְחַסֵּר הַמְּנוּג: יְהָ, דַע אַתִּישָׁרְאָל אֲשֶׁר יְדַעַת, מִגַּר אַתִּינָוּם אֲשֶׁר לֹא יְדַעַת: בַּי תְשִׁיב לְבָצָרָן, לְכּוֹדִים אֲסִירִי תַּתְקַה.

אם אוור ביום יילג קטע זה

רְבָונָו שֶׁל עַוְלָם, אַתְוֹתָה עַל עֲבָרוֹת קְלִוּת וְחַמְרוֹת, בְּלִוָּה לְסֻופָּה (בחזות אמרה: בְּתָן): אֲשַׁמְרוֹת, יִצְרָא עַלְילָות בְּרַשְׁעָה לְהַתְעוּלָה, שׁוּמָר מִה מַלְיָה שׁוּמָר מַהְמַלְיָה. לְבִי וְעַנִּי לְחַטָּא יָאָתָה, וַיְמִילָה לֹא יְשַׁבְּתוּ. וְשָׁאָר אֲבָרִי לְעַשּׂוֹת הָרָע בְּעַנִּינָה וְתַלְחָשָׁו, בְּלַחִים וּבְלַחִילָה תִּמְדִיד לֹא יְחַשֵּׁו. וַיַּעַן אֲשֶׁר עֲבָרִי עַל מְצּוֹת עֲשָׂה וְעַל מְצּוֹת לֹא תַעֲשָׂה, מַי יְהַנֵּן וְאַשְׁתָּחַת בְּכָלְלִילָה מַטְתִּי, בְּדָמָתִי עֲרָשִׁי אַמְשָׁה. אַוְלִי וְשָׁבָע קוֹל בְּבִי נָגָרָא עַלְילָה, יוֹם צָעַקְתִּי בְּלִוָּה: אַקְרָא יוֹם וְאַרְיָם קוֹלִי עַל פְּשָׁעָיו וְמַעְלָיו, וְלִוָּה וְלֹא דּוֹמִידָה לְיִ. אַתִּימְקַצֵּת חַטָּאוֹת אֲנִי מַוְיכָר לְפָנֵי צָפָה עַתְיוֹת, לִיְהָה אֲקוֹם (בחזות אמרה: אֲבָא) לְהַדּוֹת. וְאַזְדָּה עַלִי פְּשָׁעָיו וְזָדוֹנִי, תְּלִיָּה כַּעַד לִיְהָה:

אָנָא יְהָה אֱלֹהִינוּ וְאֶלְהָיו אֲבוֹתֵינוּ, תָבָא לְפָנֵיךְ תִּפְלַתְנָה, וְאֶל תְּעַלְּם מַלְבָּנָה מִתְחַנְּתָנָה. שָׁאוֹן אָנָתָנוּ עַזְבָּנִים וְקַשְׁיָעָרָף, לְזָמָר לְפָנֵיךְ יְהָה אֱלֹהִינוּ וְאֶלְהָיו אֲבוֹתֵינוּ, צְדִיקִים אָנָתָנוּ לְאַחֲתָאָנוּ. אֲבָל חַטָּאָנוּ, עַזְנָנוּ, פְּשָׁעָנוּ, אָנָתָנוּ וְאֲבוֹתֵינוּ: יְאָנָשִׁי בֵּיתָנוּ:

בשני פסוקים אלו ישנים בדיקת כ"ב בתות, ובו תרלוּ שְׁבָא לְהַתְעוֹת על סדר א' אותיות התורה שפוגם בהם (נפש כל חי מערכה 1).

חַטָּאוֹת אָדָעָה וְעַזְנִי לְאַכְבָּרִי, אָמְרָתִי אָזָה עַלִי פְּשָׁעָיו לִיְרָה, וְאַתָּה נְשַׁאת עַזְנִי תְּשִׁאָתִי סְהָה: מִבְּסָה פְּשָׁעָיו לֹא יְצַלָּה, וְמוֹדָה וּבָעַזְבָּן:

חומר יאמר את הויי בקולי רם והציגו בלחש

אֲשֶׁרָנוּ אֲכַלְנוּ מַאֲכָלֹת אֲסֹורֹת. בְּגַנְגָנוּ. בְּתַלְנוּ תּוֹרָתָה. גַּוְגָנוּ. גַּבְגָנוּ. דְבָרָנוּ דְפִי וְלִשְׁוֹן הָרָע. דְבָרָנוּ אֶחָד בְּפֶה וְאֶחָד בְּלָבָב. הַעֲוִינָנוּ. הַתְּרִכְעָנָה תְּרוֹחוֹרִים רַעִים (בַּיּוֹם וּבַאֲנוּ לְדִי אַמְתָא קָרְבָּה לִיְהָה), יְהַרְשָׁעָנוּ. וַיַּעֲדָנוּ עַצְמָנוּ לְרַכְבָּר עֲבָרָה. וְזָנוּ. עַזְעָנוּ אֶתְרָ לְבָנָה וְעַזְנִינוּ. חַמְסָנוּ. חַמְרָנוּ. טְפָלָנוּ שְׁכָר וְמַרְמָה. יְעַצְעָנוּ עַצְוֹת רַעֲוֹת עד אַין תְּקָרָב. בְּזָבָנוּ. בְּעַסָּנוּ. לְגַנָּנוּ. חַזְצָנוּ. מְרַדָּנוּ. מְרִינָנוּ לְבָרִיךָ. מְרַדָּנוּ בְּמַלְכֹות שָׁמִים. מְרַדָּנוּ בְּמַלְכֹות בֵּית דָוָה. מְאַסָּנוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. וְשַׁלְשָׁתָם אָנָתָנוּ מְבָקָשִׁים. נָאָצָנוּ. נָשְׁבָעָנוּ לְשָ׊וא לְשָ׊אָר. נָרָנוּ וְלֹא שְׁלָמָנוּ. סְרָרָנוּ. סְוּרָים וְמוֹרָים הַיּוֹנָה. עָזָנוּ עַל מְצֹות עֲשָׂה וְעַל מְצֹות לֹא תַעֲשָׂה. עָזָרָנוּ עַל בְּרִיתות וּמִוּתָות בֵּית דָין. עָזָרָנוּ עַל הַלְּאָהָה שְׁמָה. פְּשָׁעָנוּ. פְּגָמָנוּ בָאֹות בְּרִית קָדְשָׁה. צְרָרָנוּ. צְעָרָנוּ אָב וְאָם. קָשָׁרָנוּ עַרְךָ. קָאָקָרָנוּ צְנָחוֹת

השפע. ר' שען. ר' עם ל' שמים ולבריות היהו. שען. שקרנו. שתרתנו ורע קב"ש קב"לה (בראנו משוחה לחפה, גם בכוּפְנֵינוּ נמצאו גם נפשות אכזריים נקויים. והפה דמעת העשוקים ואיזו רעם מונם. רבבי לבי על פלויים, מי עלי על הרוגים. אויל ריש רע, בימלך רדי עשה לו). תעבנה, תעינו ותעתען. וסרנו מנצחיך וממשפטיך הטעובים, ולא שווה לנו. ואתה צדיק על כל-הباء עליינה, כי אם עשית, ואנחנו הרשענו:

על סוד א"ב

אשmeno מבל-עם, בشهנו מבל-נו. גלה ממנה מישוש, דוה לבנו בחתאינו. חחבי אוינין, זנפרע פארנו. זבול מקבשנו, חרב בעונינו. טירתנו חיתה לשמה, יפי אדרתנו לורם, פחנו לונרים. ליעיננו עשקו עמלנו, מטשך ומורת ממענו. גתנו אלים עליינה, סבלנו על שכמו. עבדים מישלו בנו, פורק אין מידם. צרות רבות סכובנו, קראנו יוזה אלהנו. רקחת ממענו בעונינו, שבנו מאחריה, תעינו בזאן ואבדנו. ועדין לא שבנו מתייעתנו. (ויהיך נעי פנינו, נקעה ערפנו, לומר לנטיק יהוזה אלהנו ואלני אבונען עדקים אונטו לא-ארטאנן).

לאני אלהנו הרחמים והפלחות, כי חטאנו לו: לאני אלהנו הרחמים והפלחות, כי מרידנו בו: אל נא תשית עליינו חטאנו, אשר נאות ואשר חטאנו:

חטאנו צורנו, סלח לנו יוצרנו: הקהל חור

שמע ישראל, יהוה אלהינו מקובלות, יוזה אהורה | אחד: וקהל חור

יוזה הוא האלים, יוזה הוא האלים: בפעמיים, והקהל חור בכל פעם

אראלי מעלה אומרים: יוזה אדוננו. בחורי סגלה עונים ואומרים: יוזה הוא האלים, יוזה הוא האלים:

గלגלי מעלה אומרים: יוזה אדוננו. גוללי סגלה עונים ואומרים: יוזה הוא האלים, יוזה הוא האלים:

יש מוסיפים:

המוציא מעלה אומרים: יוזה אדוננו. ישראל בארם ובכלום עונים ואומרים: יוזה הוא האלים. יוזה הוא האלים:

יוזה מלך, יוזה מלך, יוזה מלך? לעם ועד: בפעמיים

בטרם שחקים וארקים נמותה, יוזה מלך. ועד לא מאורות ורחה, יוזה מלך מלה.

וזה ארץ בפניך תבלה. ושםם בעשן נמלך, יוזה מלך? לעם ועד:

יוזה מלך, יוזה מלך.

יעדר לא עשה ארץ וחוץות, יוזה מלך. ובתקבינו יצורים עלי ארצות, יוזה מלך.

ועת יקבי נפוצים מארבע תפוצות, יוזה מלך? לעם ועד:

יוזה מלך, יוזה מלך.

מיוזר באיה אשר איה, הוא היה והוא והוא ויהה, הוא מימות ומתחיה,

לפנינו לא נצץ אל, ואחריו לא יהיה:

מן הראשי'ך רבו עובדיה יוסף זצוק'ל היה מדרך קטע זה:

אָדָּר אֱלֹהִינוּ גָּדוֹל אֲדֹגֶנוּ, קְרוּשׁ וְנָרוּא שְׁמוֹ: בַּרְגָּדוֹל מַעֲלֵשִׁים חֲסִיךָ, וְעַד שָׁחָקִים אַמְתָּךְ: בַּיְגָדוֹל אַתָּה
וְעַשְׂתָּה נְפָלוֹתָה, אַתָּה אֱלֹהִים לְבָדָה: שְׁפָךְ תִּמְתַּחַת אַלְמָנוֹת אֲשֶׁר לְאַיְלָעָה, וְעַל מִמְּלָכּוֹת אֲשֶׁר בְּשָׁמֶךָ לֹא
קְרָאָה:

המנוג הוא שהחון אומר 'זה וקיים' והחול עונים בקהל רם 'זאת', ורק הלאה. והוא מתג קדמון ויסודהו בתורי קודש [מהזר עוז'ח].

לְקָדְשָׁת שְׁמֶךָ עָשָׂה וְלֹא לָנָה. לֹא לָנָה יְהוָה, לֹא לָנָה, בִּירְקַשְׁמֶךָ תַּן בְּבָזָה, עַל-חֲסִיךָ
עַל-אַמְתָּךְ: לְפָה יָמְרוּ תְּנוּם, אַיְדָנָא אֱלֹהִים: וְאֱלֹהִינוּ בְּשָׁמָם. אַחֲר
אֱלֹהִינוּ בְּשָׁמָם. עֲדוֹתֵנוּ בְּכָלַיּוֹם פָּעָמוֹם. חֵי וְקִים הוּא. מַלְאָ רְחָמוֹם הוּא. מַלְאָ
זְבִּיות (ז' זבירות) הוּא. כְּלָא-אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה בְּשָׁמָם וּבְאָרֶץ. אַזְן מִירְיאָמֶר [מלעיל] לֹא
מִהִתְعַשָּׂה, וְאַזְן מִירְיאָמֶר לוֹ מִהִתְפָּעֵל, כִּי הַבָּל מַעֲשָׂה יְדָיו:

אֱלֹהִינוּ שְׁבָשָׁמָם, שְׁמַע קְוָלָנוּ וְקִבְּלָ תִּפְלַתְנוּ בְּרָצֵן.

אֱלֹהִינוּ שְׁבָשָׁמָם, אֶל תִּאְבְּרַנָּנוּ בְּאֶלְךָ גְּלֹוֹתֵנוּ.

אֶבְרָ וְתִשְׁמַד כְּלִילָקְמִים עַלְינָנוּ לְרָעָה.

אֱלֹהִינוּ שְׁבָשָׁמָם, בְּרִיתָה וְכָר וְאֶל הַשְּׁבָחָנוּ.

בְּרָך אַתְּלִילָמָנָנוּ וְאַתְּמִימָנָנוּ.

בְּשָׁרָנוּ בְּשָׂוֹרֹת מִזְבָּחוֹת.

בְּטַל מַעַלְינוּ וּמַעַל עַמְךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל מָקוֹם שָׁהָם בְּלִינְרוֹת
קְשׁוֹת וְרָעוֹת.

אֱלֹהִינוּ שְׁבָשָׁמָם, גּוֹר עַלְינָנוּ גּוֹרוֹת מִזְבָּחוֹת.

גָּלָה בְּבָזָה מַלְכָותָה עַלְינָנוּ מִתְּרָה.

אֱלֹהִינוּ שְׁבָשָׁמָם, דָּרְשָׁנָךְ חַמְצָא לְנָה.

דָּרְשָׁ דְּמִינָה מִיד קְמִינָה.

אֱלֹהִינוּ שְׁבָשָׁמָם, הַעֲתָר לְנָה דָּיוֹם וּבְכָלַיּוֹם וּזְיוּם בְּחַפְלָהָנוּ.

חַזְוִירָנוּ בְּתִשׁוֹבָה שְׁלָמָה לְפָנֵיכָה.

אֱלֹהִינוּ שְׁבָשָׁמָם, וְאֶל תִּבְיַשְׁנוּ מִשְׁבָּרָנוּ.

גָּנְקָרָא וְאֶתָּה תִּעְנָנוּ.

אֱלֹהִינוּ שְׁבָשָׁמָם, זְבָרָנוּ בּוֹכְרָנוּ טֻוב מִלְפָנֵיכָה.

זְבָנָנוּ בְּמִשְׁפְּטָךְ.

אֱלֹהִינוּ שְׁבָשָׁמָם, חַמְל עַלְינָנוּ וְעַל מִפְנֵינוּ וְעַל עַוְלָלָינוּ.

חָום וּרְתָם עַלְינָנוּ.

אֱלֹהִינוּ שְׁבָשָׁמָם, טַהָרָנוּ מִטְמָאָת עָוָנָנוּ.

טַהָרָנוּ מִטְמָאָתָהָנוּ.

אֱלֹהִינוּ שְׁבָשָׁמָם, וְהַמּוֹנָא רְחַמֵּד עַלְינָנוּ.

בעשרה ימי תשובה מוסיפים:

אלְהָנוּ שַׁבְּשִׁמָּוּם, קְרַבְנוּ בְּסֶפֶר תְּיִם טוֹבִים.
קְרַבְנוּ בְּסֶפֶר צְדִיקָם וְטָבִידִים.

קְרַבְנוּ בְּסֶפֶר יְשִׁירִים וְתְמִימִים.
קְרַבְנוּ בְּסֶפֶר בְּבוּיתָה.
קְרַבְנוּ בְּסֶפֶר מְוֹנוֹת וְפָרָנָה מְוֹכָה.
קְרַבְנוּ בְּסֶפֶר מְחוּלָה וּסְלִיחָה וּכְפָרָה.

קְרַבְנוּ בְּסֶפֶר נָאָלה וַיְשַׁעֲהָ.

עד כאן מוסיפים בעשר

אלְהָנוּ שַׁבְּשִׁמָּוּם, בְּבֵשׂ אֲתִיכְבָּשְׁנוּ.

בְּלִיה אלְ העש עַמְּנָנוּ.

אלְהָנוּ שַׁבְּשִׁמָּוּם, לְמַעֲנָה עַשְׂה אִם לֹא לְמַעֲנָנוּ.

לְהַזְּעִין אֲתִילְחָצִינוּ.

לְחַם אֲתִלְחָמִינוּ.

אלְהָנוּ שַׁבְּשִׁמָּוּם, מֵלָא מְשֻׁאָלוֹת לְבָנָנוּ לְטוֹבָה לְעַבּוּדָתָךְ.

אלְהָנוּ שַׁבְּשִׁמָּוּם, נְקָם אֲתִינְקָמָנוּ.

נְקָם אֲתִזְקָמָת דָם עַבְדִיךְ הַשְׁפָךְ.

אלְהָנוּ שַׁבְּשִׁמָּוּם, סְמָך אֲתִינְפְּלָחָנוּ.

סְמָך אֲתִיסְבָת דָוד הַנְּפָלָת.

אלְהָנוּ שַׁבְּשִׁמָּוּם, עַנְהָ אֲתִעְתִּירָתָנוּ.

עַנְהָ בְּיּוֹם קְרָאָנוּ לְךָ.

עַנְהָ אַתְּ מַעֲנָנוּ [dagash hanui].

אלְהָנוּ שַׁבְּשִׁמָּוּם, פְּרָנוּ מִדיּוֹן כָּל־אַיִבָנָה.

פְּרָנוּ מִדיּוֹן וְצָרָנוּ הַרְעָ.

פְּרָנָנוּ פְּרָנָה מְוֹכָה.

אלְהָנוּ שַׁבְּשִׁמָּוּם, צִוָּה אַתָּנוּ בְּרָכּוֹתָךְ.

צִוָּה אַתָּנוּ יְשִׁיעָתָךְ.

צִדְקָנוּ בְּמִשְׁפְּטָךְ.

אלְהָנוּ שַׁבְּשִׁמָּוּם, קָרָב לִנְךָ קַיְן קָז הַגְּאָלָה.

קָרָב לִנְךָ יוֹם הַשְׁעָה.

קָרְבָנוּ לְעַבּוּדָתָךְ וְלִירָאָתָךְ.

קָרָע רֹע גּוֹר דִּינָנוּ.

קָבֵל בְּרָחְמִים וּבְרָצָן אֶת תְּפִלָתָנוּ.

אלְהָנוּ שַׁבְּשִׁמָּוּם, רִיבָה רִיבָנוּ גַּאֲלָנוּ.

רָאה בְּעֵנִי [חַבְּרִית בְּקִמְתִן] עַמְקָה וּשְׁרָאֵל.

רְפָא בֶּלְדוֹלִי עַמְקֵךְ יִשְׂרָאֵל.

רְאָה בְּרוֹתָק הַשְׁעָה וַחֲפְרָנָה.

אֱלֹהִינוּ שְׁבָשָׁמִים, שָׁעה אֶת-שְׁוֹעַתָּנוּ.

שִׁית שְׁלוֹם בֵּינֵינוּ.

שִׁית שְׁלוֹה בְּאֶרְמָנוֹתֵינוּ.

אֱלֹהִינוּ שְׁבָשָׁמִים, תָּן שְׁלוֹם בָּאָרֶץ.

תָּן שְׁבָע בְּעוֹלָם.

תָּן שְׁלוֹם בְּמִלְכּוֹתָךְ.

תָּן טָל וּמְטָר לְבָרְכָה בָּעֵת בָּאָרֶץ.

תָּן וְרָע לְוָרָע וְלִזְמָם לְאֹובָל.

תָּן לְחַם לְפִי הַטָּף לְשָׁבָע.

אֱלֹהִינוּ שְׁבָשָׁמִים, תִּפְנִזְנֵנוּ קְמָרָת לְפִנֵּיךְ.

אֱלֹהִינוּ שְׁבָשָׁמִים, עֲשֵה עַמְנוּ אָות לְטוֹבָה, עֲשֵה עַמְנוּ אָות לְיִשְׁעָה, עֲשֵה עַמְנוּ

אָות לְרָחְמִים. וְרָאוּ שְׁוֹנָאנוּ וַיְבָשֻׁוּ. יְחִוּ אָוִיבָנוּ וַיְבָלְמֵא, בַּי אַתָּה וְרוֹתָהָנוּ

גְּנַחְמָתֵנוּ:

בָּרָנוּ, רְחֵם תּוֹפֵר. בָּרָנוּ, אֲהַבָּה תּוֹפֵר. בָּרָנוּ, עֲקָרָה תּוֹפֵר. בָּרָנוּ, תְּמִימּוֹת תּוֹפֵר.

הַבְּט לְבָרִירָה וְאֶל תְּפִיר בְּרִיתְךָ אַתָּנוּ, עֲנָנוּ בְּעֵת וּבְעֵנֶה הַזֹּאת:

המנגה שהחלה אומר "עֲנוּ אָבִינוּ", הקહל יונם בקולם "עֲנוּנוּ", ושהאותר "עֲנוּנוּ" אשר יצא לא להודיעו גורן, שלא שמע לשון עלייה, וקרא בנהת ובכונה כה"ח תקפא, ז). ומה שנותנים מקטת קהילות "עֲנוּ אָבִינוּ" ורשעה למטר ש"מ" במרירות גודלה, יש לטבל מנהוגם [ברכיי וקסה, ח].

עֲנָנוּ אָבִינוּ, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ בּוֹרָאנוּ, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ גּוֹלָןָנוּ, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ

הַזְּהָדָרָה, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ וְתִיק בְּנָחְמוֹתָה, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ נָזָךְ וַיְשָׁרָה, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ חַי וְקִים,

עֲנָנוּ טְהֹור עִינִים, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ יוֹשֵב שָׁמָוֹם, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ כְּבִיר בָּתָה, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ לְאָ

אֶל חַפֵּץ בְּרִישָׁע, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ מַלְךָ מַלְכֵי הַמְּלִכִּים, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ נֹרָא וְנִשְׁגָּב, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ

סּוּמֵךְ נּוֹפְלִים, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ עֹזֵר דְּלִימִים, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ פּוֹדֵחַ וּמְצִיל, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ צְדִיק

וּמְצִידִק, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ קָרוֹב לְכָלִיקּוֹרָאוֹן בָּאָמָתָה, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ רֶם וּנְשָׁא, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ שָׁוּכוֹן

שְׁחָקִים, עֲנָנוּ. עֲנָנוּ הוֹמָךְ תְּמִימִים, עֲנָנוּ:

עֲנָנוּ אֶלְתִּי אֶבְרָהָם, עֲנָנוּ וְפִחְד יְצָחָק, עֲנָנוּ: עֲנָנוּ אֶבְרִיר וְעַקְבָּ, עֲנָנוּ: עֲנָנוּ מְנִין

דָּוָה, עֲנָנוּ: עֲנָנוּ הַעֲוָנָה בְּעֵת רְצָוָן, עֲנָנוּ: עֲנָנוּ הַעֲוָנָה בְּעֵת אַרְתָּה, עֲנָנוּ: עֲנָנוּ

הַעֲוָנָה בְּעֵת רְחָמִים, עֲנָנוּ: עֲנָנוּ אֶלְתִּי הַמְּרַכְּבָה, עֲנָנוּ: (ש' מוסיפים: עֲנָנוּ אֶלְרָא רְמָאָר, עֲנָנוּ: עֲנָנוּ

בְּכוּתָה דָּבָר יְהָא, עֲנָנוּ): עֲנָנוּ רְחוּם וְחָנָן, עֲנָנוּ:

רְחֵם וְחָנָן, הַטָּנוּן לְפִנֵּיךְ, רְחֵם עַלְיוֹן:

על סדר א"ב

אָדוֹן הַפְּלִיחָות, בּוֹתָן לְבָבָות, גּוֹלָה עַמְוקּוֹת, הַזָּבָר צְדִקוֹת,

חַטָּאנוּ לְפִנֵּיךְ וְרָחֵם עַלְיוֹן:

הזרע בונפה'אות, ותיק בונחמות, זכר ברית אבות, חוקר כלויות,
חטאנו? פניך רחים עליינו:

טוב ומטיב לבריות, ידע כל-נסתרות, פובש עונות, לובש ארקות,
חטאנו? פניך רחים עליינו:

מלא זכיות (ב: נכיות), נראת תחלות, סוליח עונות, עונה בעת צרות,
חטאנו? פניך רחים עליינו:

פועל ישועות, צופה עתידות, קורא הדרות, רוכב ערכות. שומע תפלות, תמים
דעתות, חטאנו? פניך רחים עליינו:

אל רחום שמה. אל תנע שמה. אל ארך אפים שמה. מלא רחמים שמה. בנו
נקרא שמה. יהוה עשה למן שמה:

בעשות ימי תשובה יש מוסיפים בקשה זו.

ראה גבני עעה. רחים על עלה:
אל גדור שמה. אל גובל שמה.
אל זאי שמה. אל חון שמה. ראה
אל בביר שמה. אל קעד שמה. ראה
אל טמך שמה. אל עזיר שמה. ראה
אל קדוש שמה. אל רחפן שמה. ראה
אל תומך שמה. אל תמים שמה. ראה

אל רחום שמה. אל תנע שמה.
אל אדר שמה. אל ברוך שמה.
אל דדור שמה. אל זתי שמה.
אל מדור שמה. אל זיר שמה.
אל פלה שמה. אל נורא שמה.
אל פודה שמה. אל צדיק שמה.
אל שדי שמה. אל שופר שמה.

בעשרות ימי תשובה אומרים:

ובספר חיים זכרנו וברכנו.
ובספר חיים זכרנו וברכנו.

יְהוָה חָנֵן וּמִכְמֹנָא,
יְהוָה כָּיִם יְשֻׁעָתָה בְּשֶׁרֶן וּרְחַמָּנוֹ
יְהוָה נָגֵל בְּמִן רְחַמִּיךְ עָלֵינוּ,
יְהוָה חֲסִיד וּמְרוּמָנוֹ וּרְחַמָּנוֹ
יְהוָה זָהָבוֹ נָא רְחַמִּיךְ עָלֵינוּ,
יְהוָה בְּחוֹתָם עַל לֵב כָּיִם שִׁמְנוֹ
יְהוָה רִיבָה רִיבָנוֹ וּלְחַמְמָנוֹ,
יְהוָה בָּרָךְ אַתְּ לְחַמְמָנוֹ וְאַתְּ לְמִמְנָא.

עד כאן מוסיפים בעשייה.

וּרְסָה עַל יִשְׂרָאֵל עַפְהָ:
וּרְסָה עַל יִשְׂרָאֵל עַפְהָ:

יהוה עשה למן שמה,
יהוה עשה למן אברם אורח תמייך,
יהוה עשה למן יצחק געקר באולטך,
יהוה עשה למן יעקב גענה בסולם מפוזמן,
יהוה עשה למן משה נאמן בבל-בorth,
יהוה עשה למן אהרן בון אורייך ותמייך,
יהוה עשה למן זכות יוסף אסfir צדיקיך,
יהוה עשה למן מרדך דוד נעים ומרותיך,
יהוה עשה למן פינחס זך קנא לשבה,
יהוה עשה למן המליך שלמה בנה בית לשמה,
יהוה עשה למן הרוגים ושרופים על הווד קרשת שמה,

יזונת עשה למן שמאן

יזונת על ישראל עמה

יש לומר עשה למון שכון בנהה ובכונה ולא במושבה (כה"ח תקפ"א).

עשה למן שמאן. עשה למן אמתך. עשה למן בריתך. עשה למן גדרך.
עשה למן דרכך. עשה למן דרךך. עשה למן וועדך. עשה למן וברך.
עשה למן חסךך. עשה למן טובך. עשה למן ישךך. עשה למן בבדך. עשה
למן למודך. עשה למן מלכותך. עשה למן נזךך. עשה למן סודך. עשה
למן עוזך. עשה למן פארך. עשה למן צרכך. עשה למן קידשך. עשה
למן רחמניתך. עשה למן שכינך. עשה למן תורהך:

עשה למן אברהם יצחק ויעקב. עשה למן משה ואהרן. עשה למן יוסף והוד
ישלמיה. עשה למן ירושלים עיר הקדש. עשה למן ציון מושבן בבודך.
עשה למן קרבנו ביתך. עשה למן שטימות היולדך. עשה למן ישראל העניים.
עשה למן ישראל נגידים. עשה למן ישראל השרוים בצרות. עשה למן יתומים
ואלמנות. עשה למן יגנו שדים. עשה למן גמולו חלב. עשה למן תינוקות
של בית רבנן שאא חטאנו:

עשה למןך אם לא למןנו, עשה למןך והושענו. הוושענו ועננו חיים ובכל יום
יום בתקפתנו, כי תהלהנו אתה.

הענינו לעניין, עניין. דענו לעשיינו, עניין. דענו לרביבו לבא, עניין. דענו לשפלי דעתה,
עניינו. דענו למכבי רוחה, עניין. דענו לאברהם אבינו בבר המורה, עניין.
הענינו ליצחק על גבי מרכחה, עניין. דענו ליעקב בבית אל, עניין. דענו לヨיסף בברית
אספר, עניין. דענו למשה ואבותינו על ים סוף, עניין. דענו לאהרן בפתחה, עניין.
הענינו לפינחים בשיטים, עניין. דענו ליהושע בגניל, עניין. דענו לעלוי ברמה, עניין.
הענינו לשומאל במצפה, עניין. דענו לדוד ולשלמה בנו בירושלים, עניין. דענו לאליהו
בר ברמל, עניין. דענו לאלייש ביריחו, עניין. דענו לחזקתו בחלומות, עניין. דענו
ליונה במעי תרגה, עניין. דענו לחתניה מישאל וצוריה בנו אהרון נרא ימראתא, עניין.
הענינו לדניאל בגבאי דאריזה, עניין. דענו למרקי ואסקה בשושן הבירה, עניין.
הענינו לאורה בגויה, עניין. דענו לחזוי בפעגל, עניין. דענו לצדייק וחסידי ותמיימן
הו בבליך זדר, עניין.

רְחַמְנָא עֲנִין, רְחַמְנָא שֹׁוּב, רְחַמְנָא פָּרָק. רְחַמְנָא רַאֲתְמָלֵי (רַאֲתְמָלֵי) רְחַמְנָן רְחַמְן
עֲלֵנָא וְעַל בְּלָאָנְשִׁי בִּתְנָא, וְעַל בְּלִיְשָׂרָאֵל אֲחֶנָּא, וְמַחְשּׁוֹבָא לְגַהְרָא

אַפְקָנָן, בְּרִיל שְׁפָךְ רְבָא:

בשערת ימי תשובה או מרים פיות זו:

זה שמע אֲבוֹיָה, החותלים פניה, אֲבָנו לְבָנָה, אל תעלם אונן.

זה עם מפעמקרים, יקנאה מולב מצוקאים, אל נא נשיבם ורקם, חיים מילפניך:

הה, שמע אכיוינה, המתלים פנה, אכינו ל'בניה, אל תלם אונגה.
 חווים וענום, מודה ורבי ודום, אם לא העשה ל'מעם, עשה צורי ל'מענד:
 הה, שמע אכיוינה, המתלים פנה, אכינו ל'בניה, אל תלם אונגה.
 ומזה כוים חוכם, וריצה במו שי עבם, י'ך תבן ל'בם. גם פקשב אונגה:
 הה, שמע אכיוינה, המתלים פנה, אכינו ל'בניה, אל תלם אונגה.
 דמעת פניות תשעה, ותאוף עדר תעעה, ותקום ל'ך רועה, ופקד בוטוב צאנגה:
 הה, שמע אכיוינה, המתלים פנה, אכינו ל'בניה, אל תלם אונגה.
 חולכי ברוך בזורה, תבשומ ריים סלחה. ובתפלת לשורה, קמיאם חנד:
 הה, שמע אכיוינה, המתלים פנה, אכינו ל'בניה, אל תלם אונגה.
 אם אפס רבע חקן, אם שפן אם רקן. אם נא נאברה כי על בן, יש לנו אב זקן.
 פ נס לו תפיה, ואדקן לפניך נבר, קוזיא בן נקר, זונאה דמו של קו.
 ר ז אל הנער לתקדיש, ונפשו קשורה בנפשו, עטרו בעצים ואש, נור אלדו על ראשו.
 י חור חוקל באבי, ענה ואמר אבי, הנה התאש והעצים נביא, ותשורה אין ל'חבי.
 ט לים השיבו מלחביהו, ויעמך לו, בגין, אלחים וראה לה, ווינע יונקה את אשר לו.
 ב מיגונק שניהם גונרים, ואחריך לא גונרים, חשו זונלי גונרים, על אחד גונרים.
 ר או אוד תלוקה, מערוי עצי עיקת, ניד באברה בלוקה, ישרו יישו (ימ.ישו) בערבה מסקה.
 ר אה יחויד כי הוא נשא, נאם ל'הו הו הנפה, אבי אווי בכבש תשעה, לאARTHמל ולאירכטה.
 ב י חפין נבספה, ל'כבי לו לחשף, אם המגעני, סופה, רחוינ נשבמי אידי אקספה.
 ג די זונלי עקר, ותרבו עלי פקה, ל'שומו על העצים שקה, ותשעה על המופת תוקה.
 צ זאדר פשט מאליה, ואבוי גוש אלין, ל'שטו ל'שם בעלהי, והנה ווונקה נאכ עליו.
 ח קר אתי'קל' אשער עשה, האב על בן לא חפה, ולבו אל'כפים נושא, וורא אלחים אתי'קל' אשער עשה.
 ק רא מרחים מוחר, תפורה בנד תגברה, והנה אל' אמר, ווישא אל' פאדר.
 ח ל'פי איזברוז, תבען בתקדרתו, ותעללה ל'ך תמרתו, וההו הו ותמורוז.
 ? בראן ל'פניך בשחק, ל'עד בספר ייחק, ברית עולם בל ימתק, את אברם ואות
 י'זחק.

ק וראיך באם ל'קוד, באירה עקרה תשקה, וצאנגה ברחמים חפק, פני חצאן אל
 עוקוד.

עו'ריה גבורהך ל'הקיין נרדמים, ל'מענד תפלה חרדים גדהימים, ל'המישך רחמייך
 ותחסיך משמי מרים, אל מלך יושב על כסא רחמים.
 אל מלך יושב על כסא רחמים ומתרחג בחסידות, מוחל עונות עמו, מעביר
 ראשון ראשון. מרביה מחוליה ל'חטאיהם, וסליחה ל'פושעים. עשה צדקות עם
 כל'בשר ורות, לא ברעותם ל'הם גומל. אל, הורתנו ל'ומר מודות שלש עשרה,
 וכבר לנו דיים ברית שלש עשרה, במו שהונעת ל'ענו מקרים, וכן בתרובתך:
 יונדר יהונאה בענן ויתיצב עמו שם, ויקרא בשם, ווונקה: שם נאמר:
 ויעבר יהונאה על פניו ויקרא: יהונאה אל רחות ותנוז, ארך אפים ורב'תסיד
 ואמת: נוצר חסר ל'אלפים, נשא עון ופשע וחתאה, ונקה:

וְסַלְחָתָ לְעֹנֵן וְלִזְחַטָּאתָנוּ נְחַלְתָּנוּ:

יש מוסיפים פitos זה.

בוכרי על משבבי, ודין לבי ואשפי. אקופיה ואבואה, אל בית אלתו והרומי. ואמר בנסאי עין, בתרני
 אל שמי. נפלה אֶל בְּדֵד רֹוחַ יְהוָה יְהִי רְبִים וְרְפִים: לְךָ אֶל צָרְתִּי, מַנְשָׁחֵת בָּצָרִי. קְדַם שָׁבָרִי וְתָמִרִי, אַל תִּוְיַּחֲנֵנִי בְּגַלְגָּלִי. לְךָ בְּלִמְשָׁלָחוֹת לְבִי, וְנִגְרַבְתָּ בְּלִמְתָּאוֹתִי. פָּרָה עָבֵד לְךָ צָעֵק, מִיד רְזִיזִי וְקַמְפִי: נִפְלַא אֶל בְּדֵד רֹוחַ יְהוָה יְהִי רְבִים וְרְפִים וְתָמִרִי: עֲנֵנִי דָּרוֹה עֲנֵנִי, בְּקַרְתָּא מִן הַמֵּאָר. וַיַּדְעַ בְּעֵמִים, כִּי לְךָ לְאַתָּא תִּקְצַר, וְאֶל תִּבּוֹה עֲנֵתָעַנִּי, צָעֵק מִתְּבָרָתִיךְ צָר. אֲשֶׁר פְּשִׁיעֵי לְךָ מִזְרָחָה, וּמִבְּנָדָה עַל עַלְמָנִי: נִפְלַא אֶל בְּדֵד רֹוחַ יְהוָה יְהִי רְבִים וְרְפִים וְתָמִרִי: מִהָּרְאָתָן לְאַבָּתָה פָּה יְדַבֵּר וְאַצְטָקִי. בַּיַּיר חַפּוֹר אֲשֶׁר תִּשְׁוֹב, גַּוְיִתָּוּ פְּאַקְקָדִק. מִהָּוּפָן לְךָ הָאָדָם, כִּי וַיְשַׁע וְכִי אַזְקָד. תַּלְאָמָר וּמְגַלְלִי בְּתֻובָם בְּסֶפֶר מִזְרָחִי: נִפְלַא אֶל בְּדֵד רֹוחַ יְהוָה יְהִי רְבִים וְרְפִים וְתָמִרִי מִלְאָתָלִים. זָכוֹת אָבוֹת לְחַם תּוֹבָה, וְאֶל תִּפְנַן לְמַעְלָתָךְ. קָנָה עֲרָקָךְ בִּיטְחָרָךְ, קָרוֹשׁ עַקְבָּךְ גָּאָלָךְ. וְהַשְּׂאָבָתָךְ. הָאָה, עִשָּׂה תְּשִׁלּוּם בְּמִזְרָחִי: נִפְלַא אֶל בְּדֵד רֹוחַ יְהוָה יְהִי רְבִים וְרְפִים וְתָמִרִי:

שב באמצעות "לודו אליך" אחריו ששים "ודחמו תמנון" (בא"ה כי תשא י"ג).

רְחוּם וְחַנּוּן, חַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ, רְחַם עַלְנוּ וְחוֹשְׁעֵנוּ:

לְדֹודָה, אַלְכִיד וְיָוָתָה נְפִשְׁיָאָשָׁא: אַלְתָּוּ בְּךָ בְּטָהָי, אַלְעִיעָלָא אַיְבָּוִי לְיָוָתָה: נִסְמְכִינְךָ לְאַיְבָּשׁוֹ, יְבָשָׁו הַבּוֹגְנִירִים רִיקָם: דְּרָכִיךָ וְיָוָתָה חַדְעִינָן, אַרְחָותָה לְמִקְדָּשִׁי: תְּדַרְכֵנִי בְּאַמְתָּךְ וְלִמְרָנִי, כִּירָאָתָה אַלְתָּוּ יְשָׁעִי, אַוְתָּעָקְנִי כְּלִינִים: וּבְרִרְתִּמְיךָ וְיָוָתָה וְחַסְדָּיךָ, כִּי מַעֲולָם הַפּוֹה: תְּמָאָתָה נְעוּרָוִי וְפְשָׁעָוִי אַלְתָּהָבָר, בְּחַסְדָּךְ וּבְרִלְיָאָתָה, לְמַעַן טִיבָךְ יָוָתָה: טֻבְזִישָׁר וְיָוָתָה, עַלְכָן יְוָהָה חַטָּאים בְּקָרְךָ: יְגַתְּךָ עֲנָנִים בְּמַשְׁפָט, וַיְלַמְּדָךָ עֲנָנִים רִיקָבוֹ: כְּלִארָהוּת וְיָוָתָה חַסְדָּאָמָת, לְגַאֲצָרָי בְּרִיתָוּ וְעַדְתָּוּ: לְמַעַרְשָׁמָךָ יָוָתָה, וְסַלְחָתָ לְעַזְנִי כִּי רְבִדָּזָא: מִרְיָה הָאִישׁ וּרְאֵי יָוָתָה, יוֹרֵנוּ בְּקָרְךָ וּבְכָרָךָ: נִפְשַׁו בְּטוֹב תְּלִין, וּגְרֹעַשׁ יְרָשָׁ אַרְצִין: סָוד יָוָתָה לְיִרְאָה, וּבְרִיתָהוּ וְחַדְדִּים: עַיִן תְּמִיד אַלְיָוָתָה, כִּי הַוְאִיְצִיא מְרַשְׁתָּגָלִין: פְּנַדְאָלִי וְחַנְנִי, כִּירִיחָד וְעַנְיָא אָנִי: אַצְרָות לְבָבֵי הַרְחָבִיב, מִפְצִזְקָתִי הַזְּצִיאָנִי: רָאָה עַנוּי וְעַמְלִיאִי, וְשָׁא לְכָל-חַטָּאותִי: רָאָה אַיְבָוִי כִּירָבָו, וְשָׁנָאָתָ חַםָּשׁ אַעֲנוּי: שְׁמָרָה נְפִשְׁיָה חַצְלָנִי, אַלְעִיבָשָׁ בִּיחָסִותִי בְּךָ: תְּמִזְיָשָׁר יְצָרָנוּ, בִּי קְוִיְיךָ: פָּה אֱלֹהִים אֶתְיִשְׂרָאֵל, מִבְּלֵ אַרְוֹתָיו: וְהָא יְפָה אֶתְיִשְׂרָאֵל, מִבְּלֵעָנוֹתָיו:

יָוָתָה אַלְתָּוּ יְשָׂרָאֵל, שׁוֹב מַחְרוֹן אַפְּה, וְהַנְּחָם עַל חַרְעָה לְעַמְךָ:

אַחֲנוּוּ לְחַלּוֹת פָּנֶיךָ, כִּי חַסְדָּוָה וְאַמְתָּה יְקַרְמָו פְּנִיךָ. נְאַלְלָתְבִישָׁנוּ, נְאַלְלָתְשִׁיבָנוּ רִיקָם מַלְפָנֶיךָ. סְלַח לְנָנָה, וְשַׁלֵּחַ לְנָנָה, יְשַׁעָה וְרַחֲמִים מַפְעָונָה:

אַחֲנוּוּ לְבִקְשׁ מִמְךָ בְּפִרְהָה (מלרע), אָום יְנָרָא, מַשְׁנַבְגַּל לְעַתּוֹת בָּצָרָה (מלרע), תְּחִיעָנָה תְּחִנָּנָה וּבְשִׁמְךָ נְקָרָא. סְלַח לְנָנָה, וְשַׁלֵּחַ לְנָנָה, יְשַׁעָה וְרַחֲמִים מַפְעָונָה:

מְרֹנָא דְבָשְׁמִיא, לְךָ מַתְּחָנָן בְּעַבְרָא דְמַתְּחָנָן לְמַאֲרָה, כְּבָלְן לְבָא לְתִיּוּבָתָא, וְלָא נְהַדֵּר רִיקָם מִן קְפָה:

מרקנא דבשכיא לך מתחננו בבר-שביא רמתחנן למאה. בלהזן בנירשביא בכספה מרפרקון, ועמך בית ישראל באלו אצלינו וברחנןין. ארם ימיה ואצמה פרקנה, סברא דתיה ומיה:

מרצהה ברוחמים, ומתחפים בתהננים, התרצהה ותחפיהם, לעם עני ומדליד. פרוננא דמעילמא משובנא רמליךטמן, פראק יעקב מארעא רחיקא, אסיק ורעה מארעא דשביא:

מהו ומי, ממית ומחי, מסיק מן שאלות לתי עילמא. ברא כדר חטי, אבויו לכה, אבויו דתים, אפי לכאבה. עבדא דמריה, זנפיק בקולר, למאה האיב, יתרבר קולר. ברוך בברוך אני, וחתניון קפה, הא רוויא נפשין, בנדין ומרדין. הא עבדך אני, ומרגען קפה, הא בבוחא ושביא, והא במלקייתא. בבעו מנה, במנתו מנך, ברחמא הנפשין, אפי לכאבי, דאתקפו עין, עד דלא נהוי, גמירה בשבי.

מוני ומפי, ממית ומחי, מסיק מן שאלות לתי עילמא:

רתמים פשטים ותמים טובים בקשנו ושולען ממך, כי רבים רחמים ומקור חיים עטף, צדקה וחסד עשה עמו למען שמח. أنا יודה אלהינו ולאהו אבותינו, הסר ממענו ומקיתנו, ומבטה בלעטך בית ישראל בבל מוקום שלהם דבר, וחרב, ורעה, ורعب, ושבוי, ובזה, ומשחות, ומגפת, ישטן, יציר הרע, וחלאים רעים, ואצר בעטך:

אליך יהוה נשאתי עני, שמע קול תהנוני, בנדל חסוך: בשמך בטהתי, וכפי שטהתי, דברים לךחהתי, ובאי עדריך: גברו יגנותי, וירבו אנתוני, כי כל עונתי, שתה לנטך: הילפה מותנה, נפשי העונגה, ותליין מראנה, נפש עבך: העבר חטאתי, אלתו ישועתי, ונם אתי דמעתי, שימה בנארך: וברנו רחם, זכרה ונהתקם, ושםך ונחם, נפש עבך: זכר עני ומרוד, לענה מעורדי, עד מתי לנגדי, תנדש עדריך: חרפוני צוררי, אובי ושוררי, דקשביא אמר, בבא כי פחך: טמנו לי זרים, פחים ומצדדים, יבכם נלפדים, פעמי ידריך: ישמעון לי מצדדים, וشكך כי מיעדים, בעלוני זרים, צור בלעדיך: בבודך נליה צור, לעם עזוב ועוצר, וטובך הנזר, תהה לשידיך: לחיצים קרב הדק, מהם אל תרתק, זכר לאברחים ליצחק, ולישראל עדריך: מרים מפזרומים, רחם על ענומים, ועל רוע רחומים, ילידי ידריך: נאקים בבור גלות, בה שמו אילות, וחרם משפלות, געו חסידיך: סובל עלי הצללה, ואובייהם תבלל, וכקדים תנלה, הגלי גדריך: ענה את עתירותם, סמך את גינפליהם, זה השב את שבותם, מאפסי תליך: פדה עם לך חומה, וכאלם הזומה, בנדות זה בפה, שבעו נדוריך: צדיק במקומות, לך נהכנו עלילות, להן ממצולות, למע חסוך: קבץ בפורה, בבלאי צר סגורים, בלעם אכורים, שערפו מזעריה:

ורחום היה למשען, רעם רוח לען, ועשה נא למען, שילשת עבורייך: עמי [הilih בדגש]
חק נשבת, בכל אשר פעלת, כי צדיק אתה, ואיך מדייך: תכפר עוני, כי שבריך
בק מלבי, וכונן את זרכני, אלהו לא בעך: תשעה לתפלתי, ולשיט רגתי, כי אתה
תקומי, ומוי לא יעדיך: אליך יהוה נשאתי עני, שמע קול תחני, בנדל חסוך:
הושיענו ליטען שם.

אבינו אב תרchapון,
אלחינו ולאלה אבותינו,
בצ'ר לנו קראניך,
בלג'ל עלינו המז רחמייך,
דרשנו הפטיא לנו,
הערר לנו היום ובכלייםום יום בחפלהנה,
ואל תבישנו משברנו,
וברנו בוכרנו טוב מלפניך,
חום ורחים עליינה,
טהרנו מטמאות עונינה,
יהמודנא רחמייך עליינה,
חמל על עמך, ורחם על נחלתך, חופה נא כרב רחמייך, חנו מלבנו וענן:

יש מוסיפים תחינה "

אבינו מלכני אכינו אתה אכינו מלכני אין לנו אלא אתה. אכינו מלכני רחים עליינו. אם בטבנו פעל,
אכינו אתה. אם הרען פעל, אין לנו אלא אתה. אכינו מלכני רחים עליינו. אם גבר השענו, אכינו
אתה. אכח צור וישענו, אין לנו אלא אתה. אכינו מלכני רחים עליינו. אם הרקינו אמר, אכינו אתה. זכר
כיו אנחנו חפר, אין לנו אלא אתה. אכינו מלכני רחים עליינו. אם לך חטנו. אכינו אתה. ארון סלה לנו,
אין לנו אלא אתה. אכינו מלכני רחים עליינו. לך יהוה קני, אכינו אתה. כי אתה אכינו, אין לנו אלא
אתה. אכינו מלכני רחים עליינו. לך פרשנו שעלה, אכינו אתה. הפטיא לנו פעל, אין לנו אלא אתה. אכינו
מלכני רחים עליינו. חשה שלח בשי, אכינו אתה. יצין ישע תפירת. אין לנו אלא אתה. אכינו מלכני
רחים עליינו. אכינו מלכני אכינו אתה. אכינו מלכני אין לנו לך אלא אתה. אכינו מלכני רחים עליינו.

אבינו מלכני היא תפלה וחתעה ונראה (בא"ח כי תשא י).

אבינו מלכני, אכינו אתה. אכינו מלכני אין לך מלך אלא אתה. אכינו מלכני,
רחם עליינו. אכינו מלכני, חנו ועננו כי אין לנו מלך אלא אתה. עשה עמנו צדקה
וחסה, למן שטך הנדול, והושענו: ואנחנו לא גרע מהינעשה, כי לך עירך עינינו;
זכר רחמייך יהוה ותפירות, כי מעולם הפה: יהי סלה יהוה עליינו, באשר יתלנו
לך: אל תוכר לנו עונות ראשונים, מחר יקדמוני רחמייך, כי לדונו מאר: עוזנו
בשם יהוה, עשה שמים וארץ: חנו יהוה חנו, כי רב שבענו בו: ברנו, רחים
תופר. ברנו, אחבה התופר. ברנו, עקרה התופר. ברנו, תמיות התופר: יהוה
הושעה, הפלך ועננו ביום קראנו: כי הוא ירע יצרנו, זכר כי עפר אנחנו: עוזנו
אלדו ושענו על דבר כבוד שמה, והצילנו ובפר על חטאינו למן שמה:

שומר ישראל, שומר שאירית ישראל, נאל יאבר ישראל, האומרים בכל ימי: שמע ישראל:

שומר נוי אורה, שומר שאירית נוי אורה, נאל יאבר נוי אורה, האומרים בכל ימי: שמע ישראל, יהושע אלחנן, יהושע אורה;

שומר נוי קדוש, שומר שאירית נוי קדוש, נאל יאבר נוי קדוש, האומרים בכל ימי: קדוש, קדוש, קדוש;

שומר נוי רבא, שומר שאירית נוי רבא, נאל יאבר נוי רבא, האומרים בכל ימי: אמן יהא שםיה רבא;

ואומר החזן:

ויתנגן ויתקנש שםיה רבא, אמן [וכן יי' רשות]. בעלמא די ברא ברעתה, וימליך מלכotta, ניצמח פרקנה, ויקרב משיחתך, אמן [וכן יי' רשות]. בתקיכון ובויכיכון ובתיי דבל' בירית ישראלי, בענילא ובונין קריב, ואמרו אמן. אמן [וכן יי' רשות]. יהא שםיה רבא מברך לעלם [ולעלמי עלימיא יהברך], ושתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעהלה, ויתהלה, שםיה דקרויש בריך הוא. אמן [וכן יי' רשות]. לעלה מן בל' ברכותא, שירתה, תשבחתא, ונחתתא, דאמירן בעלמא, אמרו אמן. אמן [וכן יי' רשות].

המנוגת התקוע באה תשנית תורת (כ"ה תפ"ג), ובverb היה אין תוקעים.

מען ותעריו ברהמים מן השמיים, התקבץ עקרובם, התשע הפלחים ברצון, גוענה קוֹל עתרותכם, ויקים בכם מקרא שפתות: יהושע אלחי אבותכם יקי' עילכם בכם אלף פעים, ויברך ארכם כאשר דבר ל'ם. (בעשית מוסיפים: וכתבכם בפבר ניים טובים). וכן ידו רצון ונאמר אמן. אמן [וכן יי' רשות].

התקבצל צלחותنا ובעהנתא עם צלחותון ובעהנתן דבל' בית ישראל, קדם אבונא רבשמי (ארעא), נאמרו אמן. אמן [וכן יי' רשות].

יהא שלמא רבא מן שםיא, חיים ושבע ושועה ונחמה וшибיא ורפהה וגאלה וסליה וכפרה ורוח וחצלה, לנו ולכל'עמו ישראל, ואמרו אמן. אמן [וכן יי' רשות]. יששה ב' פסיעות ואומרו:

עשה שלום (בעשית אומרים: השלום) במרומי, הוא ברכתיו יעשה שלום עליינו ועל בל'עמו ישראל, ואמרו אמן. אמן [וכן יי' רשות].

שיר המעלות, ממעליהם קראתו יהושע: ארני שמעה בקורי, תרינה אוניך קשיבות לך לך תהנני: אם ענות תשмерיה, ארני מי יעבור: בירעםך הפליהה, לפמע תורא: קנייט יהושע קוטה נשפי, ולבררו הוחלה: נשפי לאני, משמרים לבך, שמרים לבך: יתל ישראל אליהנה, קרי עסיה יהושע תחסה, ותרבה עמו פרות: וזהו יפהה אריה ישראלי מביל ענחיין;

ואמרם קדש יהא לשלמו:

ויתנגן ויתקנש שםיה רבא, אמן [וכן יי' רשות]. בעלמא די ברא ברעתה, וימליך מלכotta, ניצמח פרקנה, ויקרב משיחתך, אמן [וכן יי' רשות]. בתקיכון ובויכיכון ובתיי דבל' בירית ישראלי, בענילא ובונין קריב, ואמרו אמן. אמן [וכן יי' רשות]. יהא שםיה רבא מברך לעלם [ולעלמי עלימיא יהברך], ושתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעהלה, ויתהלה, שםיה דקרויש בריך הוא. אמן [וכן יי' רשות]. לעלה מן בל' ברכותא, שירתה, תשבחתא, ונחתתא, דאמירן בעלמא, אמרו אמן. אמן [וכן יי' רשות].

יהא שלמא רבא מן שםיא, חיים ושבע ושועה ונחמה וшибיא ורפהה וגאלה וסליה וכפרה ורוח וחצלה, לנו ולכל'עמו ישראל, ואמרו אמן. אמן [וכן יי' רשות]. יששה ב' פסיעות ואומרו:

עשה שלום במרומי, הוא ברכתיו יעשה שלום עליינו ועל בל'עמו ישראל, ואמרו אמן. אמן [וכן יי' רשות].

סדר התורת נדרים וקלות

לכתחילה יעשו את התורת הנדרים לפני עשרה אנשי שנים הכלתו, כמו שפקד מון בשלחן ערוך (ויר' ז' סיון שלד סעיף לה), ולפחות לפני שלושה אנשי רואי שם, ויתורו על כל מעשיהם הרעים ואמריו.

שםעו נא רבותינו, תרי אנחנו שואלים ומבקשים חתרה, מן תקוזיש' ברוך הוא וכן תורתנו תקוזיש'ה, ובבביה'דין של מעלה ובביה'דין של מטה, ומעלרכם, שתתירו לנו ולנפשהנו לחשנו ולכוננו ולכל'אנש ביתנו ולכל'תנלים אלינו, בל'מיינו נדרים שעדרנו על עצמנו או על אחרים בכל'מפניין לשון נדר, וככל'מיינו נורחות ואפורים שאפרנו על עצמנו או על אחרים בבל'לשון שורה. וככל'ההסכמות שקבילנו על עצמנו או שהסכמנו אפילו במחשבת, לעשות אויזו מצוה בבל'צדיאפען שורה, ומנהגיים שותתנו את עצמנו למשות אויזו מצאה, או פרישות, או סיגים וגדרים, או חמרות ונדרי ורוזין, בבל'צדיאפען שורה, ונחננו תרבר החזא שלש פעמים או יותר, ולא פרשנו שורה בל' נדר. וככל'מיינו שבועות שנשבענו בבל'לשון שורה על עצמנו או על אחרים בבל'צדיאפען שורה. וגם תרינו מבקשים ממעילרכם לחתיר לנו ולכל'בנירביטנו בבל'מיינו אלהות שמחות תרמים אරורים נדויים גניפות ובנויים, וככל'מיינו קלות שקלינו אהיעצטמן או תראחרם, או אחרים שקללו אותנו בין בדקין בין בחלום. ובפרט אם עברנו על אותם ארבעה עשרים דברים שביה'דין מנדיין עליהם, על בכם או על מקצתן, או אףו על אחד מהם. או שעברנו על שום דבר שתיבין עליי שום קלה, או שם גורה רעה. וככל'מיינו תלומות רעים - שחלמנו על עצמנו או על אחרים, או אחרים שחלמו עליינו רעה. וככל'מיינו פתרונים - רעים על תלומות שפתרנו לעצמנו או לאחרם, או אחרים שפררו רעה לנו. וככל'מיינו מסירה דין שמסרנו על עצמנו או על אחרים, או אחרים שמסרו עליינו. וככל'מיינו פרחון פה לרעה שפתחנו פיו על עצמנו או על אחרים, או אחרים שפתחו פיהם לרעה עליינו. וככל'מיינו נורחות קשות ורעות, וככל'מיינו עין רעה, וככל'מיינו מתחבות רעות ותרחות רעים, וככל'מיינו נאות ובאים וקפרנות וקנאה ושנאה ותחרות, וככל'מיינו חוברת השם לבלהה, וככל'מיינו דברים אסורים שיוציאו מפינו. על חפל תרי אנחנו מתחתרמים עליהם חרטה גמורה, ומבטלים אותם בטל גמור. ואין אנחנו תוזים ומתחתרמים, הם ושלומם, על המצות ומיעשים טובים שעשינו ושקוננו או שקבילנו או שנהננה אלא תרי אנחנו מתחתרמים על שקבילנו העניים להם בחוויב נדר או שבועה, אנחנו וראים לנפשנו שלא נבשלה, חם נשלום, בעז נדרים ושבועות, ומבקלים עליינו לשוב בתשובה שלמה. ומעתה אנחנו מבקשים ממעילרכם לחתיר לנו לעליהם חתרה גמורה:

וינו המתירים

בצروف גרשא ברוך הוא ושכינה, וברשות בית'דין של מעלה, וברשות בית'דין של מטה, וברשותות תורתנו תקוזיש', וברשות סנגוררי גודלה, וברשות סנגוררי קמץ, מתרים יהיו בבל'קלות אלהות שמחות ותרמים אરורים נדויים גניפות ובטויים ובנויים וככל'דברים רעים בבל'תלומות רעים ותרונים רעים ומסירה דין ופתחון פה לרעה וככל'מיינו דברים אסורים וככל'מיינו נורחות קשות ורעות, וככל'מיינו עין רעה, וככל'מתחבות רעות ותרחות רעים, וככל'מיינו נאות ובאים וקפרנות וקנאה ושנאה ותחרות, וככל'מיינו נורחות ושבועות גנירות ואפורין וקבילותות ומנהגיים שהחשנו עליכם או על שום אחד מבני בתיכם, וכן קלות שקללו אתכם

אחרים, או שקהליהם אהיעצמם, או שקהליהם אהיהם, בין בשוג בין במויד, בין בכעט בין ברכוץ, בין בכוונה בין שלא בכוונה, בין בחלים בין בחקוי, בכל-אף שיחיה, או שנחביבם שום קלה או אדור או חרם או נדי או נזיפה או שם גורה רעה באיה צד ואף שיחיה, על הכל מעטה ומעבשו אנטנו מתרין ומברלן מעילם אה-הכל בצווף קרשא בריך הוא ושבוניתה, ובית דין פמלה של מעלה ומפליה של מטה:

מטרים לךם, מותרים לךם, מתרים לךם. שרויים לךם, שרויים לךם. מחולים לךם, מחולים לךם, מחולים לךם. אין באן קליות, אין באן אלות, אין באן שמות, אין באן אורות, אין באן חרמים, אין באן נהיות, אין באן ניפות, אין באן בטויות, אין באן דברים רעים, אין באן חלומות רעים, אין באן פחרונים רעים, אין באן מסורת דין, אין באן פרחון פה לרעה, אין באן מחשבות ורות ותרחות רעים, אין באן גרות קשות ורעות, אין באן ען הרע הנשים, אין באן ען הרע של נשים, אין באן ען הרע דשנאים וראותבים, אין באן דברים אסור, אין באן קבלות, אין באן מנוגים. כלם והיו בטלם ומבטלם, ותשובים בתרם הנשבר, וכבר טאן בו ממש, שביתו ישביקון, לא שרורי ולא קומיין, וכל-מי ען הרע יסרו מעלה-בל-ישראל ומעליכם ומטהיכם, נישלו במצוות ים, בבחוב: ולאירבך בירך מאומה מוציאתך, למן ישוב יולא מחרון אף ונמייך רחמים ורתחך:

ותרבך, באשר נשבע לאביך:

אה יולא התמלא ברחים, יכבש רחמייך אה-יבעה, יגולו רחמייך על מדוזה, יהפטקו תרניין מעלה עמק ישראל ומעלינו זוכר לנו עקרתו של יצחק אבינו עליי השлом באל אפריו צבור ומנח על גבו המובה, והבט באפריו להצילנו לנו ולבל-ישראל מבל-רע. ובשם שמשבכים ומתיירים לךם הבויתין של מטה, בך יסכנו יתויר לכם הבויתין של מעה. וכל-תקליות וכל-תחלומות רעים, וכל-פחרונים רעים, וכל-מסורת דין, וכל-פרחון פה לרעה, וכל-מי ערות קשות ורעות, וכל-מיין דברים אסור, וכל-מיין מחשבות ורות ותרחות רעים, כלם ותנפכו לךם לטויה ולברכה, בבחוב: ולא-אה יולא אליך לשמע אל-בלעם נהפך יולא אליך לך אה-תקלה לברכה, כי אה-הך יולא אליה, ובתי: ואתם תנבקים ביטול אליהם, חיים בלבכם ליום:

עשה למן שגה, עשה למן ימיה, עשה למן תורחה, עשה למן קדרחה. יהו לרצון אמרify ותגינו לבן בפניה, יולא צורי ונאל: יולא עזעמו ותנו, יולא יברך אהעמו

בשלום:

ואה-היך יסחו השואלים מודעה זו ואמרנו:

הרי אנחנו מוסרים מודעה לפניך קדור-ברוך הוא, ולפניך בית-דין של מעלה ולפניך בית-דין של מטה, ולפניכם, ומבטלים, מעתה ועד עולם כל-מיין קבלה אם נקבל עליינו מנגדים ושבועות ונירות ואפורין וקוננות ותקרנות ותקבמות וקבלה בכל בבל-לישון בכל-צד ואף שיחיה, בין בחקוי בין בתלים, חוץ מגורי קבלה תענית אשר נקבל. ותנאי מזעה זו יתיה קום עד עולם, ולא יתבטל בשום צד ואף שיחיה. ואם נשכח לתרנאי מזעה זו ונ Henderson עוד ולא נזכר לתרנאי מזעה זו תזק כדי דבור נגיד או לשבועה, או בשעה שאנו יזברים לתרנאי מזעה זו ונזכור לנידר או לשבע מהמת איזו סבה שיחיה, בין באנס בין

ברצון, בין בכמה בין שלא בכמה, אבל לשון, בין בלשון נגידים ושבועות או נירות או אפרים או קוגנות או חרמות או כספות או קבלה בלב, אבל ציד ואבן שחתה, חרי אנחנו מבטלים אותם בטול גמור ומתנים עליהם شيءו בלם בטלים ומבטלים, לא שירין ולא קוגניין, לא יחי חליין בלב. וחרי אנחנו מעתה מנלים דעתנו שאנו לנו חמי בכם ולא בקיומם, כי אם קיימים תנאי מודעה זו שלא תרבתל לעילם:

ועוד אנחנו מוסרים מוקעה לפניכם בכל-לבנו ובל-נפשנו, וחרי אנחנו מבטלים מעטה ועד עולם בלב-מי מיעשה של אסור אם נעשה חם ושלום, וכן בלב-מי דבור של אסור אשר יצא מפנינו, חם ושלום, מהמעשים ומהדברים האסורים מראוניות או מרבנן או מדברי קבלה או מדברי סופרים. גם בלב-מי מתחשבות זרות ותורה ראה ושמיעה ובאים וקפרונות וכחנה ונשאה ותפרקות ותפירה ותאזה ונוקפה וגווירה, בלב-מי ראה ושמיעה ורין וקויל ורמיה האסורים, אם נעשה או נרבר או נחשוב מהם, חם ושלום, בין באם בין ברצון, בין בשוגג בין במוין, בין בכם, בין בכמה בין שלא בכמה, בין בחלום בין בחלום. מעטה חרי אנחנו מתרתים עליהם ומתנים עליהם شيءו בלם בטלים ומבטלים מעקרן ולא יחי תלון בלב ועקר, ובכל-חונן אתגרתנא בחוון מעטה ועד עילם:

ועוד אנחנו מוסרים מוקעה לפניכם רבו-הינו, שבלב-מחשבה רעה וחרהור רע ורעותא לר' בא, אם יעה בלבנו ומchnו ובפרט בעת התפללה, ותלמוד תורה, באיזה צד ואכן שאין לבבז ורצון כבוד ואתפאר, מעבשו אנחנו מבטלים אונן מתחשבות ותורתם רעים ורעותא לר' בא שהם נגיד רצון קרשא בריך הוא ושביתה, בטל גמור כתרם הנשבר. ומכל-שכנן אם נרבר איזה דبور רע ואסור, מעבשו יהו לבן בטלים ומבטלים. ועתה אנחנו מבדאים ומפרשים באර דטב, ואנונו מנלים דעתנו בלב-לבנו כי רצונו ומאננו וכונרנו עבר אתי-בוראנו, אלהי אברחים אלהי יצחק וישראל, עבדה שלמה, עבדה תפוח, במחשبة ודיבור ומעשה, ביראה ואהבה ושמחה בירת מה לעשות. ובלב-מחשبة ודבר ומעשה שם נגיד רצונו ותברך, מעבשו בטלים ומבטלים כי הם מצד יוצר הארץ ותכל הארץ, באפן שבלב-עבונתנו לבונא ותברך במחשبة ודבר ומעשה הצל הוא לעשות נחת רוח לפנוי הוקא ברי שום פניה בלב ועקר. ותכל הוא לשם יהוד קרשא בריך הוא ושבינתה בדוחלו ורchromה ורchromו ודרחילן, ליהודה שם יוד חי באותיות נא"ז חי ביהודה שלים בשם כל-ישראל, לדעת רבינו שמעון בנו-יהוחנן ורבינו אלעזר בנו, ולדעת רבינו יצחק לוייא אשכני. המקום ברכמי וערוננו על דבר בבוד שמו מעטה ועד עילם: יהו לך רצון אמריבי ותניון לבי לפניה:

ירקקה צורי ונאלין:

ואחריך יאמרו המתירים לקבל מסורת המודעה, וזה נוכח:

בازרוף וברשות קרשא בריך הוא ושבינהה, קבלנו מטורת המזעקה הראות אשר מסרתם גופכם נפשכם רוחכם ונסחרכם לעלה בלב-עלויות וספת בל-הסבות. ובכל-בואה שתטעשו מהיום נגיד מסירת המזעה זאת, הן במעשהת חן בדורות והן במחשبة, אנחנו מבטלים אותו המעשה או הדרbor או המחשبة בזרוף וברשות קרשא בריך הוא ושבינהה, ולא יעשה:

בבם שום רשם בלב:

תומו גשנים רבת נعمות ושובות
שנה טובה ומכורכת וגמר הרים טובה